Nr 1.

Ankom till Riksdagens kansli den 30 april 1911 kl. 9 e. m.

Utlåtande, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

(1:a Afd.)

Ordinarie anslag.

Jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli.

Höjning af anslaget till amanuenser, vikariatsersättning och renskrifning m. m.

1:o) I den till Riksdagen den 14 januari innevarande år aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof har Kungl. Maj:t under nionde hufvudtiteln i punkten 1 föreslagit Riksdagen att höja den i staten för jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli upptagna anslagsposten för amanuenser, vikariatsersättning och renskrifning m. m. från dess nuvarande belopp 18,000 kronor till 23,600 kronor eller med 5,600 kronor. [1.] [1]

Den till stöd för framställningen förebragta utredningen återfinnes å sid. 2—5 i det statsverkspropositionen bilagda statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för den 13 januari 1911, hvartill utskottet tillåter sig hänvisa.

Ifrågavarande anslagspost utgick under tiden från det jordbruksdepartementet inrättades till och med år 1908 med ett belopp af 12,000

[1]) Hänvisar till punkt i Kungl. Maj:ts proposition.

kronor. Därefter har densamma utgått med 18,000 kronor. Under de två hela år, 1909 och 1910, anslaget sålunda utgått med det högre beloppet, har detsamma emellertid oaktadt höjningen visat sig otillräckligt, särskildt på grund af ökade kostnader för amanuenser, hvadan brist uppstått å anslaget. Den nu ifrågasatta anslagsökningen är afsedd, dels för undvikande för framtiden af berörda brist, dels ock för att bereda vissa af departementets amanuenser, hvilka nu samtliga — med ett af särskilda förhållanden betingadt undantag — åtnjuta 1,500 kronor i årligt arfvode, en till 1,800 à 2,000 kronor förhöjd aflöning, så att de må komma i åtnjutande af samma löneförmåner, som i regel tillkomma amanuenserna i andra jämförliga statsdepartement.

Utskottet, som funnit den äskade anslagshöjningen af förhållandena påkallad, får alltså hemställa,

att Riksdagen må höja den i staten för *jordbruksdepartementets* afdelning af Kungl. Maj:ts kansli upptagna anslagsposten för *amanuenser, vikariatsersättning och renskrifning m. m.* från dess nuvarande belopp 18,000 kronor till 23,600 kronor eller med 5,600 kronor.

Vid bifall härtill kommer anslaget till jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli att undergå motsvarande ökning eller från 53,700 kronor till 59,300 kronor.

Landtbruksstyrelsen.

Veterinärväsendet. [2.]

2:o) Under punkten 2 af förevarande hufvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att

dels godkänna det i förberörda statsrådsprotokoll intagna förslaget till stat för landtbruksstyrelsen att tillämpas från och med år 1912;

dels förklara,

att de villkor och bestämmelser, hvilka i nådiga kungörelsen den 2 oktober 1908 stadgats för åtnjutande af de uti nu gällande stat för landtbruksstyrelsen upptagna aflöningsförmåner, skola tillämpas för åtnjutande af aflöningsförmånerna enligt den nya staten,

att enhvar, som med eller efter ingången af år 1912 tillträder nyinrättad befattning i landtbruksstyrelsen, skall vara skyldig underkasta sig förberörda villkor och bestämmelser, äfvensom

att nuvarande innehafvaren af den veterinära medicinalrådsbefattningen i medicinalstyrelsen, därest han icke före viss af Kungl. Maj:t bestämd dag anmäler, att han vill underkasta sig öfverflyttning till landtbruksstyrelsen, den nya aflöningsstaten därstädes samt nämnda villkor och bestämmelser och han icke lagligen kan därtill förbindas, skall varda bibehållen vid honom dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej annat föranledes af bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit honom;

dels medgifva, att, därest sistnämnda befattningshafvare öfvergår å landtbruksstyrelsens stat, han må för åtnjutande af löneförhöjning räkna sig tillgodo den tid, som dessförinnan förflutit, sedan han utnämndes till medicinalråd;

dels och höja det i riksstaten uppförda anslaget till landtbruksstyrelsen från 57,600 kronor med 19,400 kronor till 77,000 kronor.

Ofvannämnda *statförslag* är af följande utseende:

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Ortstillägg	Summa Kronor	
	Kronor				
Öfverdirektören och chefen	6,200	2,800	1,000	10,000	
1 byråchef	5,000	2,500	600	8,100	Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
4 byråchefer	20,000	10,000	2,400	32,400	
1 byråveterinär	3,600	1,800	400	5,800	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.
1 förste vaktmästare	900	450	150	1,500	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr.
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr. och efter 10 år med ytterligare 100 kr.
Till extra biträden, vikariatsersättning och expenser	—	—	—	18,000	
Summa	—	—	—	77,000	

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå äfvensom å lönen afdragas 100 kronor årligen.

Motioner.

Med anledning af ifrågavarande framställning hafva inom Riksdagen väckts och till jordbruksutskottet remitterats tre särskilda motioner, nämligen

nr 34 i Andra kammaren, däri herrar *J. P. Jesperson* och *A. Vennersten* hemställt,

1) att Riksdagen, med afslag å den kungl. propositionen i hvad den afser veterinärärendenas öfverflyttande från medicinalstyrelsen till landtbruksstyrelsen och därmed sammanhängande ny stat för veterinärförvaltningen i denna senare styrelse, ville besluta en omläggning af veterinäradministrationen inom medicinalstyrelsen i öfverensstämmelse med af sistnämnda styrelse i dess underdåniga i den kungl. propositionen intagna utlåtande af den 11 nov. 1910 framställda förslag, samt

2) att Riksdagen ville godkänna i nämnda underdåniga utlåtande likaledes framställda förslag till stat för den så omorganiserade veterinärförvaltningen; samt

nr 54 i Första och nr 148 i Andra kammaren, däri af herrar *J. F. Nyström* samt *K. Kjellberg* och *C. Persson* sammanstämmande hemställts, att Riksdagen måtte vid eventuellt beslut om veterinärärendenas öfverflyttning till landtbruksstyrelsen i staten för den sistnämnda upptaga 1,500 kronor för arfvoden till trenne ledamöter i ett veterinärråd.

Till stöd för motionärernas förslag har anförts, af herrar Jesperson och Vennersten:

»Som af statsverkspropositionen till årets riksdag angående reglering af utgifterna under riksstatens 6:te hufvudtitel, under anslagstiteln »medicinalstyrelsen», framgår, har Kungl. Maj:t förutsatt, att medicinalstyrelsen icke skulle hafva att taga annan befattning med veterinära ärenden, än som afses i § 12 af omorganisationskommitténs förslag till instruktion för medicinalstyrelsen, hvarjämte i propositionens förslag till reglering af utgifterna under riksstatens 9:de hufvudtitel beträffande anslagstiteln »landtbruksstyrelsen» föreslagits veterinärärendenas öfverflyttande till denna senare styrelse.

Emellertid hafva från sakkunnigt håll allvarliga betänkligheter uttalats mot en sådan lösning på frågan om veterinärledningens omorganisation, och medicinalstyrelsen, som i ärendet blifvit hörd och som hittills alltjämt och på ett för vårt veterinärväsende och vårt lands husdjurssköts el otvifvelaktigt synnerligen gagnande sätt handlagt hithörande ärenden, har ansett sig böra bestämdt framhålla, att en sådan förflyttning enligt dess uppfattning icke skulle vara till båtnad hvarken för veterinärväsendet eller för det allmänna, enär den anser sambandet mellan

medicinalförvaltningen och det civila veterinärväsendet betydligt mycket större än mellan det senare och landtbruksförvaltningen. I all synnerhet framhålles af medicinalstyrelsen, hurusom det under alla förhållanden är nödvändigt, att, därest veterinärförvaltningen skulle skiljas från medicinalstyrelsen, alla ärenden, som röra den inrikes födoämneskontrollen och slakthusväsendet, skola göras till föremål för gemensam handläggning mellan medicinalstyrelsen och veterinärförvaltningen. Då det nu torde vara allmänt bekant, att just denna gren af veterinärförvaltningen är stadd i en synnerligen rask utveckling och vi, frånsedt de redan förefintliga offentliga slakthusen, inom få år torde hafva att förvänta dylika i ännu flera af våra större samhällen, torde frågan om veterinärledningens ordnande ej ännu kunna anses mogen för en definitiv lösning i riktning af dess skiljande från den styrelse, under hvilken förvaltningen af dessa människohygienen berörande frågor gifvetvis dock måste anses höra hemma.

Härtill komma de allvarliga invändningar, som äfven från annat sakkunnigt håll framkastats mot den i kungl. propositionen föreslagna lösningen, (vi hänvisa till såväl medicinalrådet Kjerrulfs särskilda yttrande till medicinalstyrelsens underdåniga skrifvelse af den 11 november 1910, som till den af herrar Vennerholm och Regnér afgifna reservationen mot den af de af Kungl. Maj:t tillsatta kommitterade för afgifvande af förslag till omorganisation af medicinalstyrelsen afgifna förslag af den 26 september 1910) hvarjämte till vår kännedom kommit, att landets veterinärkår nära nog enhälligt uttalat sig mot densamma.

På grund häraf och då för öfrigt af den gjorda utredningen icke synes öfvertygande framgå, att de för den omorganiserade veterinärledningen föreslagna anslagsbeloppen äro tillräckliga för att kunna garantera ett tillfredsställande och som det här oftast kräfves skyndsamt arbetsresultat, få vi utan att vilja underskatta de i statsverkspropositionen framhållna motiven för veterinärledningens förläggande till landtbruksstyrelsen dock på ofvan angifna grunder hemställa, — — — —;» samt

af herrar *Nyström*, *Kjellberg* och *Persson:*

»I sitt betänkande af den 26 sistlidne september har den för medicinalstyrelsens omorganisation tillsatta kommittén i samband med förslaget angående veterinäradministrationens öfverflyttande till landtbruksstyrelsen framhållit nödvändigheten af, att vid sistnämnda styrelses sida ställdes ett af framstående veterinärer, representerande skilda fack inom veterinärväsendet, bestående *veterinärråd*, hvars medlemmar skulle på öfverdirektörens förslag utses af Kungl. Maj:t tills vidare och vara till antalet tre, nämligen en för husdjurssjukvården, en för husdjurs-

hygienen och karantänsväsendet samt en för slakthus- och köttkontrollväsendet. Såsom ersättning till ledamöterna i veterinärrådet har kommittén beräknat ett sammanlagdt belopp af 1,500 kronor för år räknadt.

Kommittén hade i ett föregående betänkande (angående medicinalstyrelsens omorganisation) framhållit, hurusom de medicinska vetenskapernas allt större specialisering småningom gjort det omöjligt för en person att samtidigt behärska ett flertal af dem. Detsamma kunde — såsom kommittén yttrar i sitt nu förevarande betänkande — sägas om de veterinära vetenskaperna och verksamhetsområdena. Den föreslagna veterinäre byråchefen skulle icke kunna besitta största möjliga erfarenhet och sakkunskap inom alla grenar af veterinärväsendet. I analogi med det föreslagna vetenskapliga rådet vid medicinalstyrelsens sida (se 6:te hufvudtiteln sid. 13—18) har kommittén ansett, att ett veterinärråd, sammansatt såsom ofvan nämnts, borde inrättas. Genom en sådan institution skulle landtbruksstyrelsen komma att ständigt hållas i nära förbindelse med de krafter utom densamma, som ginge i spetsen för den veterinära fackkunskapens framåtskridande, en fördel, som icke borde underskattas. Motsvarighet till ett dylikt råd i veterinära frågor funnes redan i utlandet, exempelvis i Danmark, Österrike, Ungern och Preussen, där ett veterinärråd vore ställdt vid sidan af det beslutande ministeriet eller veterinärstyrelsen.

Jämte de fack, som föreslagits varda representerade i veterinärrådet (se ofvan) komme bakteriologien med epizotiläran att representeras genom den veterinärbakteriologiska anstalten, hvilken i och med veterinärärendenas förflyttning från medicinalstyrelsen till landtbruksstyrelsen skulle ställas i omedelbar förening under sistnämnda styrelse.

Vid föredragning af nionde hufvudtiteln har departementschefen (sid. 39—40) förklarat de af kommittén anförda skälen för inrättandet af ett veterinärråd icke kunna frånkännas ett visst berättigande, men på samma gång ansett tvifvelaktigt, huruvida den föreslagna utvägen vore nödvändig för att tillföra landtbruksstyrelsen den sakkunskap, hvaraf densamma vid vissa veterinära ärendens handläggning kunde vara i behof. Då landtbruksstyrelsen enligt det föreliggande förslaget skulle medgifvas rätt såväl att från veterinärinstitutet erhålla upplysningar som ock att från särskilda specialister och från underordnade erhålla råd och utredningar beträffande veterinära ärenden, och då vissa frågor skulle komma att handläggas gemensamt med medicinalstyrelsen samt då slutligen den veterinärbakteriologiska anstaltens uppgift bland annat vore att tillhandagå veterinärförvaltningen med nödiga vetenskapliga undersökningar, så ansåge departementschefen, att landtbruksstyrel-

sens behof af sakkunnigt bistånd äfven utan tillgång till ett veterinärråd vore väl tillgodosedt, hvadan det för arfvoden till ledamöterna i detsamma afsedda beloppet, 1,500 kronor, borde utgå ur kommitténs kostnadsberäkning.

Hur än den veterinära administrationen tänkes ordnad, lärer man i fråga om den beslutande myndigheten inom densamma lika litet som inom den föreslagna medicinalstyrelsen kunna förvänta den ständiga kontakt med den vetenskapliga forskningen och med den praktiska erfarenheten, som är nödvändig för att en myndighet på medicinal- eller veterinärförvaltningens områden skall kunna tillfredsställande fylla sin uppgift och häfda sin auktoritet. I lika hög grad och af samma skäl, som ett vetenskapligt råd förklarats nödvändigt för medicinalstyrelsen, är ett veterinärråd för den beslutande myndigheten inom veterinäradministrationen.

Departementschefen har hänvisat till landtbruksstyrelsens rättighet att från veterinärinstitutet och från underordnade veterinärer infordra upplysningar, råd och utredningar. Men denna förmån, som under alla förhållanden lärer tillkomma styrelsen inom veterinärförvaltningen, kan ingalunda jämnställas med förmånen af att vid nämnda myndighet fästa en eller annan bestämd person, som icke blott efter kallelse skulle hafva att deltaga i styrelsens öfverläggningar för att därvid uttala sin mening, och, därest denna afviker från styrelsen, låta anteckna densamma till protokollet, utan äfven skulle äga att väcka förslag till åtgärder, som kunna hafva betydelse för veterinärväsendets utveckling.

På grund af hvad sålunda anförts och af samma skäl, som (under 6:te hufvudtiteln sid. 13—18) anförts för ett vetenskapligt råd vid medicinalstyrelsens sida, bedja vi få hemställa, — — —.»

Utskottet.

Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag afser ett skiljande af den civila veterinärförvaltningen från medicinalstyrelsen, som för närvarande till hufvudsaklig del omhänderhar densamma och uteslutande därför har hos sig anställda två veterinärt utbildade tjänstemän, nämligen ett medicinalråd och en amanuens, samt dess öfverflyttande till landtbruksstyrelsen, hvarest för ändamålet skulle inrättas en särskild veterinärbyrå, hvars personal skulle utgöras af en byråchef och en byråveterinär. De af den sålunda ifrågasatta förändringen i afseende å veterinärärendenas handläggning betingade förändringarna i ämbetsverkens stater skulle, beträffande landtbruksstyrelsen, som nu närmast är i fråga, vara att å dess stat uppfördes dels en ytterligare byråchef med samma löneförmåner som öfriga byråchefer hos styrelsen eller 8,100 kronor, däraf

lön 5,000 kronor, tjänstgöringspenningar 2,500 kronor och ortstillägg 600 kronor, jämte ett ålderstillägg å 600 kronor, dels en byråveterinär med aflöning i andra normalgraden, således 5,800 kronor, däraf lön 3,600 kronor, tjänstgöringspenningar 1,800 kronor och ortstillägg 400 kronor, med två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, dels ock, då för närvarande endast en vaktmästare är anställd hos styrelsen, en ytterligare vaktmästare, hvilken skulle uppföras såsom förste vaktmästare med lön 900 kronor, tjänstgöringspenningar 450 kronor och ortstillägg 150 kronor, tillsammans 1,500 kronor. Beträffande ålderstilläggen vid vaktmästartjänsterna skulle dessa, oberoende af de veterinära ärendenas öfverflyttning till landtbruksstyrelsen, bestämmas lika med hvad af nästlidna års Riksdag i sådant afseende fastställdes för fångvårdsstyrelsen. Förste vaktmästaren skulle således erhålla ett och vaktmästaren två ålderstillägg, hvartdera å 100 kronor. Slutligen skulle på grund af den föreslagna omläggningen af veterinärförvaltningen landtbruksstyrelsens anslag till extra biträden, vikariatsersättning och expenser, nu 14,000 kronor, ökas med 4,000 kronor till 18,000 kronor. Landtbruksstyrelsens stat, som nu slutar på 57,600 kronor, skulle alltså enligt Kungl. Maj:ts förevarande förslag komma att ökas med 19,400 kronor (8,100 + 5,800 + 1,500 + 4,000) till 77,000 kronor. Denna ökning är emellertid icke i allo liktydig med en ökning af de ordinarie kostnaderna för veterinäradministrationen. För att erhålla det sistberörda ökning angifvande beloppet bör nämligen under alla omständigheter från ökningen af landtbruksstyrelsens stat, 19,400 kronor, dragas ett belopp motsvarande summan, 7,400 kronor, af aflöningarna till det veterinära medicinalrådet och den veterinära amanuensen hos medicinalstyrelsen, hvilkas befattningar gifvetvis skulle vid veterinärväsendets skiljande från medicinalstyrelsen indragas, hvarvid såsom ökning af kostnaderna för veterinäradministrationen återstode ett belopp af 12,000 kronor. Härifrån bör emellertid, för att erhålla ett exakt uttryck å den verkliga kostnadsökningen, ytterligare dragas *dels* det belopp, hvarmed medicinalråds — och således väl äfven det veterinära medicinalrådets i fall af dess kvarblifvande å medicinalstyrelsens stat — aflöning kan komma att vid förestående reglering af sistnämnda styrelse höjas — enligt Kungl. Maj:ts på Riksdagens pröfning beroende förslag om omorganisation af och löneregler för medicinalstyrelsen 1,700 kronor — *dels ock* beloppet af den minskning, som, oafsedt de veterinära tjänstemännens aflöningar, skulle uppkomma i kostnaderna för medicinalstyrelsen, särskildt i hvad de fölle på styrelsens expensanslag, genom veterinärärendenas skiljande från styrelsen. Sistberörda kostnadsminskning är

utskottet emellertid ej i tillfälle att ens ungefärligen angifva, enär det föreliggande förslaget i afseende å veterinärförvaltningen framställts i omedelbart sammanhang med förslaget om omorganisation af medicinalstyrelsen med ty åtföljande af hvarje särskild därpå inverkande faktor till ej fullt bestämbar grad orsakade förändringar i dess stat.

Beträffande utredningen i öfrigt i ärendet tillåter sig utskottet att hänvisa till statsrådsprotokollet sid. 5—42.

Såsom af den i statsrådsprotokollet lämnade utredningen framgår har frågan om veterinärväsendets administrativa ställning under en lång följd af år varit föremål för en tidvis synnerligen liflig diskussion; och synas därvid skälen för och emot de olika hufvuduppfattningarna i frågan — veterinäradministrationens förläggande till ett särskildt ämbetsverk, dess kvarblifvande hos medicinalstyrelsen och dess öfverflyttande till landtbruksstyrelsen — hafva uttömmande framförts. Vid fattandet af sin ställning till frågan torde utskottet därför kunna inskränka sig till ett bedömande af de sålunda framförda i statsrådsprotokollet återgifna skälen. Därvid har utskottet, som anser förslaget om inrättande af en särskild veterinärstyrelse kunna utan vidare lämnas å sido, icke kunnat annat än finna de för de veterinära ärendenas öfverflyttande till landtbruksstyrelsen anförda skälen afgörande och af de andra uppfattningarnas förkämpar på intet vis vederlagda. Att de för den nuvarande anordningens bibehållande anförda argumenten kunnat vinna den ingalunda ringa anslutning, som onekligen kommit dem till del, har, såvidt utskottet kunnat finna, till ej oväsentlig grad berott därpå, att vid frågans bedömande ej skarpt fasthållits den olika betydelse, som därvid gifvetvis tillkommer å ena sidan förutsättningarna, särskildt de vetenskapliga, för veterinärverksamhetens behöriga utöfvande och å andra sidan ändamålet med samma verksamhet. Veterinärverksamhetens vetenskapliga förutsättningar äro nämligen till väsentlig grad enahanda som läkarverksamhetens, under det däremot beträffande de båda verksamheternas ändamål råder en bestämd skillnad, i ty att ändamålet med veterinärverksamheten är så godt som uteslutande af ekonomisk, närmast landtbruksekonomisk art, medan däremot läkarverksamhetens ändamål är af hufvudsakligen humanitär natur. Med fasthållande af denna skillnad i afseende å ändamålet och då formerna för administrationen af en verksamhetsgren gifvetvis böra inrättas för främjande i högsta möjliga grad af verksamhetens *ändamål* förefaller det utskottet, som om frågan om den veterinära administrationens ställning till statsförvaltningen i öfrigt icke kan tänkas

på fullt tillfredsställande och ändamålsenligt sätt ordnad annat än genom dess förenande med den öfriga landtbruksekonomiska administrationen. Denna uppfattning torde för öfrigt redan hafva i väsentlig grad gjort sig gällande vid förläggandet af de veterinära ärendena inom statsförvaltningen. Så torde densamma hafva varit om ej uteslutande så dock i afsevärd mån bestämmande vid ärendenas öfverflyttande på sin tid från ecklesiastikdepartementet till civildepartementet och sedermera, sedan jordbruksdepartementet inrättats, till detta departement. Och af ensamt afgörande betydelse torde nämnda uppfattning hafva varit vid öfverlämnandet åt landtbruksstyrelsens handläggning af åtgärderna mot, såsom det i medicinalstyrelsens i statsrådsprotokollet återgifna utlåtande den 11 november 1910 heter, »den smittosamma husdjurssjukdom, som är af alla sådana mest spridd inom landet och som förorsakar vår husdjursafvel de största förlusterna — nämligen nötkreaturstuberkulosen». Med hänsyn till den splittring, som sålunda för närvarande förefinnes inom veterinäradministrationen, skulle genom öfverflyttandet af densamma, i hvad den tillhör medicinalstyrelsen, från nämnda styrelse till landtbruksstyrelsen vinnas jämväl den ej ringa fördelen af fullständig enhetlighet i samma administration.

Genom hvad utskottet sålunda anfört, torde herrar Jespersons och Vennerstens motion få anses besvarad. Därutöfver vill utskottet i afseende å denna motion endast erinra *dels*, med anledning af medicinalstyrelsens ofvan omförmälda af motionärerna åberopade utlåtande emot veterinärärendenas öfverflyttande till landtbruksstyrelsen, att medicinalstyrelsen i tidigare utlåtanden intagit en annan ställning i frågan, *dels ock*, med anledning af veterinärkårens af motionärerna likaledes åberopade enhälliga uttalande mot den af Kungl. Maj:t föreslagna lösningen af frågan om veterinärledningens omorganisation, om följande från ledande veterinärt håll så nyligen som år 1908 gjorda å sid. 12 och 13 i statsrådsprotokollet omförmälda uttalande i ämnet:

»I fråga om ändamålet med veterinärkonstens utöfvande, så är detta till hufvudsaklig del af landtbruksekonomisk art. Läkarevetenskapen och veterinärvetenskapen beröra hvarandra visserligen i mångt och mycket, särskildt i fråga om födoämneskontrollen, men i det stora hela är veterinärens verksamhet närmast förbunden med landthushållningen och i väsentlig mån beroende af den riktning, i hvilken denna utvecklar sig.

Vid sådant förhållande synes det emellertid självklart, att för en administration, som har landets veterinärväsende om hand, landtbrukets fordringar och intressen samt gången af dess utveckling icke böra vara

mer eller mindre främmande. Men lika klart torde vara, att vår högsta medicinska myndighet, med all skyldig aktning för dess kapacitet i öfrigt, svårligen kunnat ägna företeelserna på landthushållningens område tillbörlig uppmärksamhet. Den häraf härflytande bristen på kontakt med landtmännen, som omisskänneligen vidlåder medicinalstyrelsen, torde vara en af orsakerna till den misstänksamhet hos dessa gentemot åtskilliga af styrelsens ämbetsåtgärder på veterinäradministrationens område, hvilka mången gång, med rätt eller orätt, icke ansetts vara förestafvade af praktiska hänsyn, olägenheter som med visshet böra försvinna inför en rent veterinär administration, som onekligen kommer att stå landtbruket närmare än hvad förhållandet med medicinalstyrelsens nuvarande organisation är.»

I hvad sålunda uttalats häfdas med skärpa veterinäradministrationens oafhängighet af medicinalstyrelsen. Men ehuru uttalandet omisskänneligen är tillkommet i syfte att verka för inrättandet af en särskild veterinärstyrelse, göres däri med ej mindre skärpa gällande veterinärväsendets nära förbundenhet med landthushållningen. Konsekvensen af denna enligt utskottets mening riktiga åskådning torde, då de veterinära ärendenas antal och beskaffenhet ej kunna motivera ett särskildt för dem afsedt centralt ämbetsverk, icke kunna blifva annan än ett biträdande af Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, i all synnerhet som detsamma å den punkt, där enligt uttalandet i fråga läkare- och veterinärvetenskaperna mest beröra hvarandra — födoämneskontrollen — förutsätter samarbete mellan landtbruks- och medicinalstyrelserna.

Ehuru utskottet sålunda frånkänner de vetenskapliga betingelserna för veterinärkonsten afgörande betydelse vid förläggandet af veterinärväsendets administrativa ledning, vill utskottet ingalunda frånkänna desamma det inflytande å veterinärförvaltningen, som gifvetvis bör tillkomma dem. I berörda afseende skulle ej heller en under landtbruksstyrelsen sorterande veterinäradministration blifva vanlottad, då densamma genom samarbete med veterinärbakteriologiska anstalten och veterinärinstitutet kunde vid behof tillgodogöra sig den fackkunskap, som finnes representerad vid nämnda anstalter. Och det kunde väl ifrågasättas huruvida icke, såsom departementschefen hållit före, på nämnda sätt det vetenskapliga inflytandet på veterinärförvaltningen kunde blifva tillräckligt tillgodosedt. Emellertid har utskottet funnit de i herrar Nyströms, Kjellbergs och Perssons motioner framförda skälen för inrättande af en med den veterinära administrationen närmare förbunden institution af vetenskaplig karaktär, det af vederbörande kommitté föreslagna veterinärrådet, så talande, att utskottet, jämväl med hänsyn till de för ändamålet

beräknade måttliga kostnaderna, 1,500 kronor för år, anser sig böra förorda inrättandet af ett sådant veterinärråd. En följd häraf torde blifva, att det i landtbruksstyrelsens stat uppförda anslaget till extra biträden, vikariatsersättning och expenser, hvarifrån nämnda kostnader lämpligen borde bestridas, liksom statens slutsumma ökades med nyssberörda belopp 1,500 kronor.

På grund af hvad ofvan anförts och då utskottet i afseende å den af Kungl. Maj:t föreslagna nya staten för landtbruksstyrelsen eller förslaget i öfrigt ej haft något att erinra utöfver hvad ofvan sagts, hemställer utskottet,

att Riksdagen, med afslag å herrar Jespersons och Vennerstens motion, må i anledning af Kungl. Maj:ts föreliggande förslag och de af herrar Nyström, Kjellberg och Persson väckta motionerna

I. godkänna följande stat för landtbruksstyrelsen, att tillämpas från och med år 1912:

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Ortstillägg	Summa kronor	
	Kronor				
Öfverdirektören och chefen...	6,200	2,800	1,000	10,000	
1 byråchef	5,000	2,500	600	8,100	Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
4 byråchefer	20,000	10,000	2,400	32,400	
1 byråveterinär	3,600	1,800	400	5,800	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 förste vaktmästare.....	900	450	150	1,500	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor.
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor.
Till extra biträden, vikariatsersättning och expenser ..	—	—	—	19,500	
Summa	—	—	—	78,500	

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå äfvensom å lönen afdragas 100 kronor årligen.

II. förklara,

a) att de villkor och bestämmelser, hvilka i nådiga kungörelsen den 2 oktober 1908 stadgats för åtnjutande af de uti nu gällande stat för landtbruksstyrelsen upptagna aflöningsförmåner, skola tillämpas för åtnjutande af aflöningsförmånerna enligt den nya staten,

b) att enhvar, som med eller efter ingången af år 1912 tillträder nyinrättad befattning i landtbruksstyrelsen, skall vara skyldig underkasta sig förberörda villkor och bestämmelser, äfvensom

c) att nuvarande innehafvaren af den veterinära medicinalrådsbefattningen i medicinalstyrelsen, därest han icke före viss af Kungl. Maj:t bestämd dag anmäler, att han vill underkasta sig öfverflyttning till landtbruksstyrelsen, den nya aflöningsstaten därstädes samt nämnda villkor och bestämmelser och han icke lagligen kan därtill förbindas, skall varda bibehållen vid honom dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej annat föranledes af bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit honom;

III. medgifva, att, därest sistnämnda befattningshafvare öfvergår å landtbruksstyrelsens stat, han må för åtnjutande af löneförhöjning räkna sig tillgodo den tid, som dessförinnan förflutit, sedan han utnämndes till medicinalråd; samt

IV. höja det i riksstaten uppförda anslaget till landtbruksstyrelsen från 57,600 kronor med 20,900 kronor till 78,500 kronor.

Undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar.

Landtbruksinstitutet vid Ultuna samt landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.

3:o) Under punkterna 3 och 4 af nionde hufvudtiteln har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att

dels godkänna de i statsrådsprotokollet intagna förslagen till nya aflöningsstater för landtbruksinstitutet vid Ultuna samt för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp att tillämpas från och med år 1912;

[3, 4.]

dels förklara, att de villkor och förbehåll, hvilka i nådiga kungörelsen den 16 juni 1905 äro stadgade för åtnjutande af de uti nu gällande stater för instituten upptagna aflöningsförmåner i den mån de fortfarande äga giltighet skola gälla för åtnjutande af aflöningsförmånerna enligt de nya staterna, samt att enhvar, som med eller efter ingången af år 1912 tillträder befattning å de nya lönestaterna, skall vara skyldig underkasta sig förberörda villkor och förbehåll;

dels bestämma det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» uppförda anslag till landtbruksinstitutet vid Ultuna till 64,790 kronor;

dels ock bestämma det under samma anslagstitel uppförda anslag till landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp till 83,650 kronor.

Berörda statförslag äro intagna här nedan i utskottets hemställan.

För närvarande gälla följande af 1905 års Riksdag godkända aflöningsstater för landtbruksinstitutet vid Ultuna samt för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp med sedermera i desamma vidtagna ändringar:

Stat för landtbruksinstitutet vid Ultuna.

	Lön.		Tjänstgöringspenningar.		Summa.		
Aflöning:							
1 rektor, arfvode	—	—	—	—	2,000	—	
1 lektor	2,600	—	1,400	—	4,000	—	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr., efter 15 år med ytterligare 500 kr. och efter 20 år med ytterligare 500 kr.
5 lektorer	13,000	—	7,000	—	20,000	—	
1 adjunkt	2,000	—	1,000	—	3,000	—	
1 adjunkt	2,000	—	1,000	—	3,000	—	
Extra lärare, arfvoden	—	—	—	—	3,250	—	
1 bibliotekarie	—	—	—	—	300	—	
Aflöning summa kronor	—	—	—	—	35,550	—	
Till institutets öfriga utgifter					24,450	—	
Summa kronor					60,000	—	

Anmärkningar:

a) Så länge rektor och öfriga lektorer samt adjunkterna åtnjuta fri bostad, afdragas å lönen 500 kronor årligen.

b) Af hvart och ett af lektorernas och adjunkternas ålderstillägg räknas 350 kronor tillhöra lönen och 150 kronor tjänstgöringspenningarna.

Stat för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.

	Lön.		Tjänstgöringspenningar.		Summa.		
Aflöning:							
1 rektor, arfvode	—	—	—	—	2,000	—	
1 lektor	2,600	—	1,400	—	4,000	—	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr., efter 15 år med ytterligare 500 kr. och efter 20 år med ytterligare 500 kr.
6 lektorer	15,600	—	8,400	—	24,000	—	
1 adjunkt	2,000	—	1,000	—	3,000	—	
Extra lärare, arfvoden	—	—	—	—	9,200	—	
1 bibliotekarie	—	—	—	—	300	—	
Aflöning summa kronor	—	—	—	—	42,500	—	
Till betäckande af möjligen uppkommande förlust å mejerirörelsen					5,000	—	
Till institutets öfriga utgifter					33,000	—	
Summa kronor					80,500	—	

Anmärkningar:

a) Så länge rektor, öfriga lektorer samt adjunkten åtnjuta fri bostad, afdragas å lönen 500 kronor årligen.

b) Af hvart och ett af lektorernas och adjunktens ålderstillägg räknas 350 kronor tillhöra lönen och 150 kronor tjänstgöringspenningarna.

Ämnesfördelningen mellan de *ordinarie* lärarna vid instituten är för närvarande fastställd på följande sätt:

Vid *Ultuna:*

ett lektorat i jordbrukslära och landtbrukets ekonomi;
» » » kemi och geologi;
» » » botanik och zoologi;
» » » mejerilära och bakteriologi samt kemi;
» » » redskapslära, praktisk matematik, mekanik, fysik och meteorologi;
» » » husdjurslära;
en adjunktur i byggnadslära, läran om jords torrläggning och bevattning samt fältmätning och ritning;
» » » husdjurens anatomi, fysiologi samt hälso- och sjukvårdslära; samt

Vid *Alnarp:*

ett lektorat i kemi och geologi;
» » » husdjurslära;
» » » redskapslära, praktisk matematik, mekanik, fysik och meteorologi;
» » » jordbrukslära;
» » » botanik och zoologi;
» » » hippologi och hofbeslagslära samt husdjurens anatomi, fysiologi och sjukvård;
» » » mejerilära och bakteriologi;
en adjunktur i d:o d:o.

Antalet *extra lärare* är vid Ultuna fyra och vid Alnarp — utom föreståndaren för Alnarps landtegendom och föreståndaren för Alnarps trädgårdsskola, hvilka meddela undervisning, den förre i en del af jordbrukslären och den senare i trädgårdsskötsel — sju med undervisningsskyldighet i nedannämnda ämnen och med följande arfvoden:

Vid *Ultuna:*

en i bokföring	750: —
» » skogshushållning	750: —
» » nationalekonomi samt ekonomilagfarenhet och kommunalrätt	1,000: —
» » trädgårdsskötsel	750: —
	3,250: —

Vid *Alnarp:*

en i skogshushållning	1,000: —
» » byggnadslära och ritning	1,500: —
» » kemi och fysik	1,200: —
» » husdjurens anatomi, fysiologi och sjukvård samt husdjurslära	2,000: —
» » nationalekonomi, ekonomilagfarenhet och kommunalrätt	1,000: —
» » läran om jords torrläggning och bevattning, fältmätning och kartritning	1,500: —
» » landtbruks- och mejeribokhålleri	1,000: —
	9,200: —

De nu ifrågasatta förändringarna i institutens stater äro betingade dels i allmänhet af de med tiden ökade krafven på instituten i deras nuvarande organisation med afseende å såväl elevantalet som undervisningens beskaffenhet dels ock af inrättandet vid instituten af *fortsättningskurser* för utbildandet af landtbrukslärare och konsulenter.

Tillfälle till att vinna dylik vidsträcktare utbildning finnes nämligen för närvarande endast för dem, som önska utbilda sig till mejerikonsulenter, i det att mejeriafdelningens högre kurs vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp utgör sådan för ändamålet lämplig fortsättningskurs. Dessutom äro vid landtbruksinstitutet vid Ultuna två stipendiatplatser upprättade för personer, som från något af rikets landtbruksinstitut utexaminerats med vitsord om framstående flit och skicklighet och som önska ytterligare utbilda sig i något eller några af institutets läroämnen, hvarjämte styrelserna vid båda instituten, i den mån utrymme vid institutet det medgifver och sådant kan ske utan intrång i den allmänna undervisningen därstädes, äga meddela högst två personer med ofvannämnda kvalifikationer rättighet att under högst två år åtnjuta undervisning i ett eller annat läroämne.

Berörda ändringar i institutens stater innebära i afseende å institutens lärarpersonal följande förändringar, nämligen

vid *Ultuna: dels* förändring af båda adjunkturerna till lektorat, *dels ock* anställande utöfver nu befintliga extra lärare af sådana lärare i nedannämnda ämnen och med följande arfvoden:

en i matematik, fältmätning m. m.	kronor	1,200: —
» » botanik	»	1,200: —
» » kemi	»	500: —
» » jordbrukslära	»	2,500: —
» » pedagogik	»	250: —
tillhopa	kronor	5,650: —,

hvilken summa afrundats till 6,000 kronor, samt

vid *Alnarp: dels* inrättandet af ett nytt lektorat nämligen i vattenaflednings- och byggnadslära, hvarvid de nuvarande extra lärarna i läran om jords torrläggning och bevattning, fältmätning och kartritning samt i byggnadslära och ritning blefve obehöfliga, *dels* inrättandet af en adjunktur i anatomi och fysiologi, hvarigenom extra läraren i dessa ämnen kunde undvaras, *dels* höjande af nu utgående arfvode till en extra lärare i kemi och fysik med 1,100 kronor till ..... kronor 2,300: —

Transport kronor 2,300: —

	Transport kronor	2,300: —
dels ock anställandet, utöfver nuvarande extra lärare med undantag af de ofvannämnda tre, som genom inrättandet af ordinarie lärarbefattningar blefve obehöfliga, af följande extralärare med nedannämnda arfvoden:		
en i botanik och zoologi	»	1,000: —
» » jordbrukslära och fältbyggnad	»	1,200: —
» » pedagogik	»	250: —
	tillhopa kronor	4,750: —

eller i rundt tal 5,000 kronor.

Vidare afse de föreslagna ändringarna i landtbruksinstitutens stater att möta ökade kostnader för förbrukningsmateriel vid laborationer, underhåll af inventarier, städning och uppvärmning m. m. äfvensom vissa kostnader för eventuella frielever.

Enahanda orsaker, som betinga förenämnda ändringar i institutens stater, hafva också medfört behof af åtskilliga ny- och ombyggnadsarbeten vid instituten, hvarom Kungl. Maj:t under punkt 19 af förevarande hufvudtitel gjort framställning. I sådant afseende skulle sålunda behöfvas

vid *Ultuna: dels* en ny institutionsbyggnad för agronomi m. m. *dels ock* två nya lärarbostäder i stället för de två för närvarande till tjänstebostäder åt adjunkterna upplåtna flygelbyggnaderna vid hufvudbyggnaden, hvilka skulle befinna sig i så bristfälligt skick, att de ej vidare kunde anses lämpliga som familjebostäder, hvaremot i dem dock skulle kunna för en tid framåt anordnas rum för fortsättningskursens elever, hvilkas bostadsbehof i annat fall måste tillgodoses genom nybyggnad eller på annat sätt, samt

vid *Alnarp: dels* två nya lärarbostäder, den ena för institutets rektor och den andra för den nya lektorn, *dels ock* vissa ändringsarbeten i hufvudbyggnaden för omändring af rektorns nuvarande bostad därstädes till bostad åt den nye adjunkten äfvensom, jämte vissa andra lokaler i byggnaden, till elevrum.

De af Kungl. Maj:t i nu ifrågavarande sammanhang framställda förslag i afseende såväl å landtbruksinstitutens stater som å byggnadsarbetena kunna åskådliggöras genom följande tablå, därvid de kostnader, som ansetts vara *oberoende* af fortsättningskurserna, angifvas med kursiverad stil.

	Ändringar i aflöningsstaterna						Byggnader	
	Ökning Kronor		Minskning Kronor		Skillnad Kronor			
Ultuna	*1 lektor i byggnadslära m.m.*	4,000: —	*1 adjunkt i byggnadslära m.m.*	3,000: —	1,000: —		*institutionsbyggnad*	60,000: —
	1 lektor i hälso- och sjukvårdslära m. m.	4,000: —	1 adjunkt i hälso- och sjukvårdslära m. m.	3,000: —	1,000: —		*2 lärarbostäder*	40,000: —
	»extra lärare, arfvoden»	6,000: —			6,000: —			
	»öfriga utgifter»	2,350: —	2 stipendier	1,560: —	790: —			
		16,350: —		7,560: —		8,790: —		
Alnarp	*1 lektor i vattenafledning m. m.*	4,000: —	*»extra lärare, arfvoden», 2 extra lärare*	3,000: —	1,000: —		*1 lärarbostad*	20,000: —
							ändringar i hufvudbyggnaden	4,000: —
	1 adjunkt i anatomi m. m.	3,000: —	»extra lärare, arfvoden», 1 extralärare	2,000: —	1,000: —		1 lärarbostad	20,000: —
	»extra lärare, arfvoden»	5,000: —	»extra lärare, arfvoden», 1 extralärare	1,200: —	3,800: —			
	»öfriga utgifter»	2,350: —			2,350: —			
		14,350: —		6,200: —		8,150: —		
				Summa ökning		16,940: —		144,000: —

Såsom häraf framgår skulle institutens stater komma att ökas, Ultunas med 8,790 kronor och Alnarps med 8,150 kronor eller sålunda till, den förra 68,790 kronor och den senare 88,650 kronor.

Med sistnämnda belopp i deras helhet behöfver emellertid icke anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar», hvarifrån utgifterna till instituten bestridas, belastas, enär samtliga ordinarie lärare såsom åtnjutande fri bostad skulle få vidkännas afdrag å lönen med 500 kronor. Med afseende härå kunna de under nämnda anslagstitel uppförda anslagen till landtbruksinstituten bestämmas för Ultuna till 4,000 och för Alnarp till 5,000 kronor lägre än

staternas slutsumma eller således till, för Ultuna 64,790 kronor och för Alnarp 83,650 kronor. Dessa belopp angifva dock icke statens verkliga löpande kostnader för instituten, enär vid beloppens bestämmande hänsyn icke tagits till elevafgifterna, 175 kronor för betalande elev och år, hvilka redovisas till statsverket utom staten.

Beträffande planen för de ifrågasatta fortsättningskurserna äfvensom utredningen i öfrigt i ärendet tillåter sig utskottet att hänvisa till statsrådsprotokollet, sid. 43—107.

Utskottet. Det nu föreliggande förslaget om inrättande af särskilda kurser för utbildande af landtbrukslärare och konsulenter är ett första mera betydande steg mot anordnandet i vårt land af en högre undervisning på landtbrukets område. I betraktande häraf torde förslaget icke kunna annat än hälsas med tillfredsställelse. Såsom ett steg mot målet kan detsamma emellertid, såsom Riksdagen i sin skrifvelse den 21 april 1909 i fråga om anordnande af landtbrukshögskoleundervisning yttrade beträffande kurser af nu ifrågavarande slag, icke uppfylla alla önskningar angående en högre undervisning på ifrågavarande område, som med fog kunna framställas. Emellertid håller utskottet, i anslutning till Riksdagens i berörda skrifvelse därutinnan gjorda uttalande, före, att frågan om en högre landtbruksundervisning icke behöfver lösas i hela sin omfattning på en gång. Och då af sådan undervisning den art som nu är ifråga obestridligen är af behofvet i högsta grad påkallad och gifvetvis är af den mest omedelbara betydelse för jordbrukets utveckling, finner utskottet sig böra obetingadt tillstyrka, att medel för anordnandet af kurserna i fråga beviljas. Därmed har utskottet emellertid icke velat uttala sig för ett undanskjutande af frågan om högre landtbruksundervisning i öfrigt, utan torde enligt utskottets förmenande den af Riksdagen i dess förberörda skrifvelse begärda fullständiga utredning och förslag i frågan alltjämt vara att i sinom tid förvänta.

Såsom af utredningen i ärendet framgår har vid ärendets förberedande behandling fråga uppstått om anordnande af landtbrukslärare- och konsulentutbildningen antingen såsom en självständig till Stockholm förlagd högre undervisning eller ock såsom fortsättningskurser vid båda eller det ena af landtbruksinstituten. Det förstnämnda alternativet må väl såsom en första början till en självständig landtbrukshögskola vara i viss mån tilltalande, men de sakliga skälen torde under förhandenvarande omständigheter vara för den af samtliga i ärendet hörda myndigheterna delade meningen om undervisningens förläggande till landtbruksinstituten, därvid — för bibehållandet af institutens inbördes jämnställighet och förekommande

af den ojämnhet i undervisningen och andra olägenheter, som, i fall fortsättningskurser anordnades endast vid det ena institutet, genom däraf nödsakad öfverflyttning till detta institut skulle uppstå för elever vid det andra institutet, hvilka önskade genomgå sådan kurs — båda instituten böra i lika mått komma i åtanke. Utsikterna att erhålla för ändamålet fullt lämpliga lärarekrafter torde nämligen vara ojämförligt mycket större vid undervisningens förläggande till instituten, hvarjämte de blifvande landtbrukslärarna och konsulenterna därstädes skulle erhålla bästa möjliga tillfälle att vid de till instituten förlagda landtbruksskolorna praktiskt förvärfva den för deras framtida verksamhet så ytterst betydelsefulla pedagogiska utbildningen. Och härtill kommer dessutom att, såvidt utskottet kunnat finna, kostnaderna för undervisningens anordnande fristående otvifvelaktigt skulle ställa sig afsevärdt högre än för dess anordnande på af Kungl. Maj:t föreslaget sätt.

Utskottet har således icke något i hufvudsak att erinra emot det föreliggande förslaget till utvidgning af den vid landtbruksinstituten meddelade undervisningen. Ej heller har utskottet funnit anledning till uttalande i afseende å förslagets detaljer vare sig beträffande fortsättningskursernas organisation eller de för desammas inrättande föreslagna ändringarna i institutens stater. Likaledes har utskottet funnit de ändringar i samma stater, som enligt hvad ofvan sagts skulle vara erforderliga oberoende af fortsättningskurserna, af behofvet påkallade och detta gifvetvis i all synnerhet om fortsättningskurserna komma till stånd.

Vidkommande de i detta sammanhang ifrågasatta byggnadsarbetena vill utskottet till en början meddela, att vederbörande afdelning inom utskottet vid besök å platsen tagit närmare kännedom om beskaffenheten af de till landtbruksinstitutet vid Ultuna hörande byggnader; och har afdelningen därvid blifvit öfvertygad såväl om de nuvarande såsom bostäder åt adjunkterna vid institutet upplåtna flygelbyggnadernas olämplighet för sin nuvarande användning som om behofvet, äfven under nuvarande förhållanden, af ökadt utrymme för undervisningslokalerna.

I sistnämnda afseende har såsom af statsrådsprotokollet inhämtas institutsstyrelsen på sin tid framlagt en plan att sammanföra med hvarandra likartade institutioner i tre byggnader, den ena afsedd för undervisning i kemi, fysik och därmed sammanhörande ämnen, den andra för undervisning i husdjurslära och veterinära ämnen, samt den tredje för undervisning i agronomi, botanik, byggnadslära m. m., hvarvid inom hvarje byggnad skulle finnas en föreläsningssal, rum för samlingar och

arbetsrum för lärare och elever. Denna plan har redan delvis genomförts, i det att 1908 års Riksdag beviljat medel till en numera verkställd utvidgning af laboratoriebyggnaden, hvarigenom den förstnämnda gruppens behof af utrymme blifvit väl tillgodosedt; och då de nuvarande undervisningsningslokalerna i elevbyggnaden för obetydlig kostnad torde kunna göras fullt användbara för undervisningen i husdjurslära och veterinära ämnen, återstår endast den tredje byggnaden för att systemet skall blifva fullt genomfördt och institutet tillfredsställande utrustadt i fråga om undervisningslokaler.

I betraktande häraf finner utskottet sig böra biträda förslaget om uppförande af ny institutionsbyggnad. I afseende å de för byggnaden uppgjorda, handlingarna i ärendet bifogade ritningarna samt de därför beräknade kostnaderna, 60,000 kronor, har utskottet icke funnit anledning till annat uttalande än att då, såvidt utskottet kunnat finna, öfverintendentsämbetet ej haft tillfälle att bedöma förslaget efter nu rådande byggnadsförhållanden, utskottet trott sig böra uttala sin förväntan, att Kungl. Maj:t föranstaltar om en förnyad granskning och, där så tarfvas, omarbetning af förslaget i syfte att den beräknade kostnadssumman, 60,000 kronor, hvilken synes utskottet tillräcklig för den ifrågasatta nya institutionsbyggnaden, äfven må förslå för byggnadens utförande.

Då såsom ofvan sagts de två till adjunkterna vid Ultuna upplåtna lärarbostäderna behöfva ersättas med nya sådana samt de två nya ordinarie lärarna vid Alnarp gifvetvis måste tillhandahållas bostäder, torde det vara för Riksdagen oundvikligt att anslå medel för nämnda ändamål. Och har utskottet, ehuru de för de föreslagna nya lärarbostäderna beräknade kostnaderna, 20,000 kronor för hvar, förefallit utskottet väl höga i förhållande till bostadshafvarnas lönevillkor i öfrigt, icke tilltrott sig att föreslå någon afvikelse från hvad Kungl. Maj:t därutinnan äskat.

På grund af hvad sålunda anförts och då utskottet icke har något att erinra mot förevarande framställning i hvad den ofvan icke berörts, får utskottet, som i fråga om byggnadsarbetena afgifver förslag under punkt 19 här nedan, hemställa,

att Riksdagen må

I. godkänna följande stat för landtbruksinstitutet vid *Ultuna* att tillämpas från och med år 1912:

	Lön		Tjänstgöringspenningar.		Summa.		
Aflöning:							
1 rektor, arfvode	—	—	—	—	2,000	—	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr., efter 15 år med ytterligare 500 kr. och efter 20 år med ytterligare 500 kr.
1 lektor	2,600	—	1,400	—	4,000	—	
7 lektorer	18,200	—	9,800	—	28,000	—	
Extra lärare, arfvoden	—	—	—	—	9,250	—	
1 bibliotekarie	—	—	—	—	300	—	
Aflöning summa kronor	—	—	—	—	43,550	—	
Till institutets öfriga utgifter					25,240	—	
Summa kronor					68,790	—	

Anmärkningar:

a) Så länge rektor och öfriga lektorer åtnjuta fri bostad, afdragas å lönen 500 kronor årligen.

b) Af hvart och ett af lektorernas ålderstillägg räknas 350 kronor tillhöra lönen och 150 kronor tjänstgöringspenningarna.

II. godkänna följande stat för landtbruks- och mejeriinstitutet vid *Alnarp* att tillämpas från år 1912:

	Lön		Tjänstgöringspenningar.		Summa.		
Aflöning:							
1 rektor, arfvode	—	—	—	—	2,000	—	
1 lektor	2,600	—	1,400	—	4,000	—	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr., efter 15 år med ytterligare 500 kr. och efter 20 år med ytterligare 500 kr.
7 lektorer	18,200	—	9,800	—	28,000	—	
1 adjunkt	2,000	—	1,000	—	3,000	—	
1 dito	2,000	—	1,000	—	3,000	—	
Extra lärare, arfvoden	—	—	—	—	8,000	—	
1 bibliotekarie	—	—	—	—	300	—	
Aflöning summa kronor	—	—	—	—	48,300	—	
Till betäckande af möjligen uppkommande förlust å mejerirörelsen					5,000	—	
Till institutets öfriga utgifter					35,350	—	
Summa kronor					88,650	—	

Anmärkningar:

a) Så länge rektor, öfriga lektorer samt adjunkterna åtnjuta fri bostad, afdragas å lönen 500 kronor årligen.

b) Af hvart och ett af lektorernas och adjunkternas ålderstillägg räknas 350 kronor tillhöra lönen och 150 kronor tjänstgöringspenningarna.

III. förklara,

att de villkor och förbehåll, hvilka i nådiga kungörelsen den 16 juni 1905 äro stadgade för åtnjutande af de uti nu gällande stater för instituten upptagna aflöningsförmåner, i den mån de fortfarande äga giltighet, skola gälla för åtnjutande af aflöningsförmånerna enligt de nya staterna, samt

att enhvar, som med eller efter ingången af år 1912 tillträder befattning å de nya lönestaterna, skall vara skyldig underkasta sig förberörda villkor och förbehåll;

IV. bestämma det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» uppförda anslag till landtbruksinstitutet vid Ultuna till 64,790 kronor; samt

V. bestämma det under samma anslagstitel uppförda anslag till landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp till 83,650 kronor.

Vid bifall härtill kommer det i anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» ingående bestämda anslag att undergå höjning med 15,940 kronor (*d. v. s.* ökning af anslaget till Ultuna 8,790 kronor = ökningen af dess stat *plus* ökning af anslaget till Alnarp 7,150 kronor = ökningen af dess stat 8,150 kronor — bostadsafdrag för två nya lärare 1,000 kronor) eller från 306,900 kronor till 322,840 kronor.

Den lägre landtbruksundervisningen. [5.]

4:o) Under punkt 5 af nionde hufvudtiteln i årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för sin del godkänna vissa i statsrådsprotokollet sammanfattade grunder för med statsmedel understödda landtbruks- och landtmannaskolor att tillämpas å sådana skolor från och med ingången af läsåret 1912—1913.

Utskottet. Sammanfattning af den lägre allmänna landtbruksundervisningens nuvarande organisation.

För den lägre landtbruksundervisningen finnas för närvarande i vårt land upprättade två olika slag af fasta, med statsmedel understödda undervisningsanstalter, nämligen landtbruksskolor och landtmannaskolor. Vid de förra meddelas praktisk-teoretisk undervisning särskildt lämpad för utbildande af arbetsförmän för det större jordbruket, vid de senare uteslutande teoretisk undervisning efter en plan, som förutsätter vissa förkunskaper utöfver den vanliga folkskolebildningen.

Af dessa skolor hafva *landtbruksskolorna* sedan lång tid tillbaka varit i verksamhet, i det den första upprättades redan år 1840 i Malmöhus län. Vid 1840—1841 årens riksdag beviljades för första gången statsbidrag till dem att med 1,500 kronor om året utgå till hvar och en af fem dylika skolor. Detta statsbidrag har sedermera blifvit höjdt, först vid 1850—1851 årens riksdag till 3,000 kronor och därefter vid 1856—1858 årens riksdag till 4,000 kronor för hvarje skola, med hvilket belopp statsbidraget fortfarande utgår, dock att landtbruksskola, som upprättats i län, där sådan skola redan förut var i verksamhet, erhöll statsbidrag endast med 2,000 kronor, hvilket sistnämnda anslag utgick och fortfarande utgår endast under villkor, att hushållningssällskap eller landsting inom den ort, där skolan blifvit upprättad, förbundit sig att till skolans underhåll tillskjuta lika stort belopp som statsbidraget.

Landtbruksskolornas antal, som under de senaste årtiondena sjunkit betydligt, nedgick år 1910 till 17, däraf en i hvartdera af Stockholms,

Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Malmöhus, Hallands, Älfsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. Medelantalet lärjungar vid hvarje skola, hvilket likaledes sjunkit, uppgick nyssnämnda år till 13, däraf högst 24 vid två skolor och lägst 8 vid en.

Statsbidragen till landtbruksskolor utgå från det i riksstaten under nionde hufvudtiteln uppförda ordinarie anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar.

Enligt det för landtbruksskolorna den 13 april 1877 utfärdade reglementet hade de till uppgift att åt unga män, som ville ägna sig åt landtbruket, meddela insikt, praktisk öfning och skicklighet uti detsamma samt att i sådant afseende äfven bibringa dem de förberedande kunskaper, som för landtmannayrkets utöfning vore nödiga; och borde därför jordbruket och boskapsskötseln vid den egendom, där landtbruksskola var förlagd, så bedrifvas, att skolan i praktiskt hänseende kunde tjäna såsom föresyn för ett efter ortens förhållanden med god beräkning ordnadt och omsorgsfullt skött landtbruk. Landtbruksskolans kurs var tvåårig med öfvervägande praktisk undervisning samt lektioner i teoretiska ämnen i regel förlagda till morgnar och aftnar.

Nu gällande förnyade nådiga reglemente för de med statsmedel understödda landtbruksskolor är utfärdadt den 9 juni 1893.

I detta reglemente har bibehållits såväl bestämmelsen om, att skolans kurs skall vara tvåårig som ock föreskrifter, att vid hvarje skola bör finnas plats för 12 frilärlingar, dock att, om det bestämda antalet frilärlingsplatser är fylldt, därutöfver må, efter landtbruksstyrelsens medgifvande, antagas frilärlingar eller betalande lärlingar till ett antal af tillhopa högst 12. Inträdesfordringarna inskränka sig till, att sökanden skall kunna läsa väl innantill, skrifva redig handstil samt äga god öfning i de fyra räknesätten med hela tal. Inträdessökande, som äger insikt och vana i landtmannaarbeten och kunskaper motsvarande dem, som meddelas första årets kurs, kan omedelbart vinna inträde i andra årskursen för att genomgå skolan på ett år. Vidare är det föreskrifvet, att lärlingarna skola deltaga i alla vid den egendom, dit skolan är förlagd, förekommande jordbruksarbeten, turvis tjänstgöra i stall och ladugård m. m. samt såsom uppsyningsmän eller rättare utställa och fördela arbetarna, hafva tillsyn öfver dem och föra anteckningar öfver arbetena. Landtbruksskolas styrelse utgöres af hushållningssällskapets förvaltningsutskott inom den ort, där skolan är belägen, eller de män, åt hvilka förvaltningsutskottet för en tid af tre år i sänder lämnat detta uppdrag.

Beträffande de inom Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län belägna landtbruksskolorna, blef år 1901 den förändringen vidtagen

i dessa tre skolors organisation, att kursen inskränktes till endast ett år, detta i viss mån på bekostnad af lärjungarnas praktiska utbildning, som hufvudsakligen skulle försiggå under sommaren. I anledning häraf begärde Kungl. Maj:t hos 1901 års riksdag ett anslag å extra stat af 6,000 kronor för höjning från 4,000 kronor till 6,000 kronor af det årliga statsbidraget till hvar och en af dessa tre landtbruksskolor. Denna framställning blef af Riksdagen bifallen; och samma anslag har sedermera årligen beviljats.

Landtmannaskolorna äro särskildt afpassade för sådana blifvande ägare eller brukare af mindre landtegendomar, som utan hjälp af något under dem stående biträde själfva komma att hafva närmaste ledningen af och tillsynen öfver sina jordbruk.

Vid dessa undervisningsanstalter beredes sålunda den i jordbruksarbete mera försigkomne tillfälle att vid en koncentrerad kurs och inom begränsad tid förvärfva insikter i landtbrukets teori.

Till understöd åt landtmannaskolor, för hvilka stadgar blifvit af Kungl. Maj:t godkända, beviljade Riksdagen på ordinarie stat från och med år 1888 ett förslagsanslag å 15,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts beprövande med högst 3,000 kronor årligen tilldelas sådan landtmannaskola under villkor: att vederbörande hushållningssällskap vitsordade behofvet inom orten af dylik skola samt antingen afgåfve förslag till såväl skolans organisation i allmänhet, vare sig att den anordnades fristående eller förenad med annan lämplig undervisningsanstalt, som särskildt inträdesfordringar, undervisningsämnen och undervisningsplan, eller ock, där skolan af enskilda personer grundades, förordade det af dessa i berörda hänseende uppgjorda förslag; att inom orten tillskötes lika belopp, elevafgifter inberäknade; att en frielev för hvarje 1,000 kronor af statsbidraget ägde att vid skolan åtnjuta undervisning; att skolan underkastade sig den kontroll Kungl. Maj:t i hvarje särskildt fall funne skäl föreskrifva; och att skolan årligen afgåfve berättelse om sin verksamhet.

Samtidigt medgaf Riksdagen, att besparingar å anslagen till lägre landtbruksskolor finge användas till understöd åt ofvannämnda landtmannaskolor med belopp af högst 4,000 kronor åt landtmannaskola, som vore belägen i län, där med statsmedel till samma belopp understödd lägre landtbruksskola ej funnes, och med högst 3,000 kronor åt öfriga landtmannaskolor, allt på enahanda villkor som förut nämnts, dock att i län, där med statsmedel understödd lägre landtbruksskola ej funnes, statsanslag till *en* landtmannaskola finge utgå, ehvad bidrag inom orten tillskötes eller icke.

1906 års Riksdag höjde förslagsanslaget till understöd åt landt-

mannaskolor till 50,000 kronor samt medgaf utöfver dittillsvarande bestämmelser att statsanslaget åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal öfverstege 20, finge utgå med högst 4,000 kronor årligen under samma villkor som de af 1887 års Riksdag föreskrifna.

I anslutning till detta Riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 22 juli 1906 nu gällande nådiga kungörelse angående anslag till landtmannaskolor.

Under år 1909 var antalet landtmannaskolor 30 och till dem anvisades genom nådigt bref den 8 april 1910 67,050 kronor från förslagsanslaget till understöd åt landtmannaskolor och 24,000 kronor från besparingar å anslagen till lägre landtbruksskolor.

Då landtmannaskola första gången af Kungl. Maj:t tillerkänts understöd, har Kungl. Maj:t samtidigt fastställt stadgar för skolan. Uti enhvar af de sålunda utfärdade stadgarna, hvilka, med obetydliga afvikelser för de särskilda skolorna, äro väsentligen öfverensstämmande med ett af landtbruksstyrelsen upprättadt normalförslag, har för undervisningens förläggning bestämts den årstid, som med hänsyn till lokala förhållanden funnits lämplig och som med ett undantag visat sig vara vinterhalfåret; och skall enligt dessa stadgar undervisningen pågå minst 20 veckor, ferier oberäknade, samt, med undantag för frielever, lärjunge för undervisningen betala den afgift, som af skolstyrelsen bestämmes. Vid ett flertal af skolorna erhålla lärjungarna kost och logi vid skolan mot särskild afgift.

För att vinna inträde vid dylik skola fordras, att sökanden vid anställd pröfning visar sig äga visst, i stadgarne närmare angifvet kunskapsmått, öfverstigande det som vid folkskolan inhämtas. Inträde utan föregående pröfning medgifves dock yngling, som företer intyg från föreståndare vid en af staten understödd folkhögskola, att han äger stadgade kunskaper, eller som genomgått femte klassen i allmänt eller motsvarande afdelning i tekniskt eller dimissionsberättigadt enskildt läroverk med goda insikter i vissa ämnen.

Vid flera af de större landtmannaskolorna hafva genom föreståndarnas försorg vidtagits anordningar, hvarigenom åt dem af eleverna, som sådant önska, för inhämtande af jordbrukspraktik beredas anställningar såsom landtbrukselever vid välskötta jordbruk under något år före eller efter kursen vid skolan.

För att den kunskap, som i landtmannaskolorna meddelas, måtte blifva spridd i så vida kretsar som möjligt, har Riksdagen på extra stat för hvartdera af åren 1906—1911 till *understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid* sådana *landtmannaskolor*, som åtnjuta bidrag af statsmedel,

beviljat ett anslag, som under senaste åren utgått med 10,000 kronor. Understöden hafva i allmänhet kommit eleverna till godo såsom stipendier å mindre belopp, 25—50, högst 75 kronor, som utbetalts efter skolkursens genomgående.

Kungörelse angående omförmälda anslag har af Kungl. Maj:t utfärdats den 5 juli 1907 att gälla tillsvidare, så länge statsmedel för ändamålet anvisas.

Inspektionen af de olika undervisningsanstalterna för jordbruket tillkommer, enligt den för landtbruksstyrelsen utfärdade instruktion, chefen för samma styrelse, hvilken dock, när omständigheterna därtill föranleda, äger såväl uppdraga åt ledamot i styrelsen att i hans ställe företaga resa i inspektionsändamål som ock att efter bemyndigande af chefen för jordbruksdepartementet anmoda annan sakkunnig man att verkställa dylik inspektion.

Sammanfattning af Kungl. Maj:ts förslag till ordnande af den lägre landtbruksundervisningen.

Kungl. Maj:ts nu förevarande förslag beträffande landtbruks- och landtmannaskolorna, hvilket i det hela ansluter sig till det af den med anledning af Riksdagens i skrifvelse den 22 maj 1907 hos Kungl. Maj:t gjorda framställning i syfte att åstadkomma en förbättrad undervisning i landthushållning, särskildt för mindre jordbrukare, tillsatta kommitté, den s. k. landtbruksundervisningskommittén, den 12 december 1908 afgifna betänkande i ämnet, och hvilket förslag således åsyftar såväl att så litet som möjligt rubba den grund, hvarpå nämnda undervisningsanstalter äro byggda, som ock att i största möjliga utsträckning utnyttja de utvecklingsmöjligheter, hvilka redan befintliga undervisningsformer vid dem kunna besitta, är af hufvudsakligen följande innehåll.

De båda typer af *landtbruksskolor* vi för närvarande äga, den tvåårige i mellersta och södra Sverige, med hufvuduppgift att utbilda arbetsledare, och den ett-årige i norra Sverige, hufvudsakligen inriktad på att meddela utbildning i landthushållning åt blifvande hemmansägare eller hemmansbrukare, skulle sålunda bibehållas, och skulle därvid Kopparbergs läns landtbruksskola omorganiseras till ett-årig i öfverensstämmelse med landtbruksskolorna i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. Då emellertid landtbruksskolorna under senare tid ej omfattats med samma intresse som förut, hvilket hade till orsak, bland annat, dels att skolorna blifvit för många och därigenom på flere håll ej kommit att arbeta med fullgodt material och dels att brister i fråga om landtbrukslärarnas utbildning stundom gjort sig gällande, vore en förändrad organisation af dem i vissa afseenden af behofvet påkallad.

Sålunda skulle utan att minskning skedde uti totalantalet af de

förmän, som för närvarande årligen utbildas vid våra landtbruksskolor, förmansutbildningen förläggas till ett färre antal väl utrustade skolor, på hvilka krafven i allo kunde ställas högt. Härigenom skulle vinnas äfven ökad möjlighet till en fullt effektiv kontroll. Med stöd af gjorda beräkningar och under förutsättning, att landtbruksskolan i Kopparbergs län öfverginge till en ett-årig skola af samma typ som de norrländska landtbruksskolorna, skulle, förutom de vid Ultuna och Alnarp förlagda landtbruksskolorna, ett antal af minst nio två-åriga landtbruksskolor vara behöfligt för utbildningen af arbetsförmän i tillräckligt antal för det större jordbruket inom mellersta och södra Sverige. Vid hvar och en af dessa skolor skulle finnas plats för 28 elever, däraf 20 i två-årskursen.

Eleverna skulle i regel icke erlägga afgift för undervisningen.

Beträffande den teoretiska undervisningen vid landtbruksskolorna skulle en omläggning af densamma på grund af jordbrukets utveckling och dess allt intimare baserande på vetenskapliga rön vara nödvändig. Denna omläggning syntes hufvudsakligen böra gå ut på att bereda i främsta rummet eleverna i andra årskursen ökad tid till självstudier och att beträffande dessa så vidt möjligt undvika ett samtidigt bedrifvande af intensivt kroppsarbete och läsning.

I fråga om elevernas praktiska undervisning skulle densamma såsom hittills innefatta ett allvarligt deltagande i alla vid ett jordbruk förekommande arbeten. Dessutom borde ökad vikt läggas vid direkt instruktionsundervisning i alla arbeten, som sådant kräfva, därvid hvarje elev skulle göras fullt förtrogen med skötseln af vanligen förekommande, moderna åkerbruksredskap och -maskiner äfvensom med en välordnad kreatursskötsels alla detaljer.

Vid sidan af den två-åriga förmansutbildningen skulle vidare landtbruksskolorna i ökad utsträckning öppnas för en ett-årig kurs, tillgänglig för unga män, som på förhand förskaffat sig god färdighet i landtbruksarbeten och tillräckliga kunskaper för att kunna följa den andra årskursens undervisning. Härigenom skulle bättre utnyttjas de resurser, en välordnad landtbruksskola har att erbjuda, samt fyllas ett tydligt framträdande behof. En dylik ett-årig kurs syntes böra kunna blifva till gagn ej minst för dem, som önska erhålla grundläggande praktiskt teoretiska kunskaper för fortsatta studier vid landtbruksinstituten.

Uppfyllandet af de fordringar, som genom omorganisationen af landtbruksskolan skulle ställas å densamma, skulle i flere afseenden medföra ökning af skolans utgifter. Sålunda skulle omorganisationen förutsätta en ökning af lärarkrafterna och skärpta fordringar på lärarnas kompetens, särskildt i fråga om deras praktiska utbildning. Detta nöd-

vändiggjorde, att lärarlönerna sattes så höga, att för kallet verkligt dugliga personer ville ägna sig däråt och att man kunde undvika det nu till stor skada för skolorna rådande missförhållandet, att lärarplatserna stundom besättas med för unga och för befattningarna ofta alltför oerfarna personer, hvilka till följd af de låga löner, som vid skolorna kunna erhållas, i regel fortast möjligt söka sig bort från landtbrukslärarbanan.

Vidare måste skolan vara försedd med fullgod undervisningsmateriell såväl för lärorummet som för den praktiska utbildningen, i hvilket sistnämnda afseende särskild vikt borde läggas vid den välordnad försöksverksamhet.

Till följd af de ökade kostnaderna för omorganisationen af landtbruksskolorna skulle för hvardera af de nio i södra och mellersta Sverige erfordras ett årligt anslag af 7,500 kronor, att såsom hittills utgå enbart af statsmedel.

Därest nämnda skolor minskades till antalet i enlighet med förslaget, komme förläggningen af desamma att upphöra att såsom hittills vara en respektive hushållningssällskap i orterna tillkommande angelägenhet. Då således hvarje hushållningssällskap icke hädanefter på samma sätt som hittills skulle blifva direkt intresseradt i någon viss landtbruksskola, skulle det uppdragas åt landtbruksstyrelsen att, sedan Kungl. Maj:t fattat beslut om landtbruksskolas förläggning, med innehafvaren af den utsedda skolegendomen upprätta kontrakt beträffande denna förläggning. I konsekvens härmed har det synts lämpligt, att i landtbruksskolas styrelse, hvars tillsättande af praktiska skäl skulle till väsentlig del uppdragas åt förvaltningsutskottet hos det hushållningssällskap, inom hvars område sådan skola blifvit förlagd, ordförande utses af landtbruksstyrelsen. Och skulle vidare den person, som närmast hade ansvaret för och ledningen af skolan, nämligen skolans föreståndare, komma att intaga en själfskrifven plats i skolans styrelse.

Den sålunda ifrågasatta omorganisationen af landtbruksskolorna i södra och mellersta Sverige skulle söka genomföras samtidigt beträffande samtliga de föreslagna skolorna.

Beträffande landtbruksskolorna i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, med hvilka skolan i Kopparbergs län skulle blifva likställd, har icke föreslagits andra förändringar än att det för ett bättre tillvaratagande af deras utvecklingsmöjligheter måtte vid dem inrättas vid sidan af den ett-åriga kursen en teoretisk vinterkurs med för såväl denna som den ordinarie ett-åriga kursen gemensam undervisning. Enligt det sålunda framlagda förslaget skulle eleverna vid denna teoretiska vinterkurs genom särskilda för denna kurs anordnade turer i ladu-

gård och slöjdstuga bibringas praktisk öfning i ladugårdsskötsel och slöjd, hvarjämte de skulle beredas öfning uti en del af de viktigaste, vid ortens jordbruk förekommande vinterarbeten, hvilket syntes kunna möjliggöras genom att från studierna undantaga en dag i hvarje vecka utaf den tid af minst sex månader, ifrågavarande kurs beräknats skola omfatta. Elevantalet vid den ett-åriga kursen skulle sänkas från nuvarande 12 till 10, dock utan hinder att, om förhållandena sådant tillåta, ett större antal elever med landtbruksstyrelsens medgifvande skulle få mottagas vid kursen. Minimiantalet elever i vinterkursen har beräknats till 10.

Vidare har föreslagits, att föreståndarna vid nu ifrågavarande landtbruksskolor genom bestämmelse i skolornas reglemente skulle åläggas att söka bereda eleverna lämpliga elevplatser på för deras vidare utbildning lämpliga gårdar.

Någon förändring i det nu till hvar och en af dessa skolor utgående årsanslaget af 6,000 kronor har icke ansetts erforderlig.

Beträffande *landtmannaskolan*, för hvilken måste förutsättas en skolform med grundlig teoretisk undervisning för att en önsklig och i viss mån redan befintlig förbindelse mellan denna skola och landtbruksinstituten skulle kunna uppehållas, skulle sådana skolor af hittillsvarande typ fortfarande verka i de trakter af vårt land, där så befinnes lämpligt. Vid sidan af den nuvarande landtmannaskolan, den s. k. A-typen, skulle emellertid uppsättas en ny form af landtmannaskola, B-typen, med sådan plan, att vanlig folkskolebildning vore tillräcklig för tillgodogörande af undervisningen. Vidare skulle landtmannaskolornas verksamhetsområde utvidgas därhän, att detsamma äfven komme att omfatta fast ordnad undervisning för småbrukare. Det samband, som nu förefinnes mellan landtmannaskolan och folkhögskolan skulle efter hand lossas, så att den förra komme att arbeta under mer självständiga former och utveckla sig till en oberoende anstalt. Där man funne det lämpligt att fortfarande bibehålla redan förefintlig gemenskap i afseende å lärare, undervisningslokaler m. m. mellan landtmannaskola och folkhögskola, skulle denna gemenskap emellertid få fortfara, hvarvid en af de sålunda samarbetande läroverkens föreståndare borde utses till rektor för båda. Rektors uppgift skulle i afseende å landtmannaskolan blifva att under skolstyrelsens öfverinseende handhafva skolans ekonomi och utöfva högsta disciplinära myndigheten vid densamma samt att såsom ordförande i skolans lärarråd sörja för, att lärarna finge tillfälle att gemensamt behandla frågor, som röra undervisningen samt annat, som kunde lända skolverksamheten till gagn. Landtmannaskolas föreståndare skulle

åter vara ansvarig för undervisningens rätta bedrifvande inom sagda skola äfvensom söka att underlätta elevernas praktiska utbildning vid framstående landtbruk.

Förutom föreståndaren borde vid hvarje skola finnas en agronomiskt utbildad förste lärare, som vore så aflönad, att han kunde stanna på platsen under någon längre följd af år. Härigenom skulle endera af dessa kunna odeladt ägna sig åt undervisningen i jordbrukslära och de förberedande ämnen, som därmed äga samband, och den andra kunna handhafva undervisningen i husdjurssköts el med dithörande ämnen. Dessutom skulle genom en dylik anordning skolorna lättare kunna mottaga de småbrukarkurser, kurser för utbildning af kontrollassistenter m. m., som lämpligen kunna dit förläggas.

För betryggande af elevernas praktiska utbildning, hvilken icke finge lämnas å sido, borde hvarje skola hafva tillgång till ett välskött landtbruk, där skolans elever under sina lärares ledning kunde i sammanhang med den pågående undervisningen taga närmare kännedom om tillämpning i praktiken af de kunskaper, som i skolan inhämtades, hvarigenom särskildt den numera kräfvande undervisningen i redskapslära skulle gifvas ett fastare underlag än det läte sig göra, då undervisningen meddelades endast på lärorummet. Dylika demonstrationsmöjligheter skulle kunna åstadkommas antingen på sådant sätt, att öfverenskommelse träffades med innehafvare af något välskött mindre jordbruk i skolans närhet om rätt för skolans lärare att därstädes verkställa demonstrationer för eleverna, eller ock, där saken icke lämpligen kunde ordnas på detta sätt, så, att skolan själf anordnade ett demonstrationsjordbruk, för hvilket ändamål lämplig kronoegendom skulle kunna upplåtas. Ehuruväl genom skolundervisningens förläggande till vinterhalfåret dylika praktiska demonstrationer måste delvis pågå under en för desamma mindre gynnsam årstid, skulle dock genom dem eleverna göras förtrogna med en god landthushållnings allmänna planläggning, lämpliga anordningar vid utfodring i ladugårdar och stall, gödselns tillvaratagande, det i orten pågående afvelsarbetet, bedömande af husdjurens exteriör m. m.

För meddelandet af den tekniska färdigheten i landtbruksarbetenas detaljer skulle föreståndarna för landtmannaskolorna vinnlägga sig om att söka bereda eleverna platser vid välskötta landtbruk antingen före eller efter den teoretiska kursen.

I regel skulle eleverna för deltagande i kurs vid landtmannaskola erlägga afgift.

Beträffande sättet för beräkning af statsanslaget till landtmanna-

skolorna och villkoren för dess beviljande tillåter sig utskottet att hänvisa till den i statsrådsprotokollet gjorda, nedan intagna sammanfattning i ämnet.

Det för närvarande utgående *statsunderstödet till elever vid den lägre landtbruksundervisningen* skulle gifvas en i väsentlig grad vidgad omfattning dels i anseende till de personer, som skulle komma i åtnjutande af understöd, ity att sådant skulle utgå till obemedlade och mindre bemedlade elever vid landtmannaskolor, vid de vid landtbruksskolorna i Norrland och Dalarne anordnade teoretiska vinterkurserna samt vid för småbrukare anordnade fasta kurser med särskildt antagna elever, dels ock i afseende å understödens belopp. Understöd borde sålunda utgå såväl till *obemedlad*, hvarmed i detta sammanhang borde förstås den, som hvarken själf äger tillgångar för genomgående af en undervisningskurs, ej heller kan från hemmet påräkna bidrag för ändamålet, som ock till *mindre bemedlad*, eller den, som antingen äger tillgångar, men dock ej tillräckliga för genomgående af en undervisningskurs, eller ock kan från hemmet påräkna något, ehuru otillräckligt, bidrag för ändamålet. I anslutning härtill borde det understöd, som af statsmedel tilldelas obemedlad elev, motsvara minst hälften af elevens oundvikliga utgifter under loppet af den undervisningskurs, som är i fråga, dock att statsunderstöden borde utgå med lika belopp vid alla skolor af samma typ.

Vid beräkning af understödsbeloppen har till utgångspunkt tagits ett understöd af 25 kronor i månaden åt obemedlad och 15 kronor i månaden åt mindre bemedlad elev vid skola, där eleverna själfva bestrida utgifterna för kost och logis, samt med 100 kronor för år åt obemedlad och 60 kronor för år åt mindre bemedlad elev vid skola, där eleverna erhålla fri kost och logis.

I fråga om fasta småbrukarkurser med särskildt antagna elever har det emellertid synts svårligen kunna uppdragas någon skillnad mellan obemedlade och mindre bemedlade med hänsyn till rätt att åtnjuta statsunderstöd för bevistande af sådan kurs, utan har detta understöd ansetts skäligen böra utgå med en krona om dagen under den tid, kursen pågår, åt sådana kursdeltagare, män eller kvinnor, som hafva sin verksamhet vid jordbruk med högst 12 hektar åker, därest de äro boende så aflägset från den plats, där kursen hålles, att de under densamma icke kunna vistas i sina hem, samt därjämte visa sig vara i behof af dylikt understöd.

Slutligen borde understöden, där så läte sig göra, lämnas under sådana former, att skolornas elever erhölle desamma under pågående

lärokurs och att de redan i god tid före kursens början finge vetskap om, huruvida understöd blifvit dem tillerkändt eller ej.

Då en oftare återkommande *inspektion* af de olika landtbruksundervisningsanstalterna blefve erforderlig, bland annat till följd af de föreslagna grunderna för statsbidragets utgående till de olika läroverken, samt densamma förty icke kunde hinna utföras af landtbruksstyrelsen, skulle det blifva af nöden att för ändamålet tillsätta särskilda, förslagsvis tre, skolinspektörer, hvilka det skulle åligga att hvar och en inom det för honom anvisade distrikt, på sätt Kungl. Maj:t föreskrefve, genom ofta upprepade besök å platsen utöfva tillsyn öfver undervisningen vid där befintliga, med statsmedel understödda anstalter för den lägre landtbruksundervisningen.

Inspektörerna skulle för sitt arbete erhålla, förutom reseersättning efter tredje klass i gällande resereglemente, ett årligt arfvode, hvars storlek lämpligen kunde bestämmas till lägst 1,000, högst 2,000 kronor, allt efter distriktets omfattning.

Sammanfattning af grunderna.

Grunderna för den ifrågasatta förändrade organisationen af landtbruks- och landtmannaskolor, hvilken torde komma att tillämpas tidigast hösten år 1912, äro i statsrådsprotokollet af departementschefen sammanfattade sålunda:

»1:o. Till landtbruks- och landtmannaskolor, som inrättats på det af mig här ofvan förordade sätt, utgår årligt statsbidrag:

till enhvar af nio landtbruksskolor i södra och mellersta Sverige med 7,500 kronor;

till enhvar af fyra landtbruksskolor inom Norrland och Dalarne med 6,000 kronor; samt

till landtmannaskolor, efter Kungl. Maj:ts beprövande, med *ej mindre* ett grundanslag å 2,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 20, eller, under de tre första åren af en landtmannaskolas verksamhet till minst 12, *än äfven* ytterligare högst 4,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal öfverstiger 30, med högst 3,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 20, men icke öfverstiger 30, äfvensom, under de tre första åren af en landtmannaskolas verksamhet, med högst 1,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 12, med rätt för Kungl. Maj:t att för de tre närmaste läsåren efter dessa bestämmelsers ikraftträdande åt redan i verksamhet varande landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 12, tilldela understöd till enahanda belopp, som enligt nuvarande bestämmelser af densamma uppbäres, äfvensom att jämväl i andra fall på grund af särskilda omständigheter bevilja

statsunderstöd åt landtmannaskola, hvars elevantal icke uppgår till 20, allt under villkor i öfrigt beträffande landtmannaskola:

att inom orten tillskjutes minst lika stort belopp, elevafgifterna inberäknade, som det, hvarmed statsbidraget öfverstiger grundanslaget, 2,000 kronor,

att vederbörande hushållningssällskap vitsordar behofvet inom orten af dylik skola,

att för hvarje 1,000 kronor af statsbidraget minst två frielever eller dubbla antalet elever mot half undervisningsafgift äga att vid skolan åtnjuta undervisning, för så vidt obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande till motsvarande antal anmäla sig till erhållande af sådan förmån,

att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i hvarje särskildt fall finner skäl föreskrifva, samt

att skolan årligen afgifver berättelse om sin verksamhet för landtbruksundervisningen.

2:o. Till Kungl. Maj:ts förfogande ställes ett belopp af 35,000 kronor om året för att såsom understöd utdelas bland obemedlade och mindre bemedlade elever vid landtmannaskola, vid den vid landtbruksskola inom Norrland och Dalarne anordnade teoretiska vinterkurs samt vid fast undervisningskurs för småbrukare med särskildt antagna elever.

3:o. För skolorna anordnas inspektion, på sätt Kungl. Maj:t närmare bestämmer, för en beräknad kostnad af, förutom reseersättningar, 5,000 kronor om året.»

Ett genomförande af nämnda förslag skulle, frånsedt utgifterna för inspektion, erfordra följande kostnader, nämligen:

understöd med 7,500 kronor åt enhvar af nio landtbruksskolor i södra och mellersta Sverige	kronor 67,500: —	
understöd med 6,000 kronor åt enhvar af fyra landtbruksskolor i Norrland och Dalarne	„ 24,000: —	
understöd åt vissa elever vid landtbruksskola i Norrland och Dalarne, vid landtmannaskola samt vid fast undervisningskurs för småbrukare	„ 35,000: —	126,500: —
understöd åt landtmannaskolor, förslagsanslag	kronor	150,000: —
	Summa kronor	276,500: —

För motsvarande ändamål funnos för år 1910 anvisade följande belopp, nämligen:

understöd till landtbruksskolor	kronor 70,000: —	
förhöjdt understöd till sådana skolor i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län	„ 6,000: —	
understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid med statsmedel understödda landtmannaskolor	„ 10,000: —	86,000: —
statsunderstöd åt landtmannaskolor	kronor	91,050: —
	Summa kronor	177,050: —

Den nu föreslagna omorganisationen kan sålunda beräknas medföra en ökad kostnad för statsverket af 99,450 kronor, hvartill komma utgifterna för den föreslagna inspektionen eller 5,000 kronor. Kostnadsökningen skulle sålunda uppgå till sammanlagdt 104,450 kronor.

Då emellertid med hänsyn till tiden för omorganisationens ikraftträdande ökade medel för ifrågavarande ändamål icke erfordras för nästa statsregleringsperiod, har framställning i sådant syfte icke i innevarande års statsverksproposition upptagits.

Beträffande den till stöd för Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag förebragta utredningen i öfrigt tillåter sig utskottet att hänvisa till statsrådsprotokollet sid. 107—167.

Motioner.

I sammanhang med förevarande framställning har utskottet till behandling förehaft två i ämnet inom Andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nr 130 och 175, däri hemställts,

i den förra af herr *Johan Widén*, att Riksdagen i afseende å de utaf Kungl. Maj:t föreslagna grunderna för statsbidrags utgående till landtmannaskolor måtte, åtminstone beträffande sådana landtmannaskolor, som icke äro förenade med folkhögskola, eller beträffande skolor af s. k. B-typ, vidtaga ändring i syfte att statsbidragen till dessa skolor blifva till beloppet mera säkra än enligt Kungl. Maj:ts förslag, antingen genom att sänka minimiantalet af elever, som betingar höjning af anslaget utöfver grundanslaget, eller på annat sätt; samt

i den senare af herr *Sven Linders*, *dels* att Kungl. Maj:ts framställning i 1911 års statsverksproposition, nionde hufvudtiteln punkt 5, angående ordnande af den lägre landtbruksundervisningen, ej måtte vinna Riksdagens bifall i hvad den afser inrättandet af landtmannaskolor

af B-typ, hvarigenom därför äskade »förslagsanslag till understöd åt landtmannaskolor» lämpligen torde kunna sänkas till 125,000 kronor, *dels ock* att statsunderstöd åt elever må på sätt och under villkor, som i öfrigt Kungl. Maj:ts förslag innehåller, utgå för bevistande af undervisningsanstalt för den lägre landtbruksundervisningen — ett- eller tvåårig landtbruksskola, landtmannaskola eller fast undervisningskurs för småbrukare — med högst 45 kronor i månaden åt obemedlad och högst 25 kronor åt mindre bemedlad, där eleverna själfva bestrida utgifterna för kost och logis, samt med 150 kronor för år åt obemedlad och 75 kronor för år åt mindre bemedlad elev vid skola, där eleverna erhålla fri kost och logi, hvarvid det som »understöd åt vissa elever» äskade anslaget lämpligen borde höjas med 25,000 kronor till 60,000 kronor.

Till stöd för sina förslag hafva motionärerna anfört,

herr *Widén:*

»Uti statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln har Kungl. Maj:t för Riksdagen framlagt förslag till ordnande af den lägre landtbruksundervisningen, i hufvudsak grundadt på den för frågans utredning tillsatta kommitténs den 12 december 1908 afgifna betänkande.

Därvid föreslås rörande den undervisning, som nu meddelas i de så kallade landtmannaskolorna, bland annat — förutom landtmannaskolor af hittillsvarande slag, som af kommittén benämnas A-typen, med högre inträdesfordringar — anordnande af landtmannaskolor af en ny form, kallad B-typen, där inträde skulle medgifvas endast på genomgången folkskolekurs.

Enligt undertecknads mening är anordnande af skolor med sistberörda slags inträdesfordringar, hvilket för öfrigt synes öfverensstämma med Riksdagens i skrifvelse den 22 maj 1907 uttryckta mening, af stor betydelse för det mindre jordbruket. Och förslaget härom synes vara förtjänt af allt understöd från Riksdagens sida.

Det torde dock knappast vara så, att denna form af landtmannaskola är så alldeles ny. Redan nu finnas tre landtmannaskolor, med hufvudsakligen enahanda inträdesfordringar, nämligen å Simmersröd i Bohuslän, på Frösön i Jämtlands län och i Skara. De båda förstnämnda fordra för inträde endast genomgången folkskolekurs; och vid landtmannaskolan i Skara fordras ej heller mera, men i stället är anordnad vid början af hvarje kurs en kortare undervisning för elever, som anses ej äga tillräckliga förkunskaper. I afseende på den utbildning för jordbruket, som i dessa skolor meddelats, torde kunna sägas, att de på ett synnerligen utmärkt sätt fyllt sin uppgift. Åtminstone tror jag det

kunna vitsordas från landtmannaskolan i Jämtlands län, som verkat sedan en längre tid tillbaka, att den fostrat många elever, som i sin ort framträdt som föregångsmän på landtbrukets område. Och som ordförande i skolans styrelse kan undertecknad vitsorda, att skolan fortfarande är flitigt besökt och uppskattad af länets ungdom. Om samma förhållande med afseende å samtliga dessa skolor torde få anses vittna den omständigheten, att under läsåret 1906—1907 var elevantalet vid dessa tre skolor i medeltal 33 stycken, under det samma medeltal vid de öfriga 24 landtmannaskolorna var 15.

Det torde emellertid få antagas som visst, att dessa skolor, hvilka enligt propositionen skulle i afseende å statsbidrag likställas med de andra, komma i en svårare ekonomisk situation än de andra med folkhögskolor förenade landtmannaskolorna (den s. k. A-typen). Dessa sistnämnda hafva nämligen förmånen af att kunna i flera ämnen (såsom naturlära, svenska, matematik, geometri, bokhålleri, ritning, fältmätning och afvägning samt gymnastik och sång) använda, åtminstone till en del, samma lärarkrafter som folkhögskolan, likasom äfven undervisningsmateriel mången gång kan vara gemensam. Äfven andra ekonomiska förmåner af sammanslutningen kunna tänkas.

Afsikten med påvisande af detta förhållande är icke att nu bestämdt påyrka någon skillnad mellan dessa båda skolformer i afseende å statsbidraget. Det synes gagneligt, att hvarje ort får, utan att vara påverkad af detta förhållande, ordna sig efter den form, som där anses mest passande och behöflig. I det hela torde de båda slagen skolor icke heller i afseende på den meddelade undervisningen böra hållas isär, utan böra få bedrifva densamma efter ungefär enahanda former och i enahanda omfattning.

Utan det har varit afsikten allenast att framhålla, att de fristående landtmannaskolorna eller skolorna enligt B-typen äro i behof af att så mycket som möjligt tryggas i sin ekonomi. Detta behof är än större därigenom, att Kungl. Maj:t, välbetänkt nog, synes det, icke velat upptaga förslaget om en lånefond för anordnande af landtmannaskola, hvarigenom, det emellertid lärer möta svårigheter att anskaffa lokaler med mera, som äro för skola behöfliga. Erfarenheten från Jämtlands län, där skollokaler endast med svårighet och genom ekonomisk medverkan af föreståndaren kunnat ordnas, bär nogsamt vittne härom.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle för landtmannaskolor af hvad slag som helst utgå ett *grundanslag* af 2,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 20 eller under de tre första åren af en skolas verksamhet till minst 12, samt därutöfver *efter elev-*

antalet höjdt anslag. Sålunda 4,000 kronor till skola med elevantal öfver 30 och 3,000 kronor till skola med elevantal af minst 20, men ej öfver 30; hvarjämte under de tre första åren af en skolas verksamhet skulle utgå högst 1,000 kronor åt skola med elevantal af minst 12, och dessutom Kungl. Maj:t hafva rätt att för de tre närmaste läsåren efter dessa bestämmelsers trädande i kraft åt redan i verksamhet varande landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 12, tilldela understöd till enahanda belopp, som enligt nuvarande bestämmelser af densamma uppbäres, äfvensom att jämväl i andra fall på grund af särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd åt landtmannaskola med elevantal under 20.

Af dessa bestämmelser blifver en följd, att en landtmannaskola blifver för sina inkomster af statsunderstöd i hög grad beroende af elevantalet. Och dock kunna utgifterna icke i samma mån regleras efter nämnda norm. Största delen af dessa, hyra, aflöningar m. fl., äro lika stora i hvarje fall; och å andra sidan sjunka med elevantalet gifvetvis de inkomster, som hämtas af elevernas afgifter. Elevantalets sjunkande för något eller några år lärer knappast kunna förekommas, beroende af rena tillfälligheter, sjuklighet, missväxt, penningknapphet o. s. v. Exempelvis var vid Jämtlands läns landtmannaskola under den tid den var förlagd till Ope i Brunflo socken och stod under den framstående direktören J. Fr. Bromans ledning, från och med 1895 räknadt, för de följande 10 åren elevantalet växlande i här angifna grad: 14, 23, 11, 13, 13, 4, 21, 17, 20, 17. Det är uppenbart, att en landtmannaskolas ekonomi härigenom ställes på en mycket osäker fot. Visserligen finnes ju till äfventyrs utsikt att kunna få Kungl. Maj:ts medgifvande att, äfven fastän elevantalet sjunkit, åtnjuta det högre statsunderstödet. Men detta är kanske ej så säkert, och en otrygghet kvarstår, som måste verka nedtryckande och hindra lusten att nedlägga kapital i skolan och få den att följa med tiden. Det synes nödigt, att landtmannaskolornas ekonomi, om desamma skola kunna utvecklas och verka på ett tillfredsställande sätt, ställes på säkrare fötter. Åtminstone är detta af förut framhållna skäl angeläget med afseende å skolorna af B-typen eller de fristående landtmannaskolorna.

Utan att återgå till kommitténs förslag, framför hvilket Kungl. Maj:ts utan tvifvel har åtskilliga företräden, synes nämnda ändamål lämpligen kunna vinnas genom en, kanske äfven af andra omständigheter i viss mån betingad, sänkning af det minimiantal af elever, som betingar höjning af statsbidraget utöfver grundanslaget, så att höjning med 3,000 kronor äger rum redan vid ett elevantal af minst 15 och

med 4,000 kronor vid ett elevantal af 25. Måhända kan målet vinnas äfven på annat sätt, hvilket i sådant fall utskottet, som får att bereda denna fråga, torde kunna föreslå.

Någon höjning i det af Kungl. Maj:t begärda förslagsanslaget till förevarande ändamål 150,000 kronor, hvilket öfverensstämmer med det af kommittén föreslagna, torde icke häraf betingas. Likaså synas de föreslagna villkoren för statsbidragets åtnjutande böra blifva i öfrigt oförändrade»; samt

herr *Linders:*

»I statsverkspropositionen föreslår Kungl. Maj:t på jordbruksministerns hemställan Riksdagen att godkänna en ny organisation för den lägre landtbruksundervisningen. Enligt densamma skulle bland annat den skoltyp, som benämnes »landtmannaskolor», och som är afsedd för det lilla eller det medelstora jordbrukets utöfvare, undergå en viktig förändring.

För närvarande äro dessa landtmannaskolor i allmänhet nära förbundna med folkhögskolorna och för inträde kräfves gärna att eleven skall ha genomgått folkhögskola eller genom pröfning visat sig äga motsvarande kunskapsmått. Nu har kommittén angående ordnandet af den lägre landtbruksundervisningen föreslagit inrättande af ett nytt slags landtmannaskolor af så kallade B-typ, vid hvilka det för inträde blott skulle kräfvas ett kunskapsmått, motsvarande minimikursen vid våra folkskolor.

Det är ju i och för sig en tilltalande tanke, att den fattige landtbrukaren på detta sätt skulle med mindre kostnader — kursen blir ju ettårig i stället för tvåårig, ifall man räknar med folkhögskolekursens nödvändighet — kunna vinna utbildning i sitt yrke. Men vid närmare undersökning ter sig det framlagda förslaget i flera viktiga afseenden som synnerligen betänkligt.

Det är först och främst tydligt att upprättandet af självständiga landtmannaskolor skulle blifva en farlig konkurrent för folkhögskolan. Många landtmän, särskildt de fattigare, men säkert äfven andra, skulle naturligtvis föredraga den kortare kursen framför den längre och mera fordrande. Alltså är det fara värdt att mången folkhögskola skulle se ej blott sin landtmannaskola utan äfven den egentliga folkhögskolan mista många af sina elever och därigenom hämmas i sin utveckling eller gå tillbaka. Detta ter sig desto orättvisare, som landtmannaskolan — såsom svenska folkhögskolans lärareförening framhållit — vuxit upp ur folkhögskolan som ett naturligt led och af denna hjälpts fram med stora ekonomiska uppoffringar. Till detta, om jag så får

kalla, ideella skäl, som likväl gifvetvis icke kan vara afgörande, komma sedan mycket kraftiga reella.

Folkhögskolan sträfvar att gifva landtbefolkningen *allmän bildning,* en sträfvan, hvari denna befolkning själf — i den mån ej ekonomien lägger hinder i vägen — på de allra flesta trakter i vårt land ifrigt understöder den. Att de nya B-skolorna ej alldeles kunna undvara allmänbildning har kommittén insett, men de ha naturligtvis blott plats för några få ämnen, och äfven i fråga om dessa måste de självklart stanna långt efter folkhögskolorna. Alltså betyder inrättandet af B-skolorna i flera fall en stark sänkning af allmänbildningen bland våra mindre jordbrukare och i andra fall komma de åtminstone att försvåra allmänbildningens höjande. Det behöfver knappt sägas, hur beklaglig en dylik utveckling bakåt skulle vara ej blott ur kulturell, utan — hvilket härvidlag är det afgörande — i ekonomiskt, landtbrukstekniskt afseende. Man behöfver blott kasta en blick först på de länder, där jordbruket är högst utveckladt, och sedan på dem, där det står lågt, för att finna, *hurusom en hög jordbrukskultur alltid förutsätter en god allmänbildning som grundval.* Samma erfarenhet kan i viss mån göras genom jämförelse mellan olika trakter af vårt eget land.

Just för de nu pågående sträfvandena att höja det svenska småbruket är en god allmänbildning af största vikt. Utan en sådan kunna många af dessa sträfvanden helt enkelt ej realiseras. Man tänke endast på önskemålet om en bättre bokföring inom det mindre jordbruket, hvarom äfven statsverkspropositionen förmäler. Men framom bokföringsföreningar måste vi sikta till en jordbrukarstam, som äfven i detta afseende förstår att reda sig själf och genomtränga sina uppgifter. Äfven ur denna landtbrukaresynvinkel synes en landtmannaskola af B-typ innebära ett tillbakasteg.

Folkhögskoleföreningen framhåller med all rätt, att just de mindre bemedlade bäst behöfva en grundlig undervisning både i allmänt medborgerligt och i fackligt afseende. Om nu dessa, såsom säkert kommer att ske, oftast nödgas söka sig till B-skolorna, så uppstår en *klassskillnad* på landtmannaområdet, hvilken är lika betänklig ur social som ur ekonomisk synpunkt.

Ännu en sak bör härvid framhållas. Folkhögskolorna sträfva mer och mer efter att vinna fullt skickliga och utbildade lärare. Detta är också af stor vikt. Ty just för den ungdom, som besöker folkhögskolorna, en ungdom som brinner af bildningslust, är *halfbildningen* en verklig fara. Det är därför högst önskvärdt att folkhögskolelärarne i viktigare allmänbildande ämnen äga, visserligen icke nöd-

vändigtvis lärdom men väl i regeln universitetsstudier. Ty något bättre medel mot halfbildning än vetenskaplig bildning, vetenskapligt allvar gifves säkerligen ej. I landtmannaskolorna skulle nu i viss utsträckning meddelas allmänbildande undervisning (öfver 300 timmar af 800). Men intet är stadgadt om lärarnes kompetens. Skolorna torde oftast få knappa ekonomiska tillgångar; och af lärjungarne kräfves som sagdt endast ringa förkunskaper. På grund häraf kommer undervisningen i dessa B-skolor säkert i regeln att meddelas af personer, som, äfven om de ej äro direkt inkompetenta, dock stå långt under folkhögskolans lärare. Men äfven folkhögskolan själf får till följd af konkurrensen svårare att hålla lärarnes nivå uppe.

Det kommittén sökt vinna genom inrättande af B-skolorna kan vinnas lika godt på vida mindre betänkligt sätt.

De anmärkningar mot vissa landtbrukslärares kompetens vid de nuvarande landtmannaskolorna, som kommittén framställt, förfalla helt och hållet, om man godtager de kompetensbestämmelser kommittén själf föreslår och hvilka synas vara väl grundade. Men då måste också dessa skolor hållas uppe i sin helhet och ej splittras i en högre och en lägre.

Önskemålet att fattiga landtmän för vida mindre kostnad än nu må kunna få nödig landtbruksundervisning är för visso oeftergifligt. Men det kan vinnas i stor utsträckning därigenom, att större understöd af statsmedel tilldelas obemedlade och mindre bemedlade lärjungar. Riksdagen har också i sin skrifvelse af år 1907 anvisat denna väg.

Det är härvid att märka att föreningen af folkhögskola och landtmannaskola rent ekonomiskt sedt är mycket praktisk, i det samma lokaler, i viss mån samma lärare o. s. v. kunna nyttjas vid båda skolorna. Till följd däraf kan statsanslaget till stipendier åt elever betydligt höjas utan att ändock staten härigenom åsamkas så stora kostnader som inrättandet af B-skolor skulle kräfva. I detta sammanhang vill jag framhålla att den höjning kommittén föreslagit i stipendiebeloppet åt obemedlade bör göras ännu något större. Det bör enligt min mening, ifall det skall kunna hjälpa fram de obemedlade, motsvara icke »minst hälften» af elevens oundvikliga utgifter, utan snarare sträcka sig fram mot den verkliga kostnaden. Samma principer torde efter hand äfven komma att göra sig gällande för folkhögskolan. Och så blir den fattige lärjungen hjälpt utan förfång för allmänbildningen och utan att i högre grad betunga det allmänna, när den konstlade, onödiga skoltypen undvikes.

De unga landtmän, som i alla fall ej ha råd eller lust eller tillfälle till skolkursen, behöfva dock icke blifva lottlösa, tack vare de så kallade fasta småbrukarekurser, till hvilka, på grund af nästlidna års Riksdags i ämnet fattade beslut, statsbidrag från och med innevarande år utgår. Och dessa kurser innebära ju den allra kraftigaste gensaga mot behofvet af den föreslagna B-typen för landtmannaskolorna.

I den förut omnämnda skrifvelsen af år 1907 uttryckte Riksdagen det önskemålet att krafvet på genomgången folkhögskolekurs ej borde göras till oeftergifligt villkor för inträde i landtmannaskolor. »Oeftergifligt» är väl det krafvet icke någonstädes, men väl krafvet på ett kunskapsmått motsvarande folkhögskolans. Det må medges att detta kraf utan skada för allmänbildningen borde kunna mildras och ersättas exempelvis med kraf på fullständig folkskolekurs jämte någon tids väl vitsordade studier vid vanlig fortsättningsskola, eller ock motsvarande kunskapsmått inhämtadt på enskild väg.

Någon landtmannaskola af ny typ har däremot Riksdagen, såvidt jag kan förstå, icke begärt. Hushållningssällskapen ha ej heller enhälligt velat vara med därom. Såväl Kronobergs, Gottlands, Malmöhus, Hallands och Örebro som äfven i viss mån Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ha afstyrkt B-typen, medan, såvidt af statsverkspropositionen framgår, förvaltningsutskotten i Stockholms, Blekinge, Göteborgs-Bohus och Älfsborgs län tillstyrkt. Södermanlands och Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott vilja kombinera landtmannaskolorna med landtbruksskolorna. Därjämte har Svenska folkhögskolans lärareförening på det kraftigaste motsatt sig inrättandet af B-typen. Meningarna äro som synes synnerligen delade.

Under sådana förhållanden bör en så viktig och så omstridd nydaning som inrättande af en ny skoltyp i vår förut på olika skoltyper så rika tid icke af Riksdagen godtagas.

Slutligen ber jag få ansluta mig till kommitténs mening om behofvet af ökade anslag till stipendier åt medellösa och mindre bemedlade lärjungar vid landtbruksskolor i södra och mellersta Sverige. Jordbruksministern säger själf härom: »Jag inser visserligen i likhet med kommittén såväl behofvet som befogenheten af att äfven dessa elever komma i åtnjutande af sådant understöd, i all synnerhet som de säkerligen i regel komma från fattigare hem än flertalet af dem, som söka inträde vid åtminstone de hittillsvarande landtmannaskolorna.» Något bättre vitsord behöfver knappast gifvas åt kommitténs behjärtansvärda framställning i den saken.»

Det nu föreliggande förslaget till omorganisation af den lägre landtbruksundervisningen synes vara af beskaffenhet att på ett i det hela lyckligt sätt med bibehållande af det goda i den nuvarande organisationen bereda nämnda undervisning en sådan utveckling, att den bör kunna på tillfredsställande sätt uppfylla de höga anspråk, som numera med fog kunna ställas därå. Utskottet tvekar därför icke att i hufvudsak ansluta sig till förslaget. Visserligen skulle såsom af utredningen i ärendet framgår ett bifall härtill medföra en betydlig ökning af statens utgifter för ändamålet. Men då en sådan följd torde vara oundgängligen förenad med ett tidsenligt ordnande öfver hufvud taget af undervisningen i fråga, har utskottet icke tvekat att vid förevarande angelägenhets ordnande sätta kostnadsfrågan i andra rummet. *Utskottet.*

I hufvudsak har utskottet sålunda icke något att erinra emot Kungl. Maj:ts förevarande förslag. Däremot har utskottet trott sig finna anledning till uttalande i nedannämnda särskilda afseenden.

I fråga om inrättandet vid *landtbruksskolorna* i södra och mellersta Sverige af en 1-årig kurs vid sidan af den nuvarande 2-åriga kursen inser utskottet till fullo behöfligheten och önskvärdheten af en sådan åtgärd. Då emellertid den 1-åriga kursen i åtskilliga afseenden måste framstå såsom mera lockande, synes det utskottet ligga stor vikt uppå, att såsom elever vid denna kurs endast antagas personer, som hafva nödiga förutsättningar att på tillfredsställande sätt kunna tillgodogöra sig den där meddelade undervisningen — ett förhållande, som emellertid enligt utskottets förvissning kommer att af vederbörande myndigheter behörigen beaktas.

Beträffande *landtmannaskolorna* har utskottet, som i hufvudsak delar den i herr Linders motion framburna uppfattningen, icke kunnat öfvertyga sig om behofvet af att jämte den nu befintliga typen af dessa skolor inrätta en ny typ, den s. k. B-typen. Motivet för ifrågavarande skolforms tudelning är uteslutande att söka i en sträfvan att anpassa den vid skolorna meddelade undervisningen så, att den kan lämpa sig för elever med olika förkunskaper. Och skulle på grund häraf inträdesfordringarna bestämmas olika för de båda skoltyperna, lägre för B-typen. Sålunda skulle enligt kommitténs förslag för inträde i skola af A-typen fordras att vid anställd pröfning hafva visat sig äga följande färdigheter eller insikter:

a) i svenska språket: att kunna ej blott läsa ledigt innantill, utan äfven förstå och redogöra för innehållet af det lästa samt att skrifva någorlunda felfritt efter diktamen;

b) i skrifning: att kunna skrifva en tydlig och redig handstil;

c) i räkning: att äga god öfning i de fyra räknesätten med hela tal, allmänna bråk och decimalbråk samt regula de tri;

d) i geometri: att kunna beräkna enklare plana och solida figurer;

e) i naturlära: att äga kännedom om de allmänna lagarna för krafter, rörelse och värme, om luftens och vattnets sammansättning samt förbränningsprocessen;

f) i linearritning: att förstå begagna skala och passare.

För att vinna inträde i skola af B-typen skulle däremot endast fordras genomgången vanlig folkskolekurs.

Vid jämförelse mellan de inträdesfordringar, som sålunda uppställts för de båda skoltyperna, har utskottet icke kunnat annat än finna den dem emellan förefintliga skillnaden, hvilken gifvetvis måste blifva allt mindre, måhända helt upphöra, i mån som folkskoleundervisningen förbättras, alltför obetydlig för att kunna motivera olika undervisningsplaner inom landtmannaskolan. Bortsedt från det förhållandet, att beskaffenheten af den nuvarande folkskoleundervisningen kan vara mycket varierande vid de olika skolorna, torde nämligen väl kunna sägas, att det kunskapsmått, som i allmänhet meddelas vid våra folkskolor, i det närmaste täcker ofvan angifna inträdesfordringar till landtmannaskola af A-typen — den väsentligaste skillnaden därvidlag torde väl falla på färdigheten i linearritning. Sant är visserligen, att, då inträdesprofning skulle äga rum vid A-skolan men ej vid B-skolan, skillnaden mellan elevernas i de båda skolorna kunskaper i verkligheten skulle ställa sig större på grund däraf, att i många fall B-skoleeleverna icke skulle under tiden mellan afslutandet af folkskolan och inträdet i landtmannaskolan underhålla sina i den förra skolan inhämtade kunskaper. Men ett sådant förhållande bör enligt utskottets förmenande ingalunda få beträffande denna fackskola, som landtmannaskolan är och alltjämt bör förblifva, påkalla en särskild skolform, som delvis måste hafva till uppgift att på nytt bibringa eleverna förut i folkskolan inhämtade kunskaper och färdigheter. Ty har på det allmännas bekostnad en person en gång satts i tillfälle att förvärfva för sin fackutbildning grundläggande kunskaper, torde det ej vara obilligt att begära, att han för åtnjutande med understöd från det allmänna af denna utbildning själf sörjer för bibehållandet af sina förut erhållna kunskaper. För öfrigt torde det i och för sig beaktansvärda önskemål, som med inrättandet af B-skolorna uppenbarligen åsyftats, nämligen landtmannaskolans så att säga demokratisering, till afsevärd mån nås genom utvidgningen af landtmannaskolorna medelst inrättandet vid dem af fasta småbrukarkurser.

Ett synnerligen vägande skäl mot inrättandet af B-skoletypen har utskottet jämväl funnit däri, att genom en sådan åtgärd landtmannaskolans bildningsnivå, som hittills hållits relativt hög, delvis genom skolans förbundenhet med folkhögskolan, ej gärna kunde annat än komma att sänkas. En dylik följd torde emellertid, äfven med A-typen såsom enda form för landtmannaskolan, vara, ehuru i ojämförligt ringare grad, förenad med genomförandet af den tillämnade, för landtmannaskolan såsom fackskola synnerligen betydelsefulla skilsmässan från folkhögskolan. För att förekomma en sådan följd af landtmannaskolans omorganisation äfvensom i görligaste utsträckning de olägenheter, som i hvarje fall måste på grund af förefintlig större eller mindre olikhet i elevernas kunskaper vållas genom elevernas däraf härflytande olika förmåga att tillgodogöra sig undervisningen och därigenom uppstående ojämnhet i skolans arbete, liksom för att i allmänhet bereda skolorna en i anseende till den teoretiska underbyggnaden i möjligaste mån homogen elevkår, kunde, håller utskottet före, ifrågasättas, huruvida icke vid ifrågavarande skolor borde, såsom redan vid nu befintliga landtmannaskolor förekommit, inrättas en kortare förberedande kurs, där de inträdessökande, som kunde sådant behöfva, finge tillfälle att stärka sina kunskaper.

Kungl. Maj:t har, såsom förut omförmälts, i sitt förslag uteslutit eleverna vid landtbruksskolorna i södra och mellersta Sverige från erhållande af *statsunderstöd*. Såväl landtbruksundervisningskommittén som landtbruksstyrelsen hafva däremot uttalat sig för att jämväl berörda elever skulle kunna komma i åtnjutande af sådant understöd. I detta afseende har utskottet delat sistberörda mening och bör således, för den händelse att densamma skulle vinna Riksdagens godkännande, det för statsunderstöden erforderliga beloppet beräknas till 55,000 kronor. Beträffande understödens storlek har utskottet, hvad angår landtmannaskolorna, särskildt med hänsyn till att kurserna vid dessa undervisningsanstalter äro förlagda å tid, som är för eleverna i ekonomiskt afseende minst betungande att undandraga från deras egentliga sysselsättning, funnit desamma måhända väl höga. Dock har utskottet icke ansett sig böra påyrka någon nedsättning af de af Kungl. Maj:t föreslagna beloppen. I fråga om statsunderstöden, som skulle utgå till såväl obemedlade som mindre bemedlade elever, har utskottet vidare, då det vid tillämpningen af nu gällande bestämmelser i ämnet ej sällan torde hafva händt, att understöd meddelats personer, som ej egentligen däraf varit i behof, velat i detta sammanhang betona vikten däraf, att vid understöds meddelande sorgfällig pröfning ägnas den ifrågasatta understödstagarens egenskap af

obemedlad eller mindre bemedlad, i hvilket afseende ofvan angifna tolkning af dessa begrepp torde gifva god ledning.

De af Kungl. Maj:t föreslagna *grunderna för beräknandet af statsbidrag* till landtmannaskolor har synts utskottet i vissa fall ställa väl höga fordringar å skolorna med hänsyn till deras elevantal. På grund häraf och med afseende jämväl å hvad herr Widén i sin motion i ämnet anfört anser sig utskottet böra förorda de jämkningar i Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, som här nedan angifvas med fet stil.

Statsbidrag skulle sålunda utgå till landtmannaskolor, efter Kungl. Maj:ts beprövande, med *ej mindre* ett grundanslag å 2,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst **15,** eller, under de tre första åren af en landtmannaskolas verksamhet till minst 12, *än äfven* ytterligare högst 4,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal öfverstiger 30, med högst 3,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst **15,** men icke öfverstiger 30, äfvensom, under de tre första åren af en landtmannaskolas verksamhet, med högst 1,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst **10,** med rätt för Kungl. Maj:t att för de tre närmaste läsåren efter dessa bestämmelsers ikraftträdande åt redan i verksamhet varande landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 12, tilldela understöd till enahanda belopp, som enligt nuvarande bestämmelser af densamma uppbäres, äfvensom att jämväl i andra fall på grund af särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd åt landtmannaskola, hvars elevantal icke uppgår till **15.**

Beträffande villkoren för statsbidrags utgående till landtmannaskolor har utskottet ej annat att erinra, än att, med hänsyn därtill att hushållningssällskapen mera sällan sammanträda, ej endast sällskapet självt, utan jämväl dess förvaltningsutskott må äga befogenhet att meddela det för statsbidrags erhållande erforderliga vitsordet om behofvet inom orten af dylik skola.

Hvad slutligen angår den ifrågasatta särskilda *inspektionen* af landtbruksundervisningsanstalterna i fråga, ansluter sig utskottet helt till Kungl. Maj:ts förslag därutinnan. Utskottet vill härvid endast uttala sin förvissning, att, därest inspektionen, som lämpligen torde böra omfatta jämväl andra statsunderstödda verksamheter på ifrågavarande undervisningsområde, kommer att förrättas af flera personer, Kungl. Maj:t kommer att vidtaga erforderliga åtgärder för att vinna nödig enhetlighet och likformighet i inspektionen öfver hela landet.

På grund af hvad sålunda anförts och då motionerna i ämnet torde få anses därigenom besvarade, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande förslag och de i ämnet väckta motionerna, för sin del godkänna de i statsrådsprotokollet sammanfattade *grunderna för förändrad organisation af med statsmedel understödda landtbruks- och landtmannaskolor* med af utskottet förordade jämkningar, att tillämpas å sådana skolor från och med ingången af läsåret 1912—1913.

Bifall till hvad sålunda föreslagits föranleder som ofvan antydts för närvarande icke någon höjning i anslagstitelns slutsumma. Då emellertid den hemställan, utskottet funnit sig böra göra under punkt 3 här ofvan, förutsätter höjning af det i anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» ingående bestämda anslaget, skulle vid bifall härtill anslagstiteln i sin helhet komma att erhålla följande utseende:

bestämdt anslag:

till landtbruksinstituten m. m. ..... kronor 322,840: —

förslagsanslag:

till understöd åt landtmannaskolor ..... „ 50,000: —

Summa kronor 372,840: —

Befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar.

Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.

[6.]

5:o) Under punkt 6 har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att med godkännande af det i statsrådsprotokollet framlagda förslaget till stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet att gälla från och med ingången af år 1912 samt med förklarande, att de villkor och förbehåll, som nu gälla för åtnjutande af de i staten för centralanstalten upptagna aflöningsförmåner, skola tillämpas å samtliga föreståndar- och öfverassistentsbefattningar i den nya staten, höja det under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar» uppförda anslag till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, nu 108,100 kronor, med 13,000 kronor till 121,100 kronor.

Berörda statförslag är här nedan intaget.

Centralanstalten för jordbruksförsök arbetar för närvarande på fem hufvudafdelningar, nämligen en för jordbrukets, en för agrikulturkemiens, en för boskapsskötselns, mejerihandteringens och bakteriologiens, en för växtfysiologiens och växtsjukdomarnas samt en för skadeinsekternas områden. Den vid anstalten fast anställda personalen utgöres af fem föreståndare, en för hvardera af ofvannämnda afdelningar, tre öfverassistenter, en å jordbruksafdelningen och två å husdjursafdelningen, af hvilka två sistnämnda den ene förestår det under afdelningen sorterande bakteriologiska laboratoriet, tre assistenter, en å hvardera af kemiska, botaniska och entomologiska afdelningarna, samt fem vaktmästare eller arbetsbiträden, en å hvardera hufvudafdelningen. Nu utgående aflöningar till den fasta personalen äro med ett undantag desamma, som upptagits i nedanstående statförslag, hvilket jämväl beträffande anslagen till vikariatsersättning och anstaltens »öfriga utgifter» samt personalens ålderstillägg och bostadsförmåner motsvarar nuvarande förhållanden. Berörda undantag gäller de fasta assistenternas arfvoden, som nu utgå med endast 2,000 kronor om året. Utöfver den fast anställda personalen har anstalten i större eller mindre utsträckning anlitat biträde af extra assistenter, hvilka aflönats från anslaget till anstaltens öfriga utgifter.

De nu ifrågasatta ändringarna i anstaltens stat bestå däri, *att* öfverassistentbefattningen å bakteriologiska laboratoriet skulle med laboratoriets utbrytande från husdjursafdelningen och ombildande till självständig hufvudafdelning öfvergå till föreståndarbefattning, hvarigenom aflöningen vid befattningen komme att höjas med 1,000 kronor; *att* tre nya fasta assistentbefattningar skulle tillkomma, en för hvardera af de två afdelningar, där fast assistent ej nu finnes, och en för den nya bakteriologiska afdelningen; *samt att* de fasta assistenternas årsarfvoden skulle höjas till 3,000 kronor. De två sistnämnda förändringarna i staten skulle medföra en höjning däraf med sammanlagdt 12,000 kronor (höjning af tre nuvarande assistentarfvoden med 1,000 kronor hvardera + tre nya assistentarfvoden om 3,000 kronor hvardera). Då på grund af ökade kostnader för anstaltens alltjämt under utvidgning varande försöksverksamhet någon nedsättning icke kan vidtagas beträffande anslaget till anstaltens öfriga utgifter, hvilket anslag genom de nya fasta assistentbefattningarnas inrättande gifvetvis kommer att i minskad omfattning anlitas för beredande af extra biträde, kommer den för anstalten nu ifrågasatta anslagshöjningen att uppgå till sammanlagdt 13,000 kronor.

Statens slutsumma skulle sålunda komma att ökas från 112,100 kronor till 125,100 kronor. Det till centralanstalten under anslagstiteln

»befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar» uppförda anslag, hvilket med anledning af att föreståndare och öfverassistenter äro skyldiga att vidkännas afdrag å sina löner på grund af fri bostad, understiger statens slutsumma med 4,000 kronor och nu utgör 108,100 kronor, skulle sålunda behöfva ökas till 121,100 kronor.

Beträffande utredningen i öfrigt i ärendet hänvisas till statsrådsprotokollet, sid. 168—180.

Utskottet.

Vid inrättandet af centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet fästes stora förhoppningar vid dess blifvande verksamhet för utvecklingen af det svenska jordbruket. Under den tid, som därefter förflutit, har anstalten ock på sådant sätt motsvarat sitt ändamål och i så hög grad tillvunnit sig landtmännens förtroende, att förväntningarna å resultaten af anstaltens vidare arbeten måhända än ytterligare stegrats. Det är därför af vikt att tillse, det anstalten ej i brist på medel hämmas i sin verksamhet, utan sättes i tillfälle att till landtbruksnäringens fromma i möjligaste mån utnyttja den inom anstalten i rikt mått representerade fackkunskapen och erfarenheten. I betraktande häraf och då den äskade höjningen af anstaltens anslag torde väl motsvaras af den efter hand inträdda ökningen i anstaltens göromål, tvekar utskottet icke att föreslå Riksdagen att tillmötesgå nu ifrågavarande anslagskraf.

Beträffande de särskilda ändamål, som genom beredande af ökade medel åt centralanstalten skulle vinnas, vore detta, som ofvan nämnts, i första rummet utbrytande af det bakteriologiska laboratoriet från afdelningen för husdjursskötsel och dess konstituerande såsom särskild hufvudafdelning. Redan vid centralanstaltens upprättande var på tal att inrätta en särskild hufvudafdelning för försök på det med hvarje år allt betydelsefullare bakteriologiska området. Orsaken, att så ej blef fallet, torde hafva varit, att det ansågs lämpligast att, då bakteriologiska undersökningar borde stå i närmaste samband med andra försök, särskildt inom nyssnämnda samt jordbruks- och kemiska afdelningarna, inordna en bakteriologisk afdelning under en af dessa, därvid valet föll å husdjursafdelningen. Af vissa skäl hafva emellertid de bakteriologiska arbetena hittills kommit att hufvudsakligen utgöras af självständiga forskningar, hvilkas resultat visat sig vara af den vikt, att befrämjandet af denna verksamhet måste framstå såsom synnerligen önskvärdt. Och därtill kommer, att under de senare åren det bakteriologiska forskningsområdet vidgats särskildt därigenom, att en ny gren af den moderna bakteriologien — jordbakteriologien — tillkommit, hvilken vid sidan af mejeribakteriologien intager en med hvarje år alltmera betydelsefull

och framskjuten plats samt i allt högre grad påkallar laboratoriets uppmärksamhet. Då med hänsyn härtill det bakteriologiska laboratoriet för framtiden i hvarje fall torde komma att utöfva en självständig verksamhet, som med allt skäl kan antagas växa i vikt och omfattning, synes det vara väl befogadt att ombilda laboratoriet till självständig hufvudafdelning, helst samarbetet mellan laboratoriet och särskildt jordbruksafdelningen samt den botaniska afdelningen på grund af jordbakteriologiens utveckling blifvit lifligare än med den hufvudafdelning, af hvilken det nu utgör en del.

Vidare skulle anslagsökningen användas för nyanställande af tre fasta assistenter äfvensom till höjande af assistenternas aflöning till 3,000 kronor. I båda dessa afseenden har för förslaget anförts fullgoda skäl. Beträffande särskildt ökandet af assistenternas antal, hvarigenom fast biträde skulle beredas de afdelningar, där sådant hittills saknats, och hvilka därför varit hänvisade att anlita extra biträden, torde för arbetets ostörda och jämna gång å afdelningarna ligga i öppen dag vikten däraf, att alltid finnes att tillgå en med afdelningens arbeten fullt förtrogen person, som vore kompetent att uppehålla föreståndarens åliggande, då denne begagnade sig af semester eller vore sjuk eller eljest hade förfall. Vidkommande slutligen assistenternas aflöning, så är denna betydligt lägre än de aflöningar, som numera åtnjutas å de jämförliga assistentbefattningarna vid statens skogsförsöksanstalt och vid de statsunderstödda kemiska stationerna äfvensom jordbrukskonsulentbefattningarna. Då af dessa befattningar endast de vid skogsförsöksanstalten, med hvilka är förenadt ett arfvode af 3,000 kronor, äro i anseende till krafven å innehafvarnas kompetens likställda med centralanstalten, synas billighet och nödig omtanke om tjänstemannakårens vid centralanstalten behöriga rekrytering fordra, att jämväl denna anstalts assistenter komma i åtnjutande af samma löneförmåner, som redan kommit assistenterna vid skogsförsöksanstalten till del.

På grund af hvad sålunda anförts och då utskottet i öfrigt icke haft något att erinra emot förevarande förslag, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må

I. godkänna följande stat för *centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet,* att gälla från och med ingången af år 1912:

Aflöning.	Lön.	Tjänstgörings-penningar.	Summa.	
1 föreståndare	3,000	2,500	5,500	Efter fem år kan lönen höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor.
5 föreståndare	15,000	12,500	27,500	
1 öfverassistent	2,500	2,000	4,500	
1 öfverassistent	2,500	2,000	4,500	
6 assistenter, arfvoden	—	—	18,000	
5 vaktmästare eller arbetsbiträden, arfvoden	—	—	3,800	
Vikariatsersättning	—	—	2,100	
Aflöning summa kronor	—	—	65,900	
Till centralanstaltens öfriga utgifter	—	—	59,200	
Summa kronor	—	—	125,100	

Anm. Föreståndare, öfverassistent, assistent samt vaktmästare eller arbetsbiträde åtnjuta fri bostad; och skola, så länge föreståndare och öfverassistent åtnjuta denna förmån, afdragas å lönen 500 kronor årligen.

II. förklara, att de villkor och förbehåll, som nu gälla för åtnjutande af de i staten för centralanstalten upptagna aflöningsförmåner, skola tillämpas å samtliga föreståndar- och öfverassistentbefattningar i den nya staten; samt

III. höja det under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar» uppförda anslag till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, nu 108,100 kronor, med 13,000 kronor till 121,100 kronor.

Under förutsättning af bifall härtill kommer anslagstiteln till »befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar» att ökas med 13,000 kronor, eller från 290,800 kronor till 303,800 kronor.

Hästafvelns förbättrande.

Ang. anslaget till skolläraren vid Strömsholms hingstdepå.

6:o) I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet remitterad motion, nr 198, har herr *Johan Forssell* anfört och yrkat följande:

»Då Riksdagen 1909 fastställde ny lönestat för tjänstepersonalen vid Strömsholms hingstdepå, ifrågasattes, huruvida det anslag af 600 kronor jämte natura förmåner, som från längre tid tillbaka utgått till Kolbäcks församling som bidrag till dess kostnad för folkskolan vid Strömsholm, fortfarande skulle utgå. Som staten vid Strömsholm äger fastigheter för flere hundra tusen kronors taxeringsvärde, för hvilka ingen kommunalskatt till Kolbäcks kommun erlägges samt vidare utredning af förhållandena mellan staten och Kolbäcks församling rörande Strömsholms folkskola ansågs behöflig, beslöt Riksdagen att i afvaktan på denna utredning låta anslaget tills vidare utgå. Nu har emellertid Kungl. Maj:t genom sin regeringsrätt förordnat, att nämnda anslag skall användas som *bidrag till betalande af Strömsholms slotts- och stuteripersonals kommunalutskylder till Kolbäcks församling,* hvilket framgår af ett den 31 mars förlidet år af regeringsrätten utfärdadt utslag, som i utdrag lyder sålunda: »Kungl. Maj:t har i nåder låtit sig föredraga ofvanberörda underdåniga besvär» (från personal vid Strömsholm, hvilken af Konungens befallningshafvande i Västmanlands län och kungl. kammarkollegium ålagts att i likhet med öfriga skattskyldige inom Kolbäcks församling deltaga i kostnaderna för församlingens skolväsende) »och enär det understöd skolväsendet inom Kolbäcks församling hittills åtnjutit från Strömsholms hingstdepå måste anses såsom ett för Strömsholms slotts- och stuteripersonals räkning af staten lämnadt bidrag till bestridande af kostnaderna för detta skolväsende, och samma personal följaktligen, så länge berörda bidrag utgår och af församlingen uppbäres, icke bör betungas med afgift för skolväsendet i vidare mån än för så vidt bidraget icke motsvarar hvad af kostnaden för skolväsendet inom församlingen belöper å berörda personal.» — Då Kungl. Maj:t 1909 i statsverkspropositionen föreslog Riksdagen att bevilja ifrågavarande anslag, nämndes ej ett ord därom, att det skulle användas som bidrag till betalning af slotts- och stuteripersonalens vid Strömsholm kommunalutskylder till Kolbäcks församling, ej heller var det Riksdagens mening vid beviljandet af nämnda anslag, att det skulle användas till

detta ändamål. Hade så varit fallet, så skulle *någon* antydan därom förekommit i de villkor, som af Riksdagen uppställdes för personalen.

Då ifrågavarande anslag skall utgå som bidrag till betalning af Strömsholms slotts- och stuteripersonals utskylder till skolväsendet inom Kolbäcks församling, så kan det ej heller vara något särskildt understöd åt samma församlings skolväsende. Däremot uppstår genom tillämpande af regeringsrättens utslag för Kolbäcks församlings kommunalnämnd ett tidsödande arbete genom att först nödgas uträkna hvad på hvarje person belöper af utgifter för församlingens skolväsen och sedan huru mycket af det statsbidrag, som skall utgå som bidrag till betalande af denna personals skatt, på hvar och en däraf belöper, hvilket belopp sedan skall frånddragas det förra beloppet. Ifrågavarande personal utgjorde enligt 1907 års mantalslängd för Kolbäcks socken 62 män och 81 kvinnor. — Som ingen betalning för detta ökade besvär kan få tagas från statsbidraget och församlingen ej gärna torde bevilja något arfvode härför, enär detta kanske skulle i det närmaste motsvara det skattebelopp, som genom debiteringen kunde vinnas, blir nämnda personal i verkligheten genom denna anordning befriad från sin eljest enligt allmän lag åliggande skyldighet att betala skatt till skolväsendet inom den kommun, där de bo, och Kolbäcks församling i stället för att få ett särskildt understöd för sitt skolväsen fråntages rättigheten att erhålla skatt till detsamma af en del af sina å kyrkostämma röstberättigade medlemmar.

Då således enligt Riksdagens beslut 1909 rörande löneregleringen för tjänstemännen vid Strömsholms hingstdepå i villkoren för erhållande af de nya löneförmånerna ej nämnts ett enda ord om någon skattefrihetsförmån för nämnda personal, och då Kolbäcks församling enligt ofvannämnda utslag af regeringsrätten ej heller har någon förmån af detta anslag på sätt som det nu skall utgå, så synes mig det vara riktigt, att Riksdagen antingen helt enkelt förklarar, att anslaget skall utgå i enlighet med Riksdagens beslut 1909 till Kolbäcks församling utan någon förpliktelse för församlingen att för detsamma göra motsvarande afdrag å Strömsholms slotts- och stuteripersonals kommunalutskylder till församlingen eller ock att anslaget får en annan och lämpligare användning än hvartill det nu enligt föreningsrättens ofvan nämnda utslag skall användas. — Det finnes vid Strömsholm en personal, hvilken ingen löneförbättring erhöll 1909, nämligen hästskötarne och med dem likställda, hvilkas aflöning för sitt ansträngande och maktpåliggande arbete är med nutida anspråk synnerligen låg, hvarjämte samma pesonal saknar rätt till pension. Det vore därför mycket bättre behöfligt, om

ifrågavarande medel användes till förbättring af denna personals aflöning samt till ökadt ålderdomsunderstöd åt de orkeslösa och behöfvande af samma personal än att därmed hjälpa väl aflönade tjänstemän att betala skatt till skolväsendet inom den kommun där de bo och på kyrkostämma utöfva rösträtt.

Motionärens hemställan.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag vördsamt föreslå, antingen:

att det anslag af 600 kronor jämte naturaförmåner, som enligt Riksdagens beslut 1909 tills vidare årligen skall utgå till Kolbäcks församling för Strömsholms folkskola och enligt regeringsrättens utslag den 31 mars 1910 skall användas som bidrag till betalning af slotts- och stuteripersonalens vid Strömsholm kommunalutskylder till Kolbäcks socken, må af Riksdagen ånyo anvisas att utgå i enlighet med dess beslut 1909 och således utan någon förpliktelse för Kolbäcks socken att för anslaget göra motsvarande afdrag å Strömsholms slotts- och stuteripersonals kommunalutskylder till Kolbäcks socken;

eller:

1:o) att det anslag af 600 kronor, som i nu gällande stat för Strömsholms hingstdepå tills vidare enligt regeringsrättens utslag den 31 mars 1910 årligen skall utgå som bidrag till betalning af slotts- och stuteripersonalens vid Strömsholm kommunalutskylder till Kolbäcks socken i stället må användas till förbättring af hästskötarnes och med dem likställd personals vid Strömsholms hingstdepå aflöning samt till ökadt ålderdomsunderstöd åt orkeslösa och behöfvande af sistnämnda personal enligt bestämmelser, som Kungl. Maj:t finner lämpligt fastställa,

2:o) att de naturaförmåner, som enligt Riksdagens beslut 1909 årligen skola utgå till Kolbäcks församling för Strömsholms folkskola, men som enligt regeringsrättens utslag den 31 mars 1910 skola användas som bidrag till betalning af slotts- och stuteripersonalens vid Strömsholm kommunalutskylder till Kolbäcks socken, må af Riksdagen ånyo anvisas att utgå i enlighet med dess beslut 1909 och således utan någon förpliktelse för Kolbäcks socken att för anslaget göra motsvarande afdrag å Strömsholms slotts- och stuteripersonals kommunalutskylder till Kolbäcks socken.»

Utskottet.

Af hvad motionären sålunda anfört framgår klarligen, att grunden till förevarande framställning är att söka uteslutande i en uppfattning, att vid reglerandet år 1909 af löneförhållandena vid Strömsholms stuteri Riksdagen med anslaget till en skollärare därstädes afsett närmast en

extra förmån för Kolbäcks församling och i hvarje fall icke den användning af anslaget, som i regeringsrättens af motionären omförmälda utslag angifves. Med anledning häraf tillåter sig utskottet att relatera hvad vid 1909 års Riksdag i ämnet förekommit. De delar af departementschefens yttrande i ifrågavarande ämne till det vid 1909 års statsverksproposition fogade protokollet öfver jordbruksärenden den 12 januari 1909 (nionde hufvudtiteln sid. 83—132), som röra skollärarbefattningen vid Strömsholm, äro sålunda af följande lydelse:

»— —

Då vederbörande departementschef den 9 januari 1874 inför Kungl. Maj:t föredrog frågan om reglerandet af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel, meddelade departementschefen, att stuteriöfverstyrelsen uppgjort och med underdånigt memorial öfverlämnat förslag till ny stat för de hos styrelsen och stuteristaten i orterna anställda tjänstemän.

Enligt uppgjord tablå funnos då — — — — följande tjänstemannabefattningar, nämligen: vid Strömsholm — — — — 1 skollärare — — — —

I underdånigt memorial hade styrelsen fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på några förhållanden, som enligt styrelsens mening visade hvilka verkligen ansvarsfulla åliggganden en del tjänstemän vid stuterierna innehade och huru nödvändigt det vore att förse dem med tillräckliga löner.

— —

Skolläraren vid Strömsholm hade full sysselsättning med det stora antal barn inom skolåldern, som tillhörde stuteriets personal. Skulle kommunen i en framtid öfvertaga skolundervisningen, komme troligen skolan i hvarje fall att inrättas på stuteriets ägor och underhållet af densamma att till största delen drabba stuteriet.

— —

Det af stuteriöfverstyrelsen uppgjorda organisationsförslaget upptogs af Kungl. Maj:t i proposition till 1874 års riksdag och godkändes af Riksdagen.

Genom bref till stuteriöfverstyrelsen den 29 maj 1874 fastställde Kungl. Maj:t aflöningsstat för de hos styrelsen samt vid stuteristaten i orterna anställda ämbets- och tjänstemän, att lända till efterrättelse från och med år 1875.

— —

— — För Strömsholms stuteri upptog staten — — — 1 skollärare —

— —

Beträffande de nuvarande aflöningsförhållandena torde det tillåtas mig att med ledning af löneregleringskommitténs utredning meddela följande.

Stuteriöfverstyrelsens nyssnämnda organisationsförslag gifver beträffande förhållandena närmast före 1874 års löneregler vid handen — — — —

De förhöjningar i aflöningsförmåner, som af stuteriöfverstyrelsen då föreslogos, ansåg styrelsen påkallade af — — —.

Det af stuteriöfverstyrelsen afgifna förslaget till aflöningsstat hade, hvad beträffar stuterierna vid Strömsholm och — — — följande lydelse:

	Kontant lön	Kofoder och beten	Ved	Anmärkningar
	Rdr	St.	Famnar	
Strömsholms stuteri.				
— — — — — — — — — — —				
1 skollärare	600	2	10	Veden furu, famnen beräknad till 6 fots höjd 6 fots bredd och 3 fots längd eller lika med 1/2 kubikfamn. Innehafvare af planteringsland bör från stuteriet erhålla 2 parlass gödsel för hvarje kvadratref tjänstejord han innehar.
— — — — — — — — — — —				

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Med anledning däraf att från den 1 januari 1889 i kronans räkenskaper och förhandlingar endast det metriska mått- och viktsystemet skulle användas, fastställde Kungl. Maj:t den 14 december 1888 ny, af stuteriöfverstyrelsen uppgjord aflöningsstat för tjänstemännen vid Strömsholms och — — — hingstdepåer, att gälla från och med år 1889.

Denna stat var emellertid — — —, i sak öfverensstämmande med den sistnämnda (1874 års stat), endast att på grund af metersystemets tillämpning de gamla måtten utbytts mot nya.

Vederbörande tjänstemän tillkommande vedkvantiteter bestämdes sålunda på följande sätt:

Vid Strömsholms hingstdepå:

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Skolläraren 28,27 kbm. furuved — — — — — — — — — —

Därjämte bestämdes, att innehafvare af tjänstejord vid Strömsholm — — —, skulle erhålla 2 parlass gödsel för hvarje 8,815 ar sådan jord.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

För egen del har löneregleringskommittén — — — — — — —

Kommittén har emellertid dessutom ifrågasatt ännu en förändring i de nuvarande personalförhållandena, nämligen i fråga om den i staten för Strömsholms hingstdepå upptagna folkskolläraren. Kommittén har i detta hänseende anfört följande.

Enligt hvad kommittén inhämtat, ålåge det skolläraren vid Strömsholm att undervisa icke blott depåpersonalens barn utan äfven andra barn från Kolbäcks församling, inom hvilken depåen vore belägen. Till skolläraren, hvilken förr tillsatts af stuteriöfverstyrelsen, men numera, enligt lämnadt medgifvande, förordnades af församlingens skolråd, utginge för hans åligganden i nämnda egenskap 1,250 kronor jämte bostad, ved, planteringsland och kofoder. Däraf lämnade församlingen emellertid allenast 650 kronor, utgörande skillnaden mellan hvad han såsom folkskollärare vore berättigad att undfå i kontant aflöning och hvad han åtnjöte i dylik aflöning från depåen. Samtidigt uppbure församlingen från statsverket sedvanligt bidrag till skollärarens aflönande. För Kolbäcks församling innebure de sålunda träffade anordningarna en afsevärd förmån i jämförelse med andra kommuner, och en förmån, för hvilken fog ej syntes finnas, då i betraktande toges, att vederbörande funktionärer vid depåen utgjorde kommunalskatt till församlingen, och depåpersonalen väl borde vara berättigad att för sina barn få beredd undervisning inom församlingen på samma villkor som andra församlingsmedlemmar. Frågan om en ändring i nu angifna, sedan lång tid tillbaka befintliga förhållanden syntes dock lämpligen böra, utan att vidare sammanbindas med förevarande löneregleringsförslag, göras till föremål för särskild utredning. I afvaktan därå syntes skollärarbefattningen i fråga böra uppföras på öfvergångsstat.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

I anslutning till hvad kommittén sålunda anfört, har kommittén beträffande den framtida organisationen af stuteristaten ansett sig allenast böra hemställa,

att af de tjänstemannabefattningar vid hingstdepåerna, som för närvarande finnas å stat uppförda, måtte i blifvande ny stat uteslutas vid Strömsholm — — — skolläraren — — —;

att frågan om ändring i nuvarande förhållanden beträffande skollärarbefattningen vid Strömsholm måtte göras till föremål för särskild utredning; — — —.

I öfverensstämmelse med hvad kommittén sålunda anfört har kom-

mittén framlagt följande förslag till stat — — — — — — — — —

— —

I afseende å — — — och skollärarbefattningarna vid Strömsholms hingstdepå skulle dessutom tills vidare gälla följande

Öfvergångsstat.

	Kontant aflöning	Kofoder och beten	Furuved	
	Kronor	St.	Kbm.	
— — — — —	— —	— —	— —	Åtnjuta därjämte hvar för sig fri bostad, planteringsland och 2 parlass gödsel för hvarje 8.815 ar däraf.
Skollärare	600	2	28,27	

— —

Löneregleringskommitténs förslag i fråga om skolläraren vid Strömsholm har stuteriöfverstyrelsen förklarat sig biträda, därvid styrelsen emellertid erinrat, att, då kommittén som skäl för sin hemställan anfört, bland annat, att de nuvarande för skolväsendet träffade anordningarna för Kolbäcks församling innebure en afsevärd förmån, för hvilken fog ej funnes, enär vederbörande funktionärer vid depåen utgjorde kommunalskatt till församlingen och depåpersonalen därför borde vara berättigad att för sina barn få beredd undervisning inom församlingen på samma villkor som andra församlingsmedlemmar, detta så till vida vore en missuppfattning, som för enhvar af depåfunktionärerna vid kommunalskattens erläggande afdrag gjordes för det belopp, som eljest skolat utgå för skolväsendet. Detta förhållande hade emellertid icke hindrat styrelsen att biträda kommitténs förslag, enär detta, äfven med bortseende från det af kommittén till stöd för förslaget sålunda åberopade skäl, syntes styrelsen befogadt.

I öfrigt hade styrelsen, så vidt nu är i fråga, icke haft något att erinra mot kommitténs förslag.

— —»

I hvad departementschefen för egen del yttrat i ärendet omnämnes ifrågavarande skollärarbefattning icke i vidare mån än att i afseende å befattningen skulle tillsvidare gälla en med den af löneregleringskommittén föreslagna öfverensstämmande öfvergångsstat samt att departementschefen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att godkänna nämnda öfvergångsstat. I 1909 års statsverksproposition, däri

förberörda statsrådsprotokoll öfver jordbruksärenden åberopades, aflät ock Kungl. Maj:t till Riksdagen en sådan framställning. Statsutskottet, till hvilket ärendet remitterats, tillstyrkte framställningen utan att i anledning däraf erinra något, hvarefter densamma bifölls af Riksdagen, som i sin i ämnet till Kungl. Maj:t aflåtna skrifvelse ej heller gjorde något särskildt uttalande.

I betraktande af ofvanstående torde vidare yttrande i anledning af motionen i fråga icke påkallas, hvadan utskottet hemställer,

att herr Forsells ifrågavarande motion icke må föranleda någon Riksdagens vidare åtgärd.

Fiskerinäringens understöd.

Höjning af anslaget till statens fiskeriadministration.

7:o) Vidare har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att, för tillsättande från och med år 1912 af en femte fiskeriintendentsbefattning, höja det under anslagstiteln »fiskerinäringens understöd» uppförda anslag till statens fiskeriadministration från 24,000 kronor till 28,000 kronor eller med 4,000 kronor, samt att, vid bifall härtill, höja anslaget till fiskerinäringens understöd från 68,000 kronor till 72,000 kronor.

I öfverensstämmelse med hvad Kungl. Maj:t föreslagit godkände Riksdagen år 1904 stat för statens fiskeriadministration, upptagande bland annat aflöningar för sex fiskeriintendenter med för hvar och en 2,500 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar eller tillhopa 4,000 kronor äfvensom ålderstillägg.

I brist på kompetenta sökande hafva emellertid hittills endast fyra af fiskeriintendentsbefattningarna blifvit tillsatta. Enligt hvad i statsrådsprotokollet meddelas finnes nu anledning antaga, att ytterligare en fiskeriintendentsbefattning skulle kunna från och med år 1912 tillsättas.

I anledning häraf får utskottet, med hänvisning till hvad statsrådsprotokollet, sid. 181 och 182, i ämnet innehåller, hemställa,

att Riksdagen må

dels, för tillsättande från och med år 1912 af en *femte fiskeriintendentsbefattning*, höja det under anslagstiteln »fiskerinäringens understöd» uppförda anslag till statens fiskeriadministration från 24,000 kronor till 28,000 kronor eller med 4,000 kronor;

dels ock, vid bifall härtill, höja anslaget till fiskerinäringens understöd från 68,000 kronor till 72,000 kronor.

Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet.

I riksstaten äro statsverkets utgifter för närvarande i regel sammanförda, efter det ändamål hvars främjande med dem afses, å respektive hufvudtitlar utan hänsyn till utgifternas beskaffenhet af verkliga eller endast mer eller mindre skenbara. Beträffande nionde hufvudtiteln bestridas sålunda från däråå uppförda ordinarie anslag åtskilliga utgifter, som hufvudsakligen äro att hänföra till driftkostnader för af staten utöfvad affärsverksamhet, nämligen utgifterna för statens domänförvaltning, i riksstaten upptagna under anslagstitlarna »domänstyrelsen» och »skogsväsendet». Enligt det med innevarande års statsverksproposition framlagda vid propositionens uppställning tillämpade förslaget till ändrad uppställning af riksstaten skola emellertid utgifter af nyssnämnda slag icke längre upptagas under hufvudtitlarna. I anslutning härtill har Kungl. Maj:t under punkterna 8 och 9 af förevarande hufvudtitel gjort framställning om afförande från hufvudtitelns stat af anslagen under ofvannämnda anslagstitlar och sammanförande å samma stat under titel »skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet» af de utgiftsposter, samtliga nu ingående i anslaget till »skogsväsendet», som äro att betrakta såsom verkliga utgifter.

Den förändring af riksstatens uppställning, som häri funnit ett uttryck och som, hvad nu angår nionde hufvudtiteln, kommer att öfva stort inflytande jämväl å hufvudtitelns extra stat genom uppförandet i riksstaten utom hufvudtitlarna af de kapitalökning innebärande utgifterna, är onekligen i hög grad ägnad att öka riksstatens öfverskådlighet och göra densamma till ett långt säkrare uttryck för den statsekonomiska innebörden af budgeten i dess helhet eller till särskilda dess delar än riksstaten med hittillsvarande uppställning mäktat gifva. Beträffande särskildt nionde hufvudtiteln torde emellertid förändringen i riksstatens uppställning, ehuru den jämväl i afseende å denna hufvudtitel innebär en gifven förbättring, icke kunna medföra så stora fördelar, som önskligt vore. Så har riksstaten, genom dess förändrade uppställning, i det afseende förlorat i öfverskådlighet, att ej längre i samma grad som förut af staten omedelbart framgår, i hvad mån statsutgifterna i hela deras omfattning falla å de särskilda hufvudgrenarna af statsförvaltningen. Vidare är den af Kungl. Maj:t föreslagna behandlingen i budgethänse-

ende af de nuvarande anslagen till domänstyrelsen och skogsväsendet, hvilken skulle hafva till ändamål att, med frånskiljande från hufvudtiteln af de anslag, som äro att hänföra till driftkostnader vid statens domänförvaltning, därå bibehålla de anslag, som icke äro hänförliga till någon statens affärsverksamhet, just i berörda afseende i viss mån vilseledande. I de anslag, som sålunda skulle frånskiljas hufvudtiteln, ingå nämligen, bland annat, anslagen till aflöningarna åt domänstyrelsens personal och skogsstaten. Och då berörda statstjänares verksamhet till ej obetydlig del faller utom området för den egentliga domänförvaltningen, t. ex. i hvad verksamheten afser skogsvården i allmänhet eller i något särskildt, allmänt ändamål tjänande afseende, såsom tillsynen öfver skyddsskogarna m. m., kunna sistberörda anslag med fog anses till viss mån höra hemma i hufvudtitelns stat. Att på annat sätt än Kungl. Maj:t föreslagit upptaga dessa anslag i riksstaten torde emellertid under gifna förhållanden icke vara lämpligt, om ens möjligt.

8:o) Hvad härefter beträffar de särskilda nu ifrågavarande anslagen har Kungl. Maj:t (statsrådsprotokollet sid. 183) i afseende å *Domänstyrelsen.* [8.]

Domänstyrelsen

föreslagit Riksdagen att för sin del besluta, att det å nionde hufvudtiteln bland ordinarie anslag uppförda anslaget till domänstyrelsen, 159,000 kronor, skall från hufvudtitelns stat afföras.

I anslutning härtill och med hänvisning till hvad ofvan anförts får utskottet, under erinran att de till domänstyrelsens ämbets- och tjänstemän utgående ålderstillägg samt rese- och traktamentsersättningar, hvilka nu utgå från hufvudtitelns förslagsanslag till nämnda ändamål, hädanefter skulle, vid bifall till förevarande framställning, utgå från de anslag till driftkostnader vid domänförvaltningen, som kunna blifva anvisade, hvilket emellertid icke torde böra medföra ändring i nämnda förslagsanslags belopp, hemställa

att Riksdagen må för sin del besluta, att det å nionde hufvudtiteln bland ordinarie anslag uppförda anslaget till domänstyrelsen, 159,000 kronor, skall från hufvudtitelns stat afföras.

Skogsväsendet. [9.]

9:o) Vidare har Kungl. Maj:t beträffande

Skogsväsendet

föreslagit Riksdagen att

dels godkänna sådan ändring i gällande aflöningsstat för skogsinstitutet, att lönen för den därå uppförda planteringsvaktaren förklaras kunna höjas ej blott efter 5 år med 100 kronor utan jämväl efter 10 år med ytterligare 100 kronor, äfvensom för tillträde till sålunda medgifven aflöningsförhöjning bestämma enahanda villkor, som för tillträde till förut medgifven sådan förhöjning blifvit stadgade;

dels medgifva att af reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet för år 1911 må disponeras ett belopp af 3,000 kronor till gäldande af vissa extra utgifter för statens skogsförsöksanstalt;

dels ock, med afförande från nionde hufvudtitelns stat af anslaget till skogsväsendet, 4,588,000 kronor, å samma stat under titel »Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet» uppföra ett anslag å 185,000 kronor.

För skogsväsendet äro å ordinarie stat för innevarande år uppförda:

Bestämdt anslag:

för skogsstaten	kronor	1,140,300: —		
„ statens skogsläroverk	„	96,800: —	kronor	1,237,100: —

Förslagsanslag:

till ålderstillägg åt personalen vid skogsstaten och skogsläroverken			„	110,000: —

Reservationsanslag:

till enskilda skogsundervisningen	kronor	7,600: —		
„ kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet	„	3,233,300: —	„	3,240,900: —
			Summa kronor	4,588,000: —

Anslagen äro disponerade på följande sätt:

Bestämda anslagen.

I. *Anslaget för skogsstaten, 1,140,300 kronor.*

Från detta anslag bestridas aflöning, resepenningar och hyresersättning åt skogsstatens ordinarie personal.

II. *Anslaget för statens skogsläroverk, 96,800 kronor.*

Från anslaget bestridas kostnaderna för dels skogsinstitutet och dels statens skogsskolor, med undantag af skogsskolan vid Kloten, till hvilken utskottet här nedan återkommer. Skogsinstitutets stat slutar för närvarande å 35,900 kronor; för skogsskolorna, med undantag af den vid Kloten, upptager staten ett belopp af 60,900 kronor. Sammanlagda beloppet af nu ifrågavarande två stater motsvarar således anslagets slutsumma.

Förslagsanslaget.

Från detta anslag, 110,000 kronor, utgå ålderstillägg dels till befattningshafvare vid skogsinstitutet äfvensom till föreståndare och skogsrättare vid statens för utbildande af skogsbetjänte afsedda skogsskolor, dels hufvudsakligen till den å aflöningsstaten för skogsstaten uppförda personal.

Reservationsanslagen.

I. *Reservationsanslaget till enskilda skogsundervisningen 7,600 kronor.*

Detta anslag är afsedt till bestridande af kostnaderna för Skogshalls skogsskola, 6,600 kronor, äfvensom till aflönande af en lärare i skogshushållning vid Gottlands folkhögskolas landtbrukskurs, 1,000 kronor.

II. *Reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet, 3,233,300 kronor.*

Från detta anslag utgå bland annat kostnaderna för:

1:o) *Statens skogsförsöksanstalt.*

Staten för anstalten slutar på 29,000 kronor.

2:o) *Skogsskolan vid Kloten.*

Staten för denna skola slutar å 6,500 kronor.

3:o) *Kolarskolan vid Hällnäs.*

Till denna skola har i allmänhet plägat anvisas ett årligt belopp af 1,000 kronor, dock under förutsättning att bidrag till enahanda belopp tillskjutes af korporationer eller enskilda.

4:o) *Statens skogsingenjörer.*

För närvarande finnas tre sådana ingenjörer, af hvilka en hvar åtnjuter ett arfvode af 3,000 kronor jämte rese- och traktamentsersättning intill 1,800 kronor om året. För samtliga dessa skogsingenjörer hafva följaktligen beräknats 14,400 kronor om året.

Utöfver de ändamål, för hvilka kostnaderna sålunda utgå från reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet, är berörda anslag afsedt hufvudsakligen till aflönande åt den vid skogsstaten anställda extra personalen, till förvaltningsutgifter i allmänhet samt till bekostande af byggnads- och reparationsarbeten äfvensom af oförutsedda eller mer eller mindre tillfälliga utgifter, som med skogsväsendet äga samband.

På grund af den enligt hvad ofvan sagts förändrade uppställningen af riksstaten skulle af anslagen till skogsväsendet från nionde hufvudtiteln afföras de, som afsåge driftkostnader för statens skogsdomäner. De anslag däremot, som icke hufvudsakligen afsåge statens egen skogsförvaltning, skulle bibehållas å hufvudtiteln och sammanföras under en gemensam anslagstitel under benämning »Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet», hvilken skulle omfatta

1:o) anslag till skogsinstitutet,
2:o) » » *samtliga* statens skogsskolor,
3:o) » » den enskilda skogsundervisningen,
4:o) » » kolarskolan vid Hällnäs,
5:o) » » skogsförsöksanstalten,
6:o) » » statens skogsingenjörer samt
7:o) » » åtskilliga andra ändamål såsom: tryckning af skogsförsöksanstaltens publikationer, utgifvande af skogslitteratur, underhåll och reparationer å skogsläroverkens byggnader, anskaffande och underhåll af undervisningsmateriell vid skogsläroverken äfvensom oförutsedda behof m. m.

Beträffande de personalen vid skogsinstitutet äfvensom föreståndare och skogsrättare vid vissa skogsskolor tillkommande ålderstillägg, hvilka nu utgå från förslagsanslaget till ålderstillägg åt personalen vid skogsstaten och skogsläroverken, skulle dessa ålderstillägg, då berörda förslagsanslag öfverflyttas till driftkostnaderna, utgå från hufvudtitelns anslag till ålderstillägg. Någon höjning af sistnämnda anslagsbelopp lärer emellertid af denna anledning icke erfordras.

Beträffande de särskilda i den nya anslagstiteln sålunda ingående anslagsposterna skulle de under 1:o—6:o upptagna beräknas till sina

nuvarande ofvan angifna belopp, således tillsammans 155,300 kronor. Den återstående anslagsposten, som skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, är beräknad till omkring 30,000 kronor, att disponeras på följande sätt:

för reparation och underhåll å skogsläroverkens byggnader m. m.	omkring	kronor	15,000: —
„ utgifvande af skogslitteratur	„	„	4,500: —
„ tryckning af försöksanstaltens publikationer	„	„	2,500: —
„ diverse tillfälliga eller oförutsedda behof	„	„	8,000: —
	Summa	kronor	30,000: —

Den nya anslagstitelns slutsumma skulle således bestämmas till i afrundadt tal 185,000 kronor. Från den del af detta anslag, hvilken, som nyss sagts, skulle uppföras till Kungl. Maj:ts disposition, skulle komma att utgå, bland annat, dels ett belopp af 2,500 kronor för nyanskaffning af instrument med mera för skogsinstitutet, hvilket belopp skolat, vid oförändrad uppställning af riksstaten, i öfverensstämmelse med 1910 års Riksdags beslut i ämnet, utgå från reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet, dels ock ett vissa mera tillfälliga behof för skogsförsöksanstalten afseende belopp af 1,450 kronor, däraf 500 kronor till ökade utgifter för hyra, bränsle och belysning i af anstalten förhyrd ny lokal och 950 kronor för inköp af böcker, instrument m. m.

För sistnämnda två ändamål äfvensom för anläggande för en kostnad af omkring 1,500 kronor af en skogsförsöksträdgård med plantskolor erfordras, utöfver skogsförsöksanstaltens anslag för året, för *innevarande* år ytterligare medel, tillsammans omkring 3,000 kronor, hvilket belopp, i likhet med hvad som förra året skedde beträffande vissa kostnader till skogsinstitutet, lämpligen skulle utgå från ofvannämnda reservationsanslag.

Af hvad ofvan sagts framgår, att någon höjning af skogsinstitutets stat icke för närvarande ifrågasättes. Däremot föreslås beträffande denna stat en ändring i syfte att den i staten upptagna planteringsvaktaren, hvilken i aflöningshänseende är likställd med vaktmästare, må i likhet med hvad (under punkterna 2, 10 och 11) ifrågasatts om åtskilliga andra vaktmästare, beredas ytterligare ett ålderstillägg å 100 kronor.

Utskottet, som icke har något att erinra med anledning af Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda förslag, hemställer,

att Riksdagen må

I. godkänna sådan ändring i gällande aflöningsstat för skogsinstitutet, att lönen för den därå uppförda planteringsvaktaren förklaras kunna höjas ej blott efter 5 år med 100 kronor utan jämväl efter 10 år med ytterligare 100 kronor, äfvensom för tillträde till sålunda medgifven aflöningsförhöjning bestämma enahanda villkor, som för tillträde till förut medgifven sådan förhöjning blifvit stadgade;

II. medgifva att af reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet för år 1911 må disponeras ett belopp af 3,000 kronor till gäldande af vissa extra utgifter för statens skogsförsöksanstalt; samt

III. med afförande från nionde hufvudtitelns stat af anslaget till skogsväsendet, 4,588,000 kronor, å samma stat under titel »*Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet*» uppföra ett anslag å 185,000 kronor.

Ålderstillägg åt vaktmästare. [10, 11.]

I anslutning till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar och med hänvisning till hvad utskottet under punkt 2 här ofvan anfört i fråga om ålderstillägg åt vaktmästare i landtbruksstyrelsen, får utskottet hemställa, beträffande

10:o) **Landtmäteristaten,**

att Riksdagen må godkänna sådan ändring i den för landtmäteristyrelsen nu gällande aflöningsstat, att förste vaktmästarens lön förklaras kunna efter 5 år höjas med 100 kronor samt den andra i staten uppförda vaktmästarens lön ej blott efter 5 år med 100 kronor utan jämväl efter 10 år med ytterligare 100 kronor, äfvensom för tillträde till sålunda medgifna aflöningsförhöjningar bestämma enahanda villkor, som för tillträde till förut medgifven sådan förhöjning blifvit stadgade; samt beträffande

11:o) **Sveriges geologiska undersökning,**

att Riksdagen må godkänna sådan ändring i den för Sveriges geologiska undersökning nu gällande aflöningsstat, att förste vaktmästarens lön förklaras kunna efter 5 år höjas med 100 kronor samt den andra i staten uppförda vaktmästarens lön ej blott efter 5 år med 100 kronor utan jämväl efter 10 år med ytterligare 100 kronor, äfvensom för tillträde till sålunda medgifna aflöningsförhöjningar bestämma enahanda villkor, som för tillträde till förut medgifven sådan förhöjning blifvit stadgade.

Bidrag till skjutsentreprenader.

Bidrag till skjutsentreprenader. [12.]

12:o) I anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och då, enligt hvad i statsrådsprotokollet, sid. 195, meddelas, utgifterna från nedannämnda förslagsanslag, hvilket alltsedan år 1907 utgått med 215,000 kronor, under de senast förflutna åren stegrats så, att de under åren 1908 och 1909 uppgått till i medeltal 271,000 kronor, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må höja det under anslagstiteln »bidrag till skjutsentreprenader» uppförda förslagsanslag från 215,000 kronor med 35,000 kronor till 250,000 kronor.

Bidrag till vägunderhållet på landet.

Bidrag till vägunderhållet på landet. [13.]

13:o) Under punkt 13 har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att höja det under anslagstiteln »bidrag till vägunderhållet på landet» uppförda förslagsanslag från 1,000,000 kronor med 150,000 kronor till 1,150,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes i statsrådsprotokollet, sid. 196.

Ifrågavarande anslag är afsedt till gäldande af den enligt 60 §

uti lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 på staten belöpande andelen af kostnaden för vägunderhållet på landet m. m.

Detta anslag utgjorde från början, d. v. s. från och med år 1895, 600,000 kronor, men höjdes, bland annat med anledning af de i lagen den 20 juni 1905 meddelade ändrade bestämmelserna om beloppet af statsbidraget, vid 1906 års Riksdag till 1,000,000 kronor. En annan anledning till höjningen af anslaget låg däri, att utgifterna från anslaget under de gångna åren ökats och att det vore påtagligt, att denna ökning skulle komma att ytterligare fortgå i betraktande af mängden utaf alltjämt tillkommande vägar och de dyrare priserna på för väglagning erforderliga materialier och dagsverken.

Emellertid hafva, enligt hvad i statsrådsprotokollet meddelas, utgifterna från detta anslag visat sig väsentligt öfverstiga det i riksstaten uppförda beloppet. Medeltalet af de verkliga utgifterna från anslaget har sålunda under åren 1907—1909 uppgått till icke mindre än 1,157,000 kronor.

Motioner. I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två särskilda inom Andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nr 60 och 96, däri herrar grefve *R. G. Hamilton* och *Ollas A. Ericsson* i Ofvanmyra gjort framställning, att Riksdagen, i syfte att af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja $^{3}/_{10}$ skola utgå af statsmedel, ville besluta, att det af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln för år 1912 äskade förslagsanslag å 1,150,000 kronor såsom bidrag till vägunderhållet på landet höjes med 1,150,000 kronor till 2,300,000 kronor.

I enahanda syfte hafva motionärerna i motionerna nr 61 och 95 gjort framställning om ändring af ofvanberörda § 60 i väglagen. Beträffande dessa motioner hafva emellertid kamrarna stannat i olika beslut, hvadan frågan för denna riksdag förfallit (se utskottets utlåtande nr 57 och memorial nr 81).

Vid sådant förhållande och då utskottet icke har något att erinra emot Kungl. Maj:ts förevarande framställning, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, med afslag å ifrågavarande motioner, nr 60 och 96, höja det under anslagstiteln »bidrag till vägunderhållet på landet» uppförda förslagsanslag från 1,000,000 kronor med 150,000 kronor till 1,150,000 kronor.

Fattigvården i allmänhet.

14:o) På grund af Kungl. Maj:ts därom under punkt 14 gjorda framställning och då, enligt hvad i statsrådsprotokollet, sid. 197, meddelas, utgifterna å det under nionde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till fattigvården i allmänhet, hvilket från och med år 1907 varit i riksstaten uppfördt med 175,000 kronor, så ökats, att de under åren 1906—1909 uppgått till i medeltal 260,000 kronor, får utskottet hemställa, *Fattigvården i allmänhet.* [14.]

att Riksdagen må höja det under anslagstiteln »fattigvården i allmänhet» uppförda förslagsanslag från 175,000 kronor med 85,000 kronor till 260,000 kronor.

Öfriga ordinarie anslag.

15:o) Beträffande öfriga ordinarie anslag, som i riksstaten för innevarande år finnas å nionde hufvudtiteln uppförda, har Kungl. Maj:t icke föreslagit någon annan ändring än att förslagsanslaget till

skrifmaterialier och expenser, ved m. m.,

nu 40,446 kronor, måtte för utjämnande af hufvudtitelns slutsumma höjas med 58 kronor till 40,504 kronor.

Utskottet hemställer,

att samtliga ordinarie anslag under nionde hufvudtiteln, som här ofvan icke blifvit särskildt omförmälda, må för år 1912 fastställas till samma belopp som i innevarande års riksstat; dock att i anslaget till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. må göras den jämkning, som till jämnande af hufvudtitelns slutsumma kan erfordras.

Extra anslag.

Med anledning af de framställningar, som gjorts i afseende å tillfälliga, till nionde hufvudtiteln hänförliga behof, får utskottet afgifva följande yttrande och förslag.

Jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli.

Provisorisk lönereglering för departementet.
[16.]

16:o) I punkt 16 af denna hufvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till provisorisk lönereglering för befattningshafvande i jordbruksdepartementet, i enlighet med i statsrådsprotokollet angifna grunder och på enahanda villkor som för innevarande år, på extra stat för år 1912 bevilja ett förslagsanslag af 6,660 kronor, däraf högst 162 kronor 50 öre må användas till höjning af vikariatsersättning under semester.

I afseende å grunderna för dessa lönetillägg äfvensom villkoren för deras åtnjutande och de föreskrifter, som böra iakttagas vid utbetalningen af desamma, tillåter sig utskottet att hänvisa till hvad chefen för justitiedepartementet enligt det vid statsverkspropositionen fogade protokollet öfver justitiedepartementsärenden den 13 januari 1911 (punkt 12) därom anfört.

Med hänvisning till hvad ofvan meranämnda statsrådsprotokoll öfver jordbruksärenden i ämnet innehåller (sid. 200) och under erinran, att Riksdagen beträffande andra statsdepartement förut bifallit liknande framställningar som nu förevarande, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må till *provisorisk lönereglering för befattningshafvande i jordbruksdepartementet*, i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver justitiedepartementsärenden för den 13 januari 1911 i fråga om provisorisk lönereglering för justitiedepartementet angifna grunder och på enahanda villkor som för innevarande år på extra stat för år 1912 bevilja ett förslagsanslag af 6,660 kronor, däraf högst 162 kronor 50 öre må användas till höjning af vikariatsersättning under semester.

17:o) På grund af hvad Kungl. Maj:t under punkten 17 föreslagit och med hänvisning till hvad statsrådsprotokollet, sid. 201, innehåller i ämnet hemställer utskottet,

Aflöning åt ytterligare en kanslisekreterare inom jordbruksdepartementet m. m. [17.]

att Riksdagen må, i likhet med hvad för innevarande år ägt rum, för *aflönande af en kanslisekreterare inom jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli*, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 5,050 kronor, däraf 1,600 kronor skola anses såsom tjänstgöringspenningar.

18:o) Kungl. Maj:t har vidare under punkten 18 föreslagit Riksdagen att för beredande af arfvode åt en extra föredragande inom jordbruksdepartementet m. m. på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 4,000 kronor.

Arfvode åt extra föredragande inom jordbruksdepartementet m. m. [18.]

Med erinran att Riksdagen för hvart och ett af åren 1909—1911 beviljat anslag för ifrågavarande ändamål, för de två senaste åren till enahanda belopp som nu begäres, hemställer utskottet,

att Riksdagen må *för beredande af arfvode åt en extra föredragande inom jordbruksdepartementet m. m.* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 4,000 kronor.

Undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar.

19:o) Med anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och med hänvisning till hvad utskottet ofvan under punkt 3 i detta utlåtande anfört, hemställer utskottet,

Byggnadsarbeten vid landtbruksinstitutet vid Ultuna och vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp. [19.]

att Riksdagen må till bestridande af kostnaderna *för uppförande af en institutionsbyggnad och två lärarbostäder vid landtbruksinstitutet vid Ultuna samt för uppförande af två lärarbostäder och för vissa förändringar i hufvudbyggnaden vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp* bevilja ett anslag af 144,000 kronor och däraf på extra stat för år 1912 anvisa 94,000 kronor.

Undervisningsmateriell för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp. [20.]

20:o) Kungl. Maj:t har vidare under punkten 20 föreslagit Riksdagen att till undervisningsmateriell för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp å extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 3,000 kronor.

För hvart och ett af åren 1908—1911 har Riksdagen för ifrågavarande ändamål å extra stat beviljat ett belopp af 3,000 kronor. Då behofvet af anslaget synes alltjämt kvarstå oförminskadt, hemställer utskottet,

att Riksdagen må till *undervisningsmateriell för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp* å extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 3,000 kronor.

Understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid landtmannaskolor. [21.]

21:o) På grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och med erinran om hvad utskottet under punkt 4 härofvan anfört, hemställer utskottet,

att Riksdagen, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1908—1911 ägt rum, må till *understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid sådana landtmannaskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel*, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 10,000 kronor, att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva.

Förhöjda understöd åt landtbruksskolorna i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. [22.]

22:o) I anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och under erinran om hvad ofvan under punkt 4 i ämnet anförts, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må för *höjning från 4,000 kronor till 6,000 kronor af det till enhvar af de inom Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län inrättade tre landtbruksskolor utgående understöd af statsmedel* å extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 6,000 kronor.

Fredrika-Bremer-förbundets landthushållningsskola vid Rimforsa. [23.]

23:o) Under punkt 23 af förevarande hufvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att å extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 6,000 kronor till beredande af statsbidrag åt Fredrika-Bremer-förbundets landthushållningsskola vid Rimforsa för utbildande af lärarinnor.

Den till stöd för framställningen förebragta utredningen återfinnes i statsrådsprotokollet, sid. 204—207, dit utskottet tillåter sig hänvisa.

För ifrågavarande ändamål har Riksdagen för hvart och ett af åren 1908, 1909 och 1910 anvisat medel till belopp af 4,000 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning höjde 1910 års Riksdag statsbidraget till nämnda skola och anvisade i sådant afseende på extra stat för innevarande år ett belopp af 6,000 kronor.

Enligt hvad af statsrådsprotokollet inhämtas har Kungl. Maj:t, i hufvudsaklig likhet med som skett beträffande föregående års anslag, föreskrifvit såsom villkor för åtnjutande af innevarande års anslag, att fyra elever skulle äga åtnjuta kostnadsfri undervisning, dock utan att vara befriade från afgifter för kost och logi; att för inträde i skolan skulle erfordras, att sökande erhållit högre flickskolebildning eller visade sig eljest hafva förvärfvat motsvarande kunskaper eller genomgått folkhögskolekurs; att sådana inträdessökande, som därjämte kunde förete intyg om praktisk duglighet och vana vid landtliga göromål, skulle äga företräde; att afgiften för undervisning, kost, logi och lyse ej finge öfverstiga 600 kronor för år; att plan för undervisningen skulle underställas landtbruksstyrelsens pröfning och godkännande; samt att till landtbruksstyrelsen skulle tre månader efter lärokursens afslutande ingifvas berättelse om skolans verksamhet.

Tillika stadgades såsom förutsättning för anslagets utbetalande, att det med intyg från landtbruksstyrelsen styrktes, att undervisningen vid skolan bedrefves på tillfredsställande och med dess ändamål öfverensstämmande sätt samt att fyra elever vid skolan åtnjöte kostnadsfri undervisning.

I anslutning till förra årets Riksdags i ämnet fattade beslut får utskottet hemställa,

att Riksdagen må å extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 6,000 kronor *till beredande af statsbidrag åt Fredrika-Bremer-förbundets landthushållningsskola vid Rimforsa för utbildande af lärarinnor.*

Landthushållsskolan å Brogård.

24:o) I två särskilda inom Riksdagen väckta motioner, nr 55 i Första och nr 151 i Andra kammaren, har af herrar *O. M. Strömberg* och *Knut Almqvist* m. fl. ledamöter af båda kamrarna sammanstämmande föreslagits, att Riksdagen behagade besluta, att till landthushållsskolan å Brogård i Uppland för utbildning af lärarinnor må för hvartdera af åren 1911 och 1912 utgå ett understöd å fyratusen kronor under de närmare villkor, som Kungl. Maj:t äger bestämma, samt att för ändamålet å extra stat för 1912 under nionde hufvudtiteln anvisa ett belopp

af 8,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf under 1911 af tillgängliga medel förskottera hälften.

Till stöd härför hafva motionärerna anfört följande:

»Den kommitté, som i december 1908 afgaf sitt betänkande om ordnandet af den lägre landtbruksundervisningen, framhåller i detta betänkande starkt behofvet af särskild undervisning i skolor och kurser för landsbygdens kvinnliga ungdom i de sysslor, som tillkomma en husmor på landet, och har uppgjort detaljerade förslag för ett helt system af landthushållsskolor och husmoderskurser. Kommittén påpekar samtidigt behofvet af för dylika skolor och kurser utbildade *lärarinnor* äfvensom behofvet af konsulenter och ledare af studieresor för de sidor af landthushållningen, som i regeln komma på husmoderns lott. Genom 1910 års Riksdag beviljades anslag för anordnande genom hushållningssällskapens försorg af husmoderskurser af olika slag för det mindre jordbrukets behof, för hvilka kurser naturligtvis behöfvas lärarinnor med särskild utbildning för landthushåll. Slutligen lär den kommitté, som har att yttra sig om folkundervisningen, komma att föreslå, att undervisning i jordbruk och landthushåll skall ingå i folkskolans fortsättningskurser, och det måste då naturligtvis beredas de blifvande lärarinnorna i dessa ämnen möjlighet att i särskilda, med praktiskt jordbruk förenade läroanstalter inhämta kunskaper och öfning i de ämnen, som skola bli föremål för deras undervisning.

Hittills, och ännu när kommittén afgaf sitt betänkande, har blott funnits *en* anstalt, som direkt afsett utbildning af lärarinnor i huslig ekonomi för landsbygdens behof, nämligen Fredrika-Bremer-förbundets skola å Rimforsa i Östergötland. Kommittén förutser, att den ensam icke skall vara på långt när tillräcklig att fylla behofvet af lärarinnor, konsulenter o. s. v., och framhåller »önskvärdheten af att, därest fråga uppstode om inrättande i andra delar af landet af dylika skolor, äfven dessa måtte komma att understödjas af statsmedel i den mån sådant vore af nöden för lärarinnebildningen».

Sedan 1907 års kommitté sålunda uttalade sig, har en ny läroanstalt med samma syfte som Rimforsaskolan börjat sin verksamhet i Uppland. Styrelsen för Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala har länge haft sin uppmärksamhet fäst på behofvet af att de lärarinnor i huslig ekonomi, som få sin verksamhet förlagd till landsbygden, i sammanhang med sin utbildning i öfrigt äfven gjordes förtrogna med sådana sysslor och intressen, som tillhöra skötseln af ett landthushåll, och skolan har i mån af utrymme och tillgångar i öfrigt sökt ordna sin undervisning för blifvande lärarinnor i sådan riktning, bland annat genom att i

sin läroplan upptaga mindre kurser i mjölkhushållning och trädgårdsskötsel. En verkligt tillfredsställande undervisning i landthushållning kunde emellertid naturligtvis icke gifvas med de resurser, en stad kan erbjuda, och skolstyrelsen har därför under förra året inköpt en mindre landtegendom, 1 ¼ mantal Brogård i Tensta socken, en half mil från Vattholma järnvägsstation i Uppland, och dit förlagt den praktiska undervisningen i landthushåll för blifvande lärarinnor i huslig ekonomi.

I syfte att nedbringa kostnaderna så mycket som möjligt och på samma gång göra utbildningen i bästa mening praktiskt fruktbärande, har styrelsen kombinerat undervisningen i Uppsalaskolan och Brogårdsskolan på det sätt, att de inledande teoretiska ämnena, fysiologi och hälsolära, kemi och födoämneslära samt matlagning i inskränkt mening inhämtas under en höst termin i Uppsala; därefter tillbringa samma elever ett helt kalenderår på Brogård och få, på samma gång de fortsätta med praktisk matlagning, där öfva sig i alla sådana arbeten, som pläga ledas eller utföras af en husmor på landet, grofbak, slakt och tvätt, fullständigt på egen hand sköta ladugård och mejeri, grisar, höns och andra smådjur samt trädgården och inom jordbruket utföra sådana arbeten, som pläga utföras af kvinnor. Den teoretiska undervisningen i jordbruk och husdjursskötsel, i mjölkhushållning, slakt o. s. v. meddelas i *omedelbart sammanhang med det praktiska arbetet.* 3 à 4 timmar i veckan ägnas åt sammanfattande öfversikter, repetitioner och kompletteringar af det, som i sammanhang med det praktiska arbetet inhämtats. Följande vår tillbringa eleverna åter vid skolan i Uppsala, då undervisningen i teoretiska ämnen afslutas och den hufvudsakliga undervisningen i pedagogik och metodik med tillhörande öfnings- och proflektioner gifves.

Arbetet å Brogård ledes af tre lärarinnor, af hvilka två ha speciell utbildning i husdjursskötsel, mjölkhushållning och trädgårdsskötsel, den tredje förestår hushållet och leder arbetena inomhus samt bak och slakt. Som lärare tjänstgör i öfrigt en af Uppsala läns hushållningssällskaps konsulenter, som på samma gång är styrelsens rådgifvare och biträde vid skötseln af jordbruket. Ifrågavarande kurs i »huslig ekonomi och landthushållning», som kursen benämnes i fackskolans program, motsvarar en af fackskolans tidigare lärarinnekurser på det sätt, att i den förut ettåriga teoretisk-praktiska stadskursen inskjutits ett års praktik i landthushåll med ordnad sakkunnig undervisning. Genom denna kombination vinnes:

att lärarinnornas antal i Brogård kan inskränkas till tre, medan två eller tre ytterligare skulle behöfvas, om äfven den teoretiska under-

visningen i fysiologi och hälsolära, kemi och födoämneslära samt pedagogik och metodik skulle lämnas där (och dessa lärarinnor icke skulle där kunna få full sysselsättning);

att man vid den teoretiska undervisningen kan tillgodogöra sig de rikare resurser i fråga om både lärarekrafter och laboratorier och samlingar, som en universitetsstad kan erbjuda;

att eleverna på Brogård få intensiv praktik i såväl gröfre och tyngre som lättare sysslor och få personligen i fullt mått göra sig förtrogna med det fysiska arbetets natur och villkor, på samma gång detta arbete, efter den inledande teoretiska underbyggnaden, för dem framträder i nytt ljus och får ett ökadt intresse;

att de på grund af denna praktik kunna tillgodogöra sig den afslutande teoretiska utbildningen med helt andra vyer, än om det praktiska arbetet komme vare sig före början eller efter slutet af de teoretiska kurserna, på samma gång detta genom föregående och efterföljande teoretiska studier får sin belysning och reglering;

att rikligare tillfälle till öfnings- och proflektioner i staden kan beredas, då fackskolan där, utom öfriga kurser för äldre flickor, har elfva barnafdelningar.

Brogårdskursen är så till vida fristående och självständig, att den har sin egen administration, ekonomi och räkenskaper. Och meningen är, att plats där skall beredas äfven för utexaminerade lärarinnor i huslig ekonomi, som vilja komplettera sin utbildning med en kurs i landthushåll. Utom de 14 elever, som tillhöra den kombinerade landthushållskursen, har Brogård redan nu plats för ytterligare fyra elever och får plats för flera, så snart vissa förändringar i en af flygelbyggnaderna hinna vidtagas.

Fastigheten är af skolstyrelsen inköpt för 27,000 kronor. Den var så rikligt bebyggd, att skola, elever och lärarinnor där kunnat inrymmas utan nybyggnader. Styrelsen beräknar för skola och hushåll en hyra af sammanlagdt 1,200 kronor (motsvarande 8 procent å 15,000 kronor, hvartill åbyggnaderna kunna värderas utöfver hvad för själfva jordbruket kräfves). Å andra sidan beräknas elevernas arbete i jordbruk, ladugård o. s. v. till 1,000 kronor för år. Den stat för år 1911, som styrelsen uppgjort (se Bil.) visar, att i understöd för själfva skolan behöfvas 4,000 kronor. Styrelsens mening hade varit, att äfven andra af Uppsalaskolans lärarinnekurser skulle få *någon* undervisning i landthushåll, men då Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition icke upptagit den förhöjning i Uppsalaskolans årsunderstöd, som för ändamålet begärts, eller kronor 800, måste denna undervisning tills vidare bortfalla och

utgiftssidans olika poster minskas med belopp, som tillsammantagna motsvara dessa 800 kronor.

Till den bifogade staten bör den upplysning fogas, att densamma blott gäller undervisningen. Logis och kost betala eleverna själfva på det sätt, att de äro inackorderade i skolhushållet.

Inköpspriset 27,000 kronor gällde blott själfva fastigheten. Uppsättningen af yttre inventarier för jordbruket (kreatursbesättningen inbegripen) har kräft kronor 9,055: 84; behöfliga reparationer och ändringar ha kostat kronor 4,857: 31. Inre inventarier för skolan, hushållet samt lärarinne- och elevbostäder ha dragit en kostnad af kronor 6,357: 32. Till betäckning af dessa utgifter ha af för saken intresserade personer och af Stiftelsen Lars Hiertas Minne gifvits sammanlagdt 9,950 kronor, och styrelsen har iklädt sig personligt betalningsansvar för 12,000 kronor. Öfriga skulder innestå i fastigheten mot inteckningar. Därtill kommer, att skolan, som började i september föregående år och under detta första år icke haft något offentligt understöd, naturligtvis redan har en förlust att bära. Vi anföra dessa siffror för att å ena sidan visa, hvilka uppoffringar enskilda underkastat sig för att få skolan till stånd. Å andra sidan är det ock förklarligt, om dessa enskilda källor nu gifvit hvad de förmå och om styrelsen med mycket bekymmer motser den närmaste framtiden.

Vi ha oss bekant, att skolstyrelsen hos Kungl. Maj:t dels anhållit om framställning till årets Riksdag om ett understöd för själfva skolan å 4,000 kronor för hvartdera af åren 1911 och 1912, dels anhållit om ett bidrag å 2,500 kronor till betäckande af kostnaderna för reparationer och ändringar från det till Kungl. Maj:ts disposition stående anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar.

Af vissa yttranden till statsrådsprotokollet, anförda under 9:de hufvudtiteln i 1910 och 1911 års statsverkspropositioner, sammanställda med det betänkande, som afgifvits af landtbruksundervisningskommittén, ser det ut, som skulle meningen vara, att, sedan kommitténs förslag rörande det mindre jordbruket och rörande de lägre landtbruksskolorna vid 1910 och 1911 års riksdagar kommit före, till en följande Riksdag, alltså 1912, göra framställning om medel för ordnande af undervisning i *landthushåll för kvinnor,* i anslutning till af ofvannämnda kommitté framställda förslag; och skulle då i detta sammanhang frågan om statsunderstöd för Brogårdsskolan kunna upptagas. Då uppstår frågan, huru Brogårdsskolan under tiden skall reda sig. Det måste naturligtvis för skolstyrelsen, som gjort sig mycket besvär och iklädt sig ganska allvarsamma förbindelser för att få skolan till stånd, som redan haft en

elevafdelning i läroanstalten och nyss där mottagit den andra, vara nedslående att se skolan utsatt för så allvarsamma ekonomiska svårigheter.

Det vill i öfrigt synas, att om man genom 1912 års riksdag, alltså för 1913, tänker sig ett omfattande och högst nödigt undervisningsverk för vårt lands kvinnor skall bringas till stånd, och då för detta naturligtvis behöfves en betydlig stab af lärarinnor, om verket skall ha framgång, så måste man *förut* sörja för att lärarinnor finnas att tillgå. Att den endå utbildningsanstalten å Rimforsa då ej på långt när räcker till, är uppenbart och betonas eftertryckligt af den kommitté, hvars betänkande vi förut åberopat. För sakens framgång torde också vara önskvärdt att ha mer än *en* utbildningsanstalt, emedan endast på så sätt olika orters behof och olika uppslag och synpunkter i utbildningen kunna komma till sin rätt.

Man kunde visserligen förmena, att den nya skolan först någon tid borde vara i verksamhet, för att man af resultatet må kunna döma, om den förtjänar offentligt understöd eller ej. Häremot må då anmärkas, att Brogårdsskolan blott är en filial eller aflägg are af Uppsalaskolan, under samma styrelse och ledning som denna, och att, då Uppsalaskolan i mycket hög grad tillvunnit sig såväl regeringens och Riksdagens som allmänhetens förtroende — hvilket framgår å ena sidan af det betydliga understöd densamma åtnjuter och som vid denna riksdag föreslås till höjning, å andra sidan af dess stora elevantal och det ännu mångfaldt större antalet sökande till dess kurser — man med visshet kan förutse, att äfven den nya skolan skall skötas lika förträffligt, som Uppsalaskolan enligt allas samstämmande omdömen skötes. Vi hänvisa i öfrigt till att landtbruksstyrelsen redan tillstyrkt statsunderstöd (se Bil.) och att Kungl. Maj:t redan ådagalagt sin uppskattning af skolan genom att bevilja det bidrag till organisationskostnaderna, som skolstyrelsen begärt.

Vi torde i detta sammanhang böra påpeka, att Sällskapet Uppsala enskilda läroverk, som upprättat såväl fackskolan i Uppsala som Brogårdsskolan, är en offentlig institution, så till vida som hvarken sällskapets eller styrelsens medlemmar äga af verksamheten draga någon vinst; vidare

att Brogårdsskolan är en fristående anstalt, hvars ekonomi är fullständigt skild från Uppsalaskolans, men hvars verksamhet är i vissa afseenden kombinerad med denna;

att genom Brogårdsskolans upprättande ingen minskning sker i

Uppsalaskolans verksamhet, utan den har lika många kurser och elever med samma undervisningstid där som förut;

att jordbruk och elevhushåll å Brogård naturligtvis skola bära sig själfva och att det ifrågasatta statsunderstödet uteslutande afser undervisningens behof för utbildning af lärarinnor i landthushåll; samt till sist erinra om

att den likartade skolan å Rimforsa under de första åren af sin verksamhet 1908—1910 hade 4,000 kronor årligen i statsunderstöd och att 1910 års Riksdag på framställan af regeringen höjde understödet för 1911 till 6,000 kronor.»

Den i motionerna åberopade bilagan är af följande lydelse:

Utdrag ur kungl. landtbruksstyrelsens underdåniga skrifvelse den 16 november 1910, angående statsunderstöd åt Uppsala enskilda läroverks fackskola för huslig ekonomi å Brogård.

— —
— —

På sätt landtbruksstyrelsen uti sitt underdåniga utlåtande den 18 oktober 1909 öfver landtbruksundervisningskommitténs betänkande framhållit, anser styrelsen, att nämnda kommittés förslag böra i den mån förhållandena sådant medgifva genomföras.

Hvad angår kurser i huslig ekonomi för kvinnliga elever, så kan 1910 års Riksdag, genom att öfverensstämmelse med Eders Kungl. Maj:ts i hufvudsaklig anslutning till nämnda kommittés förslag om ordnande, hvad angår det mindre jordbruket, af dylika kurser, affattade nådiga proposition, anslå medel, anses hafva för sin del gillat kommitténs förslag därutinnan.

Uti underdånigt utlåtande den 4 oktober 1910, med förslag till förnyadt nådigt reglemente för med statsmedel understödda åtgärder till höjande af det mindre jordbruket m. m., har också landtbruksstyrelsen föreslagit anordnande af undervisningskurser för särskildt antagna kvinnliga elever antingen såsom allmänna kurser i huslig ekonomi och landthushållning på minst två, högst sex veckor (s. k. husmoderskurser) eller såsom specialkurser på minst sex, högst tolf dagar, omfattande huslig ekonomi eller någon af de delar af landthushållningen, som falla inom kvinnans verksamhetsområde. För sådana kursers hållande fordras emellertid utbildade lärarinnor, och det är därför synnerligen önskvärdt, att flera lärarinnekurser komma till stånd.

Mot förslaget till program för ifrågavarande kurser har landtbruksstyrelsen icke något att erinra, men torde gifvetvis, om anslag till kurserna beviljas, förslag till plan för undervisningen böra underställas landtbruksstyrelsens pröfning likasom i öfrigt i hufvudsak samma villkor uppställas, som för närvarande gälla för understödet till Rimforsaskolan eller

att två frielever skola äga åtnjuta kostnadsfri undervisning, dock utan att vara befriade från afgifter för kost och logi;

att för inträde i skolan skall erfordras, att sökande erhållit högre flickskolebildning eller visar sig eljest hafva förvärfvat motsvarande kunskaper eller genomgått folkhögskolekurs;

att sådana inträdessökande, som därjämte kunna förete intyg om praktisk duglighet och vana vid landtliga göromål, skola äga företräde;

att afgifter för undervisning, kost, logi och lyse ej öfverstiger 600 kronor för år;

samt att till landtbruksstyrelsen skall tre månader efter lärokursens afslutande ingifvas berättelse om skolans verksamhet.

Likaså torde icke vara något att erinra mot beloppet af understödet eller dettas utgående för åren 1911 och 1912.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med hänvisande till landtbruksstyrelsens underdåniga utlåtande denna dag angående statsbidrag till ifrågavarande skolas grundande, får landtbruksstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till nästinstundande Riksdag aflåta nådig proposition, att Riksdagen må å extra stat för år 1912 bevilja ett belopp af åttatusen kronor att utgå till understöd åt den med fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala förbundna skolan för utbildning af lärarinnor i landthushållning vid Brogård med 4,000 kronor för år 1911 och 4,000 kronor för år 1912, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att af tillgängliga medel under år 1911 förskjuta det för samma år till skolan anslagna beloppet, 4,000 kronor.

Stockholm den 16 november 1910.

Underdånigst

M. v. Feilitzen. *Aug. Lyttkens.* *Fredrik Egerström.*

Stat för undervisningen å fackskolans landtegendom Brogård under 1911 enligt styrelsens beslut den 6 oktober 1910.

Inkomster:

Elevafgifter 14 × 180	2,520: —
För kurs A och B från skolan i Uppsala	800: —
För elevernas arbete i jordbruk och ladugård	1,000: —
Förutsatt statsanslag	4,000: —
Summa kronor	8,320: —

Utgifter:

Hyra till fastigheten	550: —
Bränsle och lyse	170: —
Förbrukningsartiklar	200: —
Undervisningsmateriel	200: —
Transport	1,120: —

Transport	1,120: —
Reparationer och ersättningar	300: —
Administrationskostnader	400: —
Aflöningar och arfvoden	5,800: —
Diverse omkostnader (transporter, telefon, försäkringar m. m.)	700: —
Summa kronor	8,320: —

Specifikation å aflöningar.

		Naturaförm.	Kontant.
Fröken Amelie Carlstedt	för 10 månader	500: —	1,500: —
Agnes Sundberg		500: —	1,500: —
G. Jönsson		500: —	1,000: —
Agronomen I. Ekvall à 15 kronor			300: —
		1,500: —	4,300: —
			1,500: —
		Summa kronor	5,800: —

Utskottet.

Såsom af motionerna och den därvid fogade staten för ifrågavarande, helt och hållet på enskild väg inrättade skola framgår, har det nu begärda statsbidraget utan vidare förutsatts för uppehållandet af skolans verksamhet. Ett sådant tillvägagångssätt, som alltför lätt kan locka till efterföljd, har icke kunnat annat än förefalla utskottet betänkligt. Emellertid har utskottet, som vid granskning af motionerna och andra för utskottet tillgängliga, saken rörande handlingar funnit skolans syfte och undervisningsplan erkännansvärda, i betraktande af de pågående sträfvandena för utvecklingen af den för vårt lands modernäring så betydelsefulla undervisningen i landthushållning för allmogens kvinnor, icke kunnat undgå att finna motionärernas förslag värdt beaktande. Det torde nämligen kunna med visshet antagas, att omfattningen af berörda, för kvinnor afsedda undervisning under den närmaste framtiden kommer att betydligt vidgas och i mån däraf blifva i ökadt behof af lärarinnor, som utbildats med särskild hänsyn till nämnda undervisnings kraf. För närvarande finnes, såvidt utskottet har sig bekant, utom nu ifrågavarande skola endast en läroanstalt för utbildandet af sådana lärarinnor, nämligen den under nästföregående punkt omförmälda skolan vid Rimforsa. Då denna skolas elever, att döma af hvad statsrådsprotokollet i ämnet innehåller, synas redan under nu rådande förhållanden lätt nog finna sysselsättning efter genomgången utbildningskurs, kan det väl befaras, att lärarinnebrist kunde uppstå för den antagligen tämligen snart utvidgade landthushållningsundervisningen för kvinnor. Och med afseende härå torde skolan vid Brogård, som också synes hafva till stor

del tillkommit för mötande af nämnda brist, vara förtjänt af understöd från statens sida.

Då utskottet således känt sig benäget att biträda förevarande motioner, har utskottet för att vinna närmare kännedom om skolan i fråga genom sin vederbörande afdelning aflagt ett besök vid skolan. Därvid erhöll afdelningen en synnerligen tillfredsställande uppfattning om det sätt, hvarpå skolan gick att lösa sin uppgift, och de för ändamålet vidtagna anordningarna. I sådant afseende må särskildt nämnas, att någon tjänare icke finnes vid skolan anställd, hvadan allt vid skolan förefallande praktiskt arbete, såväl inom- som utomhus, utföres af eleverna, samt att vid detta arbetes utförande icke användas andra husgeråd och redskap, än som torde vara i bruk hos eller utan svårighet kunna anskaffas af den del af landtbefolkningen, hvaribland eleverna kunna antagas hufvudsakligen få sin framtida verksamhet.

Med hänsyn till ofvannämnda förhållanden och i öfrigt de upplysningar, som utskottet i förevarande fråga inhämtat, har utskottet kommit till den öfvertygelsen, att Brogårdskolan med afseende å dess betydelse för undervisningen i landthushållning för kvinnor ej är Rimforsaskolan underlägsen. Utskottet finner sig därför böra föreslå Riksdagen att bevilja understöd jämväl åt denna skola.

Beträffande understödets belopp har utskottet icke något att erinra emot motionärernas framställning därutinnan.

Bestämmandet af de närmare villkoren för understödets åtnjutande torde, i likhet med hvad som äger rum i fråga om Rimforsaskolan, öfverlämnas åt Kungl. Maj:t.

På grund af hvad sålunda anförts och då sambandet mellan Brogårdskolan och fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala synes utskottet borga för den förras förmåga att väl motsvara sitt ändamål, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motioner, må å extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 8,000 kronor *till beredande af statsbidrag åt landthushållningsskolan vid Brogård för utbildande af lärarinnor,* med rätt för Kungl. Maj:t att däraf under innevarande år af tillgängliga medel förskottera 4,000 kronor.

Jordbruks-konsulenter. [24.]

25:o) Under punkt 24 af förevarande hufvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att såsom bidrag till aflöning åt tolf jordbruks-

konsulenter i Dalarne och Norrland samt åt tio jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige under villkor, att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostas af landsting, hushållningssällskap eller eljest, och, hvad angår konsulenterna i södra och mellersta Sverige, att vederbörande hushållningssällskap under det år, för hvilket statsbidrag sökes, på egen bekostnad och utan anlitande till någon del af statsbidraget, anställer en eller flera ytterligare jordbrukskonsulenter, samt på de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 55,000 kronor, att af Kungl. Maj:t i mån af behof för ändamålet användas.

Såsom bidrag till tolf jordbrukskonsulenter i Dalarne och Norrland har Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren 1908—1911 anvisat ett anslag af 30,000 kronor att af Kungl. Maj:t i mån af behof för ändamålet användas.

Vidare har Riksdagen år 1910 medgifvit, att ett belopp af högst 25,000 kronor af anslaget till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket finge, med en beräkning af 2,500 kronor till hvart och ett af tio hushållningssällskap inom mellersta och södra Sverige, användas för anställande inom sällskapets område af en jordbrukskonsulent för det mindre jordbruket.

Nu föreliggande framställning afser, att för år 1912 anslag måtte beviljas för båda förenämnda ändamål till samma belopp och på samma villkor, som för innevarande år bestämts, samt att anslagen måtte sammanföras under en gemensam anslagstitel.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två särskilda i Andra kammaren väckta, till utskottet remitterade motioner, nämligen nr 129, däri herr *Gust. Odqvist* föreslagit, att Riksdagen, med bifall till hvad Kungl. Maj:t föreslagit angående beviljande af medel till jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige, ville besluta, att i afseende å erhållande af statsbidrag från ifrågavarande anslag skola tillämpas samma villkor, som hittills och fortfarande varit bestämda för samma ändamål i Dalarne och Norrland; och nr 131, däri herr *J. Widén* m. fl. hemställt, att Riksdagen ville besluta att för år 1912 anvisa och ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag af 18,000 kronor, att användas som bidrag för aflönande af vandringsrättare, som inom Kopparbergs län och de fem norrländska länen af hushållningssällskapen anställas, med villkor att hushållningssällskap eller andra korporationer i öfrigt bestrida kostnaderna för desamma, och enligt de närmare grunder, som af Kungl. Maj:t bestämmas. *Motioner.*

Till stöd för sin framställning har herr *Odqvist* anfört följande:

»Under sistlidna riksdag föreslog Kungl. Maj:t, under nionde hufvudtiteln punkt 31, med rubrik »åtgärder för höjande af det mindre jordbruket», 37,500 kronor för anställande af 15 stycken jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige på enahanda villkor som de i Norrland och Dalarne under hvart och ett af åren 1908—1911 å extra stat beviljade 30,000 kronor till 12 stycken jordbrukskonsulenter med villkor, att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostas af landsting eller hushållningssällskap.

På jordbruksutskottets hemställan beslutade Riksdagen, att högst 25,000 kronor af anslaget till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket finge, med en beräkning af 2,500 kronor till hvart och ett af 10 hushållningssällskap inom södra och mellersta Sverige användas för anställande af inom hushållningssällskapets område en jordbrukskonsulent för det mindre jordbruket, och kan af detta beslut ej följa andra villkor än de, som Kungl. Maj:t i propositionen fäst vid anslagets erhållande, eller att jordbrukskonsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostas af landsting och hushållningssällskap.

Nu har emellertid Kungl. Maj:t i kungörelse af den 28 oktober 1910 angående statsanslag till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket (Sv. förf. saml. nr 124) intagit närmare bestämmelser angående anställande af förutnämnda konsulenter samt villkor för åtnjutande af statsbidrag till deras aflönande, så lydande.

För Dalarne och Norrland tillämpas de villkor, som vid det anslagets beviljande fästades eller att landsting och hushållningssällskap bekosta konsulenternas rese- och traktamentsersättning, men för södra och mellersta Sverige kungöres förutom andra villkor, »att, hvad jordbrukskonsulenterna i södra och mellersta Sverige beträffar, stadgats, att hushållningssällskap under det år, för hvilket statsbidrag söktes, skall på egen bekostnad och utan anlitande till någon del af statsbidraget anställa en eller flera ytterligare jordbrukskonsulenter».

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde hufvudtiteln punkt 24 äskat 55,000 kronor att såsom bidrag utgå till aflöning åt 12 stycken jordbrukskonsulenter i Dalarne och Norrland samt åt 10 stycken jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige, under villkor att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostas af landsting och hushållningssällskap, hvarefter följer, att hvad angår konsulenterna i södra och mellersta Sverige vederbörande hushållningssällskap under det år, för hvilket statsbidrag sökts, på egen bekostnad och utan an-

litande till någon del af statsbidrag anställa en eller flera jordbrukskonsulenter.

Nu äro ju hushållningssällskapens inkomster och tillgångar högst olika. En del ha rikliga tillgångar och andra högst begränsade. De, som ha rikliga inkomster, kunna ju med lätthet anställa flera konsulenter både för jordbruk och mejerihandteringen, hvaremot sällskap med mindre inkomster får nöja sig med antingen en jordbrukskonsulent eller mejerikonsulent, och finnes det sällskap, som ej ha jordbrukskonsulent.

Jag kan därför ej förstå, hvarför hushållningssällskap i södra och mellersta Sverige, som för det första delvis ha obetydliga inkomster och för det andra hafva verksamhetsområde, som hufvudsakligast består af småbrukare och där egnahemsrörelsen år ifrån år tilltager, icke skola vara likställda i villkor med Dalarne och Norrland för erhållande af statsbidrag för liknande ändamål.

Då nu Riksdagen med rätta anslår medel för anställande af jordbrukskonsulenter, som skola ha till uppgift att höja det mindre jordbruket, borde hushållningssällskap ifrån södra och mellersta Sverige, som anmäla sig för statsbidrags erhållande, kunna erhålla detta utan att en eller flera jordbrukskonsulenter skulle anställas. Kostnaderna för sällskapen blifva i alla händelser ej ringa, i synnerhet om sällskapets område är vidsträckt och med svåra kommunikationer, då rese- och traktamentsersättning ej kan beräknas mindre än hvad lönen uppgår till, eller 2,500 kronor.»

Herr *Widén* m. fl. hafva anfört:

»Af allra största framtidsvikt är för oss utvecklingen af det mindre jordbruket, särskildt dess utveckling i intensitet.

Detta gäller för hela vårt land, men i all synnerhet för Norrland.

Härför kräfves i främsta rummet spridande af ökad kunskap angående ett dylikt jordbruks rätta bedrifvande, det fullt rationella och ändamålsenliga tillgodogörandet af alla dess hjälpkällor.

Hvad angår norrländska förhållanden, har detta med styrka framhållits redan af Norrlandskommittén. Denna kommitté utsände bland annat frågor till hushållningssällskapen och deras tjänstemän, till af sällskapen utsedda ombud, i socknarne, till kronofogdar, länsmän, landtbruksingenjörer m. fl. I de inkomna svaren framhålles allmänt, att spridandet af ökade kunskaper i såväl jordbruk som skogsvård vore i hög grad ägnadt att stödja jordbruket och utgjorde ett af de viktigaste villkoren för att sätta den jordbruksidkande befolkningen i stånd att af sitt arbete skörda rikaste möjliga frukter. En efter de lokala förhållandena afpassad undervisning vore af långt större betydelse än direkt

understöd, lämnadt i hvilken form som helst. För att blifva verkligt fruktbringande borde den dock ordnas så, att den icke endast väckte allmogens intresse, utan på ett praktiskt och åskådligt sätt lade i dagen, huru de medel skola användas och brukas, genom hvilka det norrländska jordbruket kan främjas och ledas in på rätt spår. De, som lämna dylik undervisning, få ej vänta att blifva uppsökta af den allmänhet, för hvilken undervisningen är afsedd. Undervisaren måste komma till dem, som skola undervisas och genom att på deras eget verksamhetsområde visa dem, huru de skola utföra ett visst arbete, ingjuta lif och åskådlighet i sin undervisning.

Norrlandskommittén anslöt sig till dessa från bygderna utgångna tankar och föreslog anställande af kringresande jordbrukskonsulenter i Kopparbergs län och de norrländska länen. Meningen var, att dessa konsulenter skulle uppsöka den mindre jordbrukaren i hans hem, vistas en längre tid i hvarje by — de norrländska hemmanen äro i allmänhet samlade i byar. Han skulle där göra bekantskap med bönderna och arrendatorerna samt, sedan han lärt känna deras sätt att bruka jorden och sköta kreaturen, gifva dem råd och anvisningar om de förändringar de borde vidtaga för att få större inkomst af sin hushållning. Efter 2 à 3 år borde han göra ett förnyadt besök för att se, huru hans undervisning tillämpats.

Vid 1907 års riksdag erhölls också på Kungl. Maj:ts framställning anslag till kringresande jordbrukskonsulenter i de norrländska länen och Kopparbergs län, dock till vida mindre antal, än Norrlandskommittén föreslagit. För närvarande är deras antal 12 i stället för af kommittén föreslagna 22.

I de yttranden, som före afgifvandet af den kungl. propositionen härom infordrades från lokalmyndigheterna, framhölls från flera håll, att man icke kunde förvänta att med jordbrukskonsulenter af det slag, som Norrlandskommittén föreslagit, på erforderligt ingående sätt nå ned till de mindre jordbrukarne. Det föreslagna antalet vore för ändamålet alltför ringa i förhållande till landets vidsträckthet; och det blefve alldeles för dyrt att anställa behöfligt antal dylika undervisare af den kompetens, som förutsatts för jordbrukskonsulenterna. För sådant ändamål kräfdes personer med mindre teoretisk underbyggnad, utgångna ur folkets egna led, med praktisk erfarenhet om jordbrukets rätta bedrifvande. Sådana s. k. vandringsrättare hade, framhölls det från Gäfleborgs och Norrbottens län, varit med bidrag från kommuner samt landsting eller hushållningssällskap i en eller annan ort anställda; och det vitsordades, att de med synnerlig framgång verkat för jordbrukets och

boskapsskötselns höjande. Det vore dock omöjligt för de lokala korporationerna att bekosta dylika vandringsrättare till erforderligt antal, utan statens medverkan vore därtill erforderlig. Från några hushållningssällskap, såsom Västerbottens och Norrbottens läns, förordades därför en kombination af konsulent- och vandringsrättareinstitutionen; ett mindre antal konsulenter och ett större antal vandringsrättare.

Dåvarande jordbruksministern erkände till fullo den mycket stora betydelsen för norrländska jordbrukets utveckling af vandringsrättareinstitutionen. Men han ansåg början böra göras med konsulenterna; och han hänvisade i fråga om vandringsrättarne till de åtgöranden, som kunde träffas af hushållningssällskap, landsting, kommuner och tilläfventyrs äfven landtmannaföreningar.

Äfven från andra håll än de ofvan nämnda har gagneligheten af vandringsrättareinstitutionen framhållits. Kommittén för den lägre landtbruksundervisningens ordnande framhöll angelägenheten af att, jämte den teoretiska undervisningen genom skolor och kurser, de mindre jordbrukarne erhölle en ingående praktisk handledning i landtbruket och dess binäringar och behofvet för sådant ändamål af s. k. vandringsrättare, som vid personliga besök hos småbrukarne skulle på ort och ställe lämna dem den önskade handledningen. Kommittén erinrade om de goda erfarenheterna från de orter inom Gäfleborgs och Norrbottens län, där vandringsrättare varit anställda. Vandringsrättaren, som borde tillsättas af hushållningssällskapets förvaltningsutskott, borde ej tilldelas större distrikt, än att han kunde komma i direkt och personlig beröring med jordbrukarne i distriktet. Han borde under sin vandring från gård till gård efter bästa förmåga tillhandagå med råd och anvisningar beträffande jordbrukets och boskapsskötselns bedrifvande, hvarvid han så mycket som möjligt genom praktisk handläggning af förekommande arbeten borde visa, huru dessa bäst skulle utföras. Vandringsrättaren borde icke hafva rätt att af de jordbrukare han besökte taga ersättning för sitt arbete. I fråga om deras kompetens ansåg kommittén böra fordras, förutom genomgången landtbruks- eller landtmannaskolekurs med föregående eller efterföljande flerårig nöjaktig praktik i jordbruk, äfven kontrollassistentutbildning, dock att undantagsvis skulle till vandringsrättare kunna antagas person, som, utan att hafva genomgått mera än endera af nyssnämnda kurser, styrkt sig äga motsvarande nödiga teoretiska och praktiska insikter i jordbruk och kreatursskötsel samt genom sin föregående verksamhet visat sig särskildt lämplig för befattning af ifrågavarande art. För att blifva till verkligt gagn för den

jordbrukande allmänheten borde emellertid enligt kommitténs åsikt vandringsrättarnas verksamhet vara ledd och öfvervakad af inom länen anställda jordbrukskonsulenter.

I fråga om statsunderstöd till vandringsrättare, hvilket kommittén förordade, ansåg den, att detta borde begränsas till 600 kronor för hvarje inom ett hushållningssällskaps område anställd vandringsrättare. Det antal af 20 vandringsrättare, som fanns, ansågs i fråga om understöd från statens sida böra komma att fördubblas; och ansåg kommittén därför ett anslag af 24,000 kronor vara erforderligt.

Landtbruksstyrelsen förordade detta kommitténs förslag. Jordbruksministern erkände i sitt yttrande, som bifogades statsverkspropositionen vid 1910 års riksdag, till fullo gagnet af vandringsrättares anställande, men ansåg sig dock ej böra för Riksdagen framlägga förslag om statsbidrag till dessa. Han ansåg nämligen dels att antalet af dem skulle komma att växa så att anslaget snart blefve otillräckligt, dels att de lokala korporationerna torde kunna bestrida de för vandringsrättares anställande erforderliga kostnaderna.

Till gagn för institutionen har emellertid på jordbruksministerns förslag Kungl. Maj:t för år 1911 beslutit anordnandet af statsunderstödda kurser för utbildning af vandringsrättare, däraf en i nordligaste Sverige, förlagda till landtbruks- eller landtmannaskola. Undervisningen skulle där vara fri på statens bekostnad men vederbörande hushållningssällskap hafva ansetts böra bekosta elevernas resor samt kost och logis.

Slutligen hafva hushållningssällskapens hösten förlidet år församlade ombud på förslag af ombudet för Norrbottens län, doktor Paul Hellström, beslutit ingå till Kungl. Maj:t med framställning om vidtagande af åtgärder för beredande af statsbidrag till vandringsrättare.

Af den nu lämnade redogörelsen för frågans föregående behandling framgår nogsamt vikten och betydelsen för det mindre jordbrukets utveckling, särskildt i Norrland, af den undervisning, som genom vandringsrättare är afsedd att åstadkommas. För hvar och en, som praktiskt studerat förhållandena däruppe, blir den saken allt klarare. Under de resor t. ex., som undertecknad gjort inom det mig anförtrodda län, har åsikten om nödvändigheten häraf hos mig alltmera stadgats, och den delas af alla insiktsfulla män inom länet. Då man t. ex. besöker en mera aflägset belägen by — sådana finnas på 600 à 700 invånare — blir man starkt gripen af de rika, ännu obegagnade möjligheterna på jordbrukets, förnämligast foderodlingens och boskapsskötselns område, men på samma gång af den bristande företagsamheten, grundad oftast

uti bristande insikt i det rätta sättet att tillvarataga dessa möjligheter. De kringresande konsulenterna, 2 i Jämtlands län, kunna omöjligen räcka till, och de komma ej heller i den nära beröring med folket, som en vandringsrättare bör göra. De teoretiska kurser, som anordnas, besökas nog ifrigt, men alltför ofta glömmas snart nog de gifna lärdomarne; de kunna ej heller gifva den handgripliga anvisning om arbetets bedrifvande, som oftast är nödig. Nej, det fordras, att undervisaren kommer direkt ned på fältet, som skall beredas, och stannar tillräckligt länge för att lärdomarne skola praktiskt inpräntas.

Hushållningssällskapen och andra lokala korporationer mäkta här ej göra hvad som bör göras. De hafva mycket annat, som tillika måste understödjas och uppehållas. För dem gäller regeln: att det ena göra och det andra icke låta. — Skall det blifva något af, fordras statens ingripande och understöd. Inom Jämtlands läns hushållningssällskap t. ex. har undertecknad två gånger väckt på tal frågan om anslag för anställande af vandringsrättare, men förslaget har hittills icke kunnat genomföras af brist på medel. På sina håll inom andra län hafva kommunerna bidragit till ändamålet, hvilket därigenom kunnat i mindre omfattning förverkligas. Inom Jämtlands län äro kommunerna härtill alltför betungade af kommunalskatter, hvilka inom en del mindre kommuner uppgå till 20 gånger bevillningskronan eller mera. I hvarje fall kunna dylika bidrag egentligen endast förväntas från större kommuner; men det är oftast just inom de mindre och aflägsnare, minst bärkraftiga kommunerna, som vandringsrättarne som mest behöfvas. Liknande förhållanden som inom Jämtlands län finnas äfven inom öfriga delar af Norrland.

För utvecklingen af Norrlands möjligheter inom jordbrukets och boskapsskötselns område, rörande hvilka riksdagsmännen på förra sommarens Norrlandsfärd torde fått åtminstone någon föreställning, är det enligt min mening af afgörande betydelse, att statsmakterna genom statsbidrag uppmuntra och möjliggöra vandringsrättares anställande.

Rörande grunderna härför tillåter jag mig hänvisa till landtbruksstyrelsens på kommitténs för den lägre landtbruksundervisningens ordnande grundade förslag. Den farhåga för att antalet vandringsrättare skall i alltför hög grad stiga kan ju förekommas därigenom att antalet begränsas för hvarje län. Härigenom skulle hushållningssällskapen åtminstone blifva i tillfälle att anställa vandringsrättare på trakter, där de allra bäst behöfdes. — Då förhållandena i Norrland torde i detta afseende vara alldeles säregna och väsentligen skilja sig från dem i

mellersta och södra Sverige, där större och mindre jordbruk i större utsträckning finnas bredvid hvarandra, har jag ansett mig här böra begränsa framställningen till Norrland. Med hänsyn till det stora behofvet därstädes synes emellertid anslagsbeloppet i allt fall icke kunna sättas lägre än till 18,000 kronor. De närmare villkoren för anslagets tillgodonjutande torde det öfverlåtas åt Kungl. Maj:t att ordna i öfverensstämmelse med de hufvudgrunder, som i landtbruksstyrelsens ofvan åberopade förslag angifvits eller kunna finnas därutöfver lämpliga.»

Utskottet. I afseende å Kungl. Maj:ts förevarande framställning har utskottet icke något att erinra.

Vidkommande den af herr Odqvist väckta motionen, så gälla såsom i motionen antydts för åtnjutande af båda slagen af ifrågavarande statsbidrag för aflönande af jordbrukskonsulenter för närvarande samma villkor med undantag däraf att, hvad angår jordbrukskonsulenterna i södra och mellersta Sverige, stadgats, att hushållningssällskap under det år, för hvilket statsbidrag sökes, skola på egen bekostnad och utan anlitande till någon del af statsbidraget anställa en eller flera ytterligare jordbrukskonsulenter.

Detta särskilda villkor har tillkommit med hänsyn till att mellersta och södra Sveriges 21 hushållningssällskap förfoga öfver så pass stora inkomster, att de böra kunna utan anlitande af statsbidrag själfva anställa en konsulent, hvilket ock med få undantag skett. Uppstår däremot behof att anställa ytterligare en eller flera dylika tjänstemän, hvilket inom flere sällskap nog torde vara nödvändigt, hufvudsakligast på grund af det allt mer och mer växande arbetet för höjandet af det mindre jordbruket, yppar sig härför ganska stora svårigheter. Det är ock på den grund Riksdagen velat träda hjälpande emellan och anslagit medel för anställandet i dessa delar af landet af ytterligare 10 konsulenter. Då emellertid detta antal ej utgör fullt hälften af sällskapens antal i nämnda landsdelar, synes det utskottet välbetänkt att i främsta rummet tillgodose de sällskap, som redan gjort afsevärda uppoffringar för ifrågavarande ändamål, hvadan utskottet icke anser sig böra biträda motionen i ämnet.

Beträffande härefter herr Widéns m. fl. motion, så är utskottet i likhet med motionärerna öfvertygadt om, att vandringsrättareinstitutionen, rätt handhafd, i flera afseenden är af stor betydelse för det mindre jordbrukets höjande. Den torde nämligen vara den form för småbrukareundervisningen, som på grund af sin åskådlighet och nästan uteslutande

praktiska läggning är i och för sig lättast tillgodogjord och på grund af den ringa tidspillan, som är med dess åtnjutande förenad, samt dess omedelbara betydelse för den undervisningen emottagande småbrukarens eget jordbruk bäst ägnad att hos denne väcka och bibehålla intresset för och tillförsikten om hans närings förkofran. Till följd af sina berörda egenskaper utgör undervisningen genom vandringsrättare ett synnerligen viktigt komplement till jordbrukskonsulenternas enligt sakens natur mera teoretiska undervisning. Och beträffande särskildt de nordliga delarna af landet, som med ifrågavarande framställning afses, torde, såsom motionärerna antydt, ifrågavarande undervisningsform vara väl lämpad för befolkningen därstädes.

Vid förra årets Riksdag gjordes af en af de nuvarande motionärerna framställning i hufvudsakligen enahanda syfte, som nu förevarande motion. Emellertid blef framställningen afslagen af Riksdagen sedan jordbruksutskottet afstyrkt densamma. Utskottet ansåg sig nämligen, då bl. a. visshet ej förefunnes att tillräckligt antal för de ifrågasatta vandringsrättarebefattningarna lämpliga personer funnes att tillgå, böra för det dåvarande afstyrka, att Riksdagen beviljade medel för aflönande af vandringsrättare. Såsom i motionen uppgifves har Kungl. Maj:t emellertid nu föranstaltat om utbildningskurser under innevarande år för vandringsrättare. Och då det är af vikt att, när desamma blifva redo att begynna sin verksamhet, medel för deras aflönande finnas tillgängliga, har utskottet, som ej haft något att erinra mot det äskade beloppets storlek, funnit sig nu böra tillstyrka Riksdagen att bevilja anslag för ändamålet.

På grund af det anförda får utskottet hemställa,

att Riksdagen må

I. med afslag å herr Odqvists ifrågavarande motion *såsom bidrag till aflöning åt tolf jordbrukskonsulenter i Dalarna och Norrland samt åt tio jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige* under villkor, att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostas af landsting, hushållningssällskap eller eljest, och, hvad angår konsulenterna i södra och mellersta Sverige, att vederbörande hushållningssällskap under det år, för hvilket statsbidrag sökes, på egen bekostnad och utan anlitande till någon del af statsbidraget, anställer

en eller flera ytterligare jordbrukskonsulenter, samt på de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 55,000 kronor, att af Kungl. Maj:t i mån af behof för ändamålet användas; samt

II. med bifall till herr Widéns m. fl. förevarande motion, på extra stat för år 1912 anvisa det anslag af 18,000 kronor att af Kungl. Maj:t i mån af behof användas *såsom bidrag till aflönande af vandringsrättare i Dalarna och Norrland* under villkor, att kostnaderna för desamma i öfrigt bestridas af landsting, hushållningssällskap eller eljest samt på de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva.

Utbildningskurser för kontrollassistenter.

26:o) I en till Riksdagen den 31 mars 1911 aflåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 170, har Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att såsom bidrag till anordnande af utbildningskurser för kontrollassistenter på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 19,100 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att af nämnda belopp låta under innevarande år förskottsvis af tillgängliga medel för ändamålet utanordna 9,550 kronor.

Öfver denna framställning kommer utskottet att framdeles afgifva särskildt yttrande, hvilket utskottet härmed skolat för Riksdagen

anmäla.

Veterinärundervisning m. m.

Veterinärbakteriologiska anstalten. [25.]

27:o) Kungl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att — med förklarande att samma stat, som för år 1909 blifvit för veterinärbakteriologiska anstalten af Riksdagen godkänd, skall vara gällande äfven under år 1912 — medgifva, att Kungl. Maj:t må under sistnämnda år för uppehållande af anstaltens verksamhet under år 1912 disponera å extra stat för år 1910 för samma ändamål anvisade medel, 21,320 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes i statsrådsprotokollet, sid. 209—210.

På grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1908 års Riksdag medel för inrättande af en veterinärbakteriologisk anstalt samt fastställde därvid stat för anstalten för år 1909, slutande å 21,320 kronor. För uppehållande af verksamheten under år 1910 vid anstalten, som emellertid ej trädt i verksamhet under år 1909, men beräknades komma att göra det under år 1910, anvisade härefter 1909 års Riksdag medel till enahanda belopp. Af brist på lämplig föreståndare kunde dock arbetet vid anstalten ej ens under år 1910 taga sin början. Då de sålunda beviljade anslagen ej tagits i anspråk, medgaf Riksdagen beträffande år 1911, hvilket år anstalten slutligen skulle träda i verksamhet, att de af 1908 års Riksdag anvisade medlen då finge för afsedt ändamål användas.

De af 1909 års Riksdag beviljade medlen för uppehållande af anstaltens verksamhet under år 1910 finnas alltså fortfarande tillgängliga att för ändamålet disponeras. Beträffande anslagsbehofvet för nu ifrågavarande år, 1912, hemställer därför utskottet i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag,

> att Riksdagen må — med förklarande att samma stat, som för år 1909 blifvit för veterinärbakteriologiska anstalten af Riksdagen godkänd, skall vara gällande äfven under år 1912 — medgifva, att Kungl. Maj:t må under sistnämnda år *för uppehållande af anstaltens verksamhet under år 1912* disponera å extra stat för år 1910 för samma ändamål anvisade medel 21,320 kronor.

28:o) I en till Riksdagen den 24 mars 1911 aflåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 142, har Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att å extra stat för år 1912 *Veterinärinstitutet.*

dels till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag å 51,000 kronor att användas till uppehållande af veterinärinstitutets verksamhet efter inflyttandet i de för institutets räkning uppförda nybyggnaderna vid lägenheten Kräftriket med rätt för Kungl. Maj:t att utaf sagda anslag under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis för ändamålet utanordna erforderligt belopp;

dels ock anvisa ett belopp af 5,000 kronor till inköp af en för institutets försöksladugård erforderlig nötkreatursbesättning.

Öfver denna framställning kommer utskottet att framdeles afgifva särskildt yttrande, hvilket utskottet härmed skolat för Riksdagen

anmäla.

Befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar.

Bidrag till kostnaderna för allmänna landtbruksmöten. Prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten. [26, 27.]

29:o) Med anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen, i likhet med hvad som skett för ett flertal föregående år, må på extra stat för år 1912 anvisa

a) såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för *allmänna landtbruksmöten* 7,500 kronor; samt

b) till *prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten* 12,500 kronor.

Redskapsprofningsanstalter. [28.]

30:o) Kungl. Maj:t har vidare, under punkt 28, föreslagit Riksdagen att, till fortsatt uppehållande af de vid landtbruksinstitutet vid Ultuna samt landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp inrättade anstalter för profning af maskiner och redskap för landtbrukets behof, anvisa å extra stat för år 1912 ett anslag af 17,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utaf nämnda belopp förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna 5,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes i statsrådsprotokollet, sid. 211—215.

För uppehållande af ifrågavarande profningsanstalter beviljade Riksdagen för hvart och ett af åren 1908 och 1909 å extra stat 10,000 kronor. För hvart och ett af åren 1910 och 1911 höjdes anslaget, särskildt med hänsyn till den ökning af profningsarbetet under samma år, som var att emotse med anledning däraf, att allmänt svenskt landtbruksmöte komme att hållas under år 1911, till 12,500 kronor.

Af det nu för ifrågavarande ändamål för år 1912 äskade anslaget å 17,500 kronor är ett belopp af 5,000 kronor afsedt för vissa af före-

nämnda landtbruksmöte förorsakade kostnader, till hvilkas bestridande de för innevarande år anvisade medlen ej lämna tillgång. Återstoden af anslaget, 12,500 kronor, skulle användas för profningsarbetet år 1912, hvilket på grund af ökadt antal profningar och höjda omkostnader för profningsarbetet kan antagas blifva förenadt med större utgifter än profningarna under föregående år, bortsedt från den af landtbruksmötet orsakade mera tillfälliga ökningen af göromålen, kunna beräknas hafva dragit.

Det sålunda för nästa år begärda anslaget har utskottet funnit af behofvet påkalladt och tillstyrker därför att detsamma må af Riksdagen beviljas.

Då till utskottets kännedom kommit, att profningsanstalterna mången gång vid profningarnas utförande icke iakttagit den skyndsamhet, som af allmänheten förväntats, har utskottet, som väl inser svårigheten för anstalterna att med deras nuvarande organisation kunna motsvara de kraf, som skäligen böra kunna ställas å dem, velat i detta sammanhang uttala sin förväntan, att Kungl. Maj:t ägnar ordnandet af denna för landtbruksnäringen icke oviktiga angelägenhet den uppmärksamhet, hvaraf den är förtjänt.

Utskottet hemställer

att Riksdagen må, *till fortsatt uppehållande af de vid landtbruksinstitutet vid Ultuna samt landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp inrättade anstalter för profning af maskiner och redskap för landtbrukets behof,* anvisa å extra stat för år 1912 ett anslag af 17,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utaf nämnda belopp förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna 5,000 kronor.

31:o) På grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställer utskottet, *Kemiska stationer.* [29.]

att Riksdagen, i likhet med hvad som skett beträffande åren 1910 och 1911, må å extra stat för år 1912 anvisa såsom bidrag till underhåll af *åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behof* — inom de orter, där landsting eller hushållningssällskap, hvart för sig eller i förening, förbundit sig att upprätta

laboratorium och bekosta ej mindre lokal för detta jämte bostad eller hyresmedel för kemist och assistent än äfven aflöningen till dessa och laboratorietjänaren äfvensom de årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp af böcker och inventarier för stationens behof — 6,000 kronor för hvarje station eller tillhopa 48,000 kronor.

Kemisk växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län. [30.]

32:o) Vidare och på grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i likhet med hvad som för ett flertal föregående år ägt rum, må såsom bidrag till underhåll af en för öfre Norrland afsedd *kemisk växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län* — under villkor att från länets landsting och hushållningssällskap eller eljest bidrag lämnas till anstaltens underhåll med sammanlagdt minst 6,750 kronor — på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 11,250 kronor.

Frökontrollanstalter. [31.]

33:o) Kungl. Maj:t har, under punkt 31 föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1912 till Kungl. Maj:ts förfogande anvisa ett anslag af 10,000 kronor, för att — med högst 1,000 kronor för hvarje anstalt — användas till understöd åt sådana frökontrollanstalter, som af landsting eller hushållningssällskap, hvart för sig eller i förening, understödjas med minst samma belopp som statsbidraget och hvilka anstalter vilja underkasta sig de villkor och föreskrifter i afseende på analysmetoder och öfriga förhållanden, som af Kungl. Maj:t fastställas.

De skäl, som anförts till stöd för framställningen, återfinnas i statsrådsprotokollet, sid. 216—217, dit utskottet tillåter sig hänvisa.

För hvart och ett af åren 1887—1908 har Riksdagen för ifrågavarande ändamål till Kungl. Maj:ts förfogande å extra stat anvisat anslag till samma belopp och på enahanda villkor, som nu för år 1912 föreslagits.

Under den tid, berörda anslag sålunda beviljats, har upprepade gånger fråga väckts om förändrad organisation af det statsunderstödda frökontrollväsendet i landet, förnämligast i syfte att få denna verksamhet mer centraliserad. Hvarje gång har emellertid frågan, enär densamma kräft vidare utredning, tills vidare undanskjutits.

Emellertid förelade Kungl. Maj:t 1908 års Riksdag förslag till

förändrad organisation af frökontrollväsendet, hvilket förslag gick därpå ut, att statsunderstöd skulle lämnas endast fyra i olika delar af landet belägna, bättre än de hittillsvarande utrustade frökontrollanstalter.

Riksdagen för sin del uttalade sig dock för den nuvarande anordningen med ett relativt stort antal frökontrollanstalter, spridda öfver hela landet, samt ansåg, att de brister, som enligt sakens natur måste vidlåda denna anordning, skulle blifva i det hela afhjälpta genom upprättande af en central frökontrollanstalt, hvilken anstalt Riksdagen föreställde sig lämpligen kunna anordnas i samband med den redan befintliga centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, hvarigenom kostnaderna för en sådan central frökontrollanstalt skulle kunna nedbringas.

Riksdagen anvisade alltså på extra stat för år 1909 till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag af 10,000 kronor för att på dittills brukligt sätt utgå till understöd åt af hushållningssällskapen inrättade frökontrollanstalter och anhöll tillika, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning taga i öfvervägande, huruvida icke en central frökontrollanstalt borde inrättas i samband med centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, och därefter till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill förhållandena kunde föranleda.

Den af Riksdagen sålunda begärda utredningen blef härefter af Kungl. Maj:t föranstaltad. Som emellertid utredningen syntes gifva vid handen, att någon särskild besparing i kostnader icke skulle stå att vinna genom det ifrågasatta förläggandet af den föreslagna centrala frökontrollanstalten till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, hvilken anordning för öfrigt ur viss synpunkt syntes mindre lämplig, gjorde Kungl. Maj:t framställning hos 1909 års Riksdag om beviljande för år 1910 af det förut öfliga anslaget på vanliga villkor.

Med hänsyn till frågans dåvarande läge biföll Riksdagen Kungl. Maj:ts framställning.

Sedermera väcktes frågan om frökontrollväsendets omorganisation ånyo, i det att åtskilliga utsädes- och fröhandel idkande bolag och enskilda personer inkommo med framställning i ämnet, i hvilken de, under framhållande af de svårigheter, som vållades dem genom det bristfälliga sätt, hvarpå frökontrollväsendet vore ordnadt, förklarade sig på det lifligaste instämma i det underdåniga utlåtande angående frökontrollväsendets ordnande, som år 1907 afgafs af styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet och som legat till grund för Kungl. Maj:ts proposition till 1908 års Riksdag. I anslutning härtill hemställde de, att det måtte tagas i öfvervägande, huruvida icke

utsikt funnes till en snar och lycklig lösning af hithörande frågor. Enär denna framställning för det dåvarande vore remitterad till styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet och sålunda något förslag till frökontrollväsendets omorganisation icke då kunde framläggas, inskränkte sig Kungl. Maj:t jämväl år 1910 till att för innevarande år äska samma anslag, som utgått föregående år, hvilken framställning af Riksdagen bifölls.

Enligt hvad af statsrådsprotokollet inhämtas, har nu styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet framlagt förslag till ändrad organisation af frökontrollväsendet, hvilket förslag i vissa afseenden skiljer sig från den proposition i ämnet, som Kungl. Maj:t förelade 1908 års Riksdag. Då under sådana förhållanden en närmare pröfning och granskning af detta förslag synts önskvärd, har Kungl. Maj:t jämväl i år inskränkt sig till att äska anslag till samma belopp och på enahanda villkor som förut.

Då således förevarande fråga alltjämt befinner sig på utredningens stadium, hemställer utskottet,

att Riksdagen må, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1887—1911 ägt rum, på extra stat för år 1912 till Kungl. Maj:ts förfogande anvisa ett anslag af 10,000 kronor, för att — med högst 1,000 kronor för hvarje anstalt — användas till understöd åt sådana *frökontrollanstalter*, som af landsting eller hushållningssällskap, hvart för sig eller i förening, understödjas med minst samma belopp som statsbidraget och hvilka anstalter vilja underkasta sig de villkor och föreskrifter i afseende på analysmetoder och öfriga förhållanden, som af Kungl. Maj:t fastställas.

Åtgärder för befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen. [32.]

34:o) På grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställer utskottet vidare,

att Riksdagen, i likhet med hvad som skett beträffande hvart och ett af åren 1908—1911, må *såsom bidrag till åtgärder för befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen* på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 15,000 kronor.

35:o) Under punkt 33 har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till anställande af en statskonsulent i fröodling på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 6,500 kronor. *Statskonsulent i fröodling m. m.* [33.]

Utredning i ärendet återfinnes å sid. 218—222 i statsrådsprotokollet, dit utskottet tillåter sig hänvisa.

Ifrågavarande statskonsulent, för hvars anställande medel nu för första gången begäres, skulle hafva till uppgift att lämna råd och upplysningar angående odling af foderväxtfrö samt anläggning af foderväxtvallar och dylikt, att uppgöra förslag till växtslag, som företrädesvis borde i vallar odlas inom olika trakter, att uppgöra plan till och utöfva tillsyn öfver odlingsförsök inom de områden, som tillhörde hans verksamhet, att meddela råd angående frövarors behandling och rensning samt anläggande af frörenserier äfvensom anskaffande af lämpliga rensningsmaskiner, att uppgöra planer för premiering af fröodling och utsädesfrö, att genom föredrag och på annat sätt hos den jordbrukande allmänheten väcka intresse för fröodling och anläggande af foderväxtvallar, att arbeta för bildande af fröodlingsföreningar samt att biträda vid deras bildande.

Beträffande statskonsulentens arfvode skulle detta bestämmas i likhet med hvad i sådant afseende för närvarande utgår i aflöning uti första lönegraden eller såsom arfvode till statskonsulent eller 4,000 kronor, hvarjämte, förutom att arfvodestaxan för statskonsulenterna syntes böra gälla äfven för denna tjänsteman, till bestridande af kostnaderna för hans resor borde, i likhet med hvad hittills varit fallet beträffande andra å extra stat uppförda statskonsulenter, utgå ett belopp af 2,500 kronor.

Utskottet.

Såsom i statsrådsprotokollet framhållits användes inom landet utländskt frö i stor omfattning. Ehuru under de senaste åren fröinförseln torde hafva något minskats, importerades sålunda enligt den officiella statistiken under år 1909 — det sista år för hvilket uppgifter föreligga — 28,601,902 kilogram frö af olika slag med ett sammanlagdt värde af 10,267,330 kronor. Af nämnda kvantitet utgjordes 1,695,550 kilogram af klöfver- och ej specificeradt gräsfrö med ett värde af 1,730,738 kronor samt 21,408,359 kilogram af linfrö med ett värde af 5,138,006 kronor. I betraktande af denna afsevärda import och då det inhemska fröet för våra behof gifvetvis är det utländska mycket öfverlägset, måste den inhemska fröodlingen framstå såsom ett viktigt led i arbetet på vår jordbruksnärings höjande. Åtskilligt har visserligen redan gjorts i

ifrågavarande afseende; men då därvid, såsom departementschefen framhållit, i viss mån saknats planmässighet samt enhetlighet i ledningen af det hela, hafva icke de resultat uppnåtts som önskvärdt vore. För att härutinnan åstadkomma bättring torde, att döma af erfarenheten från andra landthushållningens verksamhetsområden, den af Kungl. Maj:t föreslagna åtgärden att anställa en statskonsulent i fröodling vara synnerligen verksam och ändamålsenlig. Särskildt vore densamma ägnad att gifva en önskvärd ökad effektivitet åt de under de senare åren af staten understödda åtgärderna för befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen, hvarjämte ifrågavarande statskonsulent, enligt utskottets mening lämpligen äfven kunde ägna tid och krafter åt fröodlingen af våra viktigare trädgårdsväxter.

På grund af hvad sålunda anförts och då för den ifrågasatta statskonsulenten föreslagits samma aflöningsförmåner som af öfriga statskonsulenter å extra stat åtnjutes, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må till *anställande af en statskonsulent i fröodling* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 6,500 kronor.

Sveriges utsädesförening. [34.]

36:o) Under punkt 34 af förevarande hufvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att såsom bidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 25,000 kronor.

I afseende å de skäl, som till stöd för denna framställning anförts, tillåter sig utskottet att hänvisa till statsrådsprotokollet, sid. 223—225.

Med hänvisning till hvad Riksdagen vid beviljandet för innevarande år af ifrågavarande anslag anfört får utskottet, som med synnerlig tillfredsställelse inhämtat, att föreningen ämnar vidare utveckla sitt för landets jordbruk utan tvifvel betydelsefulla filialväsen, i det föreningen har för afsikt att utöfver dess nuvarande filialer vid Ultuna och i Luleå inrätta en ytterligare filial i Västergötland, hemställa,

att Riksdagen, i likhet med hvad för ett flertal år förut skett, må såsom bidrag *till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 25,000 kronor.

37:o) På grund af Kungl. Maj:ts därom i punkten 35 gjorda framställning får utskottet hemställa,

Stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning. [35.]

att Riksdagen, i likhet med hvad som skett för innevarande år, må till utbildande af en *stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 1,500 kronor.

38:o) Med anledning af framställning i ämnet af Kungl. Maj:t hemställer utskottet vidare,

Anställande af torfingenjörer och torfassistenter. [36.]

att Riksdagen, i likhet med hvad som under föregående år ägt rum, må *för anställande af en förste och en andre torfingenjör samt tre torfassistenter* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 25,000 kronor.

39:o) Med erinran, att Riksdagen år 1907 på förslag af Kungl. Maj:t till upprätthållande af en torfskola under åren 1908—1912 beviljat ett anslag af 35,000 kronor och däraf på extra stat för hvart och ett af åren 1908—1911 anvisat ett belopp af 7,000 kronor, får utskottet, på grund af Kungl. Maj:ts i punkt 37 gjorda framställning, hemställa,

Torfskolan vid Markaryd. [37.]

att Riksdagen må af det utaf 1907 års Riksdag beviljade anslag å 35,000 kronor *till upprätthållande af en torfskola under åren 1908—1912* på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 7,000 kronor.

40:o) Under punkt 38 af förevarande hufvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för vidtagande af sådana åtgärder, som kunna finnas vara ägnade att främja lösningen af frågan angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torfmossar befintliga tillgång af bränntorf, torfströ m. m., på extra stat för år 1912 att i mån af behof användas anvisa ett belopp af 10,000 kronor, med rätt därjämte för Kungl. Maj:t att låta utaf nämnda belopp förskottsvis under år 1911 af tillgängliga medel utanordna 5,000 kronor samt likaledes i mån af behof under år 1912 för enahanda ändamål disponera hvad vid utgången af år 1911 icke blifvit användt af tidigare för samma ändamål på extra stat beviljade medel.

Åtgärder för att främja tillgodogörandet af den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång. [38.]

För ifrågavarande ändamål har Riksdagen anvisat på extra stat

för år 1902 100,000 kronor, för år 1905 25,000 kronor och för år 1907 20,000 kronor. Vidare har Riksdagen för ett hvart år från och med år 1904 medgifvit, att Kungl. Maj:t finge under ett följande år i mån af behof för ändamålet disponera hvad vid utgången af närmast föregående år icke blifvit användt af samma medel.

Enligt hvad af statsrådsprotokollet inhämtas äro de af Riksdagen sålunda anvisade beloppen numera i det närmaste förbrukade, hvadan nytt anslag för ändamålet äskats.

Utskottet. Med hänsyn till utsträckningen af landets torfmossar är ifrågavarande angelägenhet af största betydelse för det rationella tillgodogörandet af landets naturtillgångar. Vid sådant förhållande synes statens medverkan i förevarande afseende böra vara gifven. Och detta så mycket mer som på grund af torfindustriens betryckta läge för närvarande något afsevärdt understöd i anslagets syfte ej torde kunna påräknas från enskildt håll. Utskottet hemställer därför,

att Riksdagen må *för vidtagande af sådana åtgärder, som kunna finnas vara ägnade att främja lösningen af frågan angående lämpligaste sättet att tillgodogöra den i landets torfmossar befintliga tillgång af brännntorf, torfströ m. m.,* på extra stat för år 1912 att i mån af behof användas anvisa ett belopp af 10,000 kronor, med rätt därjämte för Kungl. Maj:t att låta utaf nämnda belopp förskottsvis under år 1911 af tillgängliga medel utanordna 5,000 kronor samt likaledes i mån af behof under år 1912 för enahanda ändamål disponera hvad vid utgången af år 1911 icke blifvit användt af tidigare för samma ändamål på extra stat beviljade medel.

Svenska mosskulturföreningen. [39.] 41:o) I punkt 39 af förevarande hufvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till understöd åt Svenska mosskulturföreningen på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 35,000 kronor.

Departementschefen, hvars yttrande i ärendet till statsrådsprotokollet återfinnes därstädes å sid. 228 och 229, har vid hemställan om aflåtande af förevarande framställning uttalat, att, därest densamma af Riksdagen bifölles, Kungl. Maj:t torde vilja angående villkoren för anslagets åtnjutande meddela enahanda bestämmelser, som stadgats i fråga om det till föreningen för innevarande år beviljade anslag, och sålunda,

bland annat, föreskrifva, att ett för statens räkning utsedt ombud, för hvilket kostnaden skulle bestridas af föreningen, skulle deltaga i revisionen af föreningens förvaltning, med skyldighet att om revisionen afgifva yttrande till jordbruksdepartementet, samt att föreningen fortfarande skulle i afseende å sin verksamhet vara underkastad särskild inspektion från statens sida, hvilken inspektion framdeles, liksom för innevarande år, borde tillkomma landtbruksstyrelsen.

Till understöd åt Svenska mosskulturföreningen har Riksdagen på extra stat för hvarje år från och med år 1890 anvisat statsanslag, som, efter att för hvart och ett af åren 1906—1909 hafva utgjort 20,000 kronor, för år 1910 höjdes till 35,000 kronor i ändamål att för föreningen möjliggöra att, hufvudsakligen till de mindre jordbrukarnas fromma, utvidga sin redan mycket omfattande verksamhet i vissa riktningar. Jämväl för innevarande år har Riksdagen beviljat föreningen anslag till sistnämnda belopp. Då de skäl, som sålunda föranledt anslagets bestämmande till nuvarande belopp, fortfarande gälla i oförminskad grad, hemställer utskottet,

att Riksdagen må till understöd åt *Svenska mosskulturföreningen* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 35,000 kronor.

Åtgärder för höjande af det mindre jordbruket. [40.]

42:o) Vidare har Kungl. Maj:t under punkten 40 föreslagit Riksdagen att dels på extra stat för år 1912 till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket bevilja ett anslag af 250,000 kronor, dels ock medgifva, att hvad vid utgången af år 1910 möjligen icke blifvit användt af tidigare för ändamålet beviljade anslag må under år 1911 för enahanda ändamål af Kungl. Maj:t disponeras.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 230—234 i statsrådsprotokollet, dit utskottet tillåter sig hänvisa.

Till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket har Riksdagen hvarje år allt sedan 1901 anvisat anslag, som från att för år 1902 hafva uppgått till 25,000 kronor, alltjämt ökats så, att för innevarande år beviljats ett anslag af 267,500 kronor. Detta anslag jämte förefintliga besparingar å föregående års anslag var afsedt att disponeras, utom med ett belopp för utgifter af beskaffenhet att böra gäldas af tidigare anslag, med *dels* 25,000 kronor för aflönande af tio jordbrukskonsulenter i mellersta och södra Sverige *dels ock* 251,000 kronor på följande sätt:

penningpris vid premiering af mindre jordbruk	39,000	kronor
premielån vid premiering af mindre jordbruk	35,000	„
kontrollföreningars organisationsanslag	16,000	„
kontrollföreningars årsanslag	25,000	„
studieresor	26,000	„
undervisningskurser	50,000	„
premiering af odlingsföretag	50,000	„
öfrig undervisning	10,000	„
tillhopa	251,000	kronor

För år 1912 har Kungl. Maj:t, som, såsom under punkt 25 här ofvan omförmäles, föreslagit, att ofvanberörda belopp 25,000 kronor till aflöning åt jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige skulle sammanföras under gemensam anslagstitel med anslaget till aflöning åt jordbrukskonsulenter i Norrland och Dalarne, under anslagstiteln »åtgärder för höjande af det mindre jordbruket» äskat medel för ofvan särskildt förtecknade ändamål med ett till 250,000 kronor afrundadt belopp.

Beträffande villkoren för dessa medels användande har Kungl. Maj:t icke ifrågasatt annan ändring än att, rörande understöd åt medlemmar af kontrollförening, Kungl. Maj:t skulle tillerkännas rätt att på framställning af hushållningssällskap i Norrland samt Dalarne medgifva, att sådant understöd må utgå till medlemmar af kontrollförening, hvilka äga högst tio kor, under ett eller flera af de åtta första åren. Enligt nu gällande bestämmelser kan nämligen understöd utgå endast under de fyra första åren.

Motion. I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom Andra kammaren väckt motion, nr 152, däri herr *J. Jönsson* i Refvinge föreslagit, att Riksdagen må besluta, att det under rubriken åtgärder för det mindre jordbrukets höjande, punkt 40 i nionde hufvudtiteln, föreslagna anslaget å 10,000 kronor till öfrig undervisning, höjes till 15,000 kronor.

Till stöd för sin framställning har motionären anfört följande:

»I årets statsverksproposition föreslås, under punkt 40 i nionde hufvudtiteln (åtgärder för det mindre jordbrukets höjande, öfrig undervisning), ett anslag af 10,000 kronor, ett anslag som med detta belopp utgått under två föregående år till sådana landtbruksskolor, som ej på annat sätt erhållit statsunderstöd. P. J. Rösiö har häraf årligen erhållit 5,000 kronor, Nils Larsson å Dala landtmannaskola i Skåne 2,400 kronor, fröknarna Lecksell 2,000 kronor, samt har återstoden, 600 kronor, utgått till jordbrukskurser för folkskollärare.

Det synes mig emellertid, som om det anslag å 2,400 kronor, som tilldelats Nils Larssons skola, vore allt för lågt i betraktande af dess faktiska betydelse för det mindre jordbrukets höjande. Undervisningen vid densamma är praktisk och åskådlig i såväl allmänbildande som jordbruksfrågor, och hvar och en, som öfvervarit några lektioner, känner sig frapperad af den utomordentliga intensiteten i skolans undervisning. Nils Larsson är liksom Rösiö jordbruksentusiast och likställd med denna i förmåga att bibringa sina lärjungar den kärlek till jordbruket och dess höjande samt den fasta tro på vår modernärings framtid, som är en lifsbetingelse för densamma. Att skolan blifvit uppskattad, bevisas af den stora tillströmningen af elever. Dessas antal har sedan skolans tillkomst 1901 ständigt ökats och från nämnda år till 1910 har sammanlagdt 407 unga män, representerande 22 län, åtnjutit undervisning vid Nils Larssons skola. Innevarande vinterkurs har icke mindre än 103 elever, och har således det sammanlagda elevantalet under skolans tioåriga tillvaro varit 510. Af dessa ha 63 varit frielever.

Att man äfven på håll, där man förut sett snedt på skolan, därför att den ej haft officiell prägel, kommit till insikt om dess värde, visas af Malmöhus läns hushållningssällskaps beslut att, från och med innevarande år, likställa densamma ifråga om anslag med öfriga landtmannaskolor i länet.

För att kvarhålla vår landsbygds ungdom vid jordbruksnäringen måste vi begagna alla medel att i största möjliga utsträckning gifva dem ökad bildning och ökad insikt ifråga om jordens rationella skötsel, och från statens sida bör man ej visa sig allt för njugg mot enskilda personer i vårt land, som med utomordentlig duglighet, utomordentligt intresse och utomordentlig framgång ägna sig åt uppgiften att göra vår mindre bemedlade jordbrukareungdom, som ej har råd att genomgå såväl folkhög- som landtmannaskola, till intresserade och dugliga jordbrukare. Direktör Nils Larsson på Dala utför med ett ovanligt nit en sådan mission, och det synes mig rätt och rimligt att han därför tilldelas ett anslag af 4,000 kronor».

Då öfriga anslag under samma rubrik synts motionären böra utgå oförändrade och man jämväl kunde tänka sig att behof af nya anslag för liknande ändamål kunde uppstå, hade motionären hemställt om höjande af det af honom åsyftade anslagsbeloppet till 15,000 kronor.

Hvad först beträffar motionen kan utskottet, som visserligen icke i något vill förringa den betydelse skolan i fråga må äga, emellertid icke tilltro sig att på den af motionären förebragta utredningen och *Utskottet.*

den kännedom om skolan, som i öfrigt må vara tillfinnandes inom utskottet, afgöra huruvida och än mindre i hvad mån skolan kan vara förtjänt af statsunderstöd. Enligt motionärens uppgift har skolan af Kungl. Maj:t tillerkänts sådant understöd med 2,400 kronor för år. Ifrågavarande angelägenhet har således varit och kan med säkerhet antagas framdeles ånyo blifva föremål för pröfning af Kungl. Maj:t, som otvifvelaktigt är i bättre tillfälle än Riksdagen att bedöma skolans förtjänster och betydelse så väl i och för sig som i jämförelse med andra liknande undervisningsanstalter. Då utskottet är förvissadt, att Kungl. Maj:t därvid kommer att vidtaga de åtgärder för skolans understödjande, som kunna befinnas skäliga, finner sig utskottet böra afstyrka, att medel beredes skolan i den ordning motionären åstundar.

Beträffande Kungl. Maj:ts under nu förevarande punkt gjorda framställning har utskottet icke något att erinra.

Utskottet hemställer alltså

att Riksdagen må,

a) med afslag å ifrågavarande motion, på extra stat för år 1912 *till åtgärder för höjandet af det mindre jordbruket* bevilja ett anslag af 250,000 kronor,

b) medgifva, att hvad vid utgången af år 1910 möjligen icke blifvit användt af tidigare för ändamålet beviljade anslag må under år 1911 för enahanda ändamål af Kungl. Maj:t disponeras.

Statskonsulent för det mindre jordbruket. [41.]

43:o) På grund af Kungl. Maj:ts därom under punkt 41 gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen, i likhet med hvad för hvartdera året 1910 och 1911 skett, må till *anställande af en statskonsulent för det mindre jordbruket* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 6,500 kronor.

Åtgärder för främjande af en ordnad bokföring vid mindre jordbruk. [42.]

44:o) Under punkten 42 af förevarande hufvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att såsom bidrag till åtgärder för främjande af ordnad bokföring vid mindre jordbruk på extra stat för år 1912 anvisa ett förslagsanslag af 15,000 kronor.

Sättet och det omedelbara ändamålet för statens understödjande af ifrågavarande åtgärder skulle vara enahanda, som för understödjandet från statens sida af kontrollföreningarnas verksamhet. Sålunda skulle,

för att bibringa mindre jordbrukare — i detta sammanhang sådana med högst 75 har åker — insikt om det för dem fördelaktiga i en ordnad bokföring, staten för hvarje sådan brukare, som läte ombesörja bokföringen för sitt jordbruk genom vederbörlig på sätt i statsrådsprotokollet omförmäles upprättad bokföringsbyrå, bidraga till brukarens afgift till byrån under de fyra första åren han tillhörde densamma med visst belopp, högst 15 kronor, under villkor att vederbörande hushållningssällskap lämnade minst samma bidrag samt att bidraget utginge endast till innehafvare af jordbruk, hvilken hade detta till sin hufvudsakliga näring.

Beträffande utredningen i öfrigt i ärendet tillåter sig utskottet att hänvisa till statsrådsprotokollet, sid. 235—245.

Utskottet.

För landthushållningen med dess många grenar och växlande former är, måhända mer än för någon annan näring, en ordnad bokföring af utomordentlig betydelse för erhållande af säker kännedom ej mindre om hushållningens resultat såväl i dess helhet som isynnerhet beträffande dess särskilda grenar och dessas inflytande på slutresultatet än äfven om de särskilda driftåtgärdernas ekonomiska betydelse. Med ett ord, ett jordbruk torde icke kunna drifvas rationellt utan stöd af en väl ordnad bokföring. Detta gäller äfven obetingadt det mindre jordbruket. Då nu beklagligt nog insikten om bokföringens betydelse ännu ej i vidare omfattning vunnit insteg hos de mindre jordbrukarna, föreligger gifvetvis uti ifrågavarande afseende ett obrutet fält för synnerligen gagnande arbete på vår modernärings höjande. Och att staten därvid ej bör vägra sin medverkan, torde få anses gifvet. Som beträffande de särskilda jordbruken en ordnad bokföring i allmänhet inom kort torde leda till ökad afkastning och alltså de med bokföringen förenade kostnaderna väl må kunna helt bäras af jordbruket själft, synes det allmännas verksamhet för ifrågavarande angelägenhet böra helt inriktas på att främja själfva införandet af bokföring vid de enskilda jordbruken och dess bibehållande därstädes, tills brukarna genom dess ekonomiska resultat själfva kommit till insikt om nyttan däraf. Detta är ock innebörden af Kungl. Maj:ts förevarande förslag, hvadan utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot förslagets enskildheter, obetingadt biträder detsamma. Och detta så mycket mer som landtbruksbokföringen numera blifvit jämväl i beskattningshänseende af stor betydelse. Enligt den från och med detta år gällande skattelagstiftningen skall nämligen den verkliga inkomsten af jordbruksfastighet af brukaren deklareras —

en skyldighet, som ej torde kunna behörigen fullgöras utan ledning af en fullständig och samvetsgrann bokföring.

I fråga om de bokföringsbyråer, som sålunda, vid bifall till förevarande förslag skulle komma att af staten understödjas, vill utskottet i detta sammanhang uttala de önskemålen, att bokföringen vid byråerna måtte inrättas *dels* i möjligaste mån enkel, så att de småbrukare, som komma att anlita byråerna, må kunna fullt förstå och själfva med tiden utföra densamma, *dels ock* enhetlig vid de olika byråerna, så att densamma utan svårighet må kunna användas såsom jordbruksstatistiskt materiel. Ett verksamt medel för båda dessa önskemåls vinnande vore, enligt utskottets förmenande, att samliga byråerna för primäruppgifternas inhämtande använde sig af, såvidt möjligt enahanda, lättfattligt uppställda blanketter, hvilka lämpligen borde fastställas af landtbruksstyrelsen eller åtminstone efter dess hörande.

Utskottet hemställer

att Riksdagen må såsom bidrag till *åtgärder för främjande af ordnad bokföring vid mindre jordbruk* på extra stat för år 1912 anvisa ett förslagsanslag af 15,000 kronor.

Fortgående smörprofningar m. m. [43.]

45:o) På grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och med hänvisning till hvad statsrådsprotokollet, sid. 245—248, i ämnet innehåller hemställer utskottet,

att Riksdagen, i likhet med hvad som för föregående år skett, må å extra stat för år 1912 bevilja

a) *till ökadt statsbidrag till fortgående smörprofningar* ett anslag af 10,000 kronor; samt

b) *till anställande af särskilda undersökningar af vattenhalten i svenskt exportsmör* ett anslag af 6,000 kronor

eller sålunda tillhopa 16,000 kronor.

Fjäderfäafvelns befrämjande. [44.]

46:o) I anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställer utskottet vidare,

att Riksdagen må, i likhet med hvad som skett för hvart och ett af åren 1909—1911, till *fjäderfäafvelns befrämjande* å extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 20,000 kronor.

Afvelscentra för nötboskap. [45.]

47:o) Kungl. Maj:t har, under punkt 45, föreslagit Riksdagen att såsom bidrag till bildande och upprätthållande af afvelscentra för nötboskap på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 11,000 kronor.

Departementschefens yttrande i detta ärende innefattas å sid. 250 af förberörda statsrådsprotokoll.

Då Kungl. Maj:ts förevarande äskande öfverensstämmer med den för 1908 års Riksdag framlagda och af Riksdagen gillade plan för anordnande af förnyad täflan för utseende af afvelscentra, hemställer utskottet,

att Riksdagen må såsom bidrag till bildande och upprätthållande af *afvelscentra för nötboskap* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 11,000 kronor.

Anslag till främjande af nötboskapsafveln inom Norrbottens län. [46.]

48:o) Vidare och i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts framställning i ämnet hemställer utskottet,

att Riksdagen, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1907—1911 ägt rum, må *till främjande af nötboskapsafveln inom Norrbottens län* anvisa på extra stat för år 1912 ett anslag af 5,000 kronor.

Åtgärder för svinafvelns höjande. [47.]

49:o) Under punkt 47 af förevarande hufvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till åtgärder för höjande af landets svinafvel å extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 30,000 kronor.

I afseende å de skäl, som anförts till stöd för framställningen, tillåter sig utskottet att hänvisa till statsrådsprotokollet, sid. 251—265.

Det enligt statsrådsprotokollet af departementschefen förordade förslaget till åtgärder i förevarande afseende är byggdt på den tanken att genom samarbete jordbrukarna emellan i för ändamålat bildade föreningar underlätta de enskildas sträfvanden och betrygga uppnåendet af bästa möjliga resultat. För att befordra bildandet af dylika svinafvelsföreningar och uppehållandet af verksamheten vid desamma skulle staten under i statsrådsprotokollet närmare angifna förutsättningar lämna bidrag dels till organisationskostnaderna med 50 kronor till hvarje förening, hvarför skulle erfordras ett årligt anslag af 2,500 kronor, dels ock till premiering af afvelssvin tillhöriga föreningsmedlemmar, hvilket sistnämnda bidrag skulle utgå efter samma grunder, som för närvarande gälla för nötboskapspremiering eller således med hälften af den beräk-

nade kostnaden. Då denna kostnad ansetts uppgå till 40,000 kronor, skulle af statsmedel för ändamålet erfordras 20,000 kronor, af hvilket belopp dock 1,500 kronor årligen skulle få användas för bestridande af kostnaden för utarbetande och tryckning af en stambok öfver afvelssvin. Vidare skulle staten bispringa hushållningssällskapen vid bildandet och upprätthållandet af svinafvelsstationer för producerande af afvelsdjur genom att lämna bidrag, beräknade till hälften af det belopp, som hushållningssällskapen visat sig hafva för ändamålet utbetalat, dock högst 250 kronor. Då det kunde antagas att antalet dylika stationer under de närmaste åren ej komme att öfverstiga 30, skulle för detta ändamål erfordras ett årligt anslag af 7,500 kronor.

De årliga statsutgifterna för ifrågavarande åtgärder skulle sålunda utgöra tillhopa 30,000 kronor.

Utskottet. Vid husdjursskötseln i vårt land har hittills onekligen svinafveln i allmänhet intagit en tämligen undanskjuten ställning. Då emellertid särskildt för det mindre jordbruket denna näringsgren, rätt handhafd, utgör en af de säkraste och mest gifvande inkomstkällorna, torde densamma vara förtjänt af särskild omvårdnad såväl från de enskilda brukarnas som från det allmännas sida. På senare åren har också ett glädjande uppsving i svinskötseln försports, hvilket af allt att döma synes gifva rika löften om framgång för vidare arbete för näringens höjande. Vid sådant förhållande synes tiden vara inne för staten att såväl för det omedelbara stödjandet af det mindre jordbruket som för nedbringandet af den alltjämt afsevärda importen af fläsk, kraftigare påverka ifrågavarande för vårt land så naturliga närings utveckling än hittills skett; och torde i betraktande häraf det nu föreliggande förslaget icke kunna annat än hälsas med tillfredsställelse.

På grund häraf och då utskottet icke haft något att erinra vare sig emot den i statsrådsprotokollet framlagda planen för statens understödjande verksamhet i förevarande afseende, hvilken utskottet att döma af erfarenheten från andra landthushållningens områden funnit väl ägnad att fylla sitt ändamål, eller mot det äskade anslagets belopp, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, till *åtgärder för höjande af landets svinafvel*, å extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 30,000 kronor.

Hästafvelns förbättrande.

50:o) Kungl. Maj:t har under punkt 48 föreslagit Riksdagen att för bestridande af kostnad för extra personal vid Flyinge hingstdepå på extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 4,630 kronor. *Extra personal vid Flyinge hingstdepå.* [48.]

För hvart och ett af åren 1905—1910 har Riksdagen på extra stat beviljat ett anslag af 3,790 kronor för bestridande af kostnad för extra personal vid Flyinge hingstdepå, hvilken personal från och med förstnämnda år under en tid af sju månader årligen anlitats såsom biträde vid ridning och skötsel af nämnda hingstdepå tillhöriga unghingstar samt bestått af en officer och sex man, härtill kommenderade från något af de i Skåne förlagda kavalleriregementena. På grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning höjde 1910 års Riksdag anslaget för innevarande år till samma belopp, som nu begäres för år 1912, för att därigenom möjliggöra en ökning af nämnda extra personal vid hingstdepån med två man.

Då de skäl, som föranledde anslagshöjningen nästlidet år, fortfarande gälla, hemställer utskottet,

att Riksdagen må för *bestridande af kostnad för extra personal vid Flyinge hingstdepå* på extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 4,630 kronor.

Befrämjande af husslöjden.

51:o) I anledning af Kungl. Maj:ts därom under punkt 49 gjorda framställning hemställer utskottet, *Andre instruktör i husslöjd.* [49.]

att Riksdagen må på extra stat för år 1912 anvisa

a) till *anställande af en andre instruktör i husslöjd* 2,000 kronor, och

b) såsom *personligt ålderstillägg till andre instruktören Jonas Wallander*, därest han fortfarande i denna egenskap med godt vitsord tjänstgör, 1,500 kronor,

eller tillhopa 3,500 kronor.

Fiskerinäringens understöd.

Underhålls- och driftkostnad för ett fartyg för hydrografisk-biologiska hafsundersökningar m. m. [50.]

52:o) Kungl. Maj:t har, under punkt 50, föreslagit Riksdagen att till underhålls- och driftkostnad för ett fartyg för hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven samt för tillsyn och bevakning vid Sveriges hafsfisken under annan tid af året än vintermånaderna på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 34,000 kronor.

Departementschefens anförande till statsrådsprotokollet i detta ärende återfinnes å sid. 267—269 därstädes.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förevarande framställning, får hemställa,

att Riksdagen, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1909—1911 skett, må, *till underhålls- och driftkostnad för ett fartyg för hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven samt för tillsyn och bevakning vid Sveriges hafsfisken* under annan tid af året än vintermånaderna, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 34,000 kronor.

Försäkring af fartyget Skagerak. [51.]

53:o) Vidare har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att, till bestridande af kostnader för försäkring af fartyget Skagerak, på extra stat för år 1912 anvisa 5,200 kronor.

Till försäkring af ifrågavarande fartyg, för hvars anskaffande 1904 års Riksdag anvisade 130,000 kronor, har för hvart och ett af åren 1908—1911 beviljats ett belopp af 5,200 kronor.

Vid beviljandet af det anslag, som sålunda anvisats för innevarande år, uttalade Riksdagen, med hänsyn till försäkringspremiernas i förhållande till kostnaderna för fartygets anskaffning höga belopp, önskvärdheten af, att försäkringskostnaden kunde något nedbringas. Af hvad statsrådsprotokollet i ämnet innehåller synes emellertid framgå, att någon nedsättning af premierna icke kan åstadkommas. I betraktande häraf och då medel för ändamålet torde böra anvisas jämväl för år 1912, hemställer utskottet,

att Riksdagen må, till bestridande af kostnader för *försäkring af fartyget Skagerak*, på extra stat för år 1912 anvisa 5,200 kronor.

Ett armeradt ångfartygs stationerande under vintermånaderna vid rikets kuster till ordning och skydd vid fisket.

54:o) Kungl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att medgifva, att Kungl. Maj:t må, för stationerande under vintern 1911—1912 af ett armeradt ångfartyg vid rikets kuster för åstadkommande af ordning och skydd vid fiskets bedrifvande, under åren 1911 och 1912 i mån af behof disponera hvad vid utgången af år 1910 icke blifvit användt af de till stationerande af dylikt ångfartyg vid rikets kuster tillförene å extra stat beviljade anslag. [52.]

I afseende å de skäl, som förebragts till stöd för framställningen, tillåter sig utskottet att hänvisa till departementschefens i statsrådsprotokollet, sid. 272—276, intagna anförande i ärendet.

Under en lång följd af år har ett flottans fartyg stationerats vid bohuslänska kusten för, bland annat, upprätthållande af ordning i skärgården under pågående vinterfiske. Alltsedan år 1891 har kanonbåten Svensksund årligen varit under vintermånaderna för detta ändamål beordrad till rikets västkust. Kostnaderna för dessa vinterexpeditioner, som i regel omfattat månaderna november—mars, hafva hittills alltid utgått från femte hufvudtiteln.

På sätt i statsrådsprotokollet meddelas hafva dessa kostnader under femårsperioden 1903—1908 uppgått till i medeltal 28,031 kronor 45 öre årligen. Af denna summa har proviantkostnaden, i medeltal 5,845 kronor 80 öre årligen, bestridts från nämnda hufvudtitels anslag till naturaunderhåll, medan öfriga utgifter för expeditionerna, utgörande i medeltal årligen 22,185 kronor 65 öre, bokförts å anslaget till flottans öfningar.

Kungl. Maj:t har nu ifrågasatt, att kostnaderna — utom de för proviant — för ifrågavarande vinterexpeditioner, såsom betingade af fiskerinäringens intressen, skulle för framtiden bestridas från anslag under nionde hufvudtiteln; och skulle genom inskränkning i tiden för fartygets expedition till allenast tre à fyra månader om året under den egentliga vintern dessa kostnader kunna nedbringas till 20,000 kronor.

Sedan Riksdagen å sjätte hufvudtitelns extra stat för år 1900 anvisat ett anslag af 25,000 kronor för beredande genom ett armeradt ångfartygs stationerande vid rikets kuster af ordning och skydd vid fiskets bedrifvande samt Riksdagen därefter för hvart och ett af åren 1901—1904 under nionde hufvudtitelns extra stat för enahanda ändamål anvisat likaledes 25,000 kronor, förefanns vid 1910 års utgång å nämnda anslag en reservation till belopp af 20,545 kronor 38 öre, hvilken reservation uppkommit till följd däraf, att berörda anslag icke behöft anlitas, sedan Riksdagen å extra stat för år 1905 beviljat medel till hydrografisk-biologiska kommissionens fartyg Skagerak. En-

ligt hvad nu ifrågasatts skulle nämnda reservation användas till bekostande af kanonbåten Svensksunds expedition under nästa vinter.

Utskottet, som icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts förevarande framställning, hemställer

att Riksdagen må medgifva, att Kungl. Maj:t må, *för stationerande under vintern 1911—1912 af ett armeradt ångfartyg vid rikets kuster för åstadkommande af ordning och skydd vid fiskets bedrifvande*, under åren 1911 och 1912 i mån af behof disponera, hvad vid utgången af år 1910 icke blifvit användt af de till stationerande af dylikt ångfartyg vid rikets kuster tillförene å extra stat beviljade anslag.

Hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven. [53.]

55:o) På grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och med hänvisning till hvad statsrådsprotokollet, sid. 276—281, innehåller i ämnet, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1905—1911 ägt rum, må, till *utförande af hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven,* på extra stat för år 1912 bevilja

a) till omkostnader för tiden från och med den 1 maj 1912 till och med den 30 april 1913 21,000 kronor, samt

b) till täckande af Sveriges andel i kostnaderna för en internationell hydrografisk-biologisk centralanstalt med laboratorium för tiden från och med den 22 juli 1912 till och med den 21 juli 1913 5,100 kronor,

eller tillsammans 26,100 kronor.

Undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare. [54.]

56:o) I anledning af hvad Kungl. Maj:t under punkten 54 föreslagit och med hänvisning till departementschefens under nämnda punkt i statsrådsprotokollet intagna anförande (sid. 281—285), hemställer utskottet vidare,

att Riksdagen, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad för hvart och ett af åren 1903—1911 ägt rum, må såsom bidrag till *anordnande af undervisnings-*

kurser i navigation för bohuslänska fiskare på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 2,250 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t ej mindre att, därest af Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap eller landsting eller eljest för ändamålet tillskjutas minst 1,000 kronor, af det anvisade anslaget använda hälften eller 1,125 kronor, men, därest bidraget från orten uppgår till minst 2,000 kronor, hela beloppet 2,250 kronor, än äfven att under innevarande år förskottsvis af tillgängliga medel utanordna hälften af de belopp, som sålunda må af Kungl. Maj:t användas.

Södra Sveriges fiskeriförening. [55.]

57:o) Under punkt 55 af förevarande hufvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att, till understöd åt Södra Sveriges fiskeriförening, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 15,500 kronor, däraf till upprätthållande af föreningens fiskeriskola 8,500 kronor och såsom bidrag till föreningens försöks- och fiskodlingsverksamhet 7,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes i statsrådsprotokollet, sid. 285—288.

Såsom understöd åt Södra Sveriges fiskeriförening har Riksdagen för hvarje år från och med år 1908 på extra stat anvisat anslag, hvilka för år 1910 utgått och för innevarande år utgå med 8,500 kronor till upprätthållande af föreningens fiskeriskola och 7,000 kronor såsom bidrag till föreningens försöks- och fiskodlingsverksamhet.

Då föreningen synes jämväl för nästa år vara i behof af statsunderstöd för enahanda ändamål och till samma belopp som för innevarande år, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, till understöd åt *Södra Sveriges fiskeriförening*, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 15,500 kronor, däraf till upprätthållande af föreningens fiskeriskola 8,500 kronor och såsom bidrag till föreningens försöks- och fiskodlingsverksamhet 7,000 kronor.

Motion ang. anslag till Göteborgs och Bohus läns hafsfiskeförenings försäkringsanstalt för försäkring af snörpvadar.

58:o) I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 67, har herr *C. Wallentin* m. fl. föreslagit Riksdagen att årligen under fem år lämna ett anslag af 20,000 kronor till Göteborgs och Bohus läns hafsfiskeförenings försäkringsanstalt för försäkring af snörpvadar att användas för i motionen omförmälda gjorda förluster.

Till stöd härför har anförts följande:

»Som bekant har hafsfisket i vårt land under senare åren utvecklats därhän, att detsamma kan betraktas såsom en af landets mest betydande näringsgrenar och lämnar tusental af kustbefolkningen en ganska god om än riskabel och vansklig utkomst.

Tack vare statens öppna blick för näringens betydelse och däraf föranledda ganska verksamma understöd åt densamma i form af billiga lån till inköp af tidsenlig redskap, har särskildt vintersillfisket, som bedrifves i öppna hafvet med s. k. snörpvadar, kunnat utvecklas på ett rent af storartadt sätt, som årligen inbärgar miljoner, hvilket utan statens berörda mellankomst varit omöjligt.

Ehuru den fiskeriidkande befolkningens utkomstmöjligheter härigenom i stort sedt betydligt förbättrats, äro likväl yrkets utöfvare relativt fattiga, och man kan med skäl säga, att deras hufvudsakliga egendom ständigt är utsatt för fara att gå förlorad. Detta har ännu mera blifvit förhållandet genom förberörda riskabla vintersillfiske i öppna hafvet, helst den för detta fiske nödvändiga särskildt dyrbara redskapen hittills icke kunnat försäkras för skador, som genom olyckor af många slag kunna drabba densamma. Endast en snörpvad med vadbåt representerar ett värde af 16—18,000 kronor. På västkusten finnas numera omkring 300 sådana vadar, representerande ett värde af c:a 5 miljoner kronor, som ständigt under fiskeperioden äro utsatta för alla de faror som snörpvadfisket medför. Det ligger en mycket stor fara uti att dessa dyrbara vadar icke någorlunda betryggande kunna försäkras, såväl för näringens utöfvare själfva, som för de institutioner — landstingen — hvilka stå såsom garanter för fiskerilånen. Detta har också redan visat sig, i det under fiskesäsongen 1908—1909 förlusten på grund af olyckor och skador af olika slag å dylika redskap på västkusten uppgick till omkring 34,000 kronor. Under denna säsong är förlusten alldeles säkert 3 gånger så stor som förra säsongen. För att förekomma nöd bland fiskarena inom Bohuslän, som häraf drabbats, måste kollekter i länets kyrkor förra året upptagas. Nu har emellertid en försäkringsförening under sistlidet år startats inom Bohuslän för försäkring af snörpvadar, och skall hvarje sådan vad, som försäkras i föreningen, erlägga en årlig premie af en procent af vadens bruttoförtjänst under året. Men detta kan de första åren icke blifva någon summa tillräcklig för täckande af eventuella förluster.

Föreningen vann visserligen en rätt ansenlig tillslutning, i det omkring 87 vadar genast anmäldes till försäkring, men många betvifla huruvida inkomsterna kunna blifva så pass afsevärda, att den afsedda

säkerheten för de risker, mot hvilka föreningen vill lämna skydd vinnes genom dessa premier, helst föreningen icke har och svårligen med egna resurser förmår att bilda någon reservfond.

Under sålunda relaterade förhållanden torde det icke kunna anses alltför djärft, om jag dristar mig fästa statsmakternas uppmärksamhet på dessa för vårt hafsfiske, särskildt på västkusten, vanskliga förhållanden och påkallar ett stöd från Riksdagens sida åt denna genom Riksdagens välvilliga hjälp utvecklade betydliga näring.

Den bildade försäkringsföreningen är af den största betydelse i afsedda hänseende.

För att föreningen skall blifva till afsedt gagn och trygghet fordras likväl så pass pekuniärt understöd utifrån, att en garantifond kan bildas. Utan en sådan anordning finnes icke heller utsikt, att föreningen skall vinna det förtroende och den tillslutning som för ändamålet erfordras.

Jag vågar därför föreslå att Riksdagen behagade understödja föreningen med lämpligt anslag under ett antal år, på det en garantifond sålunda skulle kunna bildas. Jag har förnummit, att Kungl. Maj:t beviljat anslag till dylika fiskeriföreningar i såväl Blekinge som Hallands län, men då för ifrågavarande ändamål vida större belopp måste påkallas, än de förenämnda länen erhållit, finner jag det nödvändigt att vädja till Riksdagen».

Utskottet.

Utskottet vill visserligen icke bestrida, att det ändamål motionärerna åsyfta är synnerligen behjärtansvärdt. Då emellertid försäkringsanstalten i fråga icke varit i verksamhet mer än omkring ett år och då någon vidare utredning angående föreningens organisation icke föreligger, är utskottet icke ens i tillfälle att bedöma om och än mindre i hvad mån föreningen kan vara förtjänt af statsunderstöd. För öfrigt håller utskottet före att, om anstalten fyller ett verkligt behof, hvilket den för visso synes hafva förutsättningar att göra, och är på fullt ändamålsenligt sätt inrättad, densamma skulle kunna utan afsevärdare svårigheter tillvinna sig en mera allmän anslutning, än den synes för närvarande åtnjuta, och därigenom måhända kunna för sin verksamhet blifva oberoende af statsunderstöd. Då utskottet således icke anser sig kunna biträda motionen, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må afslå herr Wallentins m. fl. ifrågavarande motion.

Underhålls- och drift-kostnader för ett fartyg för fiskeriadmini-strationens behof. [56.]

59:o) Kungl. Maj:t har vidare under punkt 56 föreslagit Riksdagen att för bestridande af underhålls- och driftkostnader för det för fiskeri-administrationens behof byggda fartyg Eystrasalt på extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 8,500 kronor.

Hvad statsrådsprotokollet i ärendet innehåller återfinnes å sid. 288—291, hvartill utskottet tillåter sig hänvisa.

Till bestridande af underhålls- och driftkostnader för ifrågavarande fartyg har Riksdagen på extra stat för år 1909 beviljat ett anslag af 5,000 kronor och för hvartdera af åren 1910 och 1911 ett anslag af 7,500 kronor. Den nu ifrågasatta anslagshöjningen påkallas dels för att fartyget må kunna hållas i verksamhet under större del af året, än nuvarande anslag möjliggör, och dels för anskaffande af en ny uppsättning af wire för fiskeförsök samt annan materiel.

Utskottet, som funnit behofvet af det nu äskade anslaget till fullo ådagalagdt, får alltså hemställa,

att Riksdagen må för *bestridande af underhålls- och driftkostnader för det för fiskeriadministrationens behof byggda fartyg Eystrasalt* på extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 8,500 kronor.

Undersökningar angående fiskets utveckling inom mellersta Sveriges Östersjöområde. [57.]

60:o) Med anledning af Kungl. Maj:ts under punkt 57 gjorda framställning och under erinran, *dels* att Riksdagen år 1909 beslutat att till anställande af undersökningar öfver möjligheten att genom fiskodling i större skala befrämja fiskets utveckling inom mellersta Sveriges Östersjöområde ställa till landtbruksstyrelsens förfogande ett belopp af 8,500 kronor att utgå med 4,700 kronor år 1910, 1,900 kronor år 1911 samt 1,900 kronor år 1912, *dels ock* att Riksdagen i enlighet härmed för ändamålet å extra stat uppfört för år 1910 ett belopp af 4,700 kronor och för år 1911 ett belopp af 1,900 kronor, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, till *anställande af undersökningar öfver möjligheten att genom fiskodling i större skala befrämja fiskets utveckling inom mellersta Sveriges Östersjöområde* af det utaf 1909 års Riksdag till landt-

bruksstyrelsens förfogande ställda belopp, 8,500 kronor, på extra stat för år 1912 anvisa 1,900 kronor.

Anslag till byggande af vissa fiskehamnar. [58.]

61:o) Kungl. Maj:t har under punkt 58 af förevarande hufvudtitel föreslagit Riksdagen att till bestridande af kostnader för utförande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af fiskehamnkommissionen uppgjorda planer af hamnbyggnader vid Träslöf och Glommen i Hallands län, Grundsund och Hönö-Klåfva i Göteborgs och Bohus län, Kivik i Kristianstads län samt Gislöf i Malmöhus län bevilja ett anslag af 1,183,000 kronor samt däraf på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 198,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna godt meddela, för ifrågavarande ändamål användas under villkor, dels om kostnadsfri upplåtelse ej mindre af själfva området för hamnarna än äfven af det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som är afsedd att i hamnarna bedrifvas, bör för det gemensamma behofvet afsöndras, dels ock att vederbörande landsting, under i statsrådsprotokollet angifna förutsättningar, åtagit sig ansvaret för framtida underhåll af hamnanläggningen.

Sedan en längre tid tillbaka har Riksdagen under sjätte hufvudtiteln beviljat statsbidrag till vissa allmänna arbeten, bland dem hamn- och brobyggnader. För åtnjutande af sådant statsbidrag gälla vissa af Riksdagen godkända villkor. I skrifvelse den 6 maj 1881 till styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader har sålunda Kungl. Maj:t i enlighet med Riksdagens samma år fattade beslut (Riksdagens skrifvelse n:r 69 p. 9) föreskrifvit, bland annat, att anslag utan återbetalningsskyldighet kunde för utförande af mindre hamnbyggnader och för byggande vid större fiskelägen af smärre båthamnar erhållas till högst $^2/_3$ af den beräknade anläggningskostnaden, och skulle menighet, bolag eller andra vederbörande, hvilka antoges komma att af företaget hafva nytta, genom kontant tillskott, materialier, arbete eller andra bidrag bestrida den återstående, icke af statsmedel anvisade tredjedelen af kostnaderna för företagets fullbordande. Sedan menighet, bolag eller enskilde erhållit statsbidrag för hamnanläggning, hade vederbörande att själfva utföra arbetet i fråga, efter det de uti med styrelsen afslutadt kontrakt förbundit sig, bland annat, dels att i noggrann öfverensstämmelse med den af Kungl. Maj:t fastställda arbetsplanen och underkastade styrelsens kontroll påbörja och fullborda arbetet inom viss bestämd tid utan att vidare väcka anspråk på ytterligare bidrag af allmänna medel samt

dels att genom egna tillskott utgöra, hvad som kunde erfordras utöfver statsbidraget. Alla med understöd af allmänna medel utförda arbeten skulle i regel underhållas af dem, som erhållit understödet. För denna skyldighet liksom för öfriga i kontraktet åtagna förpliktelser skulle ställas säkerhet, som kunde af Kungl. Maj:t godkännas. Därest hamnafgift eller dylikt skulle få upptagas, skulle taxa därå vara fastställd, så lindrig som skäligen läte sig göra.

Som emellertid villkoret att hamnintressenterna själfva skulle tillskjuta minst $^1/_3$ af den beräknade anläggningskostnaden visat sig alltför betungande samt underhållet af med statsbidrag redan anlagda hamnar lämnat åtskilligt öfrigt att önska, beslöt 1898 års Riksdag med anledning af utaf Kungl. Maj:t gjord framställning i ämnet sådan ändring af förut gällande villkor för erhållande och åtnjutande af anslag till anläggning och förbättring af mindre hamnar, företrädesvis fiskehamnar, att anslagen skulle kunna af Kungl. Maj:t bestämmas till nio tiondelar af den beräknade kostnaden, af hvilket statsanslag likväl endast sju niondelar finge användas till arbetets utförande, hvaremot återstående två niondelar af anslaget skulle afsättas till en under vederbörande landstings egen förvaltning ställd hamnfond, till hvilken jämväl skulle, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, inflyta viss andel af afgifter, upptagna för hamnens begagnande, därvid före utlämnandet af någon del af statsanslaget skulle vara styrkt, dels att vederbörande landsting åtagit sig att ansvara för framtida underhållet af hamnbyggnaden, för hvilket underhåll ofvan omförmälda fond finge anlitas, dels ock att ej mindre själfva området för hamnen än äfven ett för den rörelse, som skulle i hamnen bedrifvas, tillräckligt område i land blifvit för det gemensamma behofvet afsöndrade.

De sålunda af 1908 års Riksdag beslutade villkoren för utbekommande af understöd från ifrågavarande anslag äro fortfarande gällande (Sv. förfs. 1907 nr 41). Därest landsting icke åtagit sig att ansvara för hamns framtida underhåll, kan sålunda anslag icke beviljas med högre belopp än $^2/_3$ af beräknade kostnaden.

Riksdagens nyssnämnda beslut medförde emellertid icke åsyftad verkan särskildt på den grund, att landstingen visade sig obenägna att åtaga sig ansvaret för framtida underhåll af hamnbyggnaderna. Erfarenheten visade också, att behöfliga fiskehamnar icke kommit att byggas samt att icke heller nödiga reparationer å sådana utförts, hvilket särskildt för hafsfisket medförde de största olägenheter. Med hänsyn härtill och för att de svenska fiskehamnarnas beskaffenhet skulle kunna fullständigt utrönas, förslag uppgöras om byggandet af erforder-

liga dylika hamnar och om redan förefintliga sådanas iståndsättande samt sättet utredas, hvarpå dessa arbeten skulle kunna bringas till stånd m. m. gjorde Kungl. Maj:t framställning hos Riksdagen om anvisande af medel för vidtagande af åtgärder från statens sida i sådant syfte.

Med bifall härtill beviljade Riksdagen på extra stat för år 1906 ett anslag af 20,000 kronor för verkställande af undersökning af de lokala förhållandena å Sveriges kuster med hänsyn till behofvet af och betingelserna för anläggning af nya och förbättring af redan befintliga fiske- och mindre hamnar. På grund häraf förordnade Kungl. Maj:t, att en kommission skulle tillsättas med uppdrag att företaga en sådan undersökning samt till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landtbruksstyrelsen afgifva en på de gjorda iakttagelserna grundad utredning

1:o) om de behof, som kunde förefinnas af anläggning af fiske- eller nödhamnar utöfver redan befintliga anläggningar af sådant slag,

2:o) om de särskilda platser, som kunde erbjuda de bästa betingelserna för sådana nya anläggningar såväl med hänsyn till anläggningskostnadernas begränsning som hamnarnas framtida bestånd och möjligheterna för deras utveckling,

3:o) om redan befintliga hamnars behof af fördjupning och förbättring samt arten och omfattningen af de härför erforderliga åtgärderna,

4:o) om arten och omfattningen af den rörelse, som ägde rum i de nu befintliga hamnarna, och om de utvecklingsmöjligheter, som dessa erbjöde,

5:o) om storleken af de årliga underhållskostnader, som de befintliga mindre hamnarna och fiskehamnarna hittills kräft, samt om sannolika storleken af den årliga underhållskostnad, som kunde förväntas blifva erforderlig efter hamnens fördjupning och förbättring efter af kommissionen angifna allmänna grunder, samt

6:o) om storleken af de årliga hamnafgifter och fisketionden, som utan att verka oskäligt betungande för fiskenäringens idkare kunde bestämmas att vid respektive hamnar och fiskelägen utgå såsom afgifter till en för underhållet af fiske- och nödhamnar samt mindre hamnar afsedd allmän hamnfond.

Vidare meddelade Kungl. Maj:t föreskrifter om kommissionens sammansättning och förklarade, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande i de län, som af undersökningen berördes, ägde att på förslag af landstinget eller hushållningssällskaps förvaltningsutskott förordna med handels-,

närings- och fiskeriförhållandena i orten väl förtrogne män att biträda kommissionen vid dess arbeten inom vederbörande landstings- eller hushållningssällskaps område. Tillika fann Kungl. Maj:t godt uppdraga åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landtbruksstyrelsen att fastställa plan för kommissionens arbeten och meddela de närmare bestämmelser i afseende å kommissionens verksamhet, som kunde finnas erforderliga.

Med anledning af detta bemyndigande tillsatte styrelserna kommissionen ifråga och meddelade de närmare bestämmelser för kommissionens verksamhet, att kommissionen borde verkställa en ingående utredning om i Sverige behöfliga hamnarbeten, i hvad dylika arbeten afsåge nödhamnar, fiskehamnar och mindre hamnar, och att kommisssionen därvid på de särskilda platserna borde söka att, med ledning af förhandlingar med fiskeribefolkningen och distriktets lotsar eller andra med fiskerinäringens speciella betingelser samt de lokala vind- och strömförhållandena m. m. förtrogna personer, till hufvuddragen bestämma planläggningen för respektive nyanläggningar eller utvidgnings- och förbättringsarbeten samt därefter utarbeta utkast till de hamnarbeten, som kommissionen funne sig böra förorda till utförande, så att kommissionens utredning med betänkande och förberedande hamnförslag kunde bilda en allmän plan, som så vidt möjligt kunde sedermera följas vid verkställande af de erforderliga detaljundersökningarna och upprättande genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg af fullständigt utarbetade arbetsplaner för de hamnarbeten, som af kommissionen förordats såsom behöfliga. Det skulle vidare jämväl ingå i kommissionens uppdrag att afgifva yttrande och utredning beträffande de åtgärder, som från statens sida kunde anses erforderliga, för att vårt lands hamnväsen, i hvad det afsåge fiskehamnar, nödhamnar och mindre hamnar, kunde för framtiden så ordnas, att

dels nyanläggnings- och förbättringsarbeten kunde under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens ledning på det för staten och fiskerinäringen förmånligaste sättet komma till utförande,

dels dessa hamnars underhåll kunde af staten öfvertagas och genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för statens räkning handhafvas och ombesörjas.

Den sålunda tillsatta s. k. fiskehamnkommissionen har numera efter mer än treårigt arbete fullgjort sin uppgift och aflämnat sitt betänkande jämte bilagor. De sålunda aflämnade handlingarna utgöras af dels utförliga protokoll, hållna vid kommissionens sammanträden, dels kommissionens allmänna betänkande, som innehåller förslag till

planer för statens understödjande af ifrågavarande hamnanläggningar, förbättring af redan anlagda hamnar, hamnarnas underhåll med mera, en större öfversiktstabell, angifvande kostnaderna för de ifrågasatta hamnarbetena, den ordning, hvari dessa enligt kommissionens mening böra komma till utförande, den omfattning, hvari staten synes böra bidraga till kostnadernas bestridande i hvarje särskildt fall och så vidare, dels kommissionens speciella betänkande, som upptar redogörelse för de å hvarje särskild plats föreslagna arbetena, motivering till hvad som sålunda blifvit ifrågasatt, med mera, dels ett antal af öfver femtio stycken kartor och hamnplaner, som utarbetats för att det under kommissionens undersökningar insamlade, för de ifrågasatta hamnbyggnadsarbetenas framtida utförande synnerligen värdefulla materialet skall komma till största möjliga nytta, dels slutligen ritningar m. m. öfver en serie olika typer för konstruktion af hamnarmar, vågbrytare och tilläggsbryggor, som måst uppgöras för beräkning af kostnaderna för hamnanläggningar under så olika förhållanden som exempelvis vid västkusten och utmed Bottniska viken, vid öppen kust eller i skärgård.

Med anledning af den af kommissionen sålunda verkställda utredningen hafva väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen gemensamt afgifvit utlåtande i ärendet, därvid ämbetsverken i hufvudsak biträdt kommissionens förslag.

I nu ifrågavarande afseende har kommissionen funnit den grundsatsen mest lämplig för fiskerinäringens utveckling, att fiskarena i möjligaste mån befrias från utgörande af bidrag till hamnbyggnadskostnaderna, vare sig dessa afse hamns byggande eller förbättrande.

Med afseende å statens ingripande för fiskehamnars och mindre hamnars anläggande eller förbättring har kommissionen ansett staten böra ingripa på det sätt, att staten bygger, låter bygga eller i väsentlig grad förbättra betydelsefullare hamnar samt att staten lämnar en gång för alla ett visst bidrag till mindre viktiga hamnarbeten, hvilka skulle utföras af intressenterna själfva.

Kommissionen har vidare funnit nödvändigt, att alla hamnar, som staten bygger eller i väsentlig grad låter förbättra, äfven af staten underhållas, hvaremot kommissionen ansett, att de hamnföretag, hvartill staten kan komma att lämna anslag en gång för alla och som utföras af intressenterna själfva, i allmänhet böra, dock under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens öfverinseende, underhållas af dessa. Såsom fiskare-

nas bidrag bör därför, enligt kommissionens åsikt, i första hand och såsom regel utgå endast hamnumgälder men dessa så pass stora, att de räcka till hamnarnas underhåll under vanliga förhållanden, hvilka hamnumgälder borde bilda en för landets alla kustlän gemensam fond. Själfva området för hamnen och äfven ett för den rörelse, som skall i hamnen bedrifvas, tillräckligt område å land har kommissionen vidare ansett böra för gemensamt bruk afsöndras samt omfatta platser för lossning, lastning och upplag, för torkning af fiskredskap samt för magasin och möjligen äfven andra byggnader afsedda direkt för hamnens behof.

I öfrigt anser kommissionen, att hvad som ur den nu gällande nådiga kungörelsen den 28 juni 1907 kan vara tillämpligt jämsides med de ändrade anordningar och bestämmelser, kommissionen genom sina undersökningar och utredningar funnit vara erforderliga, må kunna bibehållas, särskildt bestämmelsen i mom. 1, att för hvarje företag plan till arbetets utförande jämte beräkning öfver därmed förenade kostnader måste vara uppgjord och hafva vunnit Kungl. Maj:ts nådiga fastställelse.

De grunder i fråga om hamnarnas anläggning och underhåll, från hvilka kommissionen utgått, äro sålunda, bl. a.:

att de fiskehamnar och mindre hamnar, som kommissionen funnit böra byggas eller väsentligen förbättras af staten, borde utföras genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg,

att utförandet af de hamnarbeten, till hvilka staten lämnade bidrag en gång för alla, borde ske genom intressenterna själfva, men under kontroll och tillsyn af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen,

att staten skulle, mot uppbärande af hamnumgälder till en hamnfond, genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg underhålla de hamnanläggningar och hamnförbättringar, hvilka komme att utföras genom statens egen försorg,

att de hamnanläggningar och hamnförbättringar, till hvilka staten skulle lämna anslag en gång för alla, borde i allmänhet underhållas af intressenterna själfva,

att nu befintliga med statsbidrag byggda fiskehamnar, hvilka ej af kommissionen föreslagits till förbättrande, borde fortfarande underhållas af intressenterna själfva, samt

att endast beträffande sådana af staten utförda företag, som blott bestode i upprensning eller uppmuddring och som kräfde jämförelsevis mindre kostnad, ej borde gälla som oeftergifligt villkor, att hamnumgälder skulle utgå af intressenterna eller trafikanterna.

I öfverensstämmelse med dessa grunder har kommissionen verkställt sina undersökningar och pröfvat, hvarest ny fiskehamn borde anläggas och hvarest redan befintlig sådan borde för dess bibehållande understödjas medels statsbidrag.

Vid fullgörande af det meddelade uppdraget har kommissionen, efter att hafva verkställt förberedande besiktningar vid 177 hamnar och hamnplatser, afgifvit specialbetänkanden för samtliga dessa platser samt med stöd af dessa och de vid kommissionens sammanträden protokollförda besluten funnit sig böra föreslå, att staten måtte bygga och för framtiden underhålla hamn å 44 af dessa undersökta platser och att staten måtte lämna ett anslag en gång för alla till hamnarbeten å 35 andra af dessa platser, hvarest arbetena skulle under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kontroll byggas och för framtiden underhållas af intressenterna själfva.

Af de af kommissionen gjorda beräkningarna framgår, att samtliga kostnader för de hamnarbeten, som skulle utföras af staten, uppgå — med 15 procent förhöjning för täckande af utgifter för kontroll under arbetets utförande m. m. — till...	kronor 4,650,300.
Det belopp, hvarmed staten skulle bidraga en gång för alla till hamnarbeten, som skulle utföras och underhållas af intressenterna själfva, har beräknats till	„ 434,800.
Summa	kronor 5,085,100.

Af nu ifrågavarande 79 hamnar har kommissionen ansett 31 vara af beskaffenhet att böra i första hand komma till utförande. Återstående 48 hamnar hafva förordats till utförande först i andra hand. Af berörda 31 hamnar skulle 24 anläggas för här nedan angifna kostnader och underhållas af staten, men de öfriga 7 af intressenterna själfva med bidrag af staten. Den ordningsföljd, hvari hamnarna enligt kommissionens uppfattning borde komma i fråga att byggas, framgår af följande förteckning, i hvilken namnet på hamnar, som skulle erhålla statsbidrag allenast en gång för alla, kursiverats.

Hamnföretag, hvilka af kommissionen förordas att komma i första hand:

1.	Träslöf, Hallands län	kronor	315,000: —
2.	Glommen, „ „	„	292,000: —
3.	Grundsund, Bohus län	„	224,000: —
4.	Kivik, Kristianstads län	„	67,000: —

5.	Hönö—Klåfva, Bohus län	kronor	99,000: —
6.	Gislöf, Malmöhus län	„	174,000: —
7.	Grönhögen, Kalmar län	„	136,000: —
8.	Hellevik, Blekinge län	„	259,000: —
9.	Nogersund, „ „	„	58,700: —
10.	Herrevik, Gottland	„	155,000: —
11.	Smögenholmarna, Bohus län	„	170,000: —
12.	*Basebäck, Malmöhus län.*		
13.	*Råå,* „ „		
14.	Värskär, Kalmar län	„	45,000: —
15.	Byxelkrok, „ „	„	217,000: —
16.	*Prästgrundet, Gäfleborgs län.*		
17.	Gäddbäcksund, Västernorrlands län	„	80,000: —
18.	Stenshamn, Blekinge län	„	70,000: —
19.	Bergö, Gäfleborgs län	„	30,000: —
20.	Fågelsund, Uppsala län	„	87,000: —
21.	*Utvalnäs, Gäfleborgs län.*		
22.	Sanna å Bremön, Västernorrlands län	„	160,000: —
23.	Lutterhorn, Gottland	„	37,000: —
24.	Kapelludden, „	„	60,000: —
25.	*Vändborg,* „		
26.	*Faludden,* „		
27.	*Agö, Gäfleborgs län.*		
28.	Grisslan, Västernorrlands län	„	10,000: —
29.	Stendörren, Södermanlands län	„	5,800: —
30.	Långö, Säfsundet, „ „	„	5,200: —
31.	Bokö, „ „	„	3,600: —

Hamnföretag, som kommissionen förordat till utförande i andra hand:

32. Skeppsmalen, Västernorrlands län.
33. *Mollösund, Bohus län.*
34. *Hörvik, Blekinge län.*
35. Särdal, Hallands län.
36. Galtabäck, „ „
37. *Rönnskär, Västerbottens län.*
38. Rödkallen, Norrbottens län.
39. Gullholmen, Bohus län.
40. Stora Dyrö, „ „
41. Skärhamn, „ „
42. Ramsö, „ „

43. Käringön, Bohus län.
44. Abbekås, Malmöhus län.
45. Drottningskär, Blekinge län.
46. Kårehamn, Kalmar län.
47. *Grafvarne, Bohus län.*
48. *Klädesholmen,* „ „
49. *Kalfsund,* „ „
50. *Herta, Gottland.*
51. *Lörudden, Västernorrlands län.*
52. *Storjungfrun, Gäfleborgs län.*
53. Gårdskär, Uppsala län.
54. *Höganäs, Malmöhus län.*
55. *Arilds läge,* „ „
56. *Ekenäs, Kalmar län.*
57. *Ljugarn, Gottland.*
58. *Marviksgrunnan, Västernorrlands län.*
59. *Fluntinge, Gottland.*
60. *Brantevik, Kristianstads län.*
61. *Baskemölla,* „ „
62. *Jättholmarna, Gamlehamn, Gäfleborgs län.*
63. *Hölick, Gäfleborgs län.*
64. *Åstholmen, Storhamn, Västernorrlands län.*
65. *Våtnäs, Gäfleborgs län.*
66. Hallarna å Hasslö, Blekinge län.
67. Båtfjorden, Hallands län.
68. Fläskö—Dyngö, Bohus län.
69. Gnisvärd, Gottland.
70. Lickershamn, „
71. Skanör, Malmöhus län.
72. *Bäckviken,* „ „
73. Rönnskär, Gäfleborgs län.
74. *Tupparne,* „ „
75. *Valbytte, Gottland.*
76. *Grynge udde,* „
77. *Holma, Västernorrlands län.*
78. *Knifven, Uppsala län.*
79. *Grankullaviken, Kalmar län.*

Mot kommissionens ofvan omförmälda förslag har departementschefen för sin del icke haft något att i hufvudsak erinra utom be-

träffande hamnarnas underhåll, i hvilket afseende departementschefen anfört, bland annat följande.

»Den största svårigheten möter emellertid vid afgörandet af frågan om ordnandet af hamnarnas framtida underhåll. Ehuru jag beträffande denna fråga känner mig lifligt öfvertygad om, att en tillfredsställande lösning däraf icke står att vinna utan uppoffringar från statens sida, har jag likväl icke funnit tillräckliga skäl föreligga att i denna del biträda kommissionens förslag, att staten skulle helt och hållet öfvertaga underhållsskyldigheten. Jag ber härvid att särskildt få hänvisa till, hvad Riksdagen i förberörda skrifvelse den 13 maj 1898 uttalat rörande betydelsen af att underhållsskyldigheten vore bunden vid de närboende eller vid kommunen i dess mer eller mindre vidsträckta bemärkelse, hvadan Riksdagen icke funnit staten böra öfvertaga underhållet af anläggningarna. Däremot ansåg Riksdagen lämpligt, om ansvaret för underhållet hvilade å vederbörande landsting, mot det att särskilda medel för bestridande af underhållskostnaderna ställdes till landstingets förfogande. Hvad Riksdagen sålunda yttrat, synes mig fortfarande äga full giltighet, och torde, enligt min uppfattning, frågan också kunna finna sin lösning på den af Riksdagen sålunda antydda väg. Den obenägenhet, som hittills visats från landstingens sida att öfvertaga nämnda ansvarsskyldighet, torde nämligen vara lätt förklarlig, så länge de medel, som för ändamålet ställts till landstingens förfogande, varit så relativt obetydliga, att landstingen löpt fara att själfva nödgas vidkännas underhållskostnader till mer afsevärda belopp. Det torde vidare vara påtagligt, att landstingen svårligen kunnat förmås att ikläda sig någon obegränsad underhållsplikt, hvilket för landstingen skulle inneburit skyldighet att öfvertaga de oberäkneliga kostnader, som uppkomme, därest hamnbyggnad helt och hållet eller till större del förstördes genom olyckshändelse såsom svårare stormar eller dylikt. Om därför de medel, som ställas till landstingens förfogande, så afvägas, att desamma i väsentligaste mån täcka den underhållskostnad, som under normala förhållanden sannolikt är att förvänta, samt landstingens ansvarsförbindelser icke behöfva innebära skyldighet att verkställa jämväl sådana större arbeten, som äro att likställa med ombyggnad, torde med skäl kunna antagas, att landstingen skola befinnas villiga ikläda sig ifrågavarande underhållsskyldighet.

I detta sammanhang ber jag att få erinra, att staten vid föregående tillfällen anvisat medel till botande af sådana mer omfattande skador, som förorsakats genom ovanligt starka stormar eller andra oförutsedda händelser. Anledning torde emellertid föreligga att vid

afgörandet af nu föreliggande fråga icke fästa sig vid de förhållanden, som sålunda skulle kunna uppkomma och som skulle föranleda en mer eller mindre omfattande ombyggnad af hamnen; detta så mycket hellre som risken för skador af berörda slag komma att minskas i samma mån, som hamnarna byggas starkare och underhållet på mer tillfredsställande sätt ordnas.

De belopp, som skulle ställas till landstingens förfogande för hamnarnas underhåll, synas mig böra helt och hållet utgöras af statsmedel och utgå från ett för ändamålet beviljadt särskildt anslag. Från detta särskilda anslag skulle årligen till hvart och ett af vederbörande landsting anvisas medel till hamnunderhållet, hvilka medel borde ingå till en under landstingets förvaltning ställd hamnfond.

— —

Då vid bifall till här ofvan framställda förslag staten skulle komma att vidkännas den väsentligaste delen af underhållskostnaderna, torde det icke vara annat än billigt, att samtliga från nu ifrågavarande hamnar inflytande umgälder redovisas till statsverket.»

Med Kungl. Maj:ts nu förevarande framställning afses att bereda medel till påbörjandet af de af fiskehamnskommissionen föreslagna hamnbyggnaderna, därvid de sex i ofvanintagna förteckning först upptagna hamnarna skulle komma i åtanke. De af kommissionen beräknade kostnaderna för dessa hamnar uppgå till 1,171,000 kronor. Då en förhöjning af de sålunda beräknade kostnaderna med 1 procent för bestridande af utgifter för vissa förberedande arbeten såsom uppgörande af detaljerade ritningar och arbetsplaner m. m. ansetts erforderlig, skulle sammanlagda kostnaden för nu ifrågavarande sex hamnar således uppgå till i rundt tal 1,183,000 kronor — det för ändamålet äskade anslaget — hvilket belopp synts lämpligen böra fördelas på en tid af sex år med början år 1912, hvadan för hvart och ett af byggnadsåren skulle erfordras i afrundadt tal 198,000 kronor.

Såsom villkor för beviljande af anslag till de särskilda hamnbyggnaderna skulle, i öfverensstämmelse med departementschefens ofvan angifna uppfattning, uppställas fordran, dels, såsom hittills plägat ske, om kostnadsfri upplåtelse ej mindre af själfva området för hamnen än äfven af det område i land, som, med hänsyn till den rörelse, som skall i hamnen bedrifvas, bör för det gemensamma behofvet afsöndras, dels ock därom, att vederbörande landsting åtagit sig att ansvara för framtida underhållet af hamnbyggnaden under de af departementschefen angifna förutsättningar.

Beträffande utredningen i öfrigt tillåter sig utskottet att hänvisa till hvad statsrådsprotokollet, sid. 292—348, därom innehåller.

Motioner.

Med anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning har inom Riksdagen väckts sex särskilda motioner af större eller mindre omfattning.

Sålunda har beträffande den kategorien fiskehamnar, som af kommissionen förordats till utförande i första hand, föreslagits

dels i likalydande motioner, nr 18 i Första kammaren af grefve *Axel Wachtmeister* m. fl. och nr 70 i Andra kammaren af herr *J. Pålsson* m. fl., att, med ändring af hvad Kungl. Maj:t under punkt 58 nionde hufvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit, Riksdagen ville besluta att till bestridande af kostnaden för utförande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den af fiskehamnskommissionen uppgjorda planen af hamnbyggnader vid Träslöf, Glommen, Grundsund, Kivik, Hönö-Klåfva, Gislöf, Grönhögen, Hellevik, Nogersund, Herrevik, Smögenholmarna, Värskär, Byxelkrok, Gäddbäcksund, Stenshamn, Bergö, Fågelsund, Sanna (å Bremön), Lutterhorn, Kapelludden, Grisslan, Stendörren, Långö (vid Säfsundet), Bokö bevilja ett anslag af 2,787,903 kronor samt däraf på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 232,325 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna godt meddela, för ifrågavarande ändamål användas *under villkor* dels om kostnadsfri upplåtelse ej mindre af själfva området för hamnarne än äfven af det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som är afsedd att i hamnarna bedrifvas, bör för det gemensamma behofvet afsöndras, dels ock att vederbörande landsting under af departementschefen i statsrådsprotokollet angifna förutsättningar eller i landstingets ställe med Kungl. Maj:ts medgifvande hushållningssällskap, kommun, eller för ändamålet bildad förening under enahanda förutsättningar åtagit sig ansvaret för framtida underhåll af hamnanläggningen, landsting, som afsäger sig rätten att utfå statsbidrag till framtida underhållet af ifrågavarande hamnar och själft åtager sig att ansvara för detta underhåll, dock obetaget att uppbära och till de ifrågavarande hamnarnas underhåll disponera de vid hamnarna inflytande hamnumgälderna;

dels ock i en inom Andra kammaren väckt motion, nr 177, af herr *S. Linders* m. fl., att Riksdagen med bifall till punkt 58 i årets statsverksproposition rörande reglering af nionde hufvudtiteln jämväl måtte besluta en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran att i görligaste mån påskynda framläggandet af förslag till utförande af samtliga af fiskehamnskommissionen *för utförande i första hand* föreslagna hamnar.

Till stöd för förstnämnda motioner har anförts följande:

»Alla för hafs- och kustfisket intresserade måste känna sig varmt tacksamma för den omvårdnad och det intresse, som af Kungl. Maj:t och Riksdag under de sista åren visats denna för vårt land så viktiga näringsgren. Stor var också tillfredsställelsen längs vårt lands kuster, när det förspordes, att Kungl. Maj:t hade för afsikt att för Riksdagen framlägga en kungl. proposition angående anläggande eller förbättrande af vissa fiskehamnar i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den år 1905 af Kungl. Maj:t tillsatta så kallade fiskehamnskommissionens förslag. Men sådant det kungl. förslaget nu i statsverkspropositionen föreligger, afhjälpes missförhållandet endast vid ett ringa fåtal af de hamnar, som enligt fiskehamnskommissionens utlåtande äro i det mest trängande behof af statens ingripande. För alla de öfriga är den så nödiga hjälpen ställd på obestämd framtid.

I det kungl. förslaget föreslås endast 6 hamnbyggnader och tiden för dessas byggande utsträckes ända till 6 år. Någon som helst garanti för att öfriga af fiskehamnskommissionen föreslagna hamnbyggnader skall, sedan dessa 6 fullbordats, verkställas, lämnas icke.

Det är stora värden, som hvarje år gå förlorade genom de till ombyggnad eller förbättring föreslagna hamnarnas dåliga tillstånd, ej endast därigenom att nu rådande missförhållanden verka på ett betänkligt sätt hämmande på fiskerinäringen, utan äfven därigenom att, så länge hamnarna förblifva i sitt nuvarande underhaltiga skick, en stor del af våra yngsta och duktigaste fiskare årligen ledsna på sitt yrke och emigrera, då de icke se sig i stånd att under nu rådande förhållanden hålla sig med det slags fiskebåtar, som kräfvas för att deras arbete skall löna sig.

När nu Kungl. Maj:t, såsom under nu rådande förhållanden synes icke endast fullt riktigt, utan äfven nödvändigt, till fiskerinäringens hjälp föreslagit tillämpandet af en ny princip, synes oss denna hjälp böra lämnas så pass snart, att målet — räddandet af de stora värden, som hålla på att gå förlorade för vårt land — verkligen vinnes.

Nu har fiskehamnskommissionen uppdelat de hamnar, som enligt dess förmenande borde af staten byggas eller förbättras, i två grupper, den ena att utföras i första hand, den andra att utföras i andra hand. — Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landtbruksstyrelsen hafva på det varmaste förordat, »att de missförhållanden, under hvilka hafs- och kustfisket i vårt land haft och hafva att arbeta, *snarast möjligt* afhjälpas».

Då så är, synas oss alla skäl tala för att Riksdagen redan nu skall fatta beslut om utförande af i första gruppen upptagna hamnbyggnader,

därifrån dock undantagna de hamnbyggnader, som af fiskehamnskommissionen föreslagits skola erhålla understöd allenast med visst belopp en gång för alla. Detta undantag synes oss vara nödigt, då de förslag, som härutinnan af kommissionen gjorts, icke af Kungl. Maj:t blifvit pröfvade. Gifvetvis vore för saken lyckligast, om hela detta föreslagna antal hamnbyggnader skulle kunna utföras på den af kommissionen för båda grupperna föreslagna korta tiden af 5 år, men af statsfinansiella skäl torde utförandet böra fördelas på längre tid. Vi tillåta oss föreslå 12 år.

Den möjligheten synes oss icke vara utesluten, att ett landsting icke befinnes vara villigt åtaga sig den i statsverkspropositionen fordrade ansvarsskyldigheten, men att vederbörande hushållningssällskap, någon bärkraftig kommun eller någon för ändamålet bildad förening skulle vilja ikläda sig ansvarsskyldighet, och torde detta då icke böra utgöra något hinder för den ifrågasatta statshjälpen, hvarje särskildt fall dock beroende på Kungl. Maj:ts pröfning.

I Kungl. Maj:ts förslag ingår den bestämmelsen, att samtliga från till ombyggnad eller förbättring föreslagna hamnar inflytande hamnumgälder skulle redovisas till statsverket. Det synes oss dock, som att undantag härutinnan skulle kunna göras för landsting, som afsäga sig rätten att utfå statsbidrag till framtida underhåll af ifrågavarande hamnar, och själft åtager sig att svara för detta underhåll.

Den af fiskehamnskommissionen beräknade anläggningskostnaden för af oss föreslagna hamnbyggnader torde i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag äfven böra höjas med en procent.»

Herr *Linders* m. fl. hafva såsom skäl för sin framställning anfört följande:

»I 1911 års statsverksproposition rörande reglering af nionde hufvudtiteln har Kungl. Maj:t under nr 58 till bestridande af kostnader för utförande af hamnbyggnader vid Träslöf och Glommen i Hallands län, Grundsund och Hönö-Klåfva i Göteborgs och Bohus län, Kivik i Kristianstads län samt Gislöf i Malmöhus län i hufvudsaklig öfverensstämmelse med af fiskehamnskommissionen uppgjorda planer äskat nödigt anslag. Det gäller här ett »kustförsvar» så behöfligt och berättigadt som något annat.

Då man genomläser fiskehamnskommissionens betydande berättelse, får man ett starkt intryck utaf, att här är om någonsin den snara hjälpen liktydig med dubbel hjälp. Behofven tala sålunda för de af kommissionen föreslagna och förordade hamnanläggningarnas

utförande inom en kortare tidrymd än hvad Kungl. Maj:ts (första) förslag jämte tillhörande handlingar vid innevarande riksdag gifva vid handen, men då det å andra sidan ej heller synes vara rättvist att, såsom på annat håll åsyftas, söka redan i år drifva fram beslut om ett ökadt antal hamnars påbörjande utan berättigad hänsyn till de olika ortsintressena, som dock kommissionens förslag inrymde, så torde emellertid skälen vara bärande nog för Riksdagen att på lämpligt sätt påskynda åtminstone de viktigare fiskehamnarnas iordningsställande, i den mån sådant kan ske utan förbigående af svenska entreprenörer och arbetare.»

Vidare har beträffande två särskilda hamnar anslagskraf framställts,

dels af herrar *H. Andersson* och *V. Rydén* i motion nr 149 inom Andra kammaren, däri hemställts, att Riksdagen ville besluta att till bestridande af kostnader för utförande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af kaptenen Einar Sahlén i juni 1905 upprättadt förslag och under villkor, som kunna varda bestämda för liknande andra anläggningar, af en hamnbyggnad i Östra Torp i Malmöhus län bevilja ett anslag af 100,000 kronor samt däraf på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 15,000 kronor,

dels ock i likalydande motioner, nr 58 i Första kammaren och nr 173 i Andra kammaren, af friherre *L. De Geer* m. fl. och herr *N. Åkesson* m. fl., hvilka yrkat, att Riksdagen måtte *antingen*, i enlighet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens den 18 december 1908 afgifna underdåniga förslag, för anläggning af en nödhamn i Torekow bevilja ett anslag af 566,300 kronor och däraf på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 180,000 kronor; *eller ock*, därest Riksdagen finner förslaget om nödhamnen icke komma till utförande, i underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t till nästa Riksdag afgifva förslag om anläggning af en fiskehamn i Torekow.

Herrar *Andersson* och *Rydén* anföra i sin motion följande:

»I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t under punkt 58 å nionde hufvudtiteln gjort framställning om ett anslag af 1,183,000 kronor — däraf för år 1912 ett belopp af 198,000 kronor — för byggande af fiskehamnar vid Träslöf och Glommen i Hallands län, Grundsund och Hönö-Klåfva i Göteborgs och Bohus län, Kivik i Kristianstads län och Gislöf i Malmöhus län. Anläggningskostnaden för sistnämnda hamn med den föreslagna en procents förhöjning beräknas till 175,740 kronor.

Med den kännedom om de lokala förhållandena å Skånes sydkust, vi äga, ha vi icke kunnat undgå att finna det i hög grad anmärknings-

värdt, att icke en annan planerad fiskehamn å Skånes sydkust före någon annan kommit i fråga till utförande. Vi syfta därvid på en hamnanläggning vid *Östra Torp*, beläget å kusten 13 km. öster om Trelleborg.

För ifrågavarande hamnanläggning tala en mängd skäl. Först och främst äro *kostnaderna* för en hamnanläggning där mycket *lägre än* för någon af de i Kungl. Maj:ts förslag upptagna. För något årtionde sedan gjordes å platsen i fråga betydande arbeten för anläggande af en hamn i och för det då bearbetade kalkbrottet i Östra Torp. Industrien måste emellertid på grund af ogynnsamma konjunkturer nedläggas, innan hamnen blef färdigbyggd. Men de utförda arbetena äro på intet sätt spolierade. En större basäng om cirka 8,000 kvadratmeter med ett djup af 3—4 meter finnes i land cirka 30—40 meter från hafsstranden. Genom denna landtungas genombrytande och uppmuddring af inseglingsrännan erhålles här en utmärkt fiskehamn. Nuvarande kaptenen i väg- och vattenbyggnadskåren Einar Sahlén uppgjorde år 1905 ett förslag till hamnens färdiggörande, hvilket då beräknades kosta 71,500 kronor. Äfven om sedan dess arbetspriserna stigit, är det uppenbart, att anläggningskostnaderna dock här bli mycket lägre än för någon af de föreslagna hamnarna. Jorden omkring den tilltänkta hamnanläggningen äges numera af Svenska Sockerfabriksaktiebolaget. Enligt oss lämnad uppgift har på sin tid dåvarande ägaren, Jordberga sockerbruk, lofvat att skänka mark och bassäng till en fiskehamn, och det torde därför kunna antagas, att den frågan utan svårighet ordnas äfven med den nuvarande ägaren.

Läget för den tilltänkta hamnen i Östra Torp är synnerligen gynnsamt. Dels är Östra Torp ändpunkten för järnvägen Börringe—Östra Torp, som förmedlar goda förbindelser med det skånska upplandet. Dels ligga i närheten af Östra Torp icke mindre än tre fisklägen, hvars befolkning får nytta af hamnen. Västerut ligger *Böste* fiskläge på ett afstånd af icke fullt 3 km., österut *Smyge* fiskläge på knappt 1 km:s afstånd och *Lilla Beddinge* knappt 5 km. från den föreslagna hamnplatsen. I Böste finnes nu enligt oss lämnade uppgifter 4 motorbåtar, 7 mindre båtar och 16 fiskare, i Smyge 5 motorbåtar, 11 mindre båtar och 18 fiskare, i Lilla Beddinge 6 motorbåtar, 1 segelstorbåt, 15 mindre båtar samt 26 fiskare. Tillsammans utgör antalet för dessa tre fisklägen alltså 15 motorbåtar, 1 segelstorbåt, 33 mindre fiskebåtar och 60 fiskare.

Som jämförelse kan meddelas, att vid Gislöfs fiskläge nu finnas 6 motorbåtar, 5 segelstorbåtar, 20 mindre fiskebåtar och 41 fiskare jämte ett 10-tal tillfällighetsfiskare.

Härtill kommer, att såväl Böste som Smyge och Lilla Beddinge äro mycket utsatta för verkningarna af storm och öppna hafvet. Under den svåra julstormen 1904 gingo ungefär hälften af båtarna vid Smyge och Lilla Beddinge fisklägen förlorade. Samma öde hade ock otvifvelaktigt öfvergått fiskarne vid Böste, om icke dessa just dagarna förut dragit upp båtarna för vintern. Våren 1909 lösslet sig en båt vid Böste under häftig storm och sönderslogs fullständigt. För några veckor sedan lösslets å samma plats en ny motorbåt, som otvifvelaktigt drabbats af samma öde, om den icke uppkastats i en tångbank, där den kunde bärgas.

Vid det västerut liggande Gislöf gick, enligt oss lämnade uppgifter, ingen enda båt förlorad under julstormen 1904. Måhända kan detta i något fall ha berott på att fiskarne i Gislöf haft sina båtar i den närbelägna Trelleborgs hamn, dit de äro hänvisade för afsättning af sin fångst, men i hvart fall träder skillnaden bjärt i ögonen.

De svåra sjöförhållandena vid de tre af oss omförmälda lägena ha vållat en bestämd tillbakagång i fisket, och fiskarebefolkningen känner sig, särskildt sedan den med stora uppoffringar skaffat sig dyrbara båtar, i hög grad otrygg. Det är därför vår bestämda uppfattning, att inrättandet af en fiskehamn i Östra Torp är ett lifsvillkor för fiskarebefolkningen vid dessa tre fisklägen, och att ifrågavarande hamnanläggning är den *mest behöfliga* och den, som kan göra mest nytta, af samtliga planerade fiskehamnar å Skånes sydkust.

Som en omständighet, hvilken ock kan ha sin betydelse för frågans bedömande, förtjänar vidare omnämnas, att hamnen vid Östra Torp blir belägen omedelbart invid Smyge fyr samt den nyinrättade stormvarnings- och mistsignalstationen därstädes.

Vikten och betydelsen af en fiskehamn i Östra Torp har ock förut erkänts af statsmakterna. År 1884 beviljades ett statsbidrag af 16,000 kronor för en hamnanläggning där. Kostnaderna beräknades till 26,000 kronor. Trots stora ansträngningar lyckades det icke för fiskarebefolkningen att hopbringa nödiga medel utöfver statsbidraget, som därför aldrig blef lyftadt.

Vi ha med denna motion icke velat förringa behofvet af en fiskehamn i Gislöf. (En felaktig uppgift har insmugit sig i fiskehamnskommissionens uppgifter angående folkmängden å Gislöfs läge, som uppgifves till 960 personer. Denna siffra afser tydligen *hela socknens* folkmängd, som den 31 december 1908 uppgick till 957. Socknen är en öfvervägande jordbrukaresocken med ett stationssamhälle. Fisklägets befolkning utgör endast en mindre del af socknens befolkning). Syftet

med denna motion har varit att påvisa, att vid sidan af en fiskehamn i Gislöf behofvet af en fiskehamn i Östra Torp är ännu större samt att den kan utföras billigare och bereda än större nytta.

Hvad kostnaderna beträffar, anslog kapten Sahlén dessa, som förut sagts, år 1905 till 71,500 kronor, medan fiskehamnskommissionen utan närmare angifvande af skäl beräknat dem till 125,000 kronor. Då kapten Sahlén uppgjort detaljerade kostnadsberäkningar — hvilka jämte kartor och ritningar skola tillhandahållas vederbörande utskott — synes som om, äfven med riklig beräkning af arbetskostnadernas stegring sedan år 1905, ett belopp af 100,000 kronor skulle vara fullt tillräckligt för anläggningen i fråga.

Som villkor för anslagets erhållande torde böra uppställas, att nödig mark för hamnanläggningen m. m. utan kostnad för kronan upplåtes».

Vid motionen har fogats ett i juni månad år 1905 af dåvarande löjtnanten vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen Einar Sahlén afgifvet betänkande med förslag till anläggning af hamn vid Smyge huk, i afseende hvarå utskottet tillåter sig att hänvisa till motionen.

Slutligen hafva friherre *De Geer* m. fl. och herr *Åkesson* m. fl. till stöd för sina motioner anfört följande:

»År 1900 ingafs till Kungl. Maj:t af innevånare i Torekow en underdånig ansökan, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning och undersökning rörande behöfligheten af en nödhamn i Torekow. På grund af denna ansökan, som understöddes af petitioner från ett stort antal sjöfarande och fiskare vid västkusten, blef en med statsmedel bekostad undersökning verkställd och förslag till nödhamn upprättadt, slutande med ett kostnadsbelopp af 400,800 kronor.

Detta förslag undergick sedan granskning af lotsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och sedan åtskilliga förändringar i byggnadsplanen vidtagits, hemställde sistnämnda styrelse i underdånigt utlåtande den 29 december 1906, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen dels att för hamnbyggnaden bevilja ett anslag utan återbetalningsskyldighet af 419,000 kronor att under åren 1908—1910 utgå med en tredjedel för hvartdera året, dels ock att i vissa arbeten, i hvilka Torekows kommun borde deltaga, bevilja ett belopp af 42,600 kronor, motsvarande två tredjedelar af den beräknade kostnaden för dessa arbeten.

Handlingarna i ärendet öfverlämnades sedermera till fiskehamnskommissionen, som däruti afgaf ett särskildt, den 26 och 29 februari 1908 dagtecknadt, utlåtande.

Kommissionen, som betecknar den föreslagna hamnen som en »fiske- och nödhamn», anför beträffande densamma bland annat följande: »Torekows betydelse såsom fiskehamn är visserligen för närvarande mycket liten, men dess utmärkta, långt ut till sjöss, framskjutna läge och dess många naturliga förutsättningar för anläggning af en nödhamn göra, att dess betydelse i sådant hänseende, om en lämplig dylik blir utförd, utan tvifvel skulle blifva mycket stor. Detta gäller icke allenast den fiskareflotta, som vissa årstider brukar uppehålla sig mellan Anholt och svenska kusten och hvilken vid en hastigt påkommande västlig eller nordvästlig storm måste länsa undan ända ned till Öresund och därunder riskera att utanför Kullen bli nedbruten af den våldsamma sjö, som där vid dylika tillfällen faller, eller också vid sydgående mötes af en svår sydlig eller sydväst storm och då nödgas vända och söka nödhamn i Halmstad eller Varberg, utan äfven för kustfartyg och ångbåtar, som passera här på ut- eller ingående från eller till Öresund.»

Med hänsyn därtill att såväl fiskebåtar som kustfartyg under senare år byggts med allt större dimensioner samt att ett solidare byggnadssätt dessutom ansågs önskligt, fann kommissionen en del ändringar i förslaget af nöden och lät fördenskull utarbeta ett nytt kostnadsförslag, uppgående till ett belopp af 570,000 kronor.

Efter redogörelse för detta förslag yttrar kommissionen vidare:

»Genom alla de yttranden, som hittills blifvit afgifna af myndigheterna och enskilda personer samt af västkustbefolkningen, framgår det otvetydigt, att intresset för en nödhamn vid Torekow är allmänt, och får fiskehamnskommissionen äfven för sin del vitsorda såväl behofvet af en sådan hamn som att Torekow framför andra platser såväl i afseende å läge som naturliga förutsättningar i öfrigt väl lämpar sig för anläggande af en nödhamn för södra Kattegatt, och skulle denna hamn äfven kunna komma att få en stor betydelse för fisket, om och när orten erhåller järnvägsförbindelse med västkustbanan. Med full öfvertygelse om att en dylik järnvägsförbindelse kan bringas till stånd, får kommissionen — som visserligen till fullo inser, att kostnaden för hamnanläggningen blir mycket stor i förhållande till den rörelse, som åtminstone att börja med där kan påräknas — likväl och med tanke på att anläggningens värde såsom *nödhamn* ej lärer kunna eller böra i penningar beräknas utan tvekan för sin del förorda hamnens byggande på statens bekostnad.»

Öfver fiskehamnskommissionens förslag afgaf väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 18 december 1908 infordradt underdånigt utlåtande,

däri styrelsen med förordande af nödhamnens anläggning hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för anläggning af en nödhamn i Torekow på extra stat bevilja ett anslag af 566,300 kronor, däraf för år 1910 180,000 kronor, och förmälde styrelsen sig vilja därefter i och för anläggning af fiskehamn — som skulle anordnas innanför den egentliga nödhamnen — inkomma med underdånig framställning om anslag utan återbetalningsskyldighet från hamn- och brobyggnadsfonden till belopp af två tredjedelar af för samma anläggning beräknad kostnad.

Förslaget har sedermera varit remitteradt till landstingen i västkustlänen för att utröna, om bidrag till kostnaden kunde från dessa landsting påräknas. Nekande svar torde emellertid hafva ingått från samtliga dessa landsting, och därmed tyckes hela förslaget hafva blifvit helt och hållet lagdt å sido. Åtminstone beröres detsamma icke alls i den del af den kungl. statsverkspropositionen, som behandlar fiskehamnsfrågan, och fiskehamnskommissionens särskilda utlåtande angående hamnen i Torekow har icke ens blifvit tryckt i sammanhang med kommissionens i dagarne till Riksdagens ledamöter utdelade hufvudbetänkande, oaktadt i detta betänkande sid. 178 framhålles, att kommissionen ansåge, att den ifrågasatta anläggningen vid Torekow, därest den skulle komma till utförande, borde utföras snarast möjligt.

Om det nu är meningen, att staten på allvar skall gripa sig an med afhjälpande af det i bristen på lämpliga fiskehamnar eller andra hamnar bestående missförhållande, som för att citera orden i statsverkspropositionen (9:de hufvudtiteln sid. 334) *på ett betänkligt sätt verkat hämmande på utvecklingen af en synnerligen viktig gren af landets fiskerinäring,* så synes det oss, som det af fiskehamnskommissionen så varmt förordade förslaget om fiske- och nödhamnen i Torekow nu borde göras till föremål för Riksdagens pröfning. Är denna hamn af den stora betydelse, kommissionen anser, bör den väl — efter elfva års utredningar — nu med det snaraste byggas. Pröfvar Riksdagen densamma icke vara af sådan betydelse, då bör förslaget definitivt förkastas, så att icke frågan om anläggande af endast en för Torekow och kusten därintill afsedd fiskehamn på obestämd tid undanskjutes.

Huruvida en nödhamn vid Torekow bör byggas, tilltro vi oss icke att afgöra, men efter allt som under den verkställda utredningen härom anförts och då, enligt hvad det uppgifves, fisket mer och mer drager sig till den södra delen af Kattegat, förefaller det, som förslaget icke minst för den så betydande bohuslänska fiskeflottans skull vore förtjänt af en sorgfällig pröfning.

Hvad vi däremot med bestämdhet våga påstå det är, att om nödhamnsförslaget ej kommer till utförande, så bör något göras för att skaffa Torekow en tillfredsställande fiskehamn. Den hamn, som nu finnes vid Torekow, är så liten, att den vanligen är öfverfull af fiskebåtar och mindre kustfartyg, och vid hårdt väder mötas nästan alltid de farkoster, som där vilja söka skydd af en öfver hamnen hissad signal, som ger tillkänna att allt utrymme är upptaget.

Att under sådana förhållanden fisket vid Torekow, trots detta fiskeläges för fiske i öppna hafvet synnerligen fördelaktiga belägenhet, icke kunnat nå den utveckling, det bort få, ligger i öppen dag. Befolkningen i orten begär icke bättre än att skaffa tidsenliga fiskefartyg, men så länge icke tillräckligt hamnutrymme finnes, är risken för stor, och de unga männen utvandra i stället eller gå till sjöss.

Med denna motion ha vi alltså afsett att bringa Torekows hamnfråga under Riksdagens pröfning.»

Utskottet.

I likhet med departementschefen och de i ärendet hörda myndigheterna är utskottet lifligt öfvertygadt därom, att tillgången på väl byggda och lämpligt belägna fiskehamnar är en nödvändig förutsättning för ett lönande hafsfiske. Såsom förut vid flere tillfällen inom Riksdagen framhållits lämna emellertid våra kuster mycket öfrigt att önska i nämnda afseende. Det ligger därför stor vikt uppå, att åtgärder snarast vidtagas för att åstadkomma en förändring i nämnda förhållande till det bättre. Och då erfarenheten af de från statens sida redan vidtagna åtgärderna i sådant syfte torde få anses hafva ådagalagt, att den hittills i allmänhet för statens medverkan till hamnanläggningar uppställda fordran på ekonomisk medverkan jämväl från vederbörande enskildes eller kommuns sida nästan omöjliggjort eller åtminstone i hög grad hämmat en allmännare utveckling af fiskehamnsväsendet, synes för sakens vidare framförande icke återstå annat, än att staten i afsevärd utsträckning på ett mera omedelbart sätt själf tar densamma om hand; och synes därvid fiskehamnskommissionens förslag lämpligen kunna följas, såväl i hvad det afser den allmänna planen — särskildt ordningsföljden de särskilda hamnföretagen emellan — för kusternas förseende med fiskehamnar som ock beträffande de särskilda hamnarnas inrättande.

Kungl. Maj:t har nu ifrågasatt att till en början beslut skulle fattas om utförandet af de sex fiskehamnar, som kommissionen ansett vara mest af behofvet påkallade. Af enskilda motionärer har däremot

föreslagits, att redan nu beslut skulle fattas om utförandet af samtliga de af kommissionen till utförande i första hand förordade hamnarna, som skulle helt och hållet af staten bekostas, hvarjämte tillika framställning föreligger i syfte, att utförandet af samtliga dessa hamnar, således jämväl de i afseende å hvilka statens understöd skulle inskränkas till ett bestämdt anslag en gång för alla, skulle påskyndas. Enligt hvad kommissionens utredning gifver vid handen, synes stor benägenhet förefinnas hos fiskarebefolkningen rundt våra kuster att anskaffa båtar och redskap för det i vida högre grad än det nu företrädesvis idkade strandfisket inkomstbringande hafsfisket, och det tyckes endast vara bristen å lämpliga hamnar som därvidlag verkar återhållande. I fråga om anläggandet af fiskehamnar gäller alltså bokstafligen, att tid är pengar; och har utskottet därför funnit sig böra biträda motionärernas framställningar i förevarande afseenden. Vid bifall härtill skulle alltså erfordras ett anslag — beräknadt på sätt af såväl Kungl. Maj:t som motionärerna ifrågasatts, d. v. s. de af kommissionen beräknade kostnaderna med tillägg af en procent däraf för täckande af vissa utgifter för förberedande arbeten, mot hvilken beräkningsgrund utskottet ej haft något att erinra — af i rundt tal 2,788,000 kronor, hvaraf för nästa år skulle vid antagandet af den af motionärerna förslagsvis beräknade tid för arbetenas utförande af 12 år, erfordras ett belopp, likaledes i afrundadt tal, af 232,000 kronor.

Hvad härefter beträffar den ifrågasatta hamnen vid Östra Torp, så synes densamma, att döma såväl af hvad vederbörande motionärer som ock af hvad fiskehamnskommissionen (sid. 165 i dess tryckta betänkande) därom anfört, onekligen vara af stor betydelse för traktens fiske, hvadan utskottet för sin del ej kunnat annat än ställa sig välvilligt gent emot förslaget om hamnens anläggande. Som emellertid dels fiskehamnskommissionen, ehuru densamma förordat statsunderstöd till anläggningen, dock ej ansett den så af behofvet påkallad, att den gifvit densamma plats bland de förut omförmälda af kommissionen till utförande i första och andra hand förordade 79 hamnföretagen, dels ock ovisshet synes råda i fråga om kostnaderna för hamnens iordningställande, ity att desamma af fiskehamnskommissionen beräknats till minst 125,000 kronor, under det att den af motionärerna åberopade kostnadsberäkningen därför upptager endast 71,500 kronor, hvilket belopp motionärerna dock ansett böra höjas till 100,000 kronor, finner utskottet sig ej kunna tillstyrka Riksdagen att anslå medel till hamnens anläggande, förrän fullständig utredning blifvit förebragt ej mindre

om det gagn, som af hamnen kan väntas för fisket och i öfrigt, än äfven om kostnaderna för hamnens byggande.

Vidkommande slutligen frågan om en nöd- eller fiskehamn i Torekow torde därom gälla i tillämpliga delar hvad ofvan sagts om hamnanläggning i Östra Torp. Utskottet delar alltså motionärernas mening om önskvärdheten af att hamnen kommer till stånd, men anser sig ej kunna förorda beviljandet af medel för ändamålet förr än på vederbörlig utredning grundadt förslag i ämnet af Kungl. Maj:t förelagts Riksdagen.

Beträffande härefter villkoren för anvisande af medel för ifrågavarande ändamål har Kungl. Maj:t i enlighet med departementschefens ofvan angifna uppfattning föreslagit, att i sådant afseende skulle gälla bland annat, att vederbörande landsting åtagit sig ansvaret för det framtida underhållet af hamnanläggning, under det att uti två af motionerna i ämnet ifrågasatts, att jämväl hushållningssällskap, kommun eller för ändamålet särskildt bildad förening skulle kunna ikläda sig sådant ansvar. Hvad landstingen angår hafva dessa hittills såsom förut nämnts ådagalagt en synnerlig obenägenhet att åtaga sig hamnunderhållet. Visserligen skulle den hufvudsakligaste och mest berättigade anledningen till denna obenägenhet i afsevärd mån aflägsnas om, såsom meningen vore, statsmedel för ändamålet ställdes till landstingens förfogande. Då emellertid inom de särskilda landstingen intresset för fiskerinäringen i allmänhet torde vara tämligen svagt representeradt, skulle dock utan tvifvel hos landstingen alltjämt förefinnas obenägenhet att åtaga sig det för en institution sådan som landstinget onekligen ganska besvärliga bestyret med hamnarnas underhåll — en obenägenhet som, om ansvaret för underhållet kunde läggas jämväl på hushållningssällskap, vederbörande primärkommun eller förening, allt för lätt kunde locka till ansvarets öfverskjutande å annan underhållsberättigad. — Enligt utskottets öfvertygelse skulle sålunda det ifrågasatta villkoret om hamnunderhållets öfvertagande af landsting eller annan i sådant afseende föreslagen korporation lätt kunna utgöra ett hinder för förverkligandet af ett än så behöfligt hamnföretag. Vidare skulle för landsting och hushållningssällskap och i än högre grad för primärkommun och förening möta stora svårigheter att städse disponera full sakkunskap för hamnarnas tillsyn och underhållsarbetenas utförande. Med afseende å nämnda förhållanden har utskottet därför icke kunnat finna annat, än att frågan om nu ifrågavarande hamnanläggningars underhåll skulle lämpligast ordnas på sätt fiskehamnskommissionen föreslagit, d. v. s. att staten själf, som i väg- och vattenbyggnads-

styrelsen har fullt sakkunnigt och därför särskildt lämpadt organ, öfvertager underhållet af de hamnar staten låter bygga. Genom en sådan anordning skulle ock undvikas det osäkerhetstillstånd i afseende å hamnunderhållet, som utan tvifvel skulle blifva en följd af den i Kungl. Maj:ts förslag förutsatta uppdelning af underhållet mellan landsting och staten, då nämligen landstinget skulle svara för det under normala förhållanden förekommande hamnunderhållet medan sådana större underhållsarbeten, som äro att likställa med ombyggnad, skulle drabba kronan. Från kostnadssynpunkt torde ej heller några betänkligheter möta mot statens öfvertagande af hamnunderhållet i dess helhet, då de efter underhållskostnadernas storlek beräknade hamnumgälderna skulle tillfalla kronan och därvid under de första åren af hamnarnas tillvaro med deras då gifvetvis tämligen ringa underhållskostnader en rätt afsevärd fond skulle kunna bildas att användas för framtida drygare underhållskostnader.

På grund af hvad sålunda anförts och då utskottet i öfrigt icke haft något att erinra, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må

I. i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande förslag och de i ämnet väckta motionerna, nr 18 i Första och nr 70 i Andra kammaren, till *bestridande af kostnader för utförande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af fiskehamnskommissionen uppgjorda planer af hamnbyggnader vid Träslöf, Glommen, Grundsund, Kivik, Hönö-Klåfva, Gislöf, Grönhögen, Hellevik, Nogersund, Herrevik, Smögenholmarna, Värskär, Byxelkrok, Gäddbäcksund, Stenshamn, Bergö, Fågelsund, Sanna (å Bremön), Lutterhorn, Kapelludden, Grisslan, Stendörren, Långö (vid Säfsundet) och Bokö* bevilja ett anslag af 2,788,000 kronor samt däraf på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 232,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna godt meddela, för ifrågavarande ändamål användas under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre af själfva området för hamnarne än äfven af det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som är afsedd att i hamnarna bedrifvas, bör för det gemensamma behofvet afsöndras;

II. i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla

a) i anledning af motionen nr 177 i Andra kammaren, om framläggande, i mån som förhållandena det möjliggöra och den af fiskehamnskommissionen föreslagna ordning för hamnföretagens utförande ej rubbas, af förslag till utförande af de under mom. I ej nämnda, af fiskehamnskommissionen till utförande i första hand förordade hamnföretag;

b) i anledning af motionen nr 149 i Andra kammaren, att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning måtte för Riksdagen framlägga förslag om anläggande af en fiskehamn i Östra Torp; samt

c) i anledning af motionerna nr 58 i Första och 173 i Andra kammaren, att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande i hvad afseende en hamnanläggning vid Torekow må vara erforderlig samt därefter snarast möjligt förelägga Riksdagen förslag i ämnet.

Den hydrografiska undersökningen af Sveriges färskvatten.

Hydrografiska undersökningen af Sveriges färskvatten.

[59.]

62:o) Under punkt 59 har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för uppehållande under år 1912 af verksamheten vid den hydrografiska byrån med under densamma omedelbart lydande observationsstationer på extra stat för samma år anvisa ett anslag af 50,000 kronor samt att för verkställande under år 1912 af hydrogeologiska specialundersökningar på extra stat för samma år anvisa ett anslag af 3,000 kronor, eller tillhopa 53,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 348—352 i statsrådsprotokollet.

Med erinran om Riksdagens vid behandlingen af statsverkspropositionen i hvad densamma afser utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel fattade beslut angående det i statsrådsprotollet omförmälda anslaget till de meteorologiska observationerna får utskottet hemställa,

att Riksdagen i likhet med hvad för innevarande år skett, må,

a) för uppehållande under år 1912 af verksamheten vid *hydrografiska byrån med under densamma omedelbart lydande observationsstationer* på extra stat för samma år anvisa ett anslag af 50,000 kronor; samt

b) för verkställande under år 1912 af *hydrogeologiska specialundersökningar* på extra stat för samma år anvisa ett anslag af 3,000 kronor;

eller tillhopa 53,000 kronor.

Skogsinstitutet.

Extra lärarkrafter vid skogsinstitutet. [60.]

63:o) I anslutning till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställer utskottet vidare,

att Riksdagen, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1909—1911 ägt rum, må till anställande af *extra lärarkrafter vid skogsinstitutet,* på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 8,000 kronor.

Landtmäteristaten.

Distriktslandtmätares tjänsteresor. [61.]

64:o) Vidare har Kungl. Maj:t under punkt 61 föreslagit Riksdagen att till bestridande af kostnaderna för vissa af distriktslandtmätare företagna tjänsteresor å extra stat för år 1912 anvisa ett förslagsanslag å 30,000 kronor.

I samband med antagandet af ny aflöningsstat för landtmäteristaten i orterna beviljade Riksdagen år 1909 å extra stat för år 1910 ett förslagsanslag å 30,000 kronor till bestridande af kostnaderna för vissa af distriktslandtmätare företagna tjänsteresor, och enahanda belopp har af Riksdagen för ändamålet beviljats för innevarande år. Gifvetvis erfordras jämväl för år 1912 anslag för samma ändamål. På grund häraf och då den nya organisationen af landtmäteristaten endast under ett år varit gällande, och vidare erfarenhet följaktligen ännu icke kunnat vinnas rörande det för dylika resors bekostande erforderliga anslagets storlek, hemställer utskottet,

att Riksdagen må, i likhet med hvad för hvartdera året 1910 och 1911 ägt rum, *till bestridande af kostnaderna för vissa af distriktslandtmätare företagna tjänsteresor,* å extra stat för år 1912 anvisa ett förslagsanslag å 30,000 kronor.

65:o) Med anledning af Kungl. Maj:ts därom under punkten 62 af förevarande hufvudtitel gjorda framställning och under erinran, att nu ifrågavarande anslagskraf står i öfverensstämmelse med den af nästlidet års Riksdag pröfvade planen för landtmäteriundervisningens ordnande, hemställer utskottet, *Landtmäteriundervisningen.* [62.]

att Riksdagen må på extra stat för år 1912 till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag af 34,300 kronor att användas till *landtmäteriundervisningens ordnande och bedrifvande* under läsåret 1911—1912 i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af landtmäteristyrelsen den 6 november 1909 framställda, i statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för den 8 april 1910 närmare angifna förslag, med rätt för Kungl. Maj:t att utaf sagda belopp under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis för ändamålet utanordna erforderligt belopp.

66:o) Kungl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att å extra stat för år 1912 anvisa till utvidgning m. fl. arbeten vid landtmäterikontoren i Malmöhus län 11,500 kronor, i Örebro län 22,000 kronor och i Norrbottens län 9,000 kronor eller sammanlagdt 42,500 kronor. *Utvidgning af landtmäterikontoren i vissa län.* [63.]

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 354—369 i statsrådsprotokollet.

Denna framställning afser att åt nämnda landtmäterikontor, hvilka synas vara i synnerligt behof däraf, bereda tillfredsställande lokaler, i hvilka kartor och andra arkivalier kunna på ett för deras framtida bibehållande i godt skick fullt betryggande sätt förvaras, och där tillräckliga utrymmen må erhållas för det arbete som där bedrifves, hvilket genom omorganisationen af förste landtmätartjänsterna och uppläggandet af jordregistret framdeles torde komma att vinna betydligt ökad omfattning.

Då enligt hvad utredningen gifver vid handen ifrågavarande åtgärder synas vara af omständigheterna påkallade, får utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot de därför beräknade kostnaderna, hemställa,

att Riksdagen må å extra stat för år 1912 anvisa *till utvidgning m. fl. arbeten vid landtmäterikontoren i Malmöhus län 11,500 kronor, i Örebro län 22,000*

kronor och i Norrbottens län 9,000 kronor eller sammanlagdt 42,500 kronor.

Reparation och renovation af kartor i länens landtmäterikontor. [64.]

67:o) Än ytterligare har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till reparation och renovation af kartor i landtmäterikontoren i länen bevilja å extra stat för år 1912 ett anslag af 30,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att däraf under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna hvad som må finnas erforderligt.

Med hänvisning till den i ärendet förebragta utredningen (sid. 369—375 i statsrådsprotokollet), af hvilken torde på öfvertygande sätt ådagaläggas, att de ifrågasatta arbetena å det i landtmäterikontoren i länen förvarade kartmaterialet äro för detsammas bibehållande oundgängligen nödvändiga samt att de därför nödiga kostnaderna, hvilka, i den mån de hittills förekommit, gäldats af vederbörande hufvudtitels expensanslag eller besparingar, icke vidare kunna i anseende till deras storlek därifrån bestridas, får utskottet under uttalande af sin förväntan, att ifrågavarande i flere afseenden synnerligen betydelsefulla kartmaterial för framtiden ägnas bästa möjliga omvårdnad, hemställa,

att Riksdagen må *till reparation och renovation af kartor i landtmäterikontoren i länen* bevilja å extra stat för år 1912 ett anslag af 30,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att däraf under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna hvad som må finnas erforderligt.

Rikets allmänna kartverk.

Rikets allmänna kartverk. [65—68.]

68:o) Vidare har Kungl. Maj:t under punkterna 65—68 föreslagit Riksdagen

dels att för anställande af ökad civil personal vid rikets allmänna kartverk, namngranskning m. m. på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 22,100 kronor,

dels att för höjning af arfvodena åt de vid det ekonomiska kartverket anställda kvinnliga ritare och ritbiträden på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 1,000 kronor, att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande för ändamålet användas,

dels att för anställande af ökad personal m. m. vid rikets all-

männa kartverks geodetiska afdelning på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 25,950 kronor,

dels ock att för anskaffande af instrument och inventarier vid samma afdelning på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 16,150 kronor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för framställningen, tillåter sig utskottet att hänvisa till statsrådsprotokollet, sid. 376—378.

Hvad sålunda för allmänna kartverket å extra stat äskats för nästa år skiljer sig från hvad för innevarande år beviljats därutinnan, att förstnämnda anslag höjts från 21,600 kronor med 500 kronor till 22,100 kronor och sistnämnda anslag från 2,700 kronor till 16,150 kronor. Ökningen af det förstnämnda anslaget har sin grund däri, att en af de topografer, hvilkas aflöning utgår från detta anslag, bör beräknas med år 1912 blifva berättigad att komma i åtnjutande af ålderstillägg. Beträffande anslaget för anskaffande af instrument och inventarier vid kartverkets geodetiska afdelning står detta i full öfverensstämmelse med den af kartverkskommissionen uppgjorda, 1909 års Riksdag delgifna och af Riksdagen utan erinran lämnade planen för sådan anskaffning.

Då utskottet icke funnit något att erinra i afseende å de under förevarande punkter af statsverkspropositionen begärda anslagen, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må på extra stat för år 1912 anvisa

a) *för anställande af ökad civil personal vid rikets allmänna kartverk, namngranskning m. m.* ett anslag af 22,100 kronor;

b) *för höjning af arfvodena åt de vid det ekonomiska kartverket anställda kvinnliga ritare och ritbiträden* ett anslag af 1,000 kronor, att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande för ändamålet användas;

c) *för anställande af ökad personal m. m. vid rikets allmänna kartverks geodetiska afdelning* ett anslag af 25,950 kronor; samt

d) *för anskaffande af instrument och inventarier vid samma afdelning* ett anslag af 16,150 kronor.

Sveriges geologiska undersökning.

Anslag till fältarbeten och tryckning. [69.]

69:o) På grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen, i likhet med hvad som skett för hvartdera året 1910 och 1911, må, till bestridande af kostnaderna under år 1912 *för Sveriges geologiska undersöknings fältarbeten och för utgifvande af de på nämnda institutions undersökningar grundade kartor, afhandlingar och uppsatser*, på extra stat för samma år bevilja ett anslag af 36,000 kronor.

Nybyggnad för Sveriges geologiska undersökning. [70.]

70:o) Under erinran, att 1908 års Riksdag på framställning af Kungl. Maj:t till verkställande af nybyggnad för Sveriges geologiska undersökning beviljat ett belopp af 580,610 kronor samt att Riksdagen däraf anvisat å extra stat för år 1909 ett belopp af 100,000 kronor, för år 1910 ett belopp af 167,000 och för år 1911 ett belopp af 134,000 kronor, får utskottet på grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och med hänvisning till hvad statsrådsprotokollet innehåller i ämnet (sid. 379 och 380), hemställa,

att Riksdagen må af det utaf 1908 års Riksdag beviljade anslaget å 580,610 kronor *för verkställande af nybyggnad för Sveriges geologiska undersökning* å extra stat för 1912 anvisa ett belopp af 55,500 kronor.

Vägunderhållet på landet.

Kostnad för vägdelningar. [71.]

71:o) På grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen må på extra stat för år 1912 anvisa, för *bestridande af statsverkets andel i kostnaden för vägdelningar,* såsom förslagsanslag 35,000 kronor.

72:o) Vidare har Kungl. Maj:t under punkten 72 föreslagit Riksdagen att, i likhet med hvad som ägt rum för hvart och ett af åren 1907—1911, till understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt på extra stat för år 1912 anvisa 150,000 kronor.

Särskildt understöd till synnerligt betungade väghållningsdistrikt.

[72.]

Motion.

I en inom Andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 265, hvilken utskottet i detta sammanhang förehaft till behandling, hafva herrar *L. Lundström* och *L. J. Carlsson* i Malmberget hemställt, att Riksdagen måtte besluta på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 300,000 kronor att utgå som understöd till synnerligt betungade väghållningsdistrikt efter förut stadgade grunder.

Till stöd härför hafva motionärerna anfört följande:

»Uti lag angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 § 60 sådan den lyder från ingången af år 1907 stadgas, att af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja lämnas tre tjugondelar af statsmedel. Samma paragraf innehåller omedelbart därefter: 'Därutöfver må väghållningsdistrikt, som äro synnerligt betungade, kunna efter Kungl. Maj:ts pröfning af staten erhålla särskildt understöd i den mån medel, som för ändamålet må vara anslagna därtill, lämna tillgång.'

På grund däraf har Riksdagen till understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt för hvartdera af åren 1907—1911 på extra stat anvisat ett belopp af 150,000 kronor.

Uti årets statsverksproposition nionde hufvudtiteln punkt 72 föreslår Kungl. Maj:t, att Riksdagen till samma ändamål för år 1912 må anvisa 150,000 kronor.

Att väghållningsbesväret är en skattebörda som trycker vissa väghållningsdistrikt synnerligen hårdt, och att vägskatten verkar ytterst ojämnt, därom blir man fullt öfvertygad vid studiet af statistiken angående allmänna väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Många olika förslag till utjämning af vägskattetungan hafva ock inom Riksdagen blifvit framställda, senast vid föregående riksdag förelågo flera motioner i ämnet, utan att dock vinna Riksdagens bifall.

Vid jordbruksutskottets förberedande behandling af en af dessa motioner yttrade utskottet: 'Bästa sättet att vinna den utjämning af vägtungan, som motionären åsyftar, synes för den skull vara att såsom hittills lämna statsbidrag till allt sommarvägsunderhåll och särskildt anslag till de mest betungade väghållningsdistrikten.'

Vi äro öfvertygade om, att denna utskottets anvisning är genaste

vägen att afhjälpa de största ojämnheterna, men om så skall kunna ske i någon större utsträckning är det äskade anslaget 150,000 kronor alldeles otillräckligt.»

Utskottet.

Till en början tillåter sig utskottet att på grund af införskaffade uppgifter beträffande ifrågavarande anslag meddela följande tablå:

	Antalet väghållningsdistrikt, som sökt	erhållit bidrag	Sammanlagda beloppet af beviljade bidrag
1907	20	15	145,000: —
1908	23	18	150,000: —
1909	22	19	150,000: —
1910	24	23	150,000: —

I fråga om beloppet af de sökta bidragen är utskottet icke i tillfälle att meddela några upplysningar af betydelse i förevarande afseende, enär sökandena i regel ej angifvit storleken af sökt bidrag.

Af ofvanstående tablå framgår, att år 1907 hela anslaget icke disponerades, ehuru skillnaden mellan antalet af dem som sökt och dem som erhållit bidrag då var störst, samt att därefter nämnda skillnad alltmer minskats. Med afseende härå och då departementschefen beträffande ifrågavarande anslag till statsrådsprotokollet, sid. 381, yttrat, att anslaget fortfarande vore för det därmed afsedda ändamålet behöfligt och att någon anledning till förändring i dess belopp för närvarande icke syntes föreligga, hemställer utskottet,

att Riksdagen med afslag å ifrågavarande motion må, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1907—1911 skett, till *understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt*, på extra stat för år 1912 anvisa 150,000 kronor.

Förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen. [73.]

73:o) Kungl. Maj:t har under punkt 73 föreslagit Riksdagen att dels på extra stat för år 1912 till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag af 85,000 kronor, att användas till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen, dels ock medgifva, att hvad vid utgången af år 1911 möjligen icke blifvit användt af tidigare för ändamålet beviljade anslag må under år 1912 användas för enahanda ändamål.

Beträffande departementschefens framställning i ärendet tillåter sig utskottet att hänvisa till sid. 381—385 uti förevarande statsrådsprotokoll.

För ifrågavarande ändamål har Riksdagen å extra stat för hvarje år från och med år 1898 beviljat anslag, hvilka utgått för år

1898	med	kronor	50,000
1899	,,	,,	50,000
1900	,,	,,	50,000
1901	,,	,,	100,000
1902	,,	,,	75,000
1903	,,	,,	50,000
1904	,,	,,	40,000
1905	,,	,,	45,000
1906	,,	,,	45,000
1907	,,	,,	60,000
1908	,,	,,	70,000
1909	,,	,,	70,000
1910	,,	,,	95,000
1911	,,	,,	120,000

Omfattningen af den verksamhet mot tuberkulosen hos nötkreaturen, som med anlitande af ifrågavarande anslag hittills utöfvats, framgår af följande i statsrådsprotokollet intagna tabell.

Å r	Sammanlagda antalet undersökta djur.	För första gången pröfvade besättningar.			Antal besättningar reaktionsfria vid första undersökningen.	Ompröfvade besättningar.		
		Antal.	Antal djur inom dessa.	% reagerande af djuren.		Antal.	Antal djur inom dessa.	% reagerande af djuren.
15/10 1897—1898	63,374	1,651	48,677	31.7	570	130	6,970	9.3
1899	53,601	1,325	37,994	27.5	532	246	13,150	7.1
1900	68,615	1,528	43,988	31.4	574	479	22,113	5.8
1901	65,682	1,391	34,595	35.4	537	602	27,016	5.8
1902	56,613	997	23,259	30.0	445	665	29,451	4.8
1903	58,768	895	19,253	29.4	387	740	34,473	5.4
1904	61,801	914	19,049	27.0	417	812	36,197	4.7
1905	70,051	1,143	23,360	28.7	565	896	40,033	4.9
1906	67,642	936	18,576	29.7	470	962	42,567	3.5
1907	70,935	880	17,860	26.9	447	1,020	46,838	3.2
1908	80,228	1,068	19,761	22.6	583	1,173	53,194	3.1
1909	93,923	1,442	25,758	26.2	796	1,390	60,872	3.6
1910 1/9	65,035	883	14,698	21.8	481	1,043	43,337	3.3
Summa	876,268	15,053	346,828	—	6,804	—	—	—

Då verksamheten för bekämpande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen sålunda synes hafva fortgått och utvidgats med alltjämt gynnsamt resultat, torde det vara af stor vikt att tillräckliga medel finnas tillgängliga för fortsatt främjande af detta arbete. Och som utskottet icke haft något att erinra emot beloppet af det för ändamålet äskade anslaget eller i öfrigt, hemställer utskottet,

att Riksdagen må

a) på extra stat för år 1912 till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag af 85,000 kronor, att användas till *förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen,* samt

b) medgifva, att hvad vid utgången af år 1911 möjligen icke blifvit användt af tidigare för ändamålet beviljade anslag må under år 1912 användas för enahanda ändamål.

Allmänna arbeten af beskaffenhet att deras utförande kontrolleras af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Norrländska afdikningsanslaget. Allmänna frostminskningsanslaget. [74—75.]

74:o) Vidare har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att

dels på extra stat för år 1912 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning norrländska afdikningsanslaget, till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af myrutdikningar och vattenaftappningar inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling af till åker eller äng lämplig jord eller minskning af frostländighet för närliggande bygd, ett belopp af 800,000 kronor;

dels på extra stat för år 1912 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning allmänna frostminskningsanslaget, till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar inom öfriga delen af riket, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd, ett belopp af 150,000 kronor;

dels ock besluta sådan ändring i villkoren för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från norrländska afdikningsanslaget, att bidraget för hvarje företag må bestämmas till högst en tredjedel af beräknade kostnaden.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas till statsrådsprotokollet sid. 385—392.

Från och med år 1906 hafva, i stället för det förut i regel årligen beviljade anslaget till »understödjande medelst anslag utan återbetalningsskyldighet af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål vore att minska frostländigheten för närliggande bygd», af Riksdagen för nu ifrågavarande ändamål anvisats två särskilda anslag, det ena under benämning »norrländska afdikningsanslaget» och det andra under namn af »allmänna frostminskningsanslaget». Förstnämnda anslag utgick för år 1907 med ett belopp af 500,000 kronor, men har för åren 1908, 1909, 1910 och 1911 beviljats med ett till 700,000 kronor förhöjdt belopp. Det senare anslagets belopp har alla fem åren utgjort 200,000 kronor.

För erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från ifrågavarande båda anslag hafva af Riksdagen godkänts vissa af Kungl. Maj:t föreslagna allmänna villkor och bestämmelser, och äro kungörelser härom utfärdade den 22 juni 1906 och den 18 juni 1910. Dessa villkor

stadga, bland annat, att statsbidragen utgå med hälften af den för vederbörande företag beräknade kostnaden.

Enär bidrag från det norrländska afdikningsanslaget med åren sökts i allt större omfattning, så att för närvarande medelstillgången icke på långt när motsvarar anspråken å anslaget, har nu Kungl. Maj:t för att anslaget må kunna komma ett större antal bidragssökande till godo än för närvarande sker föreslagit, dels att anslaget skulle höjas med 100,000 kronor till 800,000 kronor, och dels att villkoren för åtnjutande af bidrag från anslaget skulle såtillvida ändras, att bidraget för hvarje företag skulle bestämmas till högst en tredjedel af beräknade kostnaden.

Då å andra sidan det allmänna frostminskningsanslaget under de år, detsamma utgått, icke blifvit tillfullo taget i anspråk, har Kungl. Maj:t föreslagit, att detta anslag skulle, med oförändrade villkor, sänkas till 150,000 kronor.

Motioner. Med anledning af den sålunda ifrågasatta förändringen i villkoren för bidrag för norrländska afdikningsanslaget hafva inom Riksdagen väckts fyra särskilda motioner, nämligen nr 10 i Första kammaren af herr *R. Markgren* samt inom Andra kammaren nr 18 af herrar *K. Karlsson* i Mo och *F. O. Mörtsell*, nr 21 af herr *D. Persson* i Tällberg och nr 24 af herr *A. Wiklund*, i hvilka samtliga motioner framställning gjorts åsyftande att, i afseende å erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från nämnda anslag, nu gällande allmänna villkor och bestämmelser fortfarande skola tillämpas och att sålunda bidrag må utgå med hälften af den för företagen beräknade kostnaden.

Till stöd härför har anförts,

af herrar *Markgren* och *Wiklund* sammanstämmande:

»I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t under nionde hufvudtiteln, punkterna 74 och 75, föreslagit Riksdagen, att, med höjande af *norrländska afdikningsanslaget* från 700,000 kronor till 800,000 kronor samt sänkning af *allmänna frostminskningsanslaget* från 200,000 kronor till 150,000 kronor, förändra villkoren för erhållande af bidrag från förstnämnda anslag därhän, *att bidraget för hvarje företag finge bestämmas* till högst en tredjedel af beräknade kostnaden.

För närvarande gäller, att statsbidrag af norrländska afdikningsanslaget må af Kungl. Maj:t bestämmas till högst hälften af såväl den enligt den fastställda arbetsplanen beräknade kostnaden för *vattenafledning och afdikning* som ock den af landtbruksstyrelsen efter vederbörlig

granskning godkända undersöknings- och förrättningskostnad, sökanden fått vidkännas i anledning af arbetsplanens upprättande.

Anledningen till förenämnda, af Kungl. Maj:t framställda förslag är det förhållande, att, under det anspråken på bidrag från allmänna frostminskningsanslaget i medeltal under de fem senaste åren uppgått till föga mer än 132,000 kronor, icke blott alla tillgängliga medel å norrländska afdikningsanslaget tagits i anspråk, utom att dessutom under de senare åren förelegat ett stort antal ansökningar, som icke kunnat beviljas af brist på medel.

Norrländska afdikningsanslaget tillkom efter framställning af den så kallade Norrlandskommittén. Till stöd för sin framställning i ämnet anförde kommittén hufvudsakligen: att flerstädes i norra Sverige de särskilda brukningsdelarna behöfde genom nyodling och jordförbättring ansenligt förstärkas för att kunna blifva i stånd att gifva sin åbo och hans familj deras nödtorftiga bärgning såsom jordbrukare; att de särskilda bönderna i allmänhet likväl icke hade en så stark ekonomisk ställning, att de kunde nedlägga sitt arbete på något, som först efter åtskilliga år gåfve ökade inkomster; att det därför utan tvifvel vore af vikt att undersöka, om genom statens mellankomst dylik nyodling och jordförbättring skulle kunna underlättas i vidsträcktare mån, än hvad för närvarande ägde rum; att två särskilda fonder, afsedda att understödja utdikningen af sanka marker, redan funnes inrättade, nämligen s. k. frostminskningsfonden samt odlingslånefonden, den förra då uppgående till 500,000 kronor och afseende att genom anslag utan återbetalningsskyldighet understödja sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål vore att minska frostländigheten för närliggande bygd, med belopp till högst hälften af den beräknade kostnaden enligt af Kungl. Maj:t fastställd arbetsplan, samt den senare uppgående till 1,000,000 kronor och afseende att genom lån understödja odling af sanka trakter; att i Norrland och Dalarne det nästan uteslutande vore frostminskningsfonden, som anlitades; att då de frostförande myrarna och sankmarkerna i norra Sverige till stor del vore odlingsbara, de utdikningar, som med anslag från sistnämnda fond kommit till stånd i ändamål att minska frostländigheten för närliggande bygd, på samma gång efter längre eller kortare tid beredt tillfälle till odling och sålunda befordrat uppodlingen, hvarvid likväl många företag, afseende odling, icke kunnat tillgodoses; att, därest dessa myrars torrläggning skulle kraftigare, än som för närvarande skedde, befrämjas, detta måste ske genom anslag och ej genom lån; att den naturliga utvägen därför syntes vara, att en särskild dikningsfond för norra

Sverige inrättades, ur hvilken anslag lämnades för myrutdikningar eller vattenaftappningar, vare sig ändamålet med vattenafledningen vore uppodling af till åker eller äng lämplig jord eller minskning af frostländighet för närliggande bygd, därvid samma grunder i öfrigt, som gällde beträffande den nuvarande frostminskningsfonden, borde lända till efterrättelse; att enligt bestämmelserna angående frostminskningsfonden anslagen finge, såsom nämndt, sättas till högst hälften af den beräknade kostnaden för vattenafledningen enligt den fastställda arbetsplanen; att i denna kostnad alltså icke inginge den undersöknings- och förrättningskostnad, sökanden finge vidkännas för att kunna få arbetsplanen till stånd; att med afseende på den ifrågasatta dikningsfonden emellertid syntes kunna medgifvas sökanden den ytterligare fördel, att anslaget finge bestämmas så, att staten vidkändes jämväl hälften af nämnda undersöknings- och förrättningskostnad; att, hvad anginge fondens storlek, kommittén ansett, att tills vidare borde årligen anvisas ett belopp af 500,000 kronor, enär anslagen till frostminskningsföretag under de senaste åren i de fyra nordligaste länen uppgått till omkring 350,000 kronor och det kunde förutses, att intresset för odlingsföretag komme att alltjämt ökas; samt att intet hindrade, att i de fyra nordligaste länen fortfarande anlitades äfven de nuvarande fonderna.

Intresset har nu visat sig vara så stort, att, ehuru anslaget höjts från 500,000 kronor till 700,000 kronor, anspråken på bidrag det oaktadt icke kunnat tillgodoses. Detta synes emellertid vara ett synnerligen glädjande förhållande och visar, att kommitténs förslag var byggdt på riktiga förutsättningar samt att de åtgärder, som på grundvalen af detsamma vidtagits, skett i rätt riktning.

Att emellertid på grund af omförmälda förhållande vidtaga ändring af villkoren beträffande bidragets storlek måste från flera synpunkter betraktas såsom mindre välbetänkt. En sådan åtgärd vore ingenting annat än att rycka undan ett kraftigt stöd för främjande af odling och kultur i dessa nordliga delar af vårt land.

Hvad angår de redan inneliggande ansökningarna, så skulle flertalet af sökandena, sedan de fått visshet därom, att endast en tredjedel af kostnaden kan erhållas i bidrag, icke fullfölja sina ansökningar, enär i de flesta fall de icke själfva mäkta tillskjuta återstoden eller två tredjedelar af kostnaden för företaget. Förslaget att sänka bidraget till en tredjedel skall sålunda visa sig synnerligen kraftigt i det afseendet, att detsamma, därest det af Riksdagen antages, inom ett fåtal år skall hafva undanröjt det öfverskott af ansökningar, som nu före-

finnas, men också på samma gång vållat, att de planerade dikningsföretagen, för hvilka sökandena fått vidkännas undersökningskostnaderna, icke komma till stånd. Och hvad ännu värre är, det skall äfven inom några år ha nedbringat intresset för dylika dikningsföretag och därmed sammanhängande möjligheter till nyodling till den ståndpunkt, hvarest det befann sig innan Norrlandskommittén började sin verksamhet och före 1897, från hvilket år bidrag utgått med hälften af kostnaden. Hvilken oberäknelig skada för odling och kultur i dessa nordliga landsdelar detta vore, torde ej här behöfva särskildt framhållas.

Men äfven ett annat anmärkningsvärdt förhållande skulle uppstå, därest Kungl. Maj:ts förslag skulle vinna Riksdagens bifall. Någon förändring i villkoren beträffande bidrag från frostminskningsanslaget har nämligen ej föreslagits. Bidrag från detta anslag kommer alltså att fortfarande utgå med hälften af kostnaden. Departementschefen har därvid yttrat, att, om bidraget nedsattes, det vore antagligt, att anslaget komme att anlitas i ännu mindre utsträckning än under de gångna åren, hvilket vore till kännbar skada för södra och mellersta Sveriges jordbruk. Samma förhållande kommer emellertid, såsom förut är antydt, att inträffa i de fyra nordligaste länen och skall gifvetvis där verka ännu skadligare. Ehuru således olägenheterna äro minst lika stora i de norrländska länen, har likväl föreslagits att förändra villkoren enbart beträffande norrländska afdikningsanslaget, hvarigenom de nordliga länen komma i en i hög grad ogynnsam ställning gentemot öfriga delar af landet.

Något egentligt motiv har ej kunnat anföras för den föreslagna förändringen, och det synes mig vara långt ifrån välbetänkt att under en tid, då emigrationen växer och statsmakterna anordna utredningar i syfte att finna de bästa utvägarna till förekommande af den ständiga folkströmmen ur landet samt då frågan om beredande af jord åt en större del af landets befolkning än hittills kunnat ske är mer än vanligt aktuell, förkrympa den måhända mest ändamålsenliga åtgärd, som statsmakterna i berörda syften under senare åren vidtagit.

Ehuruväl det stora intresse för utdikning af sanka och frostförande marker samt i sammanhang därmed tillvaratagande af de utvecklingsmöjligheter, som finnas på jordbrukets område inom de norrländska länen, hvilket väckts till lif genom norrländska afdikningsanslaget, väl synes hafva motiverat en höjning af anslaget till 1,000,000 kronor, må frågan därom under nu föreliggande förhållanden emellertid få anstå;»

af herrar *Karlsson* i Mo och *Mörtsell:*

»Det anslag, som Riksdagen från och med år 1906 anvisat under benämningen »Norrländska afdikningsanslaget» och som för år 1907 utgick med 500,000 kronor, men för åren 1908—1911 bestämdes till 700,000 kronor, är i årets statsverksproposition föremål för ytterligare förhöjning till 800,000 kronor, samtidigt med att ändring i hittills gällande villkor för erhållande och tillgodonjutande af bidrag ur ifrågavarande statsanslag föreslås.

I motiveringen härtill har framhållits den starka stegringen af ansökningar om statsbidrag och särskildt betonats, att anslaget vore så otillräckligt, att det skulle dröja sex år, innan samtliga nu inneliggande ansökningar kunde beviljas.

För att så långt ske kan afhjälpa de olägenheter, som genom det långa dröjsmålet vållas de ansökande, har Kungl. Maj:t föreslagit en förhöjning af anslaget *samtidigt* med en sådan ändring i villkoren, att bidrag ur detsamma nedsattes från hälften till tredjedelen af beräknade kostnaden.

Man torde nog inte öfverskatta betydelsen af de företag, som genom ifrågavarande anslag möjliggöras. Den, som varit i tillfälle se de gynnsamma verkningarna af redan utförda företag, är öfvertygad, att de summor, som på sådana nedläggas, skola mångdubblas och sålunda komma fosterlandet till nytta. Kungl. Maj:ts förslag att höja anslaget finna vi därför välbetänkt och glädjande och hafva ingenting att anmärka mot det sätt, som i det hänseendet föreslagits.

Men i den förhoppning om att kunna ännu bättre undanröja olägenheterna genom att nedsätta statsbidraget, som Kungl. Maj:t hyser, kunna vi icke instämma. Oss synes det, som skulle en sådan nedsättning i stället för att vidmakthålla intresset och underlätta företagens utförande tvärtom afkyla detsamma och lägga hinder i vägen för vidare arbeten. Redan med nu gällande villkor äro de utgifter, som kräfvas för sådana arbeten, rätt stora och kännbara. Men man kan dock bära dem på den grund att statsbidraget utgår med så pass stort belopp som hälften af den beräknade kostnaden.

Skulle emellertid en nedsättning komma till stånd i fråga om statsbidraget, då frukta vi, att det blefve en för stark hämsko på denna mer än annat glädjande utveckling. För alltför många blefve det helt enkelt otänkbart att utföra företag af den art, som med detta anslag afsetts;» samt

af herr *Persson* i Tällberg:

»Under punkterna 74—75 i nionde hufvudtiteln uti årets stats-

verksproposition har Kungl. Maj:t i enlighet med vederbörande ämbetsverks tillstyrkan föreslagit dels en höjning af *norrländska afdikningsanslaget* från 700,000 kronor till 800,000 kronor, dels en nedsättning af allmänna *frostminskningsanslaget* från 200,000 kronor till 150,000 kronor, dels ock föreslagit den ändring i villkoren för åtnjutande af statsbidrag utan återbetalningsskyldighet ur *norrländska afdikningsanslaget*, att sådant bidrag under 1912 skulle utgå med allenast en tredjedel af beräknade kostnader, då däremot sådant bidrag hittills utgått med hälften af samma kostnad.

Goda skäl till höjning af afdikningsanslaget ha ju förelegat, och höjningen måste således hälsas med tillfredsställelse af enhvar, som intresserar sig för Norrlands utveckling och framåtskridande.

Jag delar också till fullo vederbörande statsråds uttalade uppfattning, att det är en afsevärd olägenhet för dem, som söka bidrag ur nämnda anslag, att de nödgas vänta i flera år, innan bidraget kan erhållas. Men då föredragande statsrådet sökt afhjälpa denna olägenhet genom sådan ändring i villkoren för bidrags erhållande, att bidrag hädanefter skulle utgå med allenast en tredjedel af beräknade kostnaden i stället för med hälften af samma kostnad, såsom det förut varit, kom jag att tänka på en punkt i de gamla domarereglerna, hvilken lyder: »Man skall ej bättra ondt med hälften värre.»

Redan den omständigheten, att vederbörande ämbetsverk, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen förordat en sådan åtgärd, är ju mycket ledsam, men att jordbrukets specielle representant inom regeringen, jordbruksministern, utan betänkande godkänner, hvad dessa ämbetsverk sålunda föreslagit, är ägnadt att väcka allvarliga bekymmer hos enhvar, som anser det vara en bland de största fosterländska gärningar att bereda bröd och arbete inom eget land för så många som möjligt af landets söner och döttrar.

För min del hade jag lifligt hoppats och väntat, att Kungl. Maj:t af innevarande Riksdag skulle äska medel till ett afdikningsanslag äfven för öfriga delar af riket — med undantag af de fyra norrländska länen — och med samma villkor för bidrags erhållande, som hittills varit gällande rörande det norrländska afdikningsanslaget ända sedan detta år 1906 för första gången beviljades.

Efter att ha tagit del af hvad herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet yttrat och föreslagit rörande det norrländska afdikningsanslaget, har jag emellertid ingen förhoppning om att något initiativ i af mig angifven riktning från det hållet är att förvänta.

Frågan om landets uppodling och kultivering anser jag dock vara

af sådan vikt och betydelse, att representationen ej längre bör dröja med beviljande af medel till ett afdikningsanslag äfven för öfriga delar af riket. Jag kommer därför att i särskild motion framställa förslag om beviljande af dylikt anslag.

Hvad allmänna frostminskningsanslaget beträffar, har fog icke saknats för den föreslagna nedsättningen, och jag anser, att denna form af dikningsunderstöd bör så snart som möjligt upphöra och utbytas mot ett afdikningsanslag till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af myrutdikningar och vattenaftappningar, vare sig ändamålet med företaget afser uppodling af till åker eller äng lämplig jord eller minskning af frostländighet för närliggande bygd.

Jag skulle sålunda helst redan nu velat föreslå, att de 150,000 kronor, som Kungl. Maj:t äskat för frostminskningsanslaget, förvandlats eller öfverförts till ett afdikningsanslag, men då ansökningar om erhållande af bidrag ur detta anslag redan torde vara inlämnade, lärer det knappast kunna vara formellt riktigt att denna gång vidtaga en sådan åtgärd.»

Utskottet. På grund af hvad därom af departementschefen anförts finner utskottet sig böra obetingadt biträda Kungl. Maj:ts föreliggande förslag i hvad detsamma afser ifrågavarande anslags belopp.

Beträffande villkoren för bidrag från norrländska afdikningsanslaget vill utskottet till en början erinra därom, att före år 1898, då bidrag från anslaget — i den form det då utgick — ej kunde erhållas till högre belopp än $^1/_3$ af kostnaden för företagen, anslaget icke något år, såvidt utskottet kunnat finna, till fullo disponerats — ja, tidvis förefanns en så bestämd nedgående tendens i efterfrågan å bidrag, att anslagets belopp ett år af Riksdagen nedsattes — under det att, sedan nuvarande villkor i nämnda afseende blifvit gällande, efterfrågan stadigt stigit, så att, enligt uppgift i statsrådsprotokollet den 1 oktober 1910, innelågo ansökningar om bidrag till sammanlagdt belopp af 4,306,750 kronor. I betraktande af den erfarenhet, som således kan anses redan förefinnas om verkan af den af Kungl. Maj:t nu föreslagna ändringen i villkoren för bidrag från norrländska afdikningsanslaget, delar utskottet till fullo departementschefens uppfattning, att en sådan åtgärd skulle på ett effektivt sätt nedbringa antalet af de hos ämbetsverken i afvaktan på tillgängliga medel hvilande ansökningar om bidrag från anslaget. Men detta skulle enligt utskottets lika lifliga öfvertygelse ske ej endast genom den af departementschefen åsyftade, af ändringen möjliggjorda snabbare expeditionen af ansökningarna utan hufvudsakligen därigenom

att, till skada för det norrländska jordbrukets och särskildt det mindre jordbrukets utveckling, de ekonomiskt minst bärkraftiga jordbruken blefve nödsakade att draga sig tillbaka vid en minskning af statsbidraget. Utskottet tvekar därför icke att i nu ifrågavarande afseende förena sig med motionärerna, hvilka, samtliga representanter för norrländska valkretsar, äro af den öfvertygelsen, att den nuvarande långa väntetiden å bidrags erhållande är att föredraga framför en minskning af bidragets belopp.

Då gifvetvis de mindre bärkraftiga jordbruken äro i största behof af bidrag från anslaget i fråga samt till utskottets kännedom kommit, att afdikningsbidrag i rätt afsevärd omfattning beviljats synnerligen välsituerade jordägare, har utskottet, som väl inser nyttan för det allmänna af jordförbättringsföretag, hvilken ägaren till jorden än må vara, dock velat i detta sammanhang uttala önskvärdheten däraf, att vid anslagets fördelning något företräde beredes de ekonomiskt svaga jordägarna framför jordägare, som äro i tillfälle att utan någon allt för kännbar uppoffring på egen bekostnad genomföra för deras ägor behöfliga afdikningar.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt de i ämnet väckta motionerna må,

a) på extra stat för år 1912 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning *norrländska afdikningsanslaget*, till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af myrutdikningar och vattenaftappningar inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling af till åker eller äng lämplig jord eller minskning af frostländighet för närliggande bygd, ett belopp af 800,000 kronor;

b) på extra stat för år 1912 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning *allmänna frostminskningsanslaget*, till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar inom öfriga delen af riket, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd, ett belopp af 150,000 kronor;

c) besluta, att i afseende å erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag från ifrågavarande båda anslag skola tillämpas nu gällande allmänna villkor och bestämmelser i sådant afseende.

Motion om ett anslag under benämning allmänna afdikningsanslaget.

75:o) I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet remitterad motion, nr 22, har herr *D. Persson* i Tällberg, med hänvisning till hvad han i en af honom väckt, under nästföregående punkt återgifven motion, nr 21, anfört, hemställt, att Riksdagen må på extra stat för år 1912 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag af 300,000 kronor, under benämning *allmänna afdikningsanslaget* till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af myrutdikningar och vattenaftappningar inom öfriga delar af riket med undantag af de fyra norrländska länen, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling af till åker eller äng lämplig jord eller minskning af frostländighet för närliggande bygd; och borde för bidrags erhållande samma villkor uppställas, som nu gälla rörande *norrländska afdikningsanslaget.*

Utskottet.

Af hvad motionären i sin åberopade motion nr 21 anfört, framgår, att med nu ifrågavarande framställning egentligen åsyftas en förändring af det under nästföregående punkt omförmälda allmänna frostminskningsanslaget till ett allmänt afdikningsanslag genom utvidgande af anslagets ändamål att omfatta jämväl rena odlingsföretag. För att en sådan åtgärd skulle vara motiverad, skulle inom södra och mellersta Sverige förefinnas ett tämligen allmänt behof af odlingshjälp på samma fördelaktiga villkor, som medgifves i Norrland, d. v. s. bidrag utan återbetalningsskyldighet intill halfva kostnaden för odlingsföretaget. Utskottet, som för visso skattar vikten och betydelsen af frågan om landets uppodling och kultivering lika högt som motionären, kan emellertid ej för sin del biträda en sådan uppfattning. De södra och mellersta delarna af landet torde väl få anses vara så pass gynnsamma för jordbruksnäringen såväl i och för sig genom sina klimatiska och öfriga naturförhållanden som genom sin allmänna kultur, särskildt sitt utvecklade kommunikationsväsen, att jorden i allmänhet själf kan bära odlingskostnaderna. Statens understödjande af odlingsföretag i dessa landsdelar torde därför kunna inskränkas till lämnande af lån på billiga villkor till företagens utförande. Och i nämnda afseende har staten redan vidtagit, så vidt utskottet kan finna, tillfyllestgörande åtgärder genom inrättande af odlingslånefonden. Denna fond skulle

för öfrigt vid bifall till motionärens framställning sannolikt komma att därefter icke vidare anlitas, då gifvetvis anspråken å odlingshjälp skulle riktas å den kostnadsfria hjälpen — anspråk, som enligt sakens natur inom kort skulle så stegras, att det ifrågasatta anslaget snarligen måste mångdubblas för att något så när svara däremot.

Då utskottet således icke kan dela motionärens mening om behofvet af ett allmänt afdikningsanslag, hemställer utskottet,

att herr Perssons ifrågavarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Reglering af flottleder.

76:o) Med anledning af Kungl. Maj:ts framställning i ärendet hemställer utskottet, *Reglering af flottleder.* [76.]

att Riksdagen må, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1909—1911 ägt rum, medgifva,

a) att under år 1912 inflytande flottningsafgifter må användas till bestridande af kostnader för *reglering af flottleder* inom riket;

b) att de medel, som af föregående års anslag till bestridande af kostnader för reglering af flottleder i de norrländska länen äfvensom i Kopparbergs, Örebro och Västmanlands län vid 1911 års slut må finnas disponibla, må under år 1912 till enahanda ändamål användas utan begränsning till vissa län.

Uppehållande af skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.

77:o) Under punkt 77 har Kungl Maj:t föreslagit Riksdagen att, såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för uppehållande af skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 67,500 kronor. *Skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.* [77.]

För ifrågavarande ändamål har Riksdagen för hvart och ett af åren 1905—1909 anvisat ett extra anslag af 60,000 kronor samt för

hvartdera året 1910 och 1911, sedan genom Riksdagens beslut en ny skogsvårdsstyrelse tillkommit, nämligen för Gottlands läns landstingsområde, ett extra anslag af 67,500 kronor. Detta sistnämnda anslag har efter af domänstyrelsen upprättadt förslag fördelats mellan samtliga skogsvårdsstyrelser och med vissa belopp till en hvar af dem, högst 4,000 kronor och lägst 1,000 kronor, med undantag för nämnda skogsvårdsstyrelse, till hvilken utgått ett belopp af 7,500 kronor.

Då, enligt hvad departementschefen yttrat till statsrådsprotokollet, de sålunda beviljade anslagen varit nödiga för det med dem afsedda ändamål och jämväl för år 1912 äro väl behöfliga för skogsvårdsstyrelserna, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, *såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för uppehållande af skogsvårdsstyrelsernas verksamhet,* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 67,500 kronor.

Skogsodlingens befrämjande.

Skogsodlingens befrämjande. [78.]

78:o) I anledning af Kungl. Maj:ts framställning i ämnet hemställer utskottet,

att Riksdagen må, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1905—1911 ägt rum, för *skogsodlingens befrämjande* för år 1912 bevilja ett extra anslag af 100,000 kronor, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån af tillgång tilldelas antingen skogsvårdsstyrelser, till hvilka landsting eller hushållningssällskap för ändamålet lämnat bidrag, eller i landstingsområde, där sådan styrelse icke finnes, landsting eller hushållningssällskap, under iakttagande att i intetdera fallet statsbidrag må till något landstingsområde utgå med högre belopp än det, hvarmed landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera af dem till ändamålet bidragit, samt att landsting eller hushållningssällskap, som undfått dylikt bidrag, skall vara skyldigt att efter årets utgång till Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande afgifva redogörelse öfver användningen af de utaf staten samt af landsting eller hushållningssällskap lämnade bidrag.

Jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen.

Jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen. [79.]

79:o) Under punkt 79 af förevarande hufvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att såsom bidrag till anordnande genom rikets hushållningssällskap af jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 20,000 kronor.

Departementschefens framställning i ärendet återfinnes å sid. 394—400 i statsrådsprotokollet.

Det af Kungl. Maj:t sålunda framlagda förslaget afser att söka få det hinder för egnahemsrörelsens utveckling, som saknaden af en ordnad jordförmedling innebär, undanröjdt genom att hushållningssällskapen, hvart och ett inom sitt område, skulle beredas tillfälle att med bidrag af statsmedel upprätta särskilda jordförmedlingsbyråer, hvilka skulle anordnas och stå under närmaste ledning af de korporationer inom länen, som handhade hushållningssällskapens egnahemslånerörelse.

För att den planmässigt ordnade jordförmedling, som genom dessa byråer skulle åstadkommas, skulle kunna blifva till största möjliga nytta, borde med densamma förenas äfven sådan verksamhet, som afsåge att lämna köpare af egnahemslägenhet det bistånd vid köpets afslutande och hvad därmed kunde stå i samband, hvaraf denne i de flesta fall vore i stort behof.

Med hänsyn härtill skulle såsom villkor för beviljande af statsanslag för förevarande ändamål uppställas, att den af hushållningssällskapet upprättade jordförmedlingsbyrån skulle förestås af eller hafva hos sig anställd sakkunnig person, som kostnadsfritt skulle lämna spekulant å egnahemslägenhet de upplysningar, denne önskade i fråga om villkoren och sättet för erhållande af egnahemslån, samt den hjälp, hvaraf han kunde vara i behof vid uppsättande af låneansökan samt andra därmed sammanhängande handlingar såsom köpebref och dylikt, vid ordnande af intecknings- och lagfartsförhållanden m. m. Statsanslaget skulle utgå såsom bidrag dels till aflönande af omförmälda sakkunniga person under förutsättning, att vederbörande hushållningssällskap för *detta hans arbete* aflönade honom med minst samma belopp som statsanslaget, och dels till täckande af halfva beloppet af sällskapets med jordförmedlingen förbundna omkostnader med undantag af den från sällskapet utgående aflöningen till förenämnda person. Statsbidraget har beräknats till den sakkunniga hjälpen till högst 500

kronor och till driftkostnaderna i öfrigt, hvilka antagits hufvudsakligen komma att utgöras af kostnaden för annonsering, till högst 200 kronor eller sammanlagdt 700 kronor. Då härtill komme kostnaderna för genom en för ändamålet särskildt utsedd person verkställd bearbetning, tryckning och spridning af från samtliga jordförmedlingsbyråer inkomna uppgifter å salubjudna lägenheter, hvilka kostnader skulle helt och hållet bestridas af statsmedel och beräknats uppgå till 1,800 kronor, skulle för ifrågavarande ändamål ett statsanslag å högst 20,000 kronor vara erforderligt.

På de af departementschefen anförda skälen och då jordförmedlingsbyråerna i fråga otvifvelaktigt skulle mäktigt bidraga att hålla egnahemsrörelsen fri från den osunda jordspekulationen, hvilken flerstädes i landet synes hafva tyngt densamma, hemställer utskottet,

att Riksdagen må såsom bidrag *till anordnande genom rikets hushållningssällskap af jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 20,000 kronor.

Kreditförhållandena för det mindre jordbruket.

Kreditförhållandena för det mindre jordbruket. [80.]

80:o) Under punkt 80 har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att i afvaktan på den nådiga proposition angående kreditförhållandena för det mindre jordbruket, Kungl. Maj:t må komma att aflåta till Riksdagen, på extra stat för år 1912 beräkna ett anslag af 7,000 kronor.

Öfver denna framställning kommer utskottet att framdeles under Riksdagen afgifva särskildt utlåtande, hvilket utskottet härmed velat för Riksdagen

anmäla.

Lindring af fraktkostnaderna för kalk.

Statsbidrag till fraktafgifter för kalk. [81.]

81:o) Under punkt 81 har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att, för lindring af fraktkostnaderna vid transport å järnväg af kalk, kalkstensmjöl och märgel för jordbrukets behof, på extra stat för år 1912 anvisa, såsom förslagsanslag, 380,000 kronor.

För hvartdera af åren 1908 och 1909 har Riksdagen å extra stat för berörda ändamål såsom förslagsanslag anvisat ett belopp af 200,000 kronor. Äfven för år 1910 har anslag för ändamålet blifvit af Riksdagen beviljadt, därvid Riksdagen, då anslaget under år 1908 hade blifvit betydligt öfverskridet, på framställning af Kungl. Maj:t, höjde anslagets belopp till 250,000 kronor; och då samma förhållande syntes komma att äga rum jämväl med sistnämnda anslagssumma, beviljade Riksdagen, likaledes på framställning af Kungl. Maj:t, för år 1911, med bibehållande af anslagets karaktär af förslagsanslag, för ifrågavarande ändamål ett belopp af 300,000 kronor.

Då emellertid enligt hvad utredningen i ärendet (statsrådsprotokollet sid. 401 och 402) gifver vid handen de verkliga kostnaderna för ifrågavarande ändamål synas betydligt öfverstiga innevarande års anslag, har Kungl. Maj:t ånyo hemställt om en förhöjning af anslaget med 80,000 kronor.

Ifrågavarande anslag har obestridligen medfört stort gagn för jordbruksnäringen, särskildt därigenom att kalken tack vare detsamma bringats till allmännare användning vid jordbruket. Att döma af den betydliga stegringen af utgifterna från anslaget synes emellertid insikten om kalkens fördelar numera hafva vunnit sådan spridning bland landtmännen, att utskottet med hänsyn härtill trott sig kunna ifrågasätta lämpligheten af en skärpning af gällande bestämmelser för åtnjutande af ifrågavarande fraktlindring i syfte att utgifterna från anslaget kunde nedbringas.

Emellertid har utskottet icke för närvarande velat framställa något yrkande i berörda afseende, hvadan utskottet hemställer,

att Riksdagen må, för *lindring af fraktkostnaderna vid transport å järnväg af kalk, kalkstensmjöl och märgel för jordbrukets behof*, på extra stat för år 1912 anvisa, såsom förslagsanslag, 380,000 kronor.

Befrämjande af afsättningen i utlandet af alster af svenskt landtbruk och dess binäringar äfvensom fiskerinäringen.

Befrämjande af afsättningen i utlandet af alster af svenskt landtbruk och dess binäringar äfvensom fiskerinäringen.

82:o) Under punkt 82 har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att, i afvaktan på den nådiga proposition angående anslag att användas till befrämjande af afsättningen i främmande länder af alster af svenska

landtbruket och dess binäringar äfvensom fiskerinäringen, Eders Kungl. Maj:t kan komma att till Riksdagen aflåta, på extra stat för år 1912 beräkna ett anslag af 22,000 kronor.

Öfver denna framställning kommer utskottet att framdeles under riksdagen afgifva särskildt utlåtande, hvilket utskottet härmed velat för Riksdagen

anmäla.

Internationella landtbruksinstitutet i Rom.

Internationella landtbruksinstitutet i Rom. [83.]

83:o) Med anledning af Kungl. Maj:ts framställning i ämnet hemställer utskottet,

att Riksdagen må, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1907—1911 ägt rum, till bestridande af kostnaden för *Sveriges deltagande uti internationella landtbruksinstitutet i Rom*, på extra stat för år 1912 anvisa att anslag af 5,000 kronor.

Skandinavisk fiskeriutställning och internationell motorutställning i Köpenhamn.

Fiskeri- och motorutställning i Köpenhamn 1912.

84:o) I en till Riksdagen den 31 mars 1911 aflåten till utskottet hänvisad proposition, nr 171, har Kungl. Maj:t under åberopande af bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att såsom bidrag till Sveriges deltagande i en skandinavisk fiskeriutställning och en internationell motorutställning i Köpenhamn år 1912 på extra stat för samma år anvisa ett anslag af 22,000 kronor.

Öfver denna framställning kommer utskottet att framdeles afgifva särskildt yttrande, hvilket utskottet härmed skolat för Riksdagen

anmäla.

Svenska fattigvårdsförbundet.

Svenska fattigvårds-förbundet. [84.]

85:o) Kungl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till understöd åt svenska fattigvårdsförbundet på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 11,000 kronor; och torde, enligt hvad departementschefen till statsrådsprotokollet uttalat, Kungl. Maj:t, därest detta anslag beviljas, komma att meddela särskilda bestämmelser för anslagets åtnjutande och därvid föreskrifva, att förbundet skall till Kungl. Maj:t afgifva berättelse öfver sin verksamhet under år 1912, innefattande jämväl redogörelse för förbundets utgifter och inkomster under det år anslaget afser.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 403—424 i statsrådsprotokollet.

Till understöd åt svenska fattigvårdsförbundet har Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren 1909—1911 anvisat ett anslag af 8,000 kronor.

Enligt hvad af statsrådsprotokollet inhämtas har nu förbundet gjort framställning om understöd jämväl för år 1912 och i sådant afseende ifrågasatt ett statsanslag å 15,000 kronor för att sätta förbundet i tillfälle att dels uppehålla sin hittills bedrifna alltjämt ökade kostnader dragande verksamhet dels ock upptaga nya verksamhetsgrenar. Ökningen af statsanslaget skulle sålunda användas till täckande af nödvändiga ökade utgifter för förbundets byrå, såsom bidrag till täckande af utgifter för en halfårskurs för utbildande af fattigvårdsfunktionärer, för aflönande af en barnavårdskonsulent, för utgifvande hvarje år af en förbundets kalender, för anordnande af fattigvårdskurser vid folkhögskolorna, till bidrag till en ekonomisk utredning angående olika fattigvårdssystem och för utöfvandet af byggnadsteknisk konsulentverksamhet vid uppförandet af fattigvårdsanstalter o. d. Förbundets berörda framställning har af Kungl. Maj:t så till vida rönt tillmötesgående, att Kungl. Maj:t föreslagit förhöjning af förbundets nu utgående understöd med 3,000 kronor till 11,000 kronor.

Motion.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom Andra kammaren af herr *J. Widén* väckt motion, nr 201, däri hemställts, att Riksdagen ville på extra stat för år 1912 anslå ett belopp af 3,000 kronor såsom bidrag till ordnande af konsulentverksamhet för barnavård att för nämnda ändamål och under de villkor, som

af Kungl. Maj:t bestämmas, ställas till svenska fattigvårdsförbundets förfogande.

Till stöd härför har motionären anfört följande:

»Knappast är någon annan del af det samhälleliga arbetet för närvarande föremål för ett lifligare intresse än den offentliga och enskilda barnavården. Orsaken härtill är ej allenast, att lagstiftning rörande vissa delar af barnavården jämförelsevis nyligen kommit till stånd och ytterligare inom kort torde blifva underkastad revision; ej heller har det ökade intresset hufvudsakligen sin grund i den genom upptäckten af hopade missförhållanden på barnavårdens område hos allt vidare befolkningslager väckta och närda humanitetskänslan; utan synbarligen är den väsentligaste orsaken att söka i det allt klarare insedda, af mångfaldiga erfarenheter såväl som af statistiken belysta faktum, att alla kostnader, som med klokt omdöme nedläggas på det unga släktets fostran, återfår samhället tiofaldt i form af minskade utgifter för fattigvård, sjukvård och fångvård, såväl som i tillskott af medborgerlig och ekonomisk kraft.

Och att det för nationens framtid ej är likgiltigt eller oviktigt, om de offentliga barnavårdsmyndigheterna med skicklighet och framsynt intresse handha sitt värf, torde framgå däraf, att den kommunala fattigvården, — som dock endast handhar en del af den offentliga barnavården — enligt 1908 års statistik har under sitt hägn öfver 80,000 barn.

Det nyvaknade lifliga intresset för barnavården motsvaras emellertid ej ännu af kunskap och erfarenhet. Tvärtom förmärkes på många håll ett osäkert famlande, ett planlöst experimenterande, som säkerligen ofta både medför stora kostnader för kommunerna och leder till de ungas skada. Svenska fattigvårdsförbundet, som sedan sitt stiftande sökt lämna råd och upplysningar på ifrågavarande område, har på flerfaldigt sätt erfarit, att så är förhållandet. Det har t. ex. inträffat, att *en* kommun, sedan den med stor kostnad uppfört ett större barnhem, måst på grund af gjorda erfarenheter utrymma detsamma och i stället utackordera barnen, medan *en annan*, ej långt därifrån belägen kommun, nu planerar inrättandet af ett barnhem. I en annan kommun, som från utrikes håll bekommit en stor donation till de fattiga barnens bästa, råder stor förlägenhet om huru medlem lämpligen skola användas. I ytterligare en annan tvistas om huruvida stora eller små barnhem äro de fördelaktigaste. På många ställen står frågan om inspektion af de utackorderade barnen på dagordningen, men man är okunnig om på hvad sätt en sådan skall organiseras. I allt flera stä-

der och äfven på landsbygden är man betänkt på att tillämpa den moderna principen, att de utom äktenskapet födda barnen under sina spädaste år icke skiljas från sina mödrar, men en sådan tillämpning innebär upprättandet af spädbarnshem och kräfver gifvetvis kunskap om erfarenheter af redan befintliga sådana.

Dessa enstaka exempel torde visa, att på verklig sakkunskap grundade upplysningar och råd i barnavårdsfrågor äro i hög grad af behofvet påkallade. Det är ock med tanke härpå, som svenska fattigvårdsförbundet sedan några år uppehåller en barnavårdsbyrå i hufvudstaden och förbereder upprättandet af sådana å landsbygden i syfte att beifra vanvård af barn och verka upplysande och hjälpande. För vinnande af samma syfte har förbundet inbjudit till ett första barnavårdsmöte i Stockholm den 28—31 mars 1911, hvarvid några af landets främsta representanter för barnavårdens olika grenar skola uppdraga riktlinjerna för under den närmaste tiden erforderliga åtgärder. För att lämna en idé om hvilka frågor, som för närvarande äro mest aktuella på detta område, fogas som bilaga till denna motion inbjudningen och programmet till nämnda möte. Men tydligt är, att de väckelser och utredningar, som detta eller liknande möte kan väntas medföra, icke skola bli af varaktigt värde, med mindre till de många barnavårdsinstitutionernas förfogande ställas krafter, som vid de nya planernas och metodernas förverkligande kunna tjäna som vägledare och stöd. Det var ock med hänsyn till de alltmer stegrade krafven på upplysningsverksamhet i nu berörda riktning, som svenska fattigvårdsförbundet genom skrifvelse af den 10 oktober hos Kungl. Maj:t anhöll om ett bidrag af 3,000 kronor till *upprätthållandet af en konsulentverksamhet för barnavården.* Kungl. Maj:t, som alltsedan förbundet första gången sökte statsunderstöd, behjärtat dess framställningar, har likaledes detta år för Riksdagen framlagt förslag om anslag till förbundet samt höjt dettas belopp, dock icke i den grad att tillsättande af en barnavårdskonsulent därigenom möjliggjorts. För detta ändamål kräfves enligt förbundets beräkning ett ytterligare bidrag af statsmedel å 3,000 kronor, och skulle de ytterligare medel, som kräfvas för verksamheten, anskaffas på enskild väg.

Hvad en barnavårdskonsulents uppgifter angår, torde dessa framgå af ofvanstående antydningar, men skall jag tillåta mig att därom närmare anföra följande.

Verksamheten skulle i första hand ha till uppgift att råda och upplysa i alla till barnavården hörande frågor och biträda vid tolkningen af gällande lagbestämmelser, anordnandet af barnhem, krubbor,

sjukvårdsanstalter för barn m. m. Vid organiserandet af barnavårdsbyråer och småbarnshem, vid ordnandet af fosterbarnsvården samt vid uppgörandet af bestämmelser för utackordering och inspektion skulle vidare erforderlig hjälp lämnas vederbörande, och gifvetvis borde konsulenten kunna rekvireras af de kommunala myndigheter, föreningar eller enskilda, som för det ena eller andra ändamålet önskade hans biträde. Ritningar till barnavårdsanstalter samt formulär till kontrakt för utackordering m. m. skulle likaledes på rekvisition utlånas. Och då alla råd och upplysningar borde lämnas gratis och endast kostnaderna för erforderliga resor uttagas af rekvirenterna, skulle nyttan af denna konsulentverksamhet kunna komma alla och enhvar till godo, som däraf vore i behof.

Genom konsulentverksamhetens anordning på ofvan antydt sätt skulle sålunda de många och betydelsefulla erfarenheter, som göras i landets skilda delar på barnavårdens område, bli så att säga centraliserade och tillgängliga för alla. Genom barnavårdskonsulentens resor, genom de upplysningar denne komme att lämna, icke minst vid fattigvårdsförbundets möten och kurser af olika slag och i dess tidskrift, som når till samtliga förbundets medlemmar, bland hvilka numer räknas omkring 500 af landets fattigvårdsstyrelser, skulle spridningen af dessa erfarenheter i hög grad underlättas. Och slutligen skulle barnavårdskonsulenten, genom de förbindelser svenska fattigvårdsförbundet har med utländska institutioner på ifrågavarande område, bli i tillfälle att följa barnavårdens utveckling äfven i utlandet och för vårt lands räkning tillgodogöra sig de rön och uppslag, som kunde befinnas tjänliga att öfverflyttas på svenska förhållanden.

De närmare villkoren, under hvilka detta anslag må få åtnjutas, torde böra öfverlåtas åt Kungl. Maj:t att bestämma.»

Beträffande den af motionären åberopade bilagan tillåter sig utskottet att hänvisa till motionen.

Utskottet. I betraktande af svenska fattigvårdsförbundets gagnande verksamhet torde statsunderstöd beredas detsamma jämväl för år 1912; och har utskottet icke något att erinra emot det af Kungl. Maj:t till understöd åt förbundets verksamhet i allmänhet föreslagna förhöjda beloppet.

Beträffande det af motionären såsom bidrag till ordnande af konsulentverksamhet för barnavård påyrkade ytterligare anslag till förbundet har utskottet med hänsyn till barnavårdens djupgående sociala betydelse och förbundets förutsättningar för en fruktbringande

verksamhet på detta område icke velat vägra sin medverkan just i nu ifrågavarande afseende.

Utskottet får alltså hemställa,

att Riksdagen, med bifall till såväl Kungl. Maj:ts förevarande framställning som ifrågavarande motion, må till *understöd åt svenska fattigvårdsförbundet* på extra stat för år 1912 anvisa ett anslag af 14,000 kronor, däraf såsom bidrag till ordnande af konsulentverksamhet för barnavård 3,000 kronor, att för ändamålet användas under de villkor, som af Kungl. Maj:t bestämmas.

Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

Ersättning för af statskontoret gjorda förskott. [85.]

86:o) Kungl. Maj:t har under punkt 85 föreslagit Riksdagen att, till betäckande af åtskilliga af statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, anvisa å extra stat för år 1912 ett anslag af 231,024 kronor.

Dessa utgifter finnas närmare angifna i statsrådsprotokollet å sid. 424—426, hvartill utskottet tillåter sig hänvisa.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen må, till *betäckande af ofvan omförmälda, af statskontoret förskottsvis bestridda utgifter,* anvisa å extra stat för år 1912 ett anslag af 231,024 kronor.

Ersättning för vissa af domänstyrelsen gjorda förskott.

Ersättning för vissa af domänstyrelsen gjorda förskott. [86.]

87:o) Kungl. Maj:t har vidare under punkt 86 af förevarande hufvudtitel föreslagit Riksdagen att till betäckande af vissa utaf domänstyrelsen förskjutna belopp, tillhopa 8,299 kronor 80 öre, å extra stat för år 1912 bevilja ett anslag å 8,300 kronor.

Med hänvisning till hvad departementschefen anfört i ärendet (sid. 427—429 i statsrådsprotokollet) hemställer utskottet,

att Riksdagen må *till betäckande af ofvanomförmälda af domänstyrelsen förskjutna belopp, 8,299 kronor 80 öre*, å extra stat för år 1912 bevilja ett anslag å 8,300 kronor.

Extra lönetillägg.

Extra lönetillägg. [87.]

88:o) Kungl. Maj:t har slutligen under punkt 87 föreslagit Riksdagen att, till beredande, i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 13 januari 1911 angifna grunder, af extra lönetillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjänte vid under jordbruksdepartementet lydande verk och stater, å extra stat för år 1912 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp af 5,000 kronor.

Liknande framställningar hafva af Kungl. Maj:t i årets statsverkspropotition gjorts beträffande öfriga departement, med undantag af utrikesdepartementet, underlydande verk och stater.

I anledning häraf har Riksdagen, jämlikt redan fattade beslut, för beredande af extra lönetillägg för innevarande år åt en del statstjänstemän och betjänte under 2, 4, 6, 7 och 8 hufvudtitlarna på extra stat för år 1912 anvisat särskilda förslagsanslag, att utbetalas enligt de i ofvannämnda statsrådsprotokoll angifna grunder.

I anledning af Kungl. Maj:ts under ifrågavarande punkt af statsverkspropositionen gjorda framställning och i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen sålunda beslutat, hemställer utskottet,

att Riksdagen må, för beredande af *extra lönetillägg* för innevarande år åt en del tjänstemän och betjänte vid under jordbruksdepartementet lydande verk och stater, å extra stat för år 1912 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp af 5,000 kronor att utbetalas med iakttagande, att för beräknande af extra lönetillägg skola gälla följande grunder:

1:o) Extra lönetillägg utgår, där ej sådant fall är för handen, som under 2:o) sägs, till tjänsteman, hvilkens tjänstgöring är förlagd till hufvudstaden, med 15 procent å kontant aflöning, dock icke i något fall med högre belopp än 700 kronor, och

till tjänsteman, hvilkens tjänstgöring är förlagd till annan ort, med 12 procent å kontant aflöning,

dock icke i något fall till högre belopp än 500 kronor, samt,

i hvad angår betjänte, med 25 procent å kontant aflöning, om tjänstgöringen är förlagd till hufvudstaden, men eljest med 20 procent å sådan aflöning.

2:o) Ingår i aflöningen bostads- eller boställsförmån in natura, skall det enligt nästföregående moment beräknade lönetillägget minskas med ett belopp, motsvarande 10 procent af de kontanta aflöningsförmåner, hvarå tillägget beräknats.

3:o) Från åtnjutande af extra lönetillägg undantagas, förutom häradshöfdingarna och de tjänstemän, åt hvilka beredts tillfällig löneförbättring för år 1911,

a) de tjänstemän, hvilkas aflöningsförmåner af statstjänst för innevarande år uppgå till högre belopp än 7,700 kronor eller, om deras tjänstgöring är förlagd till annan ort än Stockholm, 7,500 kronor; skolande, ifall nämnda aflöningsförmåner öfverstiga 7,000 kronor, det extra lönetillägget i intet fall utgå med högre belopp än som svarar mot skillnaden mellan 7,700 kronor eller, om tjänstemannen har sin tjänstgöring förlagd till landsorten, 7,500 kronor, å ena, samt förenämnda aflöningsförmåners belopp, å andra sidan,

b) de tjänstemän, hvilkas inkomst af arbete, det extra lönetillägget oberäknadt, under år 1910 af vederbörande taxeringsmyndigheter uppskattas till högre belopp än 7,700 kronor eller, om deras tjänstgöring är förlagd till annan ort än Stockholm, 7,500 kronor; skolande, ifall nämnda inkomster öfverstiga 7,000 kronor, det extra lönetillägget i intet fall utgå med högre belopp, än som svarar mot skillnaden mellan 7,700 kronor, eller, om tjänstemannen har sin tjänstgöring förlagd till landsorten, 7,500 kronor, å ena, samt förenämnda inkomsters belopp, å andra sidan,

c) de tjänstinnehafvare, hvilkas aflöningsförmåner vid 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909 eller 1910 årens riksdagar ny- eller om-

reglerats efter andra grunder än dem, som följts vid de äldre staternas fastställande.

4:o) Extra lönetillägg må allenast tilläggas tjänstemän och betjänte, hvilkas aflöning blifvit af Konung och Riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter af Riksdagen pröfvade grunder.

5:o) Extra lönetillägg beräknas endast å aflöningsförmåner, hvilka utgå af statsmedel. Där aflöning bestrides dels af statsmedel, dels ock af andra medel, beräknas extra lönetillägg endast å den del däraf, som utgår af statsmedel, dock att åt lärare och tjänstemän vid universiteten extra lönetillägg må beräknas å hela det belopp, hvartill aflöningen blifvit, på sätt i nästföregående moment sägs, bestämd att minst uppgå, utan afseende därå att till bestridande af universitetens utgifter användas jämväl andra medel än statsmedel.

6:o) Extra lönetillägg beräknas å följande slag af aflöningsförmåner:

lön;
tjänstgöringspenningar;
kontant bostads- och inkvarteringsersättning;
arfvode;
med lön likställdt lönetillägg; samt
dagaflöning vid flottan.

7:o) Extra lönetillägg till den, som af statens medel åtnjuter lön eller arfvode för två eller flera befattningar, utgår endast för en af dessa, nämligen för den, som medför högsta aflöningen, eller, därest denna på mer än ett ställe är lika, för den af dem, till hvilken han först blifvit befordrad; samt

8:o) Extra lönetillägget anses tillhöra lönen.

Stockholm den 28 april 1911.

På jordbruksutskottets vägnar:

THEODOR ODELBERG.

Reservationer:

Vid *punkt 2* (ang. veterinärväsendet):

af herrar *P. Alfred Petersson, D. Persson, P. O. Lundell* och *G. A. E. Kronlund,* hvilka anfört:

»Då vi anse, att den civila veterinärförvaltningen bör omhänderhafvas af medicinalstyrelsen och att sålunda Kungl. Maj:ts föreliggande förslag icke bort af utskottet tillstyrkas men att vid fråga om ny stat för medicinalstyrelsen, hvilken fråga är hänskjuten till statsutskottet och af detta utskott uppskjutits i afvaktan på Riksdagens beslut i förevarande ärende, det i herrar J. P. Jespersons och Axel Vennerstens ofvannämnda motion väckta förslag bör komma under ompröfning, få vi, under erinran att vid denna motions öfverflyttande från statsutskottet till jordbruksutskottet uttalats att motionen finge, därest förhållandena skulle därtill föranleda, återlämnas till statsutskottet, reservationsvis hemställa,

a) att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, i hvad det afser veterinärärendenas öfverflyttande från medicinalstyrelsen till landtbruksstyrelsen, äfvensom herrar J. F. Nyströms samt K. Kjellbergs och C. Perssons ofvannämnda motioner icke må af Riksdagen bifallas, men att samma förslag i hvad det afser beredande af ytterligare ett ålderstillägg åt den i landtbruksstyrelsens gällande stat upptagna vaktmästaren må vinna Riksdagens bifall; samt

b) att herrar J. P. Jespersons och A. Vennerstens förberörda motion må af Andra kammaren till statsutskottet återlämnas»;

vid *punkt 4* (ang. den lägre landtbruksundervisningen):

af herrar friherre *G. L. De Geer, A. H. Fahlén, D. Persson, P. O. Lundell, E. G. H. Åkerlund,* grefve *R. G. Hamilton, G. A. E. Kron-*

lund och *A. Pers* emot utskottets yttrande i hvad det innefattar uttalande mot inrättandet af landtmannaskolor af s. k. B-typ;

vid *punkt 6* (ang. anslaget till skolläraren vid Strömsholms hingstdepå):

af herrar *D. Persson*, grefve *R. G. Hamilton* och *S. Linders*;

vid *punkt 42* (ang. åtgärder för höjande af det mindre jordbruket):

af herrar *D. Persson*, grefve *R. G. Hamilton*, *G. A. E. Kronlund*, *S. Linders* och *A. Pers*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hafva följande lydelse:

Hvad först beträffar motionen har utskottet ansett att den af Nils Larsson å Dala ledda landtmannaskola är med hänsyn till denna skolas gagnande verksamhet och väckande betydelse väl förtjänt af det ökade statsanslag å 4,000 kronor, som motionären ifrågasätter samt att med anledning däraf det under rubriken: åtgärder för det mindre jordbrukets höjande, punkt 40 i nionde hufvudtiteln, föreslagna anslaget å 10,000 kronor till öfrig undervisning bör höjas till 11,600 kronor.

Beträffande — — — — erinra.

Utskottet hemställer alltså

att Riksdagen må

a) med bifall till Kungl. Maj:ts proposition och med anledning af ifrågavarande motion på extra stat för år 1912 till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket bevilja ett anslag af 251,600 kronor;

b) medgifva etc. — — — — disponera.

vid *punkt 44* (ang. bokföring vid mindre jordbruk):

af herr *E. A. Lindblad* mot utskottets motivering;

vid *punkt 68* (ang. rikets allm. kartverk):

af herr *D. Persson* mot vissa delar af utskottets motivering;

vid *punkt 72* (ang. särskildt understöd till synnerligt betungade väghållningsdistrikt):

af herrar *G. A. E. Kronlund* och *A. L. Lundström*, som ansett,

att utskottet bort hemställa om bifall till den i punkten omförmälda motionen;

vid *punkt 74* (ang. norrländska afdikningsanslaget och allmänna frostminskningsanslaget):

af herr *D. Persson* mot vissa delar af utskottets motivering;

vid *punkt 75* (ang. ett anslag under benämningen allmänna afdikningsanslaget):

af herrar *D. Persson*, *G. Jansson*, *E. G. H. Åkerlund*, grefve *R. G. Hamilton*, *G. A. E. Kronlund*, *A. Pers* och *S. Linders*, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till den i punkten omförmälda motionen; samt

vid *punkt 79* (ang. jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen):

af herrar *P. Paulson*, *D. Persson*, grefve *R. G. Hamilton*, *H. Andersson* och *G. A. E. Kronlund*.

Det skulle här antecknas, att herrar *P. Alfred Petersson* och grefve *R. G. Hamilton* icke deltagit i behandlingen, den förre af *punkterna 4—88* och den senare af *punkterna 2 och 72*.

Bil.

Tabell öfver ordinarie anslagen

1911 års riksstat anslår:								
Anvisning i kontant.		Indelning och därmed jämförlig anvisning på *förslag*.				Summa.		
		Friheter.		Ersättningar.				
Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	**Jordbruks-**
17,000	—	—	—	—	—	17,000	—	Departementschefen
53,700	—	—	—	—	—	53,700	—	Departementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli.
								Ökas med
57,600	—	—	—	—	—	57,600	—	Landtbruksstyrelsen. Nuvarande belopp
								Ökas med
356,900	—	—	—	—	—	356,900	—	Undervisningsanstalter för jordbruk och landtmanna-
								Bestämdt anslag:
								till landtbruksinstituten m. m. Nuvarande belopp
								Ökas med
								Förslagsanslag:
								till understöd åt landtmannaskolor
86,200	—	—	—	—	—	86,200	—	Veterinärundervisningen
4,500	—	—	—	—	—	4,500	—	Odlingshjälp åt kronoryggare, *förslagsanslag*
91,800	—	—	—	—	—	91,800	—	Landtbruksingenjörer och deras biträden
290,800	—	—	—	—	—	290,800	—	Befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmanna-
								Ökas med
82,900	—	—	—	—	—	82,900	—	Länsveterinärer och veterinärstipendiater
291,050	—	1,070	—	—	—	292,120	—	Hästafvelns förbättrande, *reservationsanslag* (däraf
30,000	—	—	—	—	—	30,000	—	Till förekommande och hämmande af smittosamma
25,000	—	—	—	—	—	25,000	—	Befrämjande af husslöjden
68,000	—	—	—	—	—	68,000	—	Fiskerinäringens understöd. Nuvarande belopp
								Ökas med
159,000	—	—	—	—	—	159,000	—	Domänstyrelsen
4,588,000						4,588,000		Skogsväsendet:
								Bestämdt anslag:
								För skogsstaten
								» statens skogsläroverk
Trpt 6,202,450	—	1,070	—	—	—	6,203,520	—	

Litt. A.

under Riksstatens Nionde hufvudtitel.

			Förslag till blifvande riksstat:							
			Anvisning i kontant.		Indelning och därmed jämförlig anvisning på *förslag*.				Summa.	
					Friheter.		Ersättningar.			
departementet.			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
.....			17,000	—	—	—	—	—	17,000	—
Nuvarande belopp		53,700: —								
.....		5,600: —	59,300	—	—	—	—	—	59,300	—
.....		57,600: —								
.....		20,900: —	78,500	—	—	—	—	—	78,500	—
näringar:										
.....	306,900: —									
.....	15,940: —	322,840: —								
.....		50,000: —	372,840	—	—	—	—	—	372,840	—
.....			86,200	—	—	—	—	—	86,200	—
.....			4,500	—	—	—	—	—	4,500	—
.....			91,800	—	—	—	—	—	91,800	—
näringar. Nuvarande belopp		290,800: —								
.....		13,000: —	303,800	—	—	—	—	—	303,800	—
.....			82,900	—	—	—	—	—	82,900	—
särskildt 160,000 kronor till prisbelöningar af hästar)			291,050	—	1,070	—	—	—	292,120	—
sjukdomar bland husdjuren, *förslagsanslag*			30,000	—	—	—	—	—	30,000	—
.....			25,000	—	—	—	—	—	25,000	—
.....		68,000: —								
.....		4,000: —	72,000	—	—	—	—	—	72,000	—
.....			—	—	—	—	—	—	—	—
.....	1,140,300: —									
.....	96,800: —	1,237,100: —								
	Transport	1,237,100: —	1,514,890	—	1,070	—	—	—	1,515,960	—

	1911 års riksstat anslår:								
	Anvisning i kontant.		Indelning och därmed jämförlig anvisning på *förslag*.				Summa.		
			Friheter.		Ersättningar.				
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	
Trpt	6,202,450	—	1,070	—	—	—	6,203,520	—	
									Förslagsanslag:
									Till ålderstillägg åt personalen vid skogsstaten
									Reservationsanslag:
									Till enskilda skogsundervisningen .....
									» kronoskogarnas förvaltning och befrämjande mänhet .....
	—	—	—	—	—	—	—	—	Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet
	12,000	—	—	—	—	—	12,000	—	Till belöningar för rofdjurs dödande, *förslagsanslag*
	535,400	—	—	—	—	—	535,400	—	Landtmäteristaten .....
	63,000	—	—	—	—	—	63,000	—	Skiften och afvittringar, *förslagsanslag* .....
	50,000	—	—	—	—	—	50,000	—	Utflyttningshjälp efter skiften, *förslagsanslag* .....
									Rikets allmänna kartverk:
									Bestämdt anslag:
									Till aflöningar .....
									Förslagsanslag:
									Till ålderstillägg .....
									Reservationsanslag:
	220,800	—	—	—	—	—	220,800	—	Till kartarbeten m. m. .....
	80,200	—	—	—	—	—	80,200	—	Sveriges geologiska undersökning .....
	10,830	—	6,635	—	1,664	—	19,129	—	Gästgifvares friheter .....
	215,000	—	—	—	—	—	215,000	—	Bidrag till skjutsentreprenader, *förslagsanslag*. Nu- *Ökas* med .....
	354	—	25	—	—	—	379	—	Färjor och färjekarlar .....
	1,000,000	—	—	—	—	—	1,00,000	—	Bidrag till vägunderhållet på landet, *förslagsanslag*. *Ökas* med .....
	9,564	—	—	—	—	—	9,564	—	Fattigvården i Stockholm och landsorten .....
	175,000	—	—	—	—	—	175,000	—	Fattigvården i allmänhet, *förslagsanslag*. Nuvarande *Ökas* med .....
	100,000	—	—	—	—	—	100,000	—	Alderstillägg, *förslagsanslag* .....
	100,000	—	—	—	—	—	100,000	—	Rese- och traktamentspenningar, *förslagsanslag* .....
	40,446	—	—	—	—	—	40,446	—	Skrifmaterialier och expenser, ved m. m., *förslags-*
	10,000	—	—	—	—	—	10,000	—	Extra utgifter, *reservationsanslag* .....
S:a	8,825,044	—	7,730	—	1,664	—	8,834,438	—	

			Förslag till blifvande riksstat:							
			Anvisning i kontant.		Indelning och därmed jämförlig anvisning på *förslag*.				Summa.	
					Friheter.		Ersättningar.			
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Transport	1,237,100: —		1,514,890	—	1,070	—	—	—	1,515,960	—
och skogsläroverken	110,000: —									
	7,600: —									
af skogsväsendet i all-	3,233,300: —	3,240,900: —	—	—	—	—	—	—	—	—
			185,000	—	—	—	—	—	185,000	—
			12,000	—	—	—	—	—	12,000	—
			535,400	—	—	—	—	—	535,400	—
			63,000	—	—	—	—	—	63,000	—
			50,000	—	—	—	—	—	50,000	—
		67,900: —								
		21,400: —								
		131,500: —	220,800	—	—	—	—	—	220,800	—
			80,200	—	—	—	—	—	80,200	—
			10,830	—	6,635	—	1,664	—	19,129	—
varande belopp		215,000: —								
		35,000: —	250,000	—	—	—	—	—	250,000	—
			354	—	25	—	—	—	379	—
Nuvarande belopp		1,000,000: —								
		150,000: —	1,150,000	—	—	—	—	—	1,150,000	—
			9,564	—	—	—	—	—	9,564	—
belopp		175,000: —								
		85,000: —	260,000	—	—	—	—	—	260,000	—
			100,000	—	—	—	—	—	100,000	—
			100,000	—	—	—	—	—	100,000	—
anslag			40,404	—	—	—	—	—	40,404	—
			10,000	—	—	—	—	—	10,000	—
		Summa	4,592,442	—	7,730	—	1,664	—	4,601,836	—

Bil. Litt. B.

Tabell öfver extra ordinarie anslagen under riksstatens Nionde hufvudtitel.

		Kronor.	ö.
Jordbruksdepartementet.			
Jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli:			
Till provisorisk löneregleringen för befattningshafvande i jordbruksdepartementet, *förslagsanslag*	6,660: —		
» aflöning åt ytterligare en kanslisekreterare	5,050: —		
» arfvode åt en extra föredragande inom jordbruksdepartementet m. m.	4,000: —	15,710	—
Undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar:			
Till uppförande af vissa byggnader vid landtbruksinstitutet vid Ultuna samt vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp m. m.	94,000: —		
» undervisningsmateriell för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp	3,000: —		
» understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid sådana landtmannaskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel	10,000: —		
» förhöjda understöd åt landtbruksskolorna i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län	6,000: —		
» beredande af statsbidrag åt Fredrika-Bremerförbundets landthushållningsskola vid Rimforsa för utbildande af lärarinnor	6,000: —		
» till beredande af statsbidrag åt landthushållningsskolan vid Brogård för utbildande af lärarinnor	8,000: —		
Bidrag till aflöning åt tolf jordbrukskonsulenter i Dalarne och Norrland samt åt tio jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige	55,000: —		
Transport	182,000: —	15,710	—

		Kronor.	ö.
Transport	182,000: —	15,710	—
Bidrag till aflönande af vandringsrättare i Dalarne och Norrland	18,000: —		
» till anordnande af utbildningskurser för kontrollassistenter	*19,100: —	219,100	—
Veterinärundervisning m. m.:			
Till uppehållande af veterinärinstitutets verksamhet	*51,000: —		
» inköp af en för veterinärinstitutets försöksladugård erforderlig nötkreatursbesättning	*5,000: —	56,000	—
Befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar:			
Bidrag till bestridande af kostnaderna för allmänna landtbruksmöten	7,500: —		
Till prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten	12,500: —		
» fortsatt uppehållande af de vid landtbruksinstitutet vid Ultuna samt landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp inrättade anstalter för profning af maskiner och redskap för landtbrukets behof	17,500: —		
Bidrag till underhåll af åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behof	48,000: —		
Bidrag till underhåll af en för öfre Norrland afsedd kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län	11,250: —		
Till understöd åt frökontrollanstalter	10,000: —		
» åtgärder för befordrande af den inhemska klöfver- och gräsfröodlingen	15,000: —		
» anställande af en statskonsulent i fröodling	6,500: —		
Bidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet	25,000: —		
Till utbildande af en stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning	1,500: —		
» anställande af en förste och en andre torfingenjör samt tre torfassistenter	25,000: —		
» upprätthållande af en torfskola	7,000: —		
Transport	186,750: —	290,810	—

*) Af Kungl. Maj:t föreslaget belopp, hvaröfver utskottet framdeles kommer att afgifva särskildt yttrande.

		Kronor.	ö.
Transport	186,750: —	290,810	—
Till vidtagande af åtgärder för tillgodogörande af den i landets torfmossar befintliga tillgång af bränntorf, torfströ m. m.	10,000: —		
Till understöd åt svenska mosskulturföreningen	35,000: —		
Bidrag till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket	250,000: —		
Till anställande af en statskonsulent för det mindre jordbruket	6,500: —		
Bidrag till åtgärder för främjande af ordnad bokföring vid mindre jordbruk	15,000: —		
Till ökadt statsbidrag till fortgående smörprofningar m. m.	16,000: —		
» fjäderfäafvelns befrämjande	20,000: —		
Bidrag till bildande och upprätthållande af afvelscentra för nötboskap	11,000: —		
Till främjande af nötboskapsafveln i Norrbottens län	5,000: —		
» åtgärder för höjande af landets svinafvel	30,000: —	585,250	—
Hästafvelns förbättrande:			
Till bestridande af kostnad för extra personal vid Flyinge hingstdepå		4,630	—
Befrämjande af husslöjden:			
Till anställande af en andre instruktör i husslöjd och personligt ålderstillägg till andre instruktören Jonas Wallander		3,500	—
Fiskerinäringens understöd:			
Till underhålls- och driftkostnad för ett fartyg för hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven samt för tillsyn och bevakning vid Sveriges hafsfisken	34,000: —		
» försäkring af fartyget Skagerak	5,200: —		
» utförande af hydrografisk-biologiska undersökningar af de Sverige omgifvande hafven	26,100: —		
Bidrag till anordnande af undervisningskurser i navigation för bohusländska fiskare	2,250: —		
Till understöd åt södra Sveriges fiskeriförening	15,500: —		
» bestridande af underhålls- och driftkostnader för det för fiskeriadministrationens behof byggda fartyg Eystrasalt	8,500: —		
Transport	91,550: —	884,190	—

		Kronor.	ö.
Transport	91,550: —	884,190	—
Till anställande af undersökningar öfver möjligheten att genom fiskodling i större skala befrämja fiskets utveckling inom mellersta Sveriges Östersjöområde	1,900: —		
» bestridande af kostnader för utförande af vissa fiskehamnar	232,000: —	325,450	—
Hydrografiska undersökningar af Sveriges färskvatten:			
Till uppehållande af verksamheten vid hydrografiska byrån samt för verkställande af hydrogeologiska specialundersökningar		53,000	—
Skogsinstitutet:			
Till anställande af extra lärarkrafter vid skogsinstitutet		8,000	—
Landtmäteristaten:			
Till bestridande af kostnaderna för vissa af distriktslandtmätarne företagna tjänsteresor, *förslagsanslag*	30,000: —		
» landtmäteriundervisningen	34,300: —		
» utvidgning m. m. af landtmäterikontoren i vissa län	42,500: —		
» reparation och renovation af kartor i landtmäterikontoren i länen	30,000: —	136,800	—
Rikets allmänna kartverk:			
Till anställande af ökad civil personal vid rikets allmänna kartverk, namngranskning m. m.	22,100: —		
» förhöjning af arfvodena åt de vid det ekonomiska kartverket anställda kvinnliga ritare och ritbiträden	1,000: —		
» anställande af ökad personal m. m. vid rikets allmänna kartverks geodetiska afdelning	25,950: —		
» anskaffande af instrument och inventarier vid rikets allmänna kartverks geodetiska afdelning	16,150: —	65,200	—
Transport		1,472,640	—

		Kronor.	ö.
Transport		1,472,640	
Sveriges geologiska undersökning:			
Till bestridande af kostnaderna under år 1912 af Sveriges geologiska undersöknings fältarbeten och för utgifvande af de på nämnda institutions undersökningar grundade kartor m. m.	36,000: —		
» verkställande af nybyggnad för Sveriges geologiska undersökning	55,500: —	91,500	—
Vägunderhållet på landet:			
Till bestridande af statsverkets andel i kostnaden för vägdelningar, *förslagsanslag*	35,000: —		
» understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt	150,000: —	185,000	—
Diverse anslag:			
Till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen	85,000: —		
» understödjande af myrutdikningar och vattenaftappningar inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens läns (norrländska afdikningsanslaget)	800,000: —		
» understödjande af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar inom öfriga delen af riket, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd (allmänna frostminskningsanslaget)	150,000: —		
Bidrag till bestridande af kostnaderna för uppehållande af skogsvårdsstyrelsernas verksamhet	67,500: —		
Till skogsodlingens befrämjande	100,000: —		
» anordnande genom rikets hushållningssällskap af jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen	20,000: —		
Transport	1,222,500: —	1,749,140	—

		Kronor.	ö.
Transport	1,222,500: —	1,749,140	—
Till ordnandet af kreditförhållandena för det mindre jordbruket	*) 7,000: —		
» lindring af fraktkostnaderna vid transport å järnväg af kalk, kalkstensmjöl och märgel för jordbrukets behof, *förslagsanslag*	380,000: —		
» befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svenska landtbruket och dess binäringar äfvensom fiskerinäringen	*) 22,000: —		
» bestridande af kostnaden för Sveriges deltagande uti internationella landtbruksinstitutet i Rom	5,000: —		
Bidrag till Sveriges deltagande i en skandinavisk fiskeriutställning och en internationell motorutställning i Köpenhamn 1912	*) 22,000: —		
Till understöd åt svenska fattigvårdsförbundet	14,000: —		
» betäckande af åtskilliga af statskontoret förskottsvis bestridda utgifter	231,024: —		
» betäckande af vissa af domänstyrelsen förskjutna belopp	8,300: —		
» beredande af extra lönetillägg för år 1911 åt vissa tjänstemän och betjänte vid under jordbruksdepartementet lydande verk och stater, *förslagsanslag*	5,000: —	1,916,824	—
	Summa	3,655,964	—

*) Af Kungl. Maj:t föreslaget belopp, hvaröfver utskottet framdeles kommer att afgifva särskildt yttrande.